

Central and
Eastern
European Online
Library

ISSN 2587-4365

E-ISSN 2587-4373

Nr. 2 (374) 2023

LEGEA ȘI VIAȚA

Publicație științifico-practică

LAW AND LIFE

Scientific-practical publication

ЗАКОН И ЖИЗНЬ

Научно-практическое издание

Chișinău • 2023

Se editează din ianuarie 1991

Tipul C

DECIZIA

Consiliului de conducere al ANACEC nr. 17 din 24 februarie 2023

Asociați: Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție, Asociația Judecătorilor din Republica Moldova, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu” (Cahul), Universitatea „Spiru Haret” (Constanța), Universitatea „Petre Andrei” (Iași)

COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor-șef: prof. univ., dr. **Radion Cojocaru**

Redactor-șef adjunct: conf. univ., dr. **Vitalie Ionașcu**

din Republica Moldova:

prof. univ., dr. **Iu. Larii**; prof. univ., dr. hab. **V. Cușnir**; conf. univ., dr. **D. Ostavciuc**; prof. univ., dr. hab. **Gh. Costachi**; prof. univ., dr. hab. **Gh. Gladchi**; prof. univ., dr. **V. Bujor**; prof. univ., dr. **Șt. Belecciu**; prof. univ., dr. **T. Osoianu**; conf. univ., dr. **Iu. Odagiu**; conf. univ., dr. **I. Erhan**; conf. univ., dr. **V. Ursu**; conf. univ., dr. **Ig. Trofimov**; conf. univ., dr. **M. Gherman**; conf. univ., dr. **B. Glavan**; conf. univ., dr. **Al. Pareniuc**; conf. univ., dr. **C. Rusnac**; conf. univ., dr. **V. Rusu**; conf. univ., dr. **V. Chirița**; conf. univ., dr. **M. Pavlencu**; conf. univ., dr. **Gr. Ardelean**; conf. univ., dr. **A. Nastas**; dr. **V. Jitariuc**; conf. univ., dr. **S. Pilat**; conf. univ. **Ed. Pui**; drd. **I. Chirtoacă**; drd. **A. Lungu**; drd. **Ig. Soroceanu**; drd. **V. Vasilița**.

din străinătate:

prof. univ., dr. **C. Voicu** (București, România); prof. univ., dr. **Gh. Popa** (București, România); prof. univ., dr. **G.-M. Țical** (Constanța, România); prof. univ., dr. **C. Peța** (Constanța, România); prof. univ., dr. **W. Plywaczewski** (Olsztyn, Polonia); conf. univ., dr. **C. Andruș** (București, România); dr. **M. David** (Constanța, România); conf. univ., dr. **G.-A. Nicula** (Galați, România); dr. **M.-G. Stoian** (București, România); prof. univ., dr. **O. Krișevici** (Kiev, Ucraina); conf. univ., dr. **A. Politova** (Mariupol, Ucraina).

COLEGIUL TEHNIC DE REDACȚIE

Ruslan Condrat, redactor-șef tehnic

Iulian Bogatu, redactor

Angela Pareniuc, traducător

Natalia Condrat, tehnoredactor

Victor Moțpan, tehnoredactor

Adresa redacției:

str. Gh. Asachi nr. 21, mun. Chișinău, MD - 2009, Republica Moldova

tel.: 022-234 132 (contabilitatea)

© Legea și Viața

pagina web: www.academy.police.md

CONDIȚII DE PUBLICARE

Materialele destinate publicării se transmit de către autori numai pe suport electronic, prin adresa de e-mail ruslan.condrat@gmail.com.

Odată cu înaintarea oricărui material autorul/autorii trebuie să indice următoarele date:

- prenumele (complet) și numele;
- afilierea instituțională și denumirea funcției deținute;
- adresa poștală pentru expedierea revistei „Legea și Viața” în care urmează să fie publicat articolul trimis redacției;
- adresa de mesagerie electronică și un număr de telefon (mobil sau fix);
- foto autorului/ autorilor în format **jpg.** sau **tiff.**;
- este obligatorie indicarea CZU pentru fiecare articol.

Materialele trimise trebuie însoțite de un rezumat (în limbile română și engleză), cuprinzând 1.000-1.500 de caractere și de cel puțin cinci cuvinte-cheie (în limbile română și engleză). Rezumatul trebuie să cuprindă identificarea subiectului tratat, obiectivele urmărite de autor, rezultatele cercetării și implicațiile teoretice și practice ale studiului.

Conținutul articolului științific va include în mod obligatoriu următoarele elemente structurale: rezumat, cuvinte-cheie, introducere, metode și materiale aplicate, rezultate obținute și discuții, concluzii, referințe bibliografice.

Pentru materialele care urmează să fie publicate la rubricile „Recomandări editoriale”, „Practică judecătorească rezumată și comentată” și „Interviuri” nu sunt necesare rezumatul, cuvintele-cheie și bibliografia.

Mod de redactare:

- **format A4;**
- **marginii:** sus – 2 cm; jos – 2 cm; stânga – 2,5 cm; dreapta – 2 cm;
- **hârtie** interlinie – 1,15;
- **font** Times New Roman;
- **titlul:** corp 14, numele autorului și afilierea - corp 12, textul - corp 12.
- **tabelele:** se încadrează în text, se numerotează în dreapta sus, iar titlul se scrie în stânga sus;
- **figurile:** vor fi încadrate în text și vor fi numerotate;
- **ilustrațiile:** vor fi în format **jpg.** sau **tiff.** cu următoarele caracteristici: 300 dpi și minim 1 MB;
- **formulele și ecuațiile:** inserate în text vor fi numerotate în dreapta paginii;
- **referințele la sursele bibliografice:** se indică în paranteze pătrate, inserate în text, de exemplu [8]. Dacă sunt citate anumite părți ale sursei, după indicele bibliografic se indică și pagina, de exemplu [8, p. 231].

La sfârșitul articolelor se atașează bibliografia utilizată la notele din paranteze pătrate, potrivit următoarelor modele, după caz: [se trec doar referințele la lucrări/articole de specialitate, ordonate alfabetic, apoi cronologic]:

[Model lucrare]

Stătescu C. Drept civil. Persoana fizică. Persoana juridică. Drepturile reale, București: Editura Didactică și Pedagogică, 2020. 234 p.

Семенов В.В. Философия: итог тысячелетий. Философская психология. Москва: Эврика, 2000. 64 с.

[Model lucrare cu mai mult de trei autori]

Stan N. ș.a. *Tratat de criminalistică*. București: Ed. Timpul, 2004. 282 p.

[Model contribuție într-o lucrare]

Kuglay I. „Procedura de cameră preliminară. Soluțiile”. În: M. Udriou (coord.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ediția a 2-a, București: Ed. C.H. Beck, 2004, p. 1422-1423.

[Model articol]

Adăscăliței M. Tăierea ilegală a vegetației forestiere. În: *Revista de drept*, nr. 9, 2018, p. 17-22.

[Model articol în lucrări științifice]

Rurac M. Insolvabilitatea fictivă. În: *Culegere de lucrări științifice a Universității de Stat din Moldova*, 2001, vol. 9, p. 95-99.

[Model articol în materialele simpoziunilor]

Babuc V. ș.a. Cercetări și realizări în tehnica criminalistică. În: *Realizări, programe, perspective. Tezele conf. jubiliare internaționale*. Chișinău: Universitatea Tehnică a Moldovei, 1995, p. 152-157.

[Alte surse]

Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova. Nr. 259-XV din 15 iulie 2004. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 30.07.2004, nr.125-129 (1479-1483).

[Model websites]

Mihai R. Relațiile de muncă în contextul prevenirii riscului de îmbolnăvire cu coronavirus (COVID-19), disponibil pe www.juridice.ro, accesat la 13 martie 2020.

Articolele propuse spre publicare vor fi supuse unui proces de evaluare de tip peer-review, efectuată de către doi referenți independenți.

Evaluarea are în vedere, îndeosebi, valoarea științifică a materialelor propuse spre publicare, aspectele de noutate doctrinară, documentarea și informarea bibliografică a autorilor, interesul publicistic al articolelor, respectarea cerințelor tehnice de redactare și stilul publicistic al autorilor.

Articolele acceptate de redacție intră în procesul de tehnoredactare și tipărire cu o lună înaintea publicării.

Redacția recomandă autorilor ca dimensiunile materialelor transmise spre publicare să nu depășească, de regulă, **20.000-40.000** de semne (fără spațiu).

Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

Privitor la materialele care se publică, redacția își rezervă următoarele drepturi:

- să le redacteze în conformitate cu regulile de stil proprii revistei „Legea și Viața”;
- să le publice și în ediția electronică a revistei.

În vederea asigurării respectării deontologiei, prevenirii falsului științific și a plagiatului, autenticitatea textelor ce urmează a fi publicate în Revista științifică „Legea și Viața” va fi verificată prin programul pentru detectarea plagiatului *Plagiarism detector*. Nu vor fi publicate, iar cele publicate vor fi retrase dacă articolele conțin elemente plagiat sau suspiciuni de plagiat, fraude științifice sau date și rezultate falsificate, așa cum sunt definite de *Codul de etică și deontologie profesională a personalului științific și științifico-didactic* aprobat prin decizia CC a ANACEC din 18.12.2018.

De asemenea, opinia autorilor nu exprimă opinia redacției în abordarea subiectelor de referință.

Precizăm că regulile de stil proprii revistei „Legea și Viața” care trebuie avute în vedere la redactarea materialelor trimise redacției de către autori, precum și procesul de evaluare a acestora sunt disponibile în pagina web: www.academy.police.md

SUMAR:

OMAGIU

Omagiu Profesorului Valeriu Cușnir.....8

STUDII ȘI COMENTARII

Andrei CAZACICOV, Doris VILLALOBOS RICARDEZ (Marele Ducat de Luxemburg)
Trăsăturile distinctive ale răspunderii penale pentru constituirea unor formațiuni criminale organizate în legislațiile diferitelor state ale lumii din perspectiva Republicii Moldova
The distinctive characteristics of criminal liability for the constitution of organized criminal formations in the legislation of different states of the world from the perspective of the Republic of Moldova.....9

Grigore ARDELEAN, Oxana EȘANU
Problematika determinării cuantumului prejudiciului cauzat salariatului în raporturile de muncă
The particularity of determining the amount of damage caused to the employee in employment relations.....16

Radion COJOCARU
Unele particularități de încadrare juridică a infracțiunilor săvârșite cu intenție
Some particularities of the legal classification of crimes committed with intent.....24

Constantin RUSNAC, Laurențiu SCOBICI
Activitatea de management a ofițerului de urmărire penală în cadrul procesului penal
The management activity of the criminal investigation officer in the criminal process.....33

Boris GLAVAN
Aspecte privind tactica și metodică investigațiilor speciale
Aspects regarding the tactics and methodology of special investigations.....40

Igor TROFIMOV, Alexandru SAVVA
Categoriile actelor consensuale în cadrul procesului contravențional
The categories of consensual acts in the contravention process.....51

Vladislav MANEA
Aspecte privind resocializarea penitenciară la etapa pregătirii condamnaților de eliberare
Aspects regarding prison resocialization at the stage of convicts' preparation for release from prison.....61

Liliana CREANGĂ Evoluția istorică a conceptului stat de drept <i>Historical evolution of the rule of law concept.....</i>	70
Octavian BEJAN Unele căi de îmbunătățire a referințelor criminologice în pricinile penale <i>Quelques pistes pour améliorer les références criminologiques dans les affaires pénales....</i>	75
Albert ANTOCI, Petru POPESCU (România) Reguli privind sancționarea penală a tentativei de infracțiune <i>Rules on criminal sanctioning of attempted crime.....</i>	82
Alexandru CICALA Căutarea persoanelor dispărute fără urmă: noțiuni și delimitări <i>Searching for missing persons: concepts and limitations.....</i>	87
Vladislav MANEA Viziuni conceptuale privind diferențierea și individualizarea executării pedepsei cu închisoarea ca principii fundamentale ale dreptului execuțional penal <i>Conceptual views on the differentiation and individualization of the execution of prison sentences as fundamental principles of criminal enforcement law.....</i>	94
Evghenia GUGULAN, Alina COPANCEAN Analiza cadrului normativ privind litigiile de muncă ce rezultă din contractul individual de muncă <i>Analysis of the normative framework regarding labor disputes resulting from the individual employment contract.....</i>	103
Elena-Ana DUDA (România) Factori criminogeni în comiterea actelor violente împotriva copiilor nou-născuți: analiza contextului socio-economic și a informării precare <i>Criminogenic factors in committing violent acts against newborn children: analysis of socio-economic context and poor information.....</i>	112
Sergiu NESTOR, Andrei LUNGU Interpretarea critică a principiilor detecției minciunii în criminalistică <i>Critical interpretation of the principles of lie detection in forensics.....</i>	117
Evghenia GUGULAN, Alexandru SAVVA Caracterele juridice ale actelor procedural-consensuale în cadrul procesul contravențional <i>Legal characters concerning procedural-consensual acts in the contravention process.....</i>	124

TÂNĂRUL CERCETĂTOR

Victor FRUMUSACHI Premise care vizează justificarea incriminării infracțiunii de organizare a migrației ilegale <i>Premises aimed at justifying the crime of the crime of organization of illegal migration.....</i>	132
Mihai TETEREA Aspecte de drept comparat privind omorul săvârșit în stare de afect – experiența Republicii Federative Germania și a Federației Ruse <i>Aspects of comparative law regarding murder committed in a state of affection – the experience of the Federal Republic of Germany and the Russian Federation.....</i>	141

Olena SALI (România)
Criza migrațională ca o provocare pentru Uniunea Europeană
The migrant crisis as a challenge for the European Union.....147

Vitalie TIHON
Infrațiunea de huliganism în legislațiile penale ale unor state membre UE
The offence of hooliganism in the criminal legislation of some member states of the European Union.....154

OPINII

Nicolai RANGA, Andrei LUNGU
Reflections on the process of institutional development in higher education institutions
The strength of courage and dedication to the safety of the community.....165

RECENZII

Iurie LARII
Prizonieri de război. Cronica războiului ruso-japonez din 1904-1905 (Recenzie)
War prisoners. Chronicles of the russian-japanese war from 1904-1905 (Review)
(autor/author: Simion CARP).....172

Tudor OSOIANU
Tehnici speciale de investigare în justiția penală
Special investigative techniques in criminal justice (autor/author: Ion COVALCIUIC).....175

INTERVIURI

Alexandru OPREA
Forța curajului și dedicația în slujba siguranței comunității
To fight evil for justice and equity, that's the way we were educated and trained.....177

RECOMANDĂRI EDITORIALE

Prizonieri de război. Cronica războiului ruso-japonez din 1904-1905 (Recenzie)
War prisoners. Chronicles of the russian-japanese war from 1904-1905 (Review)
(autor/author: Simion CARP).....184

Tehnici speciale de investigare în justiția penală
Special investigative techniques in criminal justice (autor/author: Ion COVALCIUIC).....185

INFORMAȚII UTILE

Proiectul RITHMS
RITHMS project.....186

IN MEMORIAM

Nicolae ARTENI
În memoria Ta, fiule!
In your memory, son.....192

OMAGIU

OMAGIU PROFESORULUI, DOCTOR HABILITAT ÎN DREPT VALERIU CUȘNIR

Cu deosebită onoare și recunoștință, Senatul Academiei „Ștefan cel Mare” aduce un omagiu Profesorului, Doctor habilitat în drept Valeriu Cușnir, cu ocazia împlinirii frumoasei vârste de 65 de ani. Prin această expresie de apreciere, dorim să evidențiem contribuțiile remarcabile ale domniei sale în domeniul științei și educației, precum și angajamentul neobosit în promovarea excelenței în cercetare și învățământ.

Profesorul Valeriu Cușnir este un exemplu strălucitor de integritate, profesionalism și dedicare. Principialitatea și corectitudinea pe care le-a manifestat în toate activitățile sale demonstrează un caracter remarcabil și o conduită demnă de urmat. De-a lungul carierei sale, domnia sa a fost un model de onestitate și verticalitate, impunându-se ca o personalitate respectată și admirată în comunitatea academică.

Cunoștințele și competența de excepție ale Profesorului Valeriu Cușnir în domeniul investigațiilor speciale și securității naționale, dreptului penal și al dreptului procesual penal, criminologiei și criminalisticii sunt recunoscute pe plan național și internațional. Lucrările sale științifice au contribuit la dezvoltarea unei baze solide de cunoștințe în aceste domenii, având un impact semnificativ asupra evoluției juridice din Republica Moldova.

Personalitatea domnului Cușnir este remarcată și apreciată de către colegi, studenți și membri ai comunității academice. În calitate de mentor, a inspirat și a îndrumat tineri pasionați de drept, oferindu-le o perspectivă amplă asu-

pra domeniului și încurajându-i să-și urmeze visele în carierele lor juridice.

De asemenea, implicarea pertinentă a domnului Valeriu Cușnir în activitatea diverselor comitete de redacție și contribuțiile sale valoroase ce și-au găsit reflectarea pe paginile unor reviste de specialitate, precum „Legea și Viața”, au consolidat reputația științifică a Academiei „Ștefan cel Mare” și au adus un aport substanțial la dezvoltarea dreptului în Republica Moldova și în străinătate.

Profesorul Valeriu Cușnir, prin excelența sa academică și profesională, a adus onoare și prestigiu instituției noastre în special și comunității academice în ansamblu. Ne bucurăm de privilegiul de a vă număra printre membrii noștri și vă asigurăm de întreaga noastră grațitudine și apreciere pentru contribuțiile Dvs. excepționale în domeniul dreptului.

Cu această ocazie festivă, dorim să vă transmitem cele mai sincere urări de sănătate, fericire și împliniri în toate planurile vieții Dvs. Sperăm că profesionalismul, pasiunea și dedicarea Dvs. vor continua să lumineze calea cercetării și educației în domeniul dreptului.

La mulți ani, dragă Profesor Valeriu Cușnir! Să aveți parte de ani fericiți și împliniți, alături de cei dragi, și să continuați să inspirați și să aduceți contribuții valoroase în domeniul științei și educației!

Cu cele mai calde urări,

Boris GLAVAN,
secretarul Senatului
Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

STUDII ȘI COMENTARII

CZU 343.341

DOI 10.5281/zenodo.8123391

Andrei CAZACICOV,
dr.
PhD

Doris VILLALOBOS
RICARDEZ

TRĂSĂTURILE DISTINCTIVE ALE RĂSPUNDERII PENALE PENTRU CONSTITUIREA UNOR FORMAȚIUNI CRIMINALE ORGANIZATE ÎN LEGISLAȚIILE DIFERITELOR STATE ALE LUMII DIN PERSPECTIVA REPUBLICII MOLDOVA

Prezenta lucrare este dedicată studiului comparat al legislațiilor penale ale diferitelor state, realizat în vederea elucidării particularităților comune și distinctive ale răspunderii penale pentru constituirea unor formațiuni criminale organizate. Trăsăturile comune întăresc convingerea asupra necesității păstrării intacte a semnelor constitutive ale componenței infracțiunii prevăzute în legislația penală autohtonă (art. 284 C. pen. al R. Moldova), iar deosebirile oferă posibilitate de reflectare asupra necesităților curente și oportunităților de perspectivă în raport cu această normă de drept.

Cuvinte-cheie: grup criminal, grup terorist, grup criminal organizat, organizație criminală, organizație teroristă, criminalitate organizată, analiză comparativă.

THE DISTINCTIVE CHARACTERISTICS OF CRIMINAL LIABILITY FOR THE CONSTITUTION OF ORGANIZED CRIMINAL FORMATIONS IN THE LEGISLATION OF DIFFERENT STATES OF THE WORLD FROM THE PERSPECTIVE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

The present work is dedicated to the comparative study of other states' criminal legislation, carried out to elucidate the common and distinctive features of criminal responsibility for the constitution of organized criminal groups. The common features reinforce the conviction of the necessity to keep intact the constitutive signs of the composition of the crime provided in the domestic criminal law (art. 284 Criminal Code of the Republic of Moldova), and the differences offer possibilities to reflect on current needs and future opportunities regarding this penal norm.

Keywords: criminal group, terrorist group, organized criminal group, criminal organization, a terrorist organization, organized crime, comparative analysis.

Recenzent:**Radion COJOCARU**, doctor, profesor universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM

Introducere. Progresul continuu al speciei umane a vizat pretutindeni schimbul de experiență între oameni, comunități, state și civilizații. Astfel, obiectivul îmbunătățirii unei părți constitutive a cadrului normativ autohton nu poate fi realizat în lipsa unei analize comparative asupra legislațiilor penale ale diferitelor state ale lumii.

Conform aserțiunii președintelui Curții de Justiție a Uniunii Europene, Lenaerts Koen, „metoda dreptului comparat reprezintă un valoros instrument de interpretare, utilizat în vederea atingerii scopului interpretării uniforme a legii” [12, p. 15].

Prin urmare, scoaterea în evidență a particularităților răspunderii penale pentru constituirea unor formațiuni criminale organizate în forma existentă în legislația altor state constituie un punct inițial și eficient de pornire în perfectarea normei penale statuate la art. 284 Cod penal al Republicii Moldova (Crearea sau conducerea unei organizații criminale).

Analiza circumstanțiată asupra răspunderii penale pentru formele complexe de organizare criminală ale statelor din toate sistemele de drept existente, de pe toate continentele populate ale lumii, prezintă o serie de criterii delimitative concise, frecvența răspândirii cărora denotă indubitabil importanța trăsăturilor caracteristice normei penale concrete.

Metodele și materialele aplicate. În prezentul studiu au fost folosite pe larg metodele analizei, sintezei, statisticii, comparației. Materialele utilizate se rezumă la actele normative relevante și publicațiile științifice din domeniu.

Conținutul de bază. Potrivit art. 47, alin. (1) C. pen. al Republicii Moldova: „Se consideră organizație (asociație) criminală o reuniune de grupuri criminale organizate într-o comunitate stabilă, a cărei activitate se întemeiază pe diviziune, între membrii organizației și structurile ei, a funcțiilor de administrare, asigurare și executare a intențiilor criminale ale organizației în

scopul de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice” [3].

Conform art. 284 din același cod: „(1) Crearea sau conducerea unei organizații criminale, adică întemeierea unei astfel de organizații și organizarea activității ei, fie căutarea și angajarea de membri în organizația criminală, fie ținerea de adunări ale membrilor ei, fie crearea de fonduri bănești și de altă natură pentru susținerea lor financiară și a activității criminale a organizației, fie înzestrarea organizației criminale cu arme și instrumente pentru săvârșirea de infracțiuni, fie organizarea culegerii de informații despre potențialele victime și despre activitatea organelor de drept, fie coordonarea planurilor și acțiunilor criminale cu alte organizații și grupuri criminale sau infractori aparte din țară și din străinătate, se pedepsește cu închisoare de la 8 la 15 ani. (2) Crearea sau conducerea unei organizații criminale sau a unui grup criminal organizat cu scopul de a comite una sau mai multe infracțiuni cu caracter terorist se pedepsește cu închisoare de la 15 la 20 ani sau cu detențiune pe viață” [3].

Totuși, infracțiunea de creare sau conducere a unei organizații criminale nu constituie o normă de drept prohibitivă, ce este cunoscută tuturor legislațiilor penale ale statelor lumii, precum este cazul omorului sau furtului, iar formele de incriminare a acestei fapte infracționale variază semnificativ de la stat la stat, iar în unele cazuri fiind chiar fără de analog.

Astfel, în cadrul mai multor state ale lumii (România, Franța, Republica Federală Germania, Italia, Marea Britanie, Statele Unite ale Americii, India, Republica Populară Chineză, Republica Islamică Iran, Regatul Arabiei Saudite, Emiratele Arabe Unite etc.) nu se regăsesc norme de drept ce incriminează direct o astfel de faptă infracțională precum este constituirea unei organizații criminale, fiind instituită răs-

punderea penală doar în raport cu grupările criminale organizate, indiferent de denumirea folosită: grupuri criminale, grupuri teroriste, grupuri mafiote, bande armate, bande criminale de stradă, asociații de răufăcători, gangsteri, conspirații sau întruniri ilegale cu caracter organizat de altă natură.

Cu titlu de exemplu, legislația penală franceză nu prevede răspundere penală concretizată și autonomă pentru forma de participare penală – organizația criminală, în înțelesul atribuit de legislația penală a Republicii Moldova. Cu toate acestea, alte forme de asociere sunt pedepsite fie izolat (grupările formate pentru pregătirea anumitor crime, delictes sau contravenții, sau, la general, a crimelor ori delictelor de o anumită gravitate, ca în cazul asociațiilor de răufăcători), fie în calitate de componente calificate de infracțiuni, intervenind în calitate de circumstanțe agravante [7, p. 13].

Potrivit autorilor C. L. Stăncilă și C. G. Gîrleanu: „legătura strânsă dintre infracțiunile cu caracter terorist și formele complexe de organizare a activității criminale se accentuează într-un mod indubitabil. Relaționarea dintre organizațiile teroriste și cele criminale se realizează prin angrenarea nemijlocită a rețelelor teroriste în acțiuni conexe ale crimei organizate precum traficul de droguri, contrabanda cu arme, muniții, explozibili, substanțe interzise – de natură toxică sau radioactivă –, economia subterană, migrația ilegală etc.” [17, p. 66].

Orientarea teroristă a organizației criminale sau a grupului criminal organizat condiționează agravarea răspunderii penale conform art. 284, alin. (2) C. pen. al Republicii Moldova [3].

Din cele 24 de state legislația penală a căroră a fost analizată, 73,91% instituie răspunderea penală pentru activități ce vizează grupul/ asociația/ organizația teroristă. Spre exemplu, în Federația Rusă (art. 205.4 C. pen.) sau în R. Ucraina (art. 258-3 C. pen.) există răspundere penală separată pentru organizarea unui grup/ organizații/ comunități teroriste și participarea la aceasta.

Republica Moldova, însă, nu se regăsește în rândul acestor din urmă țări, iar noțiunea de „grup terorist” sau „organizație teroristă”, pre-

văzută în Legea cu privire la prevenirea și combaterea terorismului nr. 120 din 21.09.2017, nu are *de plano* incidență în raport cu reglementările din legea penală națională.

Notabil este faptul că doar în 65,21% din cazurile examinate are loc o divizare a răspunderii penale pentru activitatea grupului/ organizației criminale de cea a grupului/ organizației teroriste.

O trăsătură particulară întâlnită în majoritatea statelor din cele examinate (86,95%), dar nu și în cazul Republicii Moldova, o constituie incriminarea participării la grupul/ organizația criminală sau la activitatea acesteia.

Uniunea Europeană, fiind de asemenea amenințată și îngrijorată de pericolul organizațiilor criminale, a adoptat, la 21 decembrie 1998, *Acțiunea comună 98/733/JAI referitor la incriminarea participării la o organizație criminală în statele membre ale Uniunii Europene* [2].

În cazul țării noastre, participarea la o organizație criminală sau la un grup criminal organizat, fără comiterea altor fapte infracționale, nu este sancționată penal. Totuși, merită de amintit faptul că, în baza art. 74² Cod penal al R.S.S.M. [5], se instituia răspundere penală inclusiv pentru activitatea de apartenență la organizația criminală sau participarea la activitatea criminală a acestei organizații.

Determinarea categoriilor de infracțiuni comise de grupul criminal organizat sau organizația criminală, ceea ce reflectă scopul infracțiunii, are loc în 56,52% de cazuri, iar diferențierea răspunderii penale în funcție de gravitatea infracțiunilor comise de grupul criminal organizat sau organizația criminală – în 47,82% de cazuri cercetate.

Actualmente, activitățile de prevenire, combatere a crimei organizate și de cooperare/ colaborare pe plan internațional sunt asigurate de un vast arsenal juridico-normativ la care pot apela statele în cazul crimelor transnaționale, în cazul necesității inițierii procedurilor de extrădare sau transfer al persoanelor condamnate, formarea echipelor comune de lucru etc. În acest context, armonizarea legislației naționale în acord cu normele internaționale devine un obiectiv de importanță majoră.

În cazul de față, se punctează asupra faptului că, potrivit *Convenției împotriva criminalității transnaționale organizate*: „grup infracțional organizat – desemnează un grup structurat alcătuit din trei sau mai multe persoane, care există de o anumită perioadă și acționează în înțelegere, în scopul săvârșirii uneia ori mai multor infracțiuni grave sau infracțiuni prevăzute de prezenta convenție, pentru a obține, direct ori indirect, un avantaj financiar sau un alt avantaj material” [8].

Privită în această optică, componența numerică a grupului infracțional organizat în conformitate cu prevederile *Convenției împotriva criminalității transnaționale organizate* instituie plafonul minimum la 3 membri ai grupului. În rând cu alte trăsături distinctive ale grupului infracțional organizat, această din urmă trăsătură reprezintă o expresie a principiului *in dubio mitius* și permite probarea cu o mai mare precizie a formei de participare penală, în sensul că participarea doar a două persoane la comiterea infracțiunii în niciun caz nu se va atribui la conceptul de criminalitate organizată. Astfel, minimumul de 3 membri ai grupului infracțional/ criminal organizat [*tres faciunt collegium*] este instituit în legislația penală a României (art. 367 C. pen.), Bulgariei (art. 321 C. pen.), Italiei (art. 416 C. pen.), Irlandei de Nord (art. 2 al Legii din 1989), Statelor Unite Mexicane (art. 164 C. pen.) etc.

Definiția „organizației criminale” din *Decizia-cadru a Consiliului Uniunii Europene privind lupta împotriva crimei organizate* [10, p. 42-45] este cvasisimilară noțiunii de grup infracțional organizat din Convenția onusiană menționată *supra*.

Așadar, la moment, se atestă că definirea conceptului de grup criminal organizat conform legislației penale a Republicii Moldova diferă de noțiunea prevăzută de *Convenția împotriva criminalității transnaționale organizate* [8]. În acest caz, după cum afirmă D. Postovan: „actualul cadru legal poate fi neputincios în a preveni, a curma sau a combate activitatea infracțională a unor grupări sau organizații criminale concrete” [14, p. 53].

În concepția noastră, noțiunea de „organizație (asociație) criminală” din Codul penal

al Republicii Moldova urmează a se debarasa de scopul dublu, care restricționează sfera sa de aplicabilitate, în spiritul definiției aceleiași concept consacrat prin *Decizia-cadru nr. 2008/841/JAI* [10, p. 42-45].

Astfel, scopul „de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme” îl considerăm drept o reminiscență a timpurilor sovietice (cu aluzie la infracțiunile ce caracterizau anii '90 ai secolului trecut: atacurile raider, șantajările cunoscute sub denumirea „pакет” etc.). Totodată, acest scop se încadrează într-o noțiune mai largă de „obținere, directă ori indirectă, de avantaje financiare sau de alte avantaje materiale”.

În 47,82% dintre țările ale căror legislații au fost analizate, există modalități speciale de liberare de răspundere/ pedeapsă penală concret pentru formele complexe de organizare criminală, iar Republica Moldova se află printre aceste state. Cu toate acestea, absolvirea de răspundere penală în cazul țării noastre poate fi supusă perfectării, mai cu seamă din perspectiva condiționării „încetării benevole a participării la activitatea organizației criminale” și „lipsei în faptele persoanei a semnelor altei/ altor infracțiuni” (trăsături întâlnite în cazul a 30,43% din state analizate), condiții care lipsesc la art. 47, alin. (6) Cod penal.

De asemenea, în 21,73% din legislații penale supuse cercetării se regăsește modalitatea de liberare de răspundere/ pedeapsă penală a conducătorului și/ sau a organizatorului grupului criminal organizat sau a organizației criminale. Cadrul normativ intern al Republicii Moldova nu prevede o asemenea posibilitate în cazul creării sau conducerii unei organizații criminale, fiind pasibili liberării de răspundere penală doar membrii unei asemenea organizații.

Într-un număr mic de cazuri – 8,69% – persoana juridică evoluează în calitate de subiect al infracțiunii ce vizează constituirea grupului/ organizației criminale sau teroriste. Acest fapt este prevăzut, în special, de legislația penală a Franței și de cea a Statelor Unite ale Americii.

Agravarea răspunderii penale la activitățile (de creare, conducere, sprijinire, participare etc.) desfășurate în raport cu grupul/ organizația

criminală are loc după criteriile:

- folosirii situației de serviciu (26,08 %);
- gravității infracțiunilor comise (47,82 %);
- înarmării grupului/ organizației criminale (8,69 %);
- vârstei participanților grupului/ organizației criminale (13,04 %);
- apartenenței la forțele armate sau la o entitate polițienească (8,69 %).

În cazul Republicii Moldova, nu se prevede nicio agravare a răspunderii penale în cazul circumstanțelor sus-enunțate, iar circumstanța agravantă „folosind atribuțiile sale de serviciu” a fost exclusă odată cu abrogarea art. 74² Cod penal al R.S.S.M. [5].

În cazul României și Republicii Federale Germania normele de drept penal conțin circumstanțe de atenuare a răspunderii penale pentru activități aferente constituirii grupului criminal organizat sau a organizației criminale.

Spre exemplu, conform art. 367, alin. (5) C. pen. al României: „Dacă persoana care a săvârșit una dintre faptele prevăzute în alin. (1)-(3) înlesnește, în cursul urmăririi penale, aflarea adevărului și tragerea la răspundere penală a unuia sau mai multor membri ai unui grup infracțional organizat, limitele speciale ale pedepsei se reduc la jumătate” [6]. Conform art. 129, alin. (7) C. pen. al Republicii Federale Germania, instanța poate dispune reducerea pedepsei conform propriilor convingeri sau poate renunța la aplicarea acestor dispoziții dacă făptuitorul: 1. se străduiește în mod benevol și serios să împiedice continuarea existenței grupării sau săvârșirea unei fapte penale corespunzător unuia dintre scopurile acesteia; 2. informează în mod benevol o instituție competentă cu privire la cunoștințele sale atât de devreme încât faptele penale a căror pregătire o cunoaște mai pot fi împiedicate.

Totodată, legile penale ale unor state (Republica Federativă a Braziliei, Republica Islamică Iran, România) diferențiază răspunderea penală pentru crearea grupului/ organizației criminale de răspunderea penală pentru conducerea unui grup criminal organizat sau a unei organizații criminale (13,04 %).

Prezintă interes și statele în care legislația

penală etichetează anumite grupuri criminale organizate, organizații criminale sau grupuri și organizații teroriste direct în textul legii.

Potrivit art. 416-bis C. pen. al Italiei, dispozițiile articolului se aplică și grupărilor *Camorra*, *Ndragheta* și altor grupări, indiferent de denumirea lor pe plan local, inclusiv cele străine care, folosindu-se de forța de intimidare a legăturii prin asociere urmăresc scopuri corespunzătoare acelorale ale grupărilor de tip mafiot [4].

Conform art. 83.03 (1) C. pen. al Canadei, prin grup terorist se înțelege: „(a) o entitate care are unul din scopuri ori activități înlesnirea sau efectuarea oricărei activități teroriste, sau (b) o entitate din listă, și care include o asociere de entități respective” [9]. Prin „listă a entităților” se are în vedere lista stabilită de Guvernator în cadrul Consiliului, în conformitate cu secțiunea 83.05 a C. pen. al Canadei [9].

Japonia, atașându-se modelului etichetării/ înregistrării [16, p. 3] anumitor organizații drept criminale, în rând cu Hong Kong, Singapore, Malaysia, Queensland (Australia de Nord-Est) și Australia de Sud, incriminează răspunderea penală atribuită grupurilor criminale organizate și organizațiilor criminale în legea specială: Legea privind prevenirea activității ilegale a membrilor grupului criminal organizat [1], denumită și legea anti-boryokudan [13, p. 4].

Așadar, cum afirmă Gragert A. Bruce: „organizația criminală Yakuza originară din Japonia și răspândită în întreaga lume, este una dintre cele mai complexe și mai prospere organizații criminale” [11, p. 148], inclusă de către S.U.A. în lista celor 4 organizații criminale transnaționale care „facilitează și agravează conflictele civile” [15, p. 801], care își are până și revistele sale proprii, dintre care Jitsuwa Jidai, Jitsuwa Jiho, Jitsuwa Document și Asahi Geino, accesibile la orice gheretă, magazin, bibliotecă locală [15, p. 805].

Găsim inaplicabile, în conjunctura politicii penale a Republicii Moldova, unele subtilități ale legislației penale ale statelor lumii, în partea ce vizează incriminarea și sancționarea faptelor conexe grupului/ organizației criminale. Din cadrul acestor particularități fac parte: etichetarea anumitor grupuri/ organizații crimi-

nale (teroriste) în textul legii, or, în acest caz se diminuează implicarea organelor de drept la calificarea infracțiunilor, și delimitarea răspunderii penale pentru crearea grupului/ organizației criminale de activitatea de conducere a acesteia (asemenea României, Braziliei, Iranului), ceea ce se datorează unor aspecte mutuale ale activităților de referință.

Pedeapsa principală pentru constituirea unor formațiuni criminale organizate este, în toate cazurile, închisoarea, iar mărimea acesteia se diferențiază de la caz la caz.

Totuși, de la regulă întotdeauna există excepții, iar precum afirmă autori M. I. Zlătescu și A. Bulgaru: „existența sistemelor religioase și tradiționale încurcă toate clasificările, ele scăpând oricăror criterii ce sunt puse la baza acestora” [18, p. 13].

Așadar, spre exemplu, în Republica Islamică Iran, normele religioase și tradiționaliste au un impact colosal asupra modalității de stabilire (în partea ce vizează excepțiile de *moharebeh* și *efsad-e-fel-arz*), sancționare (pedepse specifice doar scripturii sfinte a musulmanilor *Hadd*, *Qisas*, *Diya*, *Ta'zir*, precum și cele abolite pe teritoriul țărilor înalt industrializate: exilarea, biciuirea/ flagelarea, crucificarea, amputarea, moartea) și condamnare (judecătorii sunt liberi în deciderea normei penale sau, după caz, a normei din alte izvoare religioase de drept) a faptelor penale.

Din perspectiva penologiei, se remarcă constant tendința potrivit căreia: 1) constituirea sau conducerea grupurilor criminale organizate urmează a fi sancționată mai blând decât în raport cu aceleași acțiuni pentru organizațiile criminale, cu pedepse maxime pentru acțiuni

similare în cazul grupurilor sau organizațiilor teroriste; 2) fapta de participare la activitatea unui grup criminal organizat, a unei organizații criminale sau a unei organizații teroriste se pedepsește mai blând decât constituirea sau conducerea unor asemenea entități; 3) participarea la activitatea unei organizații criminale sau a unei organizații teroriste pretutindeni se sancționează mai aspru decât aceeași faptă în raport cu un grup criminal organizat sau un grup terorist.

Concluzii și recomandări. În rezultatul cercetării efectuate, considerăm oportună pentru Republica Moldova incriminarea activității de constituire a unui grup terorist sau a unei organizații teroriste, a activității de participare la asemenea grupuri/ organizații, precum și participării la activitățile acestora, în cadrul unei norme penale distinctive.

De asemenea, este necesară racordarea noțiunilor de „grup criminal organizat” și „organizație criminală” la actele normative internaționale, inclusiv la *acquis*-ul comunitar.

Nu în ultimul rând este oportună incriminarea aderării la o organizație criminală sau grup criminal organizat, precum și participarea, sub orice formă, la activitatea acestora, drept faptă infracțională distinctivă.

În final, este binevenită perfectarea modalității de liberare de răspundere penală a membrilor organizației criminale prin includerea condițiilor „încetării benevole a participării la activitatea organizației criminale” și „lipsei în faptele persoanei a semnelor altei/ altor infracțiuni”, condiții care lipsesc actualmente la art. 47, alin. (6) Cod penal.

BIBLIOGRAFIE BIBLIOGRAPHY

---

1. *Act on Prevention of Unjust Acts by Organized Crime Group Members*, nr. 77 of 1991 [citat 17.03.2022]. Disponibil: <https://elaws.e-gov.go.jp/document?lawid=403AC0000000077>.
2. *Acțiunea comună nr. 98/733/JAI din 21 decembrie 1998 adoptată în temeiul art. K.3 din Tratatul privind Uniunea Europeană, privind incriminarea participării la o organizație criminală în statele membre ale Uniunii Europene*. În: Jurnalul Oficial al Comunității Europene, L 351/1, 29.12.1998, nr. 19/vol. 1.
3. *Codul penal al Republicii Moldova* nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.
4. *Codul penal al Republicii Italia*. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre

- ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader [citat 29.04.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html>.
5. *Codul penal al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești* din 24.03.1961, abrogat la data de 12.06.2003. În: *Vestile*, 24.04.1961, nr. 010.
  6. *Codul penal al României* nr. 286 din 2009, în vigoare din 01.02.2014. În: *Monitorul Oficial al României, Partea I* nr. 510 din 24.07.2009.
  7. COJOCARU R., CAZACICOV A. *Răspunderea penală pentru crearea sau conducerea unei organizații criminale în sistemul de drept romano-germanic (Partea I-i)*. Chișinău: Revista științifico-practică „Legea și viața”, nr. 9-10 (357-358), septembrie-octombrie 2021. 99 p.
  8. *Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate*, adoptată la New York, la 15 noiembrie 2000 (ratificată prin Legea Republicii Moldova nr. 15 din 17.02.2005). În: *Tratate Internaționale*, 30.12.2006, nr. 35. 480 p.
  9. *Criminal Code of Canada, (R.S.C., 1985, c. C-46), current to 06.12.2018*. Justice Laws Website [citat 05.05.2022]. Disponibil: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/>.
  10. *Decizia-cadru a Consiliului Uniunii Europene privind lupta împotriva crimei organizate nr.2008/841/JAI din 24 octombrie 2008*. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 300/42, 11.11.2008.
  11. GRAGERT A.B. *Yakuza: The Warlords of Japanese Organized Crime*. San Francisco: „Annual Survey of International & Comparative Law: Vol. 4: Iss. 1, Article 9”, 1997. 204 p.
  12. LENAERTS K. *Prefața la Compendiul jurisprudenței Curții Constituționale a Republicii Moldova (1995-2017)*. București: Wolters Kluwer, 2017. 537 p.
  13. MORIYAMA T. *World Factbook of Criminal Justice Systems: Japan*. Albany: Takushoku University, 1997. 17 p.
  14. POSTOVAN D. *Prevenirea și combaterea criminalității organizate conform prevederilor legislației Republicii Moldova*. Unele aspecte teoretice și practice. Chișinău, *Revista Institutului Național al Justiției*, nr. 3 (22), 2012. 60 p.
  15. REILLY F.E. *Criminalizing Yakuza Membership: A Comparative Study of the Anti-Boryokudan Law. Vol 13 (801)*. Washington: University Global Studies Law Review, 2014. 829 p.
  16. SCHLOENHARDT A. *Fighting Organized Crime in the Asia Pacific Region: New Weapons, Lost Wars*. Working Paper Series nr. 022. Singapore: Asian Law Institute, 2011. 26 p.
  17. STÂNCILĂ C.L., GÎRLEANU C.G. *Combaterea spălării banilor și a fenomenului finanțării terorismului*. Bacău: Editura Rovimed Publishers, 2012. 405 p.
  18. ZLĂTESCU M.I., BULGARU A. *Mari sisteme de drept comparat. Suport de curs*. București: Universitatea Ecologică, 2011-2012. 156 p.

DESPRE AUTORI

Andrei CAZACICOV,

doctor în drept,
judecător în cadrul Judecătoriei Edineț,
Republica Moldova,
e-mail: andreicazaciov@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0003-1117-1684

Doris VILLALOBOS RICARDEZ,

licențiat în managementul comunicațiilor,
Statele Unite Mexicane,
manager de administrare a programelor
din cadrul „European Business University
of Luxembourg”, Marele Ducat de Luxemburg
e-mail: info.dorisiv@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0002-2900-6356

CZU 343.341

DOI 10.5281/zenodo.8123534

Grigore ARDELEAN,
dr., conf. univ.

PhD,
Associate Professor

Oxana EȘANU,
drd.

PhD student

PROBLEMATICA DETERMINĂRII CUANTUMULUI PREJUDICIULUI CAUZAT SALARIATULUI ÎN RAPORTURILE DE MUNCĂ

O atenție deosebită, de fiecare dată când se cere a fi reparat prejudiciul cauzat salariatului, urmează a fi dată regulilor de evaluare a cuantumului acestuia, pentru că de multe ori în practică problema nu se pune asupra refuzului din partea angajatorului de a repara prejudiciul cauzat salariatului, dar în privința mărimii acestuia, părțile calculându-l în mod diferit, în funcție de propriul interes. Mai mult, nici instanțele nu dispun de un sistem de valori reglementat care să arate în concret ce parametri vor fi luați în considerare la stabilirea cuantumului prejudiciului ce urmează a fi reparat. În aceste condiții, se face observată necesitatea intervenției doctrinei în a identifica, tălmăci și propune indicatori clari care să fie puși la baza cuantificării prejudiciului cauzat salariatului, atât în faza de elaborare a legislației în domeniu, cât și în cea de aplicare a ei pentru soluționarea cazurilor concrete.

Cuvinte-cheie: prejudiciu, salariat, angajator, valori patrimoniale, răspundere civilă, despăgubire, daună morală, sancțiune pecuniară.

THE PARTICULARITY OF DETERMINING THE AMOUNT OF DAMAGE CAUSED TO THE EMPLOYEE IN EMPLOYMENT RELATIONS

Special attention, every time it is requested to repair the damage caused to the employee, should be given to the rules for evaluating its amount, because often in practice the problem is not the employer's refusal to repair the damage caused to the employee, but regarding its size, the parties calculating its size differently, obviously, each of them sticking to their own interest. Moreover, even the courts do not have a regulated system of values that shows concretely what parameters are to be taken into account when determining the amount of damage to be repaired. In these conditions, the need for the intervention of the doctrine is observed in identifying, interpreting and proposing clear indicators to be used as a basis for quantifying the damage caused to the employee, both in the drafting phase of the legislation in the field, as well as its application in the resolution of concrete cases.

Keywords: damage, employee, employer, patrimonial values, civil liability, compensation, moral damage, pecuniary sanction.

Introducere. La examinarea oricărei cauze ce are ca obiect repararea unui prejudiciu, accentul trebuie plasat pe determinarea cu precizie a cuantumului prejudiciului, precum și a efectelor ulterioare ce derivă din acesta, procesul respectiv constituind o condiție necesară pentru angajarea răspunderii [4, p. 45-52]. De asemenea, după cum se mai susține în literatura de specialitate [10, p. 527], pentru a putea antrena răspunderea, prejudiciul trebuie determinat ca întindere. Prejudiciul reprezintă, de altfel, atât o condiție necesară pentru declanșarea răspunderii, cât și măsurarea întinderii acesteia.

De aceea, am ținut cu tot dinadinsul ca în lucrarea de față să ne preocupăm anume de aspectul cuantificării prejudiciului, pentru o mai bună posibilitate de reparare a acestuia, precum și pentru o diversitate mai largă de facilități ce vor putea fi puse la dispoziția salariatului prejudiciat în vederea repunerii în situația avută anterior prejudicierii.

Metodologia de cercetare. Pentru atingerea scopului prestabilit, în cadrul cercetării de față, au fost pe larg utilizate diverse metode de cercetare dintre care menționăm pe cele mai relevante, cum ar fi: metoda analizei, metoda sintezei, metoda deducției, metoda istorică, metoda comparativă, metoda sistemică și metoda empirică.

Conținutul de bază al cercetării. De la bun început, trebuie să recunoaștem că textul compartimentului conținut de Codul muncii (titlul XI), ce se preocupă de reglementarea răspunderii materiale a părților contractului individual de muncă, nu identifică o normă aparte care să prevadă regulile și parametrii distincți de evaluare a mărimii prejudiciului cauzat de către angajator salariatului, ceea ce există în privința determinării cuantumului prejudiciului cauzat de către salariat angajatorului (art. 341 al CM).

Prin urmare, unele reguli ale determinării cuantumului prejudiciului cauzat de către angajator salariatului le desprindem din conținutul normei de la art. 327 al Codului muncii, mai exact la alin. 2 unde se menționează că Contractul individual și/sau cel colectiv de muncă pot specifica răspunderea materială a părților. În acest caz, răspunderea materială a angajato-

rului față de salariat nu poate fi mai mică, iar a salariatului față de angajator – mai mare decât cea prevăzută de prezentul cod și de alte acte normative. Cu toate acestea, nu am vedea de ce mărimea răspunderii părților contractului de muncă nu ar fi egală, mai mare sau mai mică în raportul dintre angajator și salariat. După noi, fraza a II-a din conținutul alin. 2 al art. 327 CM (*răspunderea materială a angajatorului față de salariat nu poate fi mai mică, iar a salariatului față de angajator – mai mare decât cea prevăzută de prezentul cod și de alte acte normative*), s-ar cere a fi exclusă, pentru că mărimea răspunderii este strict legată de cuantumul prejudiciului, iar acesta poate fi diferit (mai mare sau mai mic în raport cu angajatul sau angajatorul).

O altă regulă ce ar viza determinarea mărimii prejudiciului, s-ar desprinde din conținutul art. 331 al Codului muncii unde se menționează că angajatorul care, în urma îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor sale prevăzute de contractul individual de muncă, a cauzat un prejudiciu material salariatului repară acest prejudiciu integral. *Mărimea prejudiciului material se calculează conform prețurilor de piață existente în localitatea respectivă la data reparării prejudiciului, conform datelor statistice.* Însă acesta ar fi doar unul din parametrii ce urmează a fi luați în considerare la evaluarea mărimii prejudiciului suferit de către salariat; în realitate aceștia sunt cu mult mai diverși, necesari a fi considerați în diferite circumstanțe ale producerii prejudiciului, fapt despre care vom discuta în compartimentul de față. Or, potrivit legislației muncii, dar și poziției doctrinare în materie [6, p. 455], angajatorul care, în urma îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor sale prevăzute de contractul individual de muncă, a cauzat un prejudiciu material salariatului repară acest prejudiciu integral.

La art. 329 alin. 1 din CM, legiuitorul menționează că *angajatorul este obligat să repare prejudiciul integral*, referindu-se, astfel, doar la unul din principiile reparării prejudiciului, ceea ce nu e corect, deoarece menționarea doar a unuia ar duce la ideea excluderii celorlalte. Or, de ce nu ar repara prejudiciul angajatorul, ținându-se cont de toate principiile reparării prejudiciului consacrate de legislația

civilă? În acest sens, de ce nu s-ar aplica principiul reparării prompte a prejudiciului cauzat salariatului, fiind astfel reprimată tergiversarea plății despăgubirilor etc.? De aceea, am propune substituirea sintagmei: „integral”, din textul normei de la art. 329 alin. 1 din CM, cu sintagma: „în conformitate cu principiile prevăzute de legislația muncii și alte acte legislative”, avându-se în vedere legislația în materia dreptului civil (Codul civil al Republicii Moldova).

Și totuși, cu titlu de mare precizare, pentru toți cei care susțin că răspunderea în raporturile de muncă nu este o varietate a răspunderii contractuale, Codul civil în redacția de după 1 martie 2019 vine cu o noutate legislativă ce privește anume evaluarea quantumului prejudiciului adus salariatului. Este vorba de art. 2029 CC al RM (determinarea despăgubirilor pentru salariul sau venitul ratat) care dispune:

(1) *Despăgubirea pentru salariul sau venitul ratat se stabilește pe baza venitului mediu lunar net din muncă sau altă activitate a persoanei vătămate din ultimul an înainte de pierderea sau reducerea capacității sale de muncă ori, în lipsă, pe baza venitului lunar net pe care l-ar fi putut realiza, ținându-se seama de calificarea profesională pe care o avea sau ar fi avut-o la terminarea pregătirii pe care era în curs să o primească.*

(2) *Cu toate acestea, dacă persoana vătămată face dovada posibilității obținerii unui salariu sau venit mai mare în baza unui contract încheiat în ultimul an, iar acesta nu a fost pus în executare, se va ține seama în determinarea despăgubirii de aceste venituri.*

(3) *Dacă persoana vătămată nu avea o calificare profesională și nici nu era în curs să o primească, despăgubirea va fi egală cu suma brută a salariului minim pe țară stabilit de Guvern.*

De asemenea, tot legislația civilă stabilește cadrul general cu privire la evaluarea despăgubirii pentru prejudiciul patrimonial, menționând la art. 936 alin. 1 CC al RM că despăgubirile pentru prejudiciul patrimonial cauzat prin neexecutarea obligației reprezintă suma de bani care va pune creditorul, pe cât este posibil, în situația în care s-ar fi aflat dacă obligația s-ar fi executat în mod corespunzător. Aceste despăgubiri acoperă dauna suferită real (inclusiv cheltuielile suportate și reducerea valorii bunului) și profitul ratat

de creditor.

Mai mult, art. 2037 din Codul civil descrie și regulile de cuantificare a prejudiciului moral, normă ce se aplică și cazurilor de cauzare a prejudiciului moral salariatului, iar înainte de această normă (art. 2036 CC) stabilește cadrul juridic al reparării prejudiciului moral.

Astfel, potrivit normei menționate mai sus, mărimea despăgubirii pentru prejudiciul moral se determină de către instanța de judecată în funcție de caracterul și gravitatea prejudiciului moral cauzat persoanei vătămate, de gradul de vinovăție a autorului prejudiciului, dacă vinovăția este o condiție a răspunderii, și de măsura în care această despăgubire poate aduce satisfacție echitabilă persoanei vătămate.

Caracterul și gravitatea prejudiciului moral le apreciază instanța de judecată, luând în considerare circumstanțele în care a fost cauzat prejudiciul, restrângerea posibilităților de viață familială și socială, precum și statutul social al persoanei vătămate.

La determinarea despăgubirii, instanța de judecată va tinde să acorde o despăgubire care, pe de o parte, are o mărime comparabilă cu cea acordată în mod obișnuit în împrejurări similare și, pe de altă parte, ia în considerare particularitățile cazului.

Acestea fiind indicate, până a trece la descrierea tuturor circumstanțelor ce necesită a fi considerate la evaluarea prejudiciului patrimonial cauzat salariatului, trebuie să clarificăm și durata întinderii acestuia în cadrul raporturilor de muncă, cât și în afara acestora, adică după încetarea lor. Spunem aceasta, deoarece ne trezește indignare norma de la art. 327 alin. 3 din Codul Muncii unde se menționează că *încetarea raporturilor de muncă după cauzarea prejudiciului material și/sau a celui moral nu presupune eliberarea părții contractului individual de muncă de repararea prejudiciului prevăzută de prezentul cod și de alte acte normative*. Deci, înțelesul respectivei norme ar permite să se deducă faptul că orice prejudiciu sesizat de către salariat după încetarea raportului de muncă nu va fi reparat, ci doar cel ce a fost sesizat de către salariat în timpul muncii, dar îl revendică după încetarea raportului de muncă.

Prin urmare, considerăm că textul de la

alin. 3 al art. 327 CM urmează a fi revăzut. Or, de ce nu ar putea răspunde angajatul sau angajatorul și pentru prejudiciul cauzat (survenit, sesizat de angajat) după încetarea raportului de muncă, dacă se constată că fapta ce a generat acel prejudiciu a fost săvârșită de către angajator până la încetarea raportului. Dar, înainte de toate, trebuie de arătat distincția între cauzarea prejudiciului și sesizarea lui (generarea-survenirea) care presupun fenomene diferite. Prin urmare, cauzarea prejudiciului nu este altceva decât o acțiune sau inacțiune prejudiciabilă, iar cauzarea coincide cu momentul săvârșirii acțiunii, fiind diferit de momentul nașterii prejudiciului, acesta fiind efectul faptei prejudiciabile. Deci, nu trebuie să punem la mijloc momentul cauzării prejudiciului, ci mai degrabă momentul survenirii efectului negativ (prejudiciu). De altfel, prejudiciul trebuie privit în lumina efectului prejudiciabil ce are la bază o cauză (acțiunea/inacțiunea) ilegală. Cauza precede efectul, acestea având momente diferite de producere.

În context, propunem următoarea redacție a alin. 3 din art.327 CM: încetarea raporturilor de muncă după sau înaintea survenirii prejudiciului material și/sau a celui moral nu presupune eliberarea părții contractului individual de muncă de repararea prejudiciului prevăzută de prezentul cod și de alte acte normative.

În acest caz, termenul de prescripție al înaintării acțiunii în despăgubire ar fi unul general, de trei ani, așa cum prevede legislația civilă.

Parametri necesari determinării cuantumului prejudiciului cauzat salariatului.

Deci, fiind clarificate dificultățile stabilirii momentului survenirii prejudiciului și a duratei de manifestare a acestuia, urmează să arătăm, în cele ce urmează, toți parametrii necesari a fi luați în considerare la stabilirea cuantumului prejudiciului cauzat salariatului, aceștia fiind:

◆ *Mărimea prețului de piață.* Începem cu acest prim element al cuantificării prejudiciului cauzat salariatului, deoarece își are reglementare expresă în conținutul Codului muncii la art. 331 alin. 1, unde se menționează că mărimea prejudiciului material se calculează conform *prețurilor de piață* existente în localitatea respectivă la data reparării prejudiciului, conform datelor statistice. Cu toate acestea, în lipsa unor re-

glementări detaliate, legiuitorul ne lasă cu multe semne de întrebare, chiar și pe specialiștii în domeniu, nemaivorbind de cei aflați la început de cale în profesia de jurist. Anume, ce s-ar înțelege prin prețuri de piață?; la care parte a prejudiciului s-ar referi (prejudiciul adus sănătății, cel moral sau cel profesional)?; care este perimetrul localității în care se aplică acele prețuri despre care se invocă în norma legală?; la ce fel de date statistice se referă legiuitorul (cele ale litigiilor în instanță sau cele ale salarizării)?

La toate aceste întrebări vom încerca să dăm răspuns în măsura capacităților profesionale, științifico-didactice, pe care le deținem la moment, în condițiile în care nu identificăm surse în literatura de specialitate care să se preocupe nemijlocit de acest domeniu.

Așadar, credem că atunci când legiuitorul a menționat despre prețurile de pe piață în calitate de unitate de măsură a prejudiciului suferit de către salariat, s-a referit la prețurile de pe piața muncii. Consultând informațiile generale despre ce ar semnifica piața muncii, aflăm că aceasta reprezintă spațiul economic în care se întâlnesc, se confruntă și negociază în mod liber cererea de forță de muncă, reprezentată de angajatori, și oferta, reprezentată de posesorii de forță de muncă. Clientul de pe piața muncii este angajatorul care dispune de locuri de muncă, furnizorul este căutătorul de loc de muncă, salariatul, obiectul tranzacțional – forța de muncă, iar prețul este *salariul complet*, cunoscut și sub denumirea de *fondul individual de salariu* [12].

În ce privește localitatea în care ți găsește locația piața muncii, aici legiuitorul s-ar referi la zona administrativ-teritorială în care salariatul își desfășoară activitate, respectiv relațiile de muncă, deși nu ar fi clar nivelul administrativ în care s-ar aplica (sat, comună, raion sau țară).

Mai puțin clară ne este chestiunea datelor statistice care se impun a fi luate în considerare la stabilirea mărimii prejudiciului. Poate că ar fi vorba despre datele statistice ale cuantumului de retribuire în acea direcție de activitate, localitate sau în acel domeniu profesional. Pentru că altfel nici nu ar putea fi. Credem că nu se poate referi legiuitorul la statistica cauzelor soluționate în jurisdicția dintr-o zonă sau alta a țării.

◆ *Cheltuielile conexe generate de prejudi-*

ciul patrimonial suferit de către salariat.

De fiecare dată când salariatului i se aduce un prejudiciu patrimonial prin lipsirea sa de mijloace financiare (salariu neplătit), nimeni nu-și pune întrebarea dacă această lipsire nu generează alte prejudicii derivate din prejudiciul propriu-zis/inițial care, de fapt, ar trebui să fie însumate în cuantumul prejudiciului global adus salariatului. Da, înțelegem că susținătorii ideii precum că răspunderea părților contractului de muncă este diferită de cea a părților contractului civil, aduc ca principal argument faptul că răspunderea salariatului este limitată. Însă trebuie avut în vedere că acest lucru nu poate influența întregul conținut al răspunderii în dreptul muncii, atâta timp cât norma se referă doar la răspunderea salariatului, nu și cea a angajatorului. Prin urmare, salariatul ar putea cere în temeiul Codului civil repararea prejudiciului integral (care să includă și venitul ratat din cauza ratării șansei de a investi banii ce urma să-i primească legal), precum și alte prejudicii conexe (plata dobânzilor de întârziere sau penalităților, în cazul în care salariatul avea încheiat un contract de împrumut).

◆ *Venitul (salariul) ratat* constituie un alt element ce se cere a fi inclus în cuantumul prejudiciului cauzat salariatului. Baza juridică a acestuia o identificăm în conținutul art. 196 din Codul muncii (garanții și compensații în cazul unor accidente de muncă și boli profesionale).

Deci, potrivit normei, în caz de vătămare a sănătății sau deces al salariatului ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale, salariatului i se compensează *salariul (venitul) nerealizat*, precum și cheltuielile suplimentare pentru reabilitarea medicală, socială și profesională în legătură cu vătămarea sănătății, sau familiei defunctului i se compensează cheltuielile legate de deces.

Ce ar însemna venit ratat sau nerealizat, așa cum îl numește Codul muncii, ne poate explica textul Codului civil al Republicii Moldova, dar și unele surse doctrinare.

Începând cu cadrul legal de definire a venitului ratat, arătăm că potrivit art. 19 alin. 2 din CC al RM, se consideră prejudiciu patrimonial cheltuielile pe care persoana lezată le-a suportat sau urmează să le suporte la restabilirea

dreptului sau interesului încălcat recunoscut de lege, distrugerea sau deteriorarea bunurilor sale (daună reală), precum și profitul ratat ca urmare a încălcării dreptului sau interesului recunoscut de lege (*profit ratat*).

Deci, printr-o scurtă tălmăcire a normei, încercăm a explica că venitul (profitul) ratat este nu altceva decât sursele materiale de profit pe care salariatul le-a ratat din cauza privării de dreptul la muncă pe orice cale ilegală (concediere, neangajare, accidentare, etc.). Adică este acea sumă pe care urma să o încaseze în cazul în care nu se producea evenimentul prejudiciabil.

Apelând la interpretările doctrinare, observăm că respectiva formă de prejudiciu se aborda încă din cele mai vechi timpuri. Bunăoară și în dreptul privat roman se făcea distincția între prejudiciul efectiv și cel ratat. Or, după cum arată autorul Aurel Băieșu, în sistemele juridice de drept continental principiul reparării integrale a prejudiciului se traduce prin formula tradițională, moștenită din dreptul privat roman, care cuprinde pierderea suportată – *damnum emergens* și beneficiul ratat – *lucrum cessans* [5].

În legislația actuală¹ (art. 19 alin. 4 CC al RM), pe lângă venitul ratat se mai include în cuantumul prejudiciului și pierderea unei șanse de a obține un beneficiu, deși în doctrină aceasta se consideră o categorie aparte de prejudicii. În acest sens, doctrina franceză, dar și cea română [9, p. 329] susține că pierderea unei șanse deși are o configurație proprie, prejudiciul suferit ca urmare a pierderii de șansă presupune coexistența a două prejudicii: un prejudiciu inițial, abstract, care este expresia probabilității prejudiciului final suferit de victimă, ca urmare a neproducerii evenimentului favorabil, și un prejudiciu final, concret, reprezentat de avantajul de care a fost lipsită victima. Cele două prejudicii suferite de victimă sunt strâns legate între ele, prejudiciul primar neexistând decât în raport cu prejudiciul final, produs ca urmare a irosirii unei șanse.

Revenind la venitul ratat, observăm că

¹ Pierderea șansei se repară doar dacă ea constă în dispariția actuală și certă a unei eventualități favorabile. Mărimea acestui prejudiciu corespunde șansei pierdute și nu poate fi egală cu avantajul care ar fi rezultat din șansă dacă ea se materializa.

acesta este intitulat prin diverse sintagme (venit ratat, venit nerealizat, profit ratat etc.). Codul civil în redacția de până la 1 martie 2019 îl intitula prin textul de la art. 12 alin. 2 ca venit ratat. Actuala redacție, l-a admis sub sintagma de profit ratat. Care ar fi diferența? De fapt, cu toate că unii nu o sesizează, ea totuși există. Anume venitul exprimă un sens mai general specific relațiilor fiscale, salariale și de orice natură care presupun ca finanțate încasarea unor sume de bani. Profitul este o noțiune specifică domeniului comercial ce reflectă diferența dintre venitul total obținut (venitul brut) și venitul net (profitul). Dacă este mai potrivită o sintagmă sau alta, noi am alege-o pe cea actuală – de profit, deoarece chiar în raporturile de muncă, mult mai echitabilă este aplicarea formulei profitului la cuantificarea prejudiciului. De ce anume? Pentru că venitul reprezintă suma pe care o încasează salariatul pentru munca prestată, iar profitul ar putea fi rezultatul investiției realizate de către salariat a acelui venit obținut prin muncă. Drept exemplu am aduce: dobânda din depozitul bancar; contribuția la formarea capitalului social al unei societăți în comandită (procentul din profitul societății ce i se cuvine) etc.

În ce privește ultimele modificări ale legislației muncii pe segmentul cuantificării despăgubirilor legate de venitul nerealizat, am avea unele pretenții, indicând asupra următoarelor critici:

Anume, după data de 01.09.2022, întră în vigoare norma de la art.90 alin. (2) lit. a), potrivit căreia repararea de către angajator a prejudiciului cauzat salariatului constă în:

a) plata obligatorie a unei despăgubiri pentru întreaga perioadă de absență forțată de la muncă într-o mărime care nu va depăși 12 salarii medii lunare ale salariatului în cazul transferului sau al eliberării nelegitime din serviciu;

Ce ar însemna aceasta? Adică, dacă examinarea litigiului durează 18, 20, 24 de luni, așa cum se întâmplă de obicei, salariatul îndreptățit în fața transferului ilegal sau eliberării nelegitime de la serviciu, nu va primi venitul nerealizat pentru perioada lipsei contrar voinței lui de la locul de muncă (echivalentul a 18, 20 sau 24 salarii lunare), ci doar venitul ratat pentru o perioadă de doar 12 luni. După noi o chesti-

une neechitabilă, mai ales când tergiversarea soluționării litigiului se produce din cauza angajatorului, altor participanți la proces sau chiar a instanței. Da, înțelegem că legiuitorul a stabilit această limită, pentru că de multe ori însuși salariatul are interesul de a tergiversa procesul pentru a nu veni la muncă o perioadă îndelungată și a încasa venitul ratat pentru întreaga perioadă, însă trebuie luate în vedere și cazurile în care angajatorul tergiversează examinarea; în acest ultim caz reiese că îl avantajăm pe el, respectiv îi încurajăm acțiunile abuzive de concediere ilegală, știind că nu va plăti despăgubire mai mult decât 12 salarii lunare, și acestea în volum mediu. În acest sens, observăm că legiuitorul a impus această limită pentru a reprima intențiile meschine ale salariatului, respectiv norma ar trebui să vizeze nemijlocit vinovăția salariatului de tergiversare a procesului. Pentru aceasta, propunem completarea normei de la art. 90 alin. (2) lit. a) în textul ce urmează:

– plata obligatorie a unei despăgubiri pentru întreaga perioadă de absență forțată de la muncă într-o mărime care nu va depăși 12 salarii medii lunare ale salariatului în cazul transferului sau al eliberării nelegitime din serviciu, **doar în cazul în care de tergiversarea soluționării litigiului de muncă se face vinovat salariatul.**

◆ *Ratarea sumelor sau altor facilități de stimulare.*

De obicei, prejudiciul cauzat prin acțiunea de privare de dreptul la muncă sub forma concedierii ilegale, neîncheierii contractului de muncă sau neexecutării hotărârii de reangajare, poate aduce în conținutul său și ratarea unor sume sau alte facilități ce i s-ar cuveni salariatului în perioada în care ar fi activat în condiții normale. Deci, la determinarea cuantumului prejudiciului în circumstanțele arătate, ar trebui să se țină cont și de eventualele „prime” ce ar fi revenit salariaților cu ocazia diferitelor *sărbători legale, respectiv „al treisprezecelea salariu”, tichetele cadou sau tichetele de masă, majorări colective de salariu*, etc., iar după cum susțin și alți autori [8, p. 14], și compensarea în bani a concediului de odihnă neutilizat numai în cazul încetării contractului individual de muncă.

◆ Cheltuielile necesare reabilitării profesionale.

În temeiul art. 196 al Codului muncii, în caz de vătămare a sănătății sau deces al salariatului ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale, acestuia i se compensează salariul (venitul) nerealizat, precum și cheltuielile suplimentare pentru reabilitarea medicală, socială și profesională în legătură cu vătămarea sănătății, sau familiei defunctului i se compensează cheltuielile legate de deces. Mărimea și condițiile acordării garanțiilor și compensațiilor prevăzute sunt stabilite de legislația în vigoare.

Respectiv, legea specială [3] la care face trimitere Codul muncii, menționează la art. 13 că prestațiile pentru reabilitarea profesională se acordă de către asigurator la solicitarea asiguraților care nu și-au pierdut complet capacitatea de muncă, dar care, ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale, nu mai pot desfășura activitatea conform calificării.

Asiguratorul preia în sarcina sa cheltuielile pentru reabilitarea profesională:

- a) costul cursurilor de restabilire a calificării sau de recalificare;
- b) plata indemnizației pe durata cursurilor de restabilire a calificării sau de recalificare.

Indemnizația, pe durata cursurilor de restabilire a calificării sau de recalificare, se acordă lunar și constituie 70 % din salariul lunar asigurat al asiguratului pe luna premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată boala profesională. Aceasta se acordă numai în cazul în care asiguratul nu beneficiază, pe durata cursurilor de restabilire a calificării sau de recalificare, de indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă sau de pensie de dizabilitate, acordate potrivit legislației.

Indemnizația se acordă doar cu condiția că asiguratul respectă dispozițiile asiguratorului cu privire la:

- a) instituția unde urmează a se desfășura cursurile de restabilire a calificării sau de recalificare;
- b) programul de instruire.

◆ Cheltuielile legate de refacerea sănătății după accidentul de muncă.

Din analiza conținutului art. 10 al. 2 al Legii asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale nr. 756/99, constatăm că asigurații au dreptul la tratament medical corespunzător deficiențelor de sănătate cauzate prin accidente de muncă sau boli profesionale, după cum urmează:

- a) tratament ambulatoriu;
- b) analize medicale și medicamente;
- c) asistență medicală de urgență;
- d) servicii medicale în spitale și clinici specializate;
- e) servicii de chirurgie plastică și repara-torie;
- f) servicii de fizioterapie.

Asiguratorul care, de fapt, acționează din numele angajatorului are obligația să achite contravaloarea serviciilor medicale, acordate în scopul tratamentului sau reabilitării persoanei asigurate, care a suferit în urma unui caz asigurat suplimentar celor prevăzute de legislație.

Pentru a diminua sau compensa urmările deficiențelor de sănătate cauzate prin accidente de muncă sau boli profesionale, asigurații, în cazurile stabilite de medicul expert al asiguratorului, au dreptul la:

- a) îngrijire specială;
- b) tratament sanatorial;
- c) acoperirea cheltuielilor de transport pentru vizitarea instituțiilor medicale, sanatoriilor și a cheltuielilor însoțitorului;
- d) materiale și articole medico-sanitare pentru corectarea auzului și văzului;
- e) mijloace ajutătoare tehnice (orice produs, instrument, echipament sau sistem tehnic utilizat de către o persoană cu dizabilități, de uz special sau general, care previne, compensează, monitorizează, diminuează sau neutralizează deficiența persoanelor cu dizabilități). Acest drept se referă și la acoperirea cheltuielilor pentru repararea mijloacelor menționate.

◆ Cheltuielile pentru incapacitatea temporară de muncă.

În quantumul prejudiciului suferit de către salariat, ca urmare a producerii accidentului de muncă, se includ și cheltuielile cu titlu de indemnizații pentru incapacitate temporară de muncă garantate de Legea nr.756/1999.

În acest sens, potrivit art. 14, pe durata

incapacității temporare de muncă cauzate de un accident de muncă sau de o boală profesională, asigurații beneficiază de indemnizație.

Cuantumul indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă constituie 100 % din salariul mediu lunar asigurat al asiguratului pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea profesională.

În concluzie, acestea fiind clarificate, urmează să amintim că pentru toate cazurile, mărimea prejudiciului material cauzat salariatului se determină conform pierderilor reale, calcu-

late în baza datelor de evidență contabilă [11, p. 54]. În caz de sustragere, lipsă, distrugere sau deteriorare intenționată a valorilor materiale, prejudiciul se stabilește pornindu-se de la prețurile din localitatea respectivă la data cauzării prejudiciului, conform datelor statistice, așa cum susțin și alți autori [7, p. 463].

Data stabilirii mărimii prejudiciului se va considera cea indicată în procesul-verbal de finalizare a anchetei de serviciu, în cazul în care s-a inițiat procedura amiabilă de constatare și reparare a prejudiciului de către angajator.

BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAPHY

---

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.08.1994, nr. 1.
2. Codul civil al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr.1107-xv din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr. 82-86.
3. Legea asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale Nr.756-XIV din 24.12.99.
4. Ardelean G. Analiza particularităților evaluării prejudiciului ecologic adus persoanelor și bunurilor sale. În: Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, Ed. XV-a, nr. 1, Chișinău: 2015. P. 46. p. 45-52.
5. Băieșu A. Prejudiciul viitor, profitul ratat și pierderea unei șanse – elemente ale prejudiciului reparabil în cazul neexecutării obligației contractuale [accesat 08.12.2021]. Disponibil: <https://juridice-moldova.md/10277/prejudiciul>.
6. Dorneanu V., Bădică G. Dreptul muncii. București, Lumina Lex, 2018. p. 21. 455 p.
7. Ghimpu S., Țiclea A. Dreptul Muncii. București. Șansa, 1997, p. 65. 463 p.
8. Florian Radu Gheorghe. Regimul juridic al răspunderii patrimoniale în cadrul raporturilor juridice de muncă. Rezumat al tezei de doctorat, București, 2015, p.14
9. Neculaescu S. Pierderea șansei – prejudiciu reparabil. În: Studii de Drept Românesc. București, 2009, nr.4, p.329.
10. Lupan E., Minea M. Șt., Marga A. Dreptul mediului. Partea specială. Tratat elementar. București: Lumina Lex, 1997, p. 460. 527 p.
11. Popescu A. Reglementări ale relațiilor de muncă. Practică Europeană. București: Editura Tribuna Economică, 2015, p. 54.
12. Piața muncii [accesat 08.12.2021]. Disponibil: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Special>.

DESPRE AUTORI

Grigore ARDELEAN,

*doctor în drept, conferențiar universitar
Catedra „Drept privat”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
Republica Moldova,
e-mail: ardeleangrigore@mail.ru,
ORCID ID: 0000-0002-5203-358X*

Oxana EȘANU,

*doctorandă,
Universitatea de Stat din Moldova,
avocat,
e-mail: e_oxana@yahoo.com,
ORCID ID: 0000-0002-4304-2919*

Radion COJOCARU,
dr., prof. univ.

PhD,
University Professor

UNELE PARTICULARITĂȚI DE ÎNCADRARE JURIDICĂ A INFRAȚIUNILOR SĂVÂRȘITE CU INTENȚIE

Latara subiectivă, care formează elementul moral al conduitei criminale, cuprinde cele mai subtile semne ce urmează a fi stabilite de către interpretul legii în procesul de încadrare juridică a infracțiunilor. Reieșind din natura exigențelor pe care le instituie principiul legalității penale, aceste semne urmează a fi constatate cu exactitate la încadrarea juridică, mai ales atunci când o asemenea încadrare are conotații oficiale. În acest studiu este supusă atenției problematica infracțiunilor intenționate prin abordarea criteriilor în baza cărora aceste infracțiuni pot fi identificate în procesul încadrării juridice. Pornind de la conținutul factorului intelectual și al celui volitiv, autorul evidențiază, pe de o parte, procedeele de tehnică legislativă prin care sunt descrise infracțiunile intenționate în legea penală, iar pe de altă parte, procedeele de interpretare a normelor penale incriminatorii în baza cărora pot fi delimitate infracțiunile săvârșite cu intenție directă de cele săvârșite cu intenție indirectă.

Cuvinte-cheie: infracțiune, încadrare juridică, intenție, factor intelectual, factor volitiv, intenție directă, intenție indirectă.

SOME PARTICULARITIES OF THE LEGAL CLASSIFICATION OF CRIMES COMMITTED WITH INTENT

The subjective side, which forms the moral element of criminal conduct, includes the most subtle signs to be established by the interpreter of the law in the process of legal classification of crimes. Arising from the nature of the requirements established by the principle of criminal legality, these signs are to be ascertained accurately during the legal classification, especially when such classification has official connotations. In this study, the problem of intentional crimes is subject to attention by addressing the criteria based on which these crimes can be identified in the process of legal framing. Starting from the content of the intellectual and the volitional factor, the author highlights, on the one hand, the legal technical procedures by which the intended crimes are described in the criminal law, and on the other hand, the procedures for interpreting the incriminating criminal norms on the basis of which crimes committed with direct intent can be delimited from those committed with indirect intent.

Keywords: criminal offence, legal framing, intention, intellectual factor, volitional factor, direct intention, indirect intention.

Introducere. Intenția criminală este cea mai periculoasă formă a vinovăției, întrucât desemnează voința persoanei îndreptată către un anumit scop. Prin concentrarea factorului intelectual făptuitorul conștientizează că săvârșește un act ilicit, iar prin antrenarea factorului volitiv acesta își dirijează voința în sensul dorit, adică de a îndeplini un act interzis (în cazul acțiunii) sau de a se abține de la îndeplinirea actului care este ordonat de legea penală (în cazul inacțiunii). În conformitate cu art. 17 C.pen.: „Se consideră că infracțiunea a fost săvârșită cu intenție dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, le-a dorit sau admitea, în mod conștient, survenirea acestor urmări”. Din această noțiune rezultă, în primul rând, formele intenției care poate fi directă sau indirectă. Există *intenție directă* atunci când făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, prevede urmările ei prejudiciabile și dorește survenirea acestor urmări. Există *intenție indirectă* atunci când făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, prevede urmările ei prejudiciabile și admite în mod conștient survenirea acestor urmări.

În cel de al doilea rând, din noțiunea legală prevăzută la art. 17 C.pen. reiese conținutul intenției la baza căreia stau doi factori psihici: factorul intelectual și factorul volitiv. Factorul intelectual presupune, pe de o parte, că făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, iar, pe de altă parte, prevede urmările prejudiciabile ce pot surveni în rezultatul săvârșirii acesteia. La rândul său factorul volitiv este cel care delimitează intenția directă de intenția indirectă, în primul caz făptuitorul dorește survenirea urmării prejudiciabile, iar în cel de al doilea le admite în mod conștient.

Discuții și comentarii.

Factorului intelectual al intenției directe și al intenției indirecte. Din textul de lege prevăzut la art. 17 C.pen. rezultă că factorul intelectual al intenției directe coincide cu factorul intelectual al intenției indirecte. În ambele

cazuri, făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale și prevede urmările ei prejudiciabile.

Primul element psihic al factorului intelectual al intenției constă în aceea că făptuitorul „își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale”. Aceasta presupune că făptuitorul *percepere sau conștientizează la nivel psihic caracterului prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii săvârșite*. Caracterul prejudiciabil al unei infracțiuni nu este condiționat doar de forma sau natura acțiunii sau inacțiunii criminale, ci și de conținutul valorilor și relațiilor sociale la care se atentează prin comiterea acesteia. Fără periclitarea sau vătămarea efectivă a celor din urmă, acțiunea sau inacțiunea este irelevantă din punct de vedere al dreptului penal. Acțiunea sau inacțiunea este prejudiciabilă deoarece atentează la anumite valori și relații sociale protejate de legea penală, fiind totodată săvârșită și în prezența altor semne componente prevăzute de norma incriminatoare. Astfel, perceperea ca proces psihologic intelectual nu se referă doar la acțiunea sau inacțiunea incriminată de legea penală, ci și la conținutul obiectului juridic al infracțiunii format din valorile și relațiile sociale ce sunt vătămăte sau puse în pericol prin săvârșirea acesteia. În același timp, caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii mai poate fi determinat și de alte semne ce sunt prevăzute de lege la descrierea unei componente concrete de infracțiune, cum ar fi: obiectul material și victima infracțiunii, mijloacele, metodele și împrejurările infracțiunii etc.

Prin urmare, perceperea caracterului prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii săvârșite presupune:

- perceperea valorilor și relațiilor sociale, ce urmează a fi lezate sau periclitare prin săvârșirea acțiunii sau inacțiunii;
- perceperea pericolului pe care-l implică acțiunea sau inacțiunea comisă pentru aceste valori și relații sociale;
- perceperea tuturor semnelor care determină caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii săvârșite.

Prin *perceperea valorilor și relațiilor sociale, ce urmează a fi lezate sau periclitare prin săvârșirea infracțiunii* se manifestă factorul intelectual în raport cu obiectul protecției penal, sub aspectul conștientizării de către subiect a însemnătății pe care acestea le prezintă pentru societate. În această direcție este înaintată cerința cunoașterii valorilor și relațiilor sociale asupra cărora este orientată activitatea criminală, cunoaștere ce este scoasă în evidență de nenumăratele exteriorizări obiective din toate zilele, din experiența dobândită de către individ în cadrul existenței sale sociale. De exemplu, referindu-ne la infracțiunea de reținere ilegală (art.308 alin.(1) C.pen.), putem menționa că persoana care efectuează urmărirea penală trebuie să conștientizeze importanța pe care o are respectarea legalității aplicării măsurii procesual-penale de reținere pentru asigurarea actului de justiție, ca valoare indispensabilă pentru coexistența socială. Atunci când subiectul aplică ilegal măsura reținerii în privința unei persoane despre care se știe că nu a fost implicată într-o activitate criminală, făptuitorul, în baza funcției deținute, cunoaște relevanța și conținutul relațiilor sociale referitoare la corectitudinea și legalitatea aplicării acestei măsuri procesuale de constrângere. În același context urmează a fi exemplificată și infracțiunea de arestare ilegală [art.308 alin.(2) C.pen.], la care judecătorul trebuie să conștientizeze importanța relațiilor sociale cu privire la înfăptuirea actului de justiție, a căror existență și desfășurare normală este condiționată de aplicarea măsurii preventive a arestului în condiții de legalitate [1, p. 130-131].

Perceperea pericolului, pe care o implică acțiunea sau inacțiunea comisă pentru valorile și relațiile sociale protejate de legea penală, înseamnă că făptuitorul trebuie să aibă în reprezentarea sa psihică pericolozitatea acțiunii sau inacțiunii pe care urmează să o săvârșească. Este suficient ca subiectul să conștientizeze caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii săvârșite, cunoașterea caracterului ei penal rămânând fără relevanță juridico-penală. Legea

penală consideră infracțiuni faptele care, de regulă, prin pericolozitatea lor socială, prin felul cum sunt apreciate de opinia publică, trezesc conștiința oricărei persoane, inclusiv a celei care le comite asupra caracterului lor antisocial și, prin aceasta – însă numai indirect – asupra caracterului lor ilicit [2, p. 269].

Perceperea tuturor semnelor care determină caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii săvârșite înseamnă că autorul trebuie să aibă în reprezentarea sa psihică și celelalte semne care determină caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii săvârșite. Aceste semne se pot referi la calitățile speciale ale obiectului material sau ale victimei infracțiunii, la semnele care însoțesc săvârșirea acțiunii sau inacțiunii criminale, cum ar fi: locul, timpul, metodele, mijloacele, împrejurările. Sub acest aspect, se exprimă factorul intelectual în raport cu elementul material al infracțiunii, care rezidă în cunoașterea acelor stări, situații sau împrejurări, care atribuie faptei un caracter antisocial.

În unele cazuri, pentru existența factorului intelectual al intenției, făptuitorul trebuie să conștientizeze particularitățile obiectului material al infracțiunii ce constituie o premisă de existență a valorilor și relațiilor sociale protejate de legea penală. De exemplu, în cazul infracțiunii incriminate la art. 224 C.pen., la care este stipulată răspunderea penală pentru încălcarea regulilor de circulație a substanțelor, materialelor și deșeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice subiectul conștientizează că anume obiectul material reprezentat de *materialele și deșeurile radioactive, bacteriologice sau toxice* creează un pericol efectiv pentru relațiile sociale din domeniul protejării mediului înconjurător. În alte cazuri, făptuitorul trebuie să conștientizeze calitățile speciale ale victimei infracțiunii în privința căreia este comisă acțiunea sau inacțiunea criminală. În același sens, poate fi exemplificată infracțiunea de violență în familie (art. 201¹ C.pen.), la care făptuitorul conștientizează pericolul pe care îl implică actul de violență fizică sau psihică exercitat asu-

pra unui membru al familiei pentru relațiile sociale care asigură conviețuirea pașnică în cadrul familiei.

Cel de al doilea element psihic al factorului intelectual al intenției îl *formează prevederea urmărilor prejudiciabile*. În cazul intenției trebuie să existe reprezentarea urmărilor prejudiciabile, adică previziunea schimbărilor ce vor avea loc în obiectul atentării și conștientizarea pericolozității sociale a acestora. Acest element psihologic se stabilește în funcție de modul de configurare a semnelor laturii obiective a infracțiunii. La infracțiunile cu o componentă materială făptuitorul prevede vătămarea efectivă sau rezultatul infracțional materializat în lumea obiectivă ce urmează să survină drept rezultat al acțiunii sau inacțiunii săvârșite. În afară de aceasta făptuitorul are și reprezentarea legăturii de cauzalitate ce se stabilește între acțiunea sau inacțiunea comisă și urmarea prejudiciabilă survenită. În acest sens, făptuitorul conștientizează și are previziunea asupra faptului că urmarea prejudiciabilă este efectul acțiunii sau inacțiunii criminale săvârșite. De exemplu, în cazul săvârșirii unui omor prin împușcarea victimei, făptuitorul, pe de o parte, prevede că, drept rezultat al săvârșirii acesteia, survine decesul persoanei, iar, pe de altă parte, că acțiunea săvârșită reprezintă o cauză directă de survenire al decesului.

La infracțiunile care au o componentă formală făptuitorul prevede schimbarea negativă a valorilor și relațiilor sociale ce survine drept rezultat al acțiunii sau inacțiunii prejudiciabile săvârșite. De exemplu, în cazul infracțiunii de rețineră sau arestare ilegală (art. 308 C.pen.), schimbările la care ne referim țin în primul rând de perturbarea bunului mers al activității organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești la aplicarea măsurilor de constrângere. Aceste schimbări sunt inerente și decurg din simpla realizare a elementului material al infracțiunii. De asemenea, făptuitorul trebuie să aibă reprezentarea asupra restricționării ilegale a dreptului la liberate a persoanei, ce survine drept rezultat al aplicării

abuzive a reținerii sau arestării ilegale. Astfel, în ipoteza comiterii infracțiunii de rețineră sau arestare ilegală, făptuitorul prevede starea de pericol ce urmează a fi declanșată, ca stare de fapt pe care o implică materializarea acțiunilor criminale pentru activitatea de înfăptuire a justiției, care se va produce în mod inevitabil în rezultatul săvârșirii acesteia.

Factorul volitiv al intenției directe. Intenția presupune în conținutul său nu numai un proces intelectual de cunoaștere și reprezentare a semnelor obiective ale componentei de infracțiune, dar și voința de a *dori urmările prejudiciabile* (intenție directă) sau *de a admite în mod conștient survenirea acestora* (intenția indirectă).

Intenția directă, prin compunerea ei la nivelul celei mai înalte conștientizări și exprimări subiective a infractorului, reprezintă forma de vinovăție cea mai gravă, denumită în doctrina de specialitate *animus docendi* [3, p. 134]. Ceea ce deosebește intenția directă de intenția indirectă este elementul volitiv, manifestat prin **dorința survenirii** urmării prejudiciabile ca o finalitate a activității infracționale. În cazul intenției directe subiectul are o atitudine fermă față de urmarea prejudiciabilă, dorința să se producă această urmare prejudiciabilă și nu alta. Dorința ca atare este o formă pozitivă, bine precizată și conturată de manifestare a voinței față de urmările prejudiciabile. Dorința ca proces psihic este o trăire spirituală a subiectului infracțiunii față de urmările ce s-ar produce în viitor ca efecte necesare [4, p. 78].

Prin urmare, dorința survenirii urmării prejudiciabile exprimă atitudinea psihică a subiectului de angajare activă și persistentă a infractorului orientată spre obținerea finalității de producere a urmării prejudiciabile. Intenția directă, ca orice semn al componentei de infracțiune, urmează a fi dovedită de către organul de urmărire penală. Fiind vorba de un proces psihic intern, dovada intenției este mai greu de făcut. De cele mai multe ori intenția directă rezultă din materialitatea faptei săvârșite, iar la baza determinării acesteia stau împrejurările obiective de comitere a infracțiunii, cum ar fi:

intensitatea loviturilor, instrumentul folosit, zona corpului în care este lovită victima etc. Studiul practicii judiciare relevă că din punct de vedere practic existența intenției directe poate rezulta din intensitatea loviturilor – „multiplele lovituri aplicate cu pumnii, picioarele și un băț, peste diferite părți ale corpului” [5]; pericolul iminent al mijloacelor folosite – „stropirea cu motorină a victimei în timp ce aceasta doarme și incendierea acesteia” [6]; concentrarea acțiunilor violente în zone vitale ale corpului – „aplicarea de lovituri cu pumnii în regiunea capului, gâtului, cutiei toracice, urmată de sugrumarea victimei cu mâniile” [7]; insistența făptuitorului în producerea urmării prejudiciabile – „aplicarea unor lovituri cu ciocanul în spatele victimei, urmată de strangularea ei cu un cablu de la încărcătorul telefonului mobil, iar după ruperea cablului, strangularea cu un colan până la survenirea decesului victimei” [8]; inevitabilitatea survenirii urmării prejudiciabile – „împușcarea din armă de foc a victimei cu străpungerea antebrațului stâng, penetrantă în cavitatea toracelui, cu lezarea inimii” [9].

În teoria dreptului penal se arată că în cazul în care rezultatul este prevăzut ca inevitabil și autorul acționează pentru realizarea lui, nu mai este necesar să se facă dovada că a urmărit producerea acelui rezultat [10, p. 170]. De exemplu, urmarea prejudiciabilă sub forma producerii decesului este inevitabilă atunci când victima este aruncată în gol de la o înălțime mare, este împușcată cu mai multe focuri de armă în regiunea capului etc.

Factorului volitiv al intenției indirecte. În cazul intenției indirecte făptuitorul nu dorește, ci *admite în mod conștient survenirea urmării prejudiciabile*. Există intenție indirectă atunci când făptuitorul, în pofida faptului că a prevăzut ca posibilă producerea unei alte urmări decât a celei dorite, nu se abține de la săvârșirea acțiunii sau inacțiunii prejudiciabile, urmarea producându-se efectiv. Admiterea conștientă a producerii unei urmări prejudiciabile înseamnă adoptarea unei atitudini de indiferență față de eventualitatea producerii ei.

Intenția indirectă apare în cazul acțiunilor sau inacțiunilor care pot provoca mai multe urmări prejudiciabile. Făptuitorul urmărește survenirea uneia dintre urmările prejudiciabile, dar prevede și producerea altor urmări prejudiciabile în raport cu care acceptă eventualitatea survenirii lor. De exemplu, cel ce lovește victima cu pumnii și picioarele în regiunea abdomenului, prevede posibilitatea survenirii mai multor categorii de urmări pe care le acceptă în mod conștient: vătămarea medie sau vătămarea gravă a sănătății, inclusiv decesul victimei. Deși subiectul admite survenirea a trei categorii de urmări care formează componente distincte de infracțiuni, fapta va fi calificată în funcție de rezultatul cel mai grav efectiv survenit. În cazul în care va surveni decesul victimei, încadrarea juridică se va face potrivit art. 145 C.pen., care va absorbi în sine faptele de vătămări ale sănătății survenirea cărora a fost admisă în mod conștient de către făptuitor.

Pentru existența intenției indirecte urmează a se constata trei aspecte:

- persoana care săvârșește o acțiune sau inacțiune prejudiciabilă prevede ca rezultat posibil al faptei sale și o altă urmare prejudiciabilă decât cea pe care o dorește;
- persoana săvârșește acțiunea sau inacțiunea prejudiciabilă acceptând eventualitatea survenirii acestei urmări;
- urmarea prejudiciabilă acceptată în mod conștient de către făptuitor se produce efectiv ca rezultat al acțiunii sau inacțiunii prejudiciabile săvârșite.

Procedee de identificare în legea penală a infracțiunilor săvârșite cu intenție. În procesul de încadrare juridică a infracțiunilor, organul de urmărire penală trebuie să stabilească forma de vinovăție concretă prevăzută de norma de incriminare prin care se comite respectiva infracțiune. Atunci când forma de vinovăție, prin care a fost comisă în mod efectiv fapta prejudiciabilă, nu corespunde cu forma de vinovăție descrisă în norma de incriminare, persoana nu va putea fi supusă răspunderii penale potrivit normei respective, deoarece

lipsește temeiului juridic al răspunderii penale prevăzut de art. 51 alin. (1) C.pen. Luând în considerare aceste rigori, interpretul oficial al legii penale trebuie să cunoască criteriile în baza cărora la încadrarea juridică a infracțiunilor pot fi identificate infracțiunile susceptibile de a îmbrăca fie forma intenției directe, fie forma intenției indirecte.

Criteriile în baza cărora se identifică forma de intenție, prin care pot fi comise infracțiunile, rezultă din tehnica legislativă pe care legiuitorul o utilizează la descrierea lor în legea penală și din natura juridică ce le este aferentă. Aplicând acest criteriu se poate constata că infracțiunile intenționate incriminate în legislația penală pot fi clasificate în două categorii:

1. infracțiuni săvârșite prin intenție directă;
2. infracțiuni săvârșite atât prin intenție directă, cât și prin intenție indirectă.

O primă constatare care reiese din această clasificare este că în Partea specială a C.pen. al R. Moldova nu există infracțiuni ce ar putea fi comise în exclusivitate prin intenție indirectă.

Din categoria infracțiunilor ce pot fi săvârșite exclusiv doar prin intenție directă fac parte:

a. *Infracțiunile cu componentă formală și infracțiunile cu componentă formal-redușă.* Reieșind din structura laturii obiective ce le este proprie, infracțiunile consemnate nu pot fi comise nici sub forma intenției indirecte și nici sub forma imprudenței. În rezultatul comiterii acestor infracțiuni nu survine o urmare prejudiciabilă efectivă, ci o urmare prejudiciabilă care constă într-o stare de pericol pentru valorile și relațiile sociale. Această stare de pericol este legată organic de acțiunea sau inacțiunea prejudiciabilă, astfel încât este destul de dificil de a le separa în cadrul structurii infracțiunii. La infracțiunile formale și la infracțiunile formal-redușe, însăși săvârșirea acțiunii sau inacțiunii exprimă dorința făptuitorului de a produce starea de pericol pentru valorile și relațiile sociale protejate de legea penală. De exemplu, cel ce pătrunde ilegal în domiciliul unei persoane își dă seama de pericolozitatea acțiunii sale, pre-

vede starea de pericol ce decurge din încălcarea dreptului la inviolabilitatea de domiciliu și prin faptul comiterii acțiunii își manifestă dorință în sensul survenirii acestei urmări. Starea de pericol nu este o eventualitate pe care făptuitorul ar putea să o accepte, ci constituie o certitudine care decurge din faptul comiterii acțiunii sau inacțiunii prejudiciabile. Prin urmare, la infracțiunile formale și cele formal-redușe determinarea atitudinii psihice față de acțiune (inacțiune) poate fi extrapolată și la urmarea prejudiciabilă, întrucât aceasta este inerentă și inevitabilă, survenind odată cu realizarea acțiunii (inacțiunii) și a celorlalte cerințe pretinse de textul incriminator.

b. *Infracțiunile la care scopul este prevăzut ca semn obligatoriu al laturii subiective a infracțiunii.* La aceste infracțiuni scopul apare ca un semn atașat al intenției, căpătând prin aceasta o formă calificată. Aceste fapte sunt denumite ca fiind infracțiuni săvârșite prin intenție calificată și pot fi comise doar sub forma intenției directe. Nu are relevanță dacă infracțiunea cu scop calificat este descrisă ca infracțiune cu componentă materială sau componentă formală, eventual ca o componentă formal-redușă. Scopul orientează intenția criminală spre obținerea unei finalități materializată într-o urmare prejudiciabilă formală sau materială pe care făptuitorul voiește s-o atingă. Prin urmare scopul transformă activitatea infracțională într-o activitate voluntară, prin care făptuitorul dorește atingerea rezultatului infracțional. De exemplu, omorul incriminat la art. 145 C.pen. poate fi realizat atât sub forma intenției directe, cât și sub forma intenției indirecte. Însă atunci când este comis în contextul infracțiunii de genocid prevăzut la art. 135 lit. a) C.pen., omorul poate îmbrăca doar forma intenție directe, întrucât genocidul trebuie să fie săvârșit în scopul exterminării în totalitate sau în parte a unui grup național, etnic, rasial sau religios. Realizarea unui asemenea scop determină dorința făptuitorului de a vedea ca survenite urmările prejudiciabile, inclusiv sub forma decesului unuia sau a mai multor membri ai grupului.

c. *Infracțiunile săvârșite în formă neconsumată*. Din categoria formelor activității infracționale neconsumate face parte pregătirea și tentativa de infracțiune. Reieșind din natura ce le este proprie, aceste forme de activitate infracțională pot fi realizate doar prin intenție directă. Noțiunile de pregătire de infracțiune (art. 26 C.pen.) și tentativă de infracțiune (art. 27 C.pen.) sunt descrise ca activități infracționale neconsumate la care „... din cauze independente de voința făptuitorului, infracțiunea nu-și produce efectul”. Noțiunea de „efect” utilizată în textele de lege nu semnifică altceva decât urmările prejudiciabile pe care făptuitorul dorește să le producă drept rezultat al activității infracționale, activități care, din împrejurări independente de voința persoanei, nu-și produc efectul scontat. Plecând de la regula conform căreia legea penală este de strictă interpretare, noțiunea de efect nu poate fi asimilată intenției indirecte, la care rezultatul infracțional prezintă o eventualitate și nu un efect dorit de către făptuitor. Prin urmare atât în cazul pregătirii de infracțiune, cât și în cazul tentativei de infracțiune făptuitorul dorește survenirea urmării prejudiciabile, acționând astfel cu intenție directă.

Infrațiunile intenționate ce pot îmbrăca și forma intenției indirecte sunt mult mai puține decât infracțiunile ce pot fi comise cu intenție directă. Din categoria infracțiunilor susceptibile de a fi comise atât prin forma intenției directe, cât și prin forma intenției indirecte fac parte *infracțiunile cu o componentă materială, la care scopul nu este prevăzut ca semn obligatoriu al laturii subiective*. Doar la aceste infracțiuni factorul volitiv poate fi exprimat fie prin dorința provocării urmării prejudiciabile, fie prin admiterea survenirii acesteia ca o eventualitate a activității infracționale. Spre exemplu, la acest grup de infracțiuni pot fi atribuite: ecocidul (art. 136 C.pen.), omorul intenționat (art. 145 C.pen.), vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății (art. 151 C.pen.), vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății (art. 151

C.pen.), transmiterea unei boli venerice (art. 211 C.pen.) etc.

Intenția premeditată și intenția subită la încadrarea juridică a infracțiunilor. Legislația penală nu definește nici intenția premeditată și nici intenția subită. Aceste noțiuni sunt definite în doctrina penală de specialitate. Există *intenția premeditată* atunci când făptuitorul chibzuiește anticipat asupra săvârșirii faptei și își exteriorizează aceasta prin acte de pregătire a comiterii faptei [10, p. 171]. Există *intenție subită sau spontană* atunci când trecerea la săvârșirea faptei s-a făcut imediat după adoptarea rezoluției infracționale [11, p. 162].

După cum este și firesc, infracțiunea comisă cu intenție premeditată se consideră mai gravă decât cea săvârșită cu intenție subită. În general, pentru încadrarea juridică a infracțiunilor se aplică regula potrivit căreia nu are relevanță dacă intenția de a comite o infracțiune este premeditată sau subită. Chiar dacă nu are relevanță pentru încadrarea faptei în tiparul legii, în temeiul art. 96 C.pen. organul de urmărire penală în mod obligatoriu va constata caracterul premeditat sau spontan al intenției, întrucât aceste împrejurări au relevanță pentru individualizarea pedepsei penale de către instanța de judecată.

Această regulă conține situații de excepții, care se referă la cazurile în care „intenția premeditată” sau „intenția subită” sunt prevăzute ca semne calificative ale unei infracțiuni. Cu referire la intenția premeditată este de menționat că aceasta este descrisă ca semn calificativ agravat al infracțiunii de omor intenționat [art. 145 alin. (2) lit. a) C.pen.]. În acest caz, la încadrarea juridică a faptei este obligatoriu de a se constata că intenția de suprimare a vieții persoanei a avut sau nu un caracter premeditat. La determinarea caracterului premeditat al intenției în procesul încadrării juridice a infracțiunii vor fi luate în considerație două elemente cumulative:

– trecerea unui interval de timp de la momentul luării hotărârii de a comite infracțiunea până la momentul comiterii ei (*moram habens*);

– reflectarea psihică (gândirea anticipată) orientată spre executarea pe viitor a actului infracțional, prin care făptuitorul cumpănește asupra modului prin care va săvârși omorul, mijloacelor care-i stau la dispoziție și a celor pe care le va mai trebui să le pregătească. La încadrarea juridică nu este instituită condiția determinării unei durate de timp prealabil fixată, însă organul de urmărire penală trebuie să constate, de la caz la caz, trecerea unei anumite perioade de timp în care hotărârea de a ucide s-a aflat sub controlul rațional al făptuitorului;

– realizarea anumitor acte de pregătire orientate spre întărirea hotărârii luate și asigurarea transpunerii în viață a acesteia. Pentru încadrarea juridică a omorului, în baza art. 145 alin. (2) lit. b) C.pen., este obligatoriu ca fapta să fie efectiv pregătită prin acte orientate spre crearea condițiilor de săvârșire a acțiunii de ucidere a victimei (alegerea complicilor, adaptarea sau procurarea mijloacelor sau instrumentelor necesare, pândirea victimei, amenajarea locului de comitere a infracțiunii etc.).

Un punct de vedere similar celui expus mai sus este promovat și în explicațiile din HP CSJ *Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art.145-148 CP al RM) nr. 11 din 24.12.2012*, potrivit cărora: „Omorul săvârșit cu premeditare presupune întrunirea concomitentă a trei condiții: 1) trecerea unui interval de timp din momentul luării hotărârii de a săvârși omorul și până la momentul executării infracțiunii; 2) în acest interval de timp, făptuitorul trebuie să mediteze, să-și concentreze forțele sale psihice în vederea asigurării reușitei acțiunii sale; 3) în acest interval de timp, făptuitorul trebuie să treacă la săvârșirea unor acte de pregătire de natură să întărească hotărârea luată și să asigure realizarea ei” [12].

Ca și în cazul intenției premeditate, caracterul *subit* sau *spontan* al intenției, de regulă, nu este relevant pentru încadrarea juridică a infracțiunilor, însă această constatare are relevanță de fiecare dată pentru individualizarea pedepsei penale de către instanța de judecată.

Totuși sunt întâlnite situații de excepții, care se referă la infracțiunile ce pot fi săvârșite doar prin intenție subită. Din categoria acestor infracțiuni fac parte: omorul săvârșit în stare de afect (art. 146 C.pen.), pruncuciderea (art. 147 C.pen.), vătămarea intenționată medie sau gravă a integrității corporale sau a sănătății săvârșită în stare de afect (art. 157 C.pen) etc. Spre exemplu, intenția la infracțiunea de pruncucidere este una spontană, cu caracter afectiv și se caracterizează prin două trăsături definitorii: 1) este efectul unei emoții puternice, determinate de starea de tulburare deosebită provocată de naștere, de care este stăpânit subiectul în momentul săvârșirii faptei; 2) apare în mod neașteptat, fără nicio pregătire prealabilă a hotărârii respective. De asemenea, potrivit CSJ *Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art.145-148 CP al RM) nr. 11 din 24.12.2012*, „Omorul se consideră săvârșit în stare de afect numai dacă atât starea de afect, cât și intenția de a săvârși omorul au survenit în mod subit. Termenul subit înseamnă: 1) care se petrece într-un timp foarte scurt și 2) pe neașteptate” [11].

Concluzii. Factorul intelectual și factorul volitiv al intenției directe sau al celei indirecte urmează a fi stabilit atât în raport cu acțiunea/inacțiunea și urmarea prejudiciabilă, cât și în raport cu celelalte semne ale laturii obiective, cum ar fi: legătura de cauzalitate și semnele facultative ale laturii obiective a infracțiunii care însoțesc acțiunea sau inacțiunea criminală – timpul, locul, metoda, mijloacele și împrejurările de comitere a infracțiunii. Nu are relevanță dacă aceste semne condiționează infracțiunea în varianta componentei tip sau în varianta componentei agravante sau atenuante.

În procesul de încadrare juridică a infracțiunilor nu se va determina vinovăția ca trăsătură esențială a infracțiunii, ci vinovăția ca semn ce particularizează o componentă concretă de infracțiune descrisă de legea penală. La baza stabilirii formei de vinovăție în raport cu o faptă concretă stă modul prin care a fost comisă acțiunea/inacțiunea, precum și împre-

jurările care au precedat-o, însoțit-o și care au urmat-o. Prin urmare, ori de câte ori se pune problema stabilirii în practică a vinovăției vor fi luate în considerație toate particularitățile faptei: împrejurările anterioare, concomitente și subsecvente săvârșirii acesteia.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

---

1. Doga A., *Infrațiunea de reținere sau arestare ilegală prin prisma reglementărilor internaționale și naționale*, Teză de doctor, Chișinău, 2014, p. 130-131.
2. Dobrinou V. ș.a., *Drept penal. Partea generală*. București: Ed. Atlas Lex, 1994, p. 269.
3. Giurgiu N., *Legea penală și infrațiunea. Doctrină. Legislație. Practică judiciară*. Ed. GAMA, Iași, 1993.
4. Mircea I., *Vinovăția în dreptul penal român*, Ed. Lumina Tipo, București, 1998.
5. Decizia Curții Supreme de Justiție din 17.08.2021. Dosarul nr. 1ra-1440/21.
6. Decizia Curții Supreme de Justiție din 15 septembrie 2021. Dosarul nr. 1ra-1705/2021.
7. Decizia Curții Supreme de Justiție din 07 iulie 2021. Dosarul nr. 1ra-1258/2021.
8. Decizia Curtea Supremă de Justiție din 14 iulie 2021. Dosarul nr. 1ra-1587/2021.
9. Decizia Curții Supreme de Justiție din 07 iulie 2021. Dosarul nr. 1ra-1149/2021.
10. Antoniu G., Bulai C. ș.a., *Explicațiile NOULUI Cod Penal, Vol. I, Articolele 1-52*. București: Univers Juridic, 2015.
11. Antoniu G., Toader T., *Explicațiile noului Cod penal, Vol. – I*, Ed. Universul Juridic, București, 2015.
12. Bulai C., *Manual de drept penal, Partea generală*, București, ALL EDUCAȚIONAL S.A., 1997.
13. *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2013, nr.6, p.4.

DESPRE AUTORI

Radion COJOCARU,

*doctor în drept, profesor universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
Republica Moldova
Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați,
România,
e-mail: radioncojocaruu@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-3809-7392*

CZU 343.1

DOI 10.5281/zenodo.8123604

Constantin RUSNAC,
dr., conf. univ.
PhD,
Associate Professor

Laurențiu SCOBICI,
student
student

ACTIVITATEA DE MANAGEMENT A OFIȚERULUI DE URMĂRIRE PENALĂ ÎN CADRUL PROCESULUI PENAL

În prezent, un aport esențial în cadrul procesului penal este adus de către ofițerul de urmărire penală. Acest studiu reflectă statutul pe care ofițerul îl are în procesul penal, importanța lui pentru asigurarea unei cercetări corecte, obiective și multiaspectuale a tuturor circumstanțelor care au stat la baza comiterii infracțiunilor, precum și stabilirea persoanelor care au săvârșit infracțiunea. Mai mult decât atât, contribuția adusă de ofițerii de urmărire penală pentru fiecare cauză penală în parte este una colosală, întrucât ei sunt cei care de cele mai multe ori apreciază fiecare probă în mod separat și ulterior, prin coroborare, stabilesc probele care vor determina instanțele de judecată să se pronunțe asupra vinovăției sau nevinovăției persoanei. Trebuie de menționat, de asemenea, și faptul că ponderea actelor procesuale întocmite de către ofițerii de urmărire penală este mult mai mare decât cea a procurorilor pe caz, deci, drept rezultat, și munca depusă este mai mare. Așadar, autorii subliniază în prezentul articol posibilitățile reale pe care le are astăzi un ofițer de urmărire penală, care sunt punctele forte și punctele slabe ale acestora în raport cu actele normative în vigoare ce vin să reglementeze direct această activitate.

Cuvinte-cheie: ofițer de urmărire penală, activitate, probatoriu, gestionare, colaborare, management.

THE MANAGEMENT ACTIVITY OF THE CRIMINAL INVESTIGATION OFFICER IN THE CRIMINAL PROCESS

Today, a crucial contribution to criminal prosecution is made by the criminal investigation officer. This study reflects his status in the criminal process, his importance in ensuring a fair, objective and multi-sided investigation of all the circumstances underlying the commission of offences, those which mitigate or aggravate criminal liability, those which exclude prosecution, etc. Moreover, the contribution made by prosecution officers to each individual criminal case is enormous, since they are often the ones who assess each piece of evidence separately and then by corroboration, evidence which will lead the courts to assess the guilt or innocence of the person, the form of participation, etc. It should also be noted that the proportion of procedural documents drawn up by officers is much greater than that of prosecutors per case, and therefore the work involved is also greater. Thus, in this article, the authors highlight the real possibilities that a prosecution officer has today, their strengths and weaknesses in relation to the existing legislation that directly regulates this activity.

Keywords: criminal investigation officer; activity; evidentiary; handling; collaboration; management.

Introducere. Una din funcțiile-cheie, care își are un rol la finalitatea procesului penal și înfăptuirea imparțială a justiției îl are nemijlocit ofițerul de urmărire penală. Acest lucru este datorat faptului că anume el este persoana care în majoritatea covârșitoare a cazurilor se deplasează primul la fața locului unde se presupune că a fost comisă o faptă interzisă de legea penală, face primul contact cu persoanele care dețin informații importante pentru cauză, cum ar fi victima sau martorii, el acumulând până la începerea urmăririi penale materialele necesare care vor oferi o primă claritate asupra celor întâmplate.

Una dintre principalele responsabilități ale ofițerului de urmărire penală este planificarea și organizarea acțiunilor de urmărire penală. Acesta trebuie să stabilească obiective clare, să dezvolte strategii de investigație și să identifice resursele necesare pentru a atinge aceste obiective. Planificarea adecvată a investigației, care presupune prioritizarea cazurilor, repartizarea eficientă a resurselor umane și materiale, precum și stabilirea unor termene și etape clare pentru fiecare caz se pune în sarcina ofițerilor de urmărire penală care efectuează nemijlocit urmărirea penală. Chiar dacă pe alocuri legislația îi îngrădește posibilitățile, cum ar fi, spre exemplu, imposibilitatea ofițerului de urmărire penală de a realiza percheziția la domiciliul persoanei fără autorizarea judecătorului de instrucție, acesta continuă să efectueze urmărirea penală „în primă linie”, asigurând astfel o bună desfășurare la această fază a procesului penal. Făcând referire la aceste momente, este foarte important ca toate atribuțiile unui ofițer de urmărire penală să fie bine puse la punct în vederea eliminării oricăror incertitudini apărute în acest sens.

Metode și materiale aplicate. La elaborarea prezentului articol au fost folosite actele normative din domeniu, precum și literatură de

specialitate. Elaborarea acestui studiu a avut la bază un șir de metode specifice cercetării în domeniul procesual-penal, și anume: metoda analizei sistemice și a celei comparative, metoda logică de studiere, metoda interpretării.

Rezultate obținute și discuții. Urmărirea penală este o fază a procesului penal, prevăzută în Partea specială, Titlul I, Capitolul I din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, care constă în activitatea desfășurată de organele de urmărire penală, în limitele căreia sunt administrate și verificate probele necesare privind existența infracțiunii, identificarea făptuitorilor, stabilirea răspunderii acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul a se dispune trimiterea acestora în judecată [1, p.136]. Astfel, în fața funcționarului care exercită urmărirea penală se conturează un șir de sarcini ce necesită a fi îndeplinite și care derivă din exigențele legii procesual-penale, fiind necesar de a adăuga și faptul că termenul în care urmează ca acestea să fie îndeplinite trebuie să fie unul cât mai scurt posibil.

În cauza Răilean c. Moldovei, Curtea Europeană a statuat că investigarea îndelungată a cauzei în lipsa unor circumstanțe care ar complica-o constituie o violare a prevederilor CEDO [2]. Codul de procedură penală prevede în alin.(1) art.55 că urmărirea penală se efectuează de către ofițerii de urmărire penală desemnați de organele de urmărire penală din cadrul autorităților publice ce au competență dată prin lege de a o efectua. Atât în Legea Nr. 333 din 10-11-2006 privind statutul ofițerului de urmărire penală, cât și în Codul de procedură penală se statuează că ofițerul de urmărire penală este persoana care, în numele statului și în limitele competenței sale, efectuează nemijlocit urmărirea penală în cauze penale și exercită alte activități prevăzute expres de lege [3].

Astfel, fiind un proces cu un caracter dinamic și complex, urmărirea penală impune

rezolvarea unor sarcini cognitive complexe, ce constau în stabilirea unei imagini complete și obiective asupra faptei infracționale. Totodată, legea procesual-penală creează doar niște supoziții de ordin organizatoric și juridic pentru formarea unui sistem de activități de acțiuni de urmărire penală, de aceea un ofițer de urmărire penală trebuie să creeze el însuși, pe baza dispozițiilor legale și recomandărilor tacticii criminalistice, un plan optim de acțiuni pentru depistarea și cercetarea infracțiunilor. Prin acest fapt se arată natura creativă și profesionalismul activității de urmărire penală a ofițerului. Acest proces implică o serie de hotărâri succesive care sunt adoptate de el, dintre care cele mai principale sunt: începerea urmăririi penale, propunerea înaintării învinuirii etc., și, deși aceste decizii sunt luate de ofițerul de urmărire penală, există o conlucrare cu alți participanți ai procesului, precum: procurorul care conduce urmărirea penală; ofițerii de investigație care realizează măsuri speciale de investigație; judecătorul de instrucție care autorizează acțiunile de urmărire penală ș.a.

Un aspect esențial al rolului de manager al ofițerului de urmărire penală îl reprezintă evaluarea și gestionarea riscurilor asociate cu fiecare caz penal în parte. Acesta trebuie să identifice și să evalueze riscurile potențiale, cum ar fi pierderea de probe, deteriorarea acestora sau apariția amenințărilor la adresa securității martorilor, victimei ș.a.m.d. Astfel, el este obligat să se adapteze fiecărei situații specifice prin dezvoltarea strategiilor și planurilor de acțiune adecvate pentru minimizarea riscurilor și protejarea integrității și valabilității probelor. Totodată, ofițerul de urmărire penală trebuie să coordoneze activitățile de investigație, asigurând o colaborare eficientă între diferitele unități de investigație și alte instituții implicate. Aceasta presupune comunicare constantă, schimb de informații relevante și sincronizarea eforturilor pentru a asigura coerența și eficiența investigațiilor penale.

Unul din factorii principali care determină eficiența activității organelor speciale

și de drept în combaterea criminalității constă în munca bine organizată și coordonată a ofițerului de urmărire penală, a serviciilor operative și altor organe, conlucrarea reciprocă a acestora [4, p.112]. În acest sens suntem de acord cu părerea autorului M. Gheorghită și menționăm că o parte componentă destul de mare a muncii depuse la o cauză penală reprezintă activitatea ofițerilor de investigații, în corespundere cu Legea privind activitatea specială de investigații. O omisiune foarte mare, după părerea noastră, o are Codul de procedură penală prin faptul că nu reglementează instituția ofițerilor de investigații și activitatea acestora, or putem observa că aceștia de asemenea sunt de fapt participanți activi ai procesului penal prin prisma activității speciale de investigații pe care o desfășoară în cauzele penale. Aici ne referim la inexistența unor norme procesual-penale care ar reglementa statutul ofițerilor de investigație, drepturile și obligațiile acestora în cadrul procesului penal ș.a.m.d. La efectuarea măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal, ofițerul de investigații se supune indicațiilor scrise ale procurorului sau ale ofițerului de urmărire penală [5].

Din dispozițiile normative observăm deci că legislația procesual-penală nu este completă în partea ce ține de modalitatea de cooperare a ofițerilor de urmărire penală cu ofițerii de investigații sau ofițerii de sector, ori cu celelalte organe de constatare. Spre exemplu, în articolul 57 alin.(1) pct. 11) din Codul de procedură penală, se indică faptul că ofițerii de urmărire penală au atribuția de a da dispoziții organelor de poliție sau altor organe competente cu privire la reținere, aducerea forțată, arestare și la alte acțiuni procesuale, precum și le solicită ajutor la efectuarea acțiunilor de urmărire penală. Considerăm că aceste aspecte ar trebui să fie reglementate într-un mod mai explicit și mai detaliat pentru a evita situațiile de abuz din partea ambelor părți, or activitatea respectivă are o deosebită importanță pentru procesul penal. Un aspect specific al acestei conlucrări este faptul că și ofițerul de urmărire penală, în

calitate de subiect care efectuează urmărirea penală, este cel care își asumă un grad de responsabilitate pentru legalitatea și oportunitatea acțiunilor acestor subiecți. Astfel, în cazul în care fie ofițerul de investigații, fie inspectorul de sector va eșua în realizarea sarcinilor tactice impuse, responsabilitatea va fi asumată și de către ofițerul de urmărire penală, pentru că el este cel care trebuie să le dirijeze activitatea în cursul urmăririi penale. În scopul exercitării întocmai a prescripțiilor legale, a ordinelor departamentale și indicațiilor procurorului conducător al urmăririi penale, și în vederea asigurării permanente eficiente a interacțiunii, ofițerul de urmărire penală va stabili și va distribui sarcinile care urmează a fi realizate de către fiecare subiect al interacțiunii [6].

Ar trebui totuși să mai menționăm faptul că ofițerul de urmărire penală va trebui să aibă o capacitate intelectuală foarte bine dezvoltată pentru a aprecia necesitatea realizării sarcinilor și de a observa oportunitatea acestora; mai mult decât atât, trebuie să fie pregătit de a adăuga și alte sarcini tactice care ar rezulta din primele sau realizarea mai multor acțiuni în mod concomitent într-un timp cât mai scurt posibil în vederea atingerii rezultatelor dorite.

În sarcina ofițerului de urmărire penală vor fi puse cerințele persoanelor fizice sau juridice de a le fi soluționate plângerile cu privire la infracțiuni. Făcând o referință la acest aspect necesită a menționa că, de fapt, primii care reacționează la informațiile parvenite de la cetățeni nu sunt ofițerii de urmărire penală, ci colaboratorii din cadrul unităților de gardă a inspectoratelor. Aceștia au atribuția de a stabili conținutul clar al informațiilor, organizarea forțelor de poliție pentru reacționarea promptă și nemijlocit înscrierea acestei informații în registrele de evidență. În cazul în care din conținutul acesteia rezultă o bănuială rezonabilă că există probabilitatea săvârșirii unei fapte care este prevăzută de legea penală, ofițerul o va înregistra în registrul cu privire la evidența infracțiunilor [7]. Din acest moment începe implicarea grupei de reacționare opera-

tivă, constituită în cadrul subdiviziunii, din care fac parte ofițerul de urmărire penală, în calitate de conducător al acestei grupe, ofițerul de investigații, specialistul criminalist și inspectorul de sector.

Astfel, cel care urmează să fie responsabil de acțiunile membrilor grupului de operativitate, precum și de succesul acțiunilor va fi ofițerul de urmărire penală, indicațiile căruia de asemenea vor fi obligatorii pentru membrii grupului. În practică, de fapt, mai rare vor fi cazurile în care se va recurge la darea de indicații în sensul direct, deoarece se purcede la conlucrarea activă între ofițerul de urmărire penală și colegii săi. Urmând mai apoi deplasarea la fața locului, ofițerul de urmărire penală va efectua acțiunile ce se vor impune în funcție de natura faptei. Menționăm că în majoritatea cazurilor ofițerul va purcede la realizarea acțiunilor „standard”, precum: cercetarea la fața locului, ridicarea de urme și obiecte în măsura posibilităților, audierea victimei, a martorilor ș.a. La realizarea tuturor acțiunilor membrii grupei constituite vor acorda ajutor nemijlocit ofițerului de urmărire penală în măsura competențelor funcționale ale fiecăruia (specialistul criminalist va respecta cerințele ofițerului legate de fotografierea locului faptei, depistarea urmelor și obiectelor principale și acordarea ajutorului pentru examinarea acestora; de regulă de la ofițerul de investigații și cel de sector se va cere de a identifica și ulterior a chestiona martorii prezenți sau identificarea altor persoane ce pot avea cunoștințe despre cauză). După ce acțiunile dispuse de ofițerul de urmărire penală au fost realizate cu succes, materialele dobândite vor fi transmise către unitatea de gardă, pentru ca conducătorul organului de urmărire penală să îl poată repartiza unui ofițer din subordine în vederea stabilirii tuturor circumstanțelor faptei, conform prevederilor art. 56 alin.(2¹) lit.a). În urma examinării acestora, reprezentantul organului de urmărire penală va avea 2 posibilități: fie pornirea urmăririi penale, fie propunerea către procuror privind neînceperea urmăririi penale și clasa-

rea procesului penal.

„Munca unui ofițer de urmărire penală constă în întocmirea, în primul rând, a actelor procesuale.” Aceasta este o părere acceptată de către majoritatea teoreticienilor, atunci când se referă la activitatea desfășurată de către ofițerii de urmărire penală. În apărarea practicienilor putem spune că, de fapt, întocmirea fiecărui act într-o cauză penală necesită o interacțiune cu o varietate de specialiști și autorități din domenii diferite. Bunăoară pentru a obține o caracteristică a bănuțului, se conlucrează cu ofițerii de sector și reprezentanții autorităților publice locale, iar pentru a efectua o expertiză – cu o instituție de expertiză; pentru a efectua o percheziție se va coordona cu procurorul care conduce urmărirea penală, ca acesta să obțină o autorizație de la judecătorul de instrucție ș.a.m.d., astfel munca unui ofițer de urmărire penală fiind predispusă foarte mult la colaborare și gestionare după caz. O bună parte din activitatea pe care acesta și-o va petrece fie la birou, fie în teren, el se va afla mereu în situația de a lucra cu persoane care vor fi de diferite statute sociale: fie funcționari publici, fie lucrători medicali, fie persoane cu un grad scăzut al intelectualității, fie cu apărători. În acest sens putem chiar să adăugăm faptul că ofițerului de urmărire penală îi este impusă sarcina de a asigura persoana bănuțată cu apărător, or prevederile pct.14) alin.(2) art.57 CPP stabilesc că una din atribuțiile ofițerului de urmărire penală este solicitarea către oficiul teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat de a desemna un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat în cauza penală în cazurile prevăzute de Codul de procedură penală.

Considerăm că întocmirea actelor procesuale, după cum ne-am exprimat anterior, nu constituie toată activitatea ofițerilor de urmărire penală, ci doar o parte, pentru că acestea urmăresc drept scop final formarea în rațiunea ofițerului a unei convingeri lăuntrice obiective în vederea stabilirii existenței faptului infracțiunii sau stabilirii unor circumstanțe ori

a gradului de vinovăție a făptuitorilor. Deci nu ar fi greșit de a spune că actele procesuale reprezintă de fapt un mijloc prin care organul de urmărire penală își creează aceste convingeri. Autorul M. Gheorghită aduce un argument în favoarea statutului de manager al ofițerului de urmărire penală, afirmând că hotărârile și dispozițiile ofițerului de urmărire penală, întemeiate pe lege și probe, sunt obligatorii pentru toți cetățenii, pentru persoanele oficiale, pentru organele publice și cele neguvernamentale, precum și pentru agenții economici. El acționează în numele statului, este susținut de autoritatea statului și de forța puterii, dispune de posibilitatea de a aplica diverse măsuri preventive și de constrângere, prevăzute de Codul de procedură penală [8]. Corespunzător, în cazul în care apare necesitatea administrării unor noi probe în cadrul cauzei penale, ofițerului îi sunt acordate drepturile prin lege de a da indicații persoanelor fizice sau juridice în scopul obținerii de date și informații care pot avea importanță pentru caz. Desigur, atunci când ofițerul va intra în posesia unor date cu caracter personal sau a unor date cu caracter confidențial în legătură cu exercitarea atribuțiilor de serviciu, acesta va fi obligat să păstreze secretul acestor date, respectând în acest sens prevederile art. 212 din Codul de procedură penală, care asigură confidențialitatea urmăririi penale. Totodată un ofițer de urmărire penală se poate confrunța cu situația în care persoanele fizice refuză să prezinte aceste date, iar în acest caz acesta va trebui să autorizeze ridicarea datelor de la judecătorul de instrucție. În cazurile în care urmează a fi ridicate informații ce constituie secret de stat ori secret comercial, persoana are dreptul să se convingă de faptul că aceste date se colectează pentru procesul penal respectiv.

Invocând toate cele expuse anterior, este necesar de concretizat faptul că un ofițer de urmărire penală nu trebuie identificat din punct de vedere procesual penal ca un ajutor al procurorului. Ofițerul de urmărire penală este cel care a acumulat probe și a format dosarul penal, fiind de fapt persoana care are cea mai mare

cunoștință despre cauză, or majoritatea probele administrate într-o cauză penală se datorează anume lui. După ce acesta întocmește raportul-propunere în ordinea prevăzută de art.280 CPP, procurorul va lua cunoștință cu acesta și în cele mai multe cazuri va pune persoana sub învinuire, ulterior va înainta acuizarea și întocmi rechizitoriul pentru a transmite cauza în instanța de judecată. Astfel, necesitatea sporirii gradului de independență a funcționarilor din cadrul organelor de urmărire penală a Ministerului Afacerilor Interne al RM este confirmată de faptul că, în majoritatea cazurilor, ofițerul de urmărire penală este cel care efectuează nemijlocit urmărirea penală. Conform secțiunii 3.3 a raportului privind activitatea Procuraturii pentru anul 2017, urmărirea penală a fost exercitată în mod nemijlocit de către procurori în 3220 de cauze penale (adică 5,6 % din numărul total de cauze penale), pe când numărul cauzelor penale în care procurorul doar a condus urmărirea penală este de 54093 (adică 94,4 %), conform secțiunii 3.4 al aceluiași raport [9, p. 21-22]. Această necesitate este dictată de faptul că prin acordarea mai multor împuterniciri ofițerilor, urmărirea penală va deveni mai completă și mai obiectivă, fiind un aspect important atât pentru victima infracțiunii, cât și pentru făptuitorii. Nu am vedea de ce nu ar fi posibil ca pe viitor să fie de competența ofițerilor punerea sub învinuire, întocmirea rechizitoriului și chiar dispunerea unor măsuri speciale de investigații care acum sunt autorizate de procuror. După părerea noastră, o necesitate actuală ar fi extinderea competențelor funcționale ale ofițerilor de urmărire penală și modificarea legislației în acest sens.

Concluzii. Rolul de manager al ofițerului de urmărire penală în cadrul procesului penal

este esențial pentru asigurarea unei investigații și acumulări de probe utile, concludente și pertinente, precum și pentru asigurarea unui proces echitabil și obiectiv. Or, în sens procesual – atât juridic, cât și factual – ofițerul de urmărire penală se dovedește a fi persoana din procesul penal care ia decizii-cheie în cadrul unui proces penal, pentru că este cel care, în condițiile legii, ia primele decizii formalizate din întregul lanț al procesului penal. Prin coordonarea activităților de investigație, evaluarea și gestionarea riscurilor, și gestionarea concluziilor, ofițerului de urmărire penală îi este specifică natura managerială în cadrul activității sale. De aceea se cere ca acesta să fie investit cu mai multe atribuții din punct de vedere procesual. La moment ofițerul poate lua unele decizii în mod independent cu privire la cursul urmăririi penale, cu excepția cazului în care necesită autorizarea judecătorului de instrucție sau, după caz, aprobarea procurorului. În acest sens nu se cere ca posibilitățile acestuia să fie nelimitate în cadrul urmăririi penale, ci doar să fie lărgit spectrul de drepturi. O astfel de modificare, după părerea noastră, ar avea urmări pozitive pentru părțile implicate în procesul penal și nemijlocit pentru înfăptuirea justiției, deoarece aceasta ar duce în mod nemijlocit la soluționarea mai rapidă a cauzelor penale. Astfel, este important ca sistemul de justiție penală să recunoască și să valorifice rolul de manager al ofițerului de urmărire penală, să-i ofere sprijin și resursele necesare pentru ca el să-și îndeplinească responsabilitățile și să promoveze dezvoltarea competențelor de leadership și management în rândul ofițerilor de urmărire penală. Prin consolidarea acestui rol, putem asigura un proces penal mai eficient, echitabil și în conformitate cu standardele internaționale.

BIBLIOGRAFIE BIBLIOGRAPHY

---

1. Osoianu T., Ostavciuc D. Urmărirea penală. Suport de curs, Chișinău, 2021. 05.01.2010 [pct.33]. Disponibilă: <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/03/RAILEAN-RO.pdf>.
2. Hotărârea CtEDO Răileanu c. Moldovei din

3. Legea Republicii Moldova Nr. 333 din 10.11.2006. Publicată în Monitorul Oficial Nr. 195-198 la 22.12.2006, art.1.
4. GHEORGIȚĂ M. Criminalistica. Chișinău: Museum, 1995, p.112.
5. Legea Republicii Moldova Nr.59 din 29.03.2012. Publicată în Monitorul Oficial Nr.113-118 la 08.06.2012, alin.(2) art.9.
6. Oganesean A. PRINCIPIILE INTERACȚIUNII ÎN CADRUL PROCESULUI PENAL. În: Revista națională de drept, nr.9, 2017. Disponibilă: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Principiile%20interactiunii%20in%20cadrul%20procesului%20penal.pdf.
7. Ordinul interdepartamental nr. 121 / 254 / 286-O / 95 din 18.07.2008, pct.26.
8. Gheorghită M. Rolul ofițerului de urmărire penală la cercetarea criminalistică a infracțiunilor. Disponibil pe <https://juridicemoldova.md/7086/rolul-ofițerului-de-urmărire-penala-la-cercetarea-criminalistica-a-infracțiunilor.html> accesat la 06 noiembrie 2022.
9. Raportul privind activitatea Procuraturii pentru anul 2017, Chișinău, 2018.
10. Disponibil: https://www.procuratura.md/sites/default/files/2023-04/2018-03-12_Raportul%20Procurorului%20General%202017.pdf.

Constantin RUSNAC,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Procedură penală,
criminalistică și securitate informațională”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
Republica Moldova,
e-mail: navrucnd1@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0002-8122-7711*

DESPRE AUTORI**Laurențiu SCOBICI,**

*student, anul III de studii,
Facultatea DAOSP,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
Republica Moldova,
e-mail: scobicilaur@gmail.com,
ORCID ID: 0009-0002-9814-3546*

Boris GLAVAN,
dr., conf. univ.
PhD,
Associate Professor

ASPECTE PRIVIND TACTICA ȘI METODICA INVESTIGAȚIILOR SPECIALE*

Investigațiile speciale ocupă un rol foarte important în activitatea organelor de menținere a ordinii de drept, referindu-se la eforturile depuse de anumite servicii specializate în obținerea informațiilor cu privire la activitățile infracționale pentru a le combate, în vederea protejării valorilor constituționale ale cetățenilor și securității statului. În acest articol, vom analiza unele dintre cele mai importante considerațiuni referitoare la tactica și metodică utilizată în investigațiile speciale.

Cuvinte-cheie: activitate specială de investigații, măsuri speciale de investigații, tehnici speciale de investigare, tactică, metodică, metodologie.

RASPECTS REGARDING THE TACTICS AND METHODOLOGY OF SPECIAL INVESTIGATIONS

Special investigations occupy a very important role in the activity of law enforcement bodies, referring to the efforts made by certain specialized services in obtaining information on criminal activities in order to combat them, protecting the constitutional values of citizens and the security of the state. In this context, the tactics and methodology used in these investigations play a critical role in ensuring their success. In this article, we will look at some of the most important considerations regarding the tactics and methodology used in special investigations.

Keywords: special investigative activity, special investigative measures, special investigative techniques, tactics, methodology.

Introducere. Printre elementele constitutive ale activității speciale de investigații se numără tactica și metodică acesteia, ele fiind menite să îmbunătățească esențial calitatea

activităților practice îndreptate spre realizarea scopurilor și sarcinilor stabilite în legătură cu asigurarea securității cetățeanului și statului prin identificarea și înlăturarea pericole-

* Lucrarea este elaborată în cadrul Proiectului de cercetare „Abordări conceptuale privind activitatea specială de investigații în condițiile statului de drept”, cifrul 22.00208.8007.07/PD I, susținut din bugetul de stat.

lor care o amenință, inclusiv prin combaterea infracțiunilor.

Importanța tacticii în contracararea infracțiunilor a fost remarcată încă de la începutul secolului XX, cercetătorul german H. Schneikert menționând că „tactica este un mijloc adecvat inevitabil în lupta împotriva criminalilor vicleni” [1, p.58]. Deși multe s-au schimbat de atunci, totuși esența și valabilitatea acestei teze s-a păstrat până în zilele noastre. Profesorii autohtoni V. Cușnir și V. Moraru în una din lucrările semnate împreună menționau că „în esența sa „tactica” reprezintă cea mai rațională și mai eficientă cale de realizare a unor scopuri și sarcini concrete, constituind un element important al „artei” de descoperire a infracțiunilor, un mijloc adecvat în lupta contra infractorilor vicleni” [2, p.275], afirmație împărtășită ulterior și de către alți reprezentanți ai mediului academic național actual [3, p.151].

Despre importanța metodicii investigațiilor speciale, apreciată din perspectiva cercetărilor științifice și raportată ca parte componentă a metodologiei acestei științe, s-a menționat că „cercetarea problemelor teoriei investigațiilor speciale ar fi imposibilă fără abordarea științifică a problemelor de ordin metodologic” [4]. Valorificată din punct de vedere pragmatic, importanța metodicii investigațiilor speciale poate fi exprimată prin asigurarea unor abordări sistematice și echilibrate a cazurilor specifice unor situații concrete, îmbunătățind calitatea investigațiilor și protejând drepturile și confidențialitatea persoanelor implicate [5, p.304].

În pofida importanței tacticii și metodicii investigațiilor speciale confirmate și recunoscute atât sub aspect practic, cât și la nivel științific, constatăm că în rândul specialiștilor din domeniul teoriei activității speciale de investigații există diferite percepții și înțelegeri ale esenței și conținutului tacticii și metodicii investigațiilor speciale.

În continuare, vom aborda anumite aspecte legate de tactica și metodica investigațiilor speciale, fără să avansăm în zona informațiilor protejate de secretul de stat, încercând să contribuim la elucidarea acestui subiect.

Metodologia studiului cuprinde meto-

dele tradiționale de cercetare: logică, gramaticală, analiză și sinteză, deducție și inducție, observație și comparație. În baza analizei materialelor pertinente (legislația națională și din străinătate, literatura de specialitate, alte materiale relevante) sunt formulate concluziile corespunzătoare.

Rezultate obținute și discuții. Cunoașterea tacticii și metodicii investigațiilor speciale este strâns legată de apariția și dezvoltarea investigațiilor speciale ca ramură a științei, de aceea pentru început ne vom referi anume la acest aspect.

Conform literaturii de specialitate, apariția și dezvoltarea investigațiilor operative/speciale ca știință este strâns legată de știința criminalisticii [6, p.106]. Axându-se pe sursele epistemologice, unii cercetători consideră că investigațiile speciale au apărut în cadrul criminalisticii, fiind apreciate, până în anii '30 ai secolului trecut, ca un compartiment al acestei materii, mai exact ca fiind o parte integrantă a secțiunii ce ține de tactica criminalistică [7, p.71].

Analizând lucrarea criminalistului I. N. Yakimov „Криминалистика. Руководство по уголовной технике и тактике” (Criminalistica. Îndrumar de tehnică și tactică criminală) din 1925 [8], putem observa că o parte semnificativă din a doua jumătate a acestei lucrări dedicate tacticii criminalistice a fost rezervată abordării procedurilor și mijloacelor lucrului operativ. În special, sunt descrise formele de comunicare secretă între criminali și modalitățile de interceptare a acestora, este elucidată activitatea investigativă secretă (негласный розыск) ca mijloc de luptă cu infractorii, este descrisă munca colaboratorilor confidențiali și numirea lor în funcție, sunt trecute în revistă mijloacele auxiliare necesare pentru succesul muncii secrete (aplicarea machiajului; utilizarea costumului, inclusiv a celui croit special cu două fețe de diferite culori; schimbarea aspectului exterior atât prin aplicarea machiajului, cât și prin schimbarea rapidă a îmbrăcăminții; aplicarea aparatelor de fotografiat secrete), sunt explicate modalitățile de desfășurare a acțiunilor investigative specifice lucrului operativ, numite astăzi măsuri speciale de investigații, fiind vor-

ba despre urmărirea, chestionarea, culegerea de informații.

Deși la acel moment, atât I. N. Yakimov, cât și alți cercetători (S. M. Potapov, P. S. Semenovsky, V. I. Gromov ș.a.) abordau investigațiile speciale în cadrul criminalisticii, totuși se poate spune că deja exista convingerea precum că acestea erau materii diferite [6, p.108]. Procesul de delimitare a materiei investigațiilor operative/speciale de cea a criminalisticii însă nu s-a produs imediat, ci treptat, în decurs de câteva decenii, mai întâi problema fiind supusă discuțiilor pe platforma mediului academic și doar după aceea s-a recurs la îndeplinirea respectivului proces. Pentru noi este foarte important acest aspect, mai ales în condițiile actuale în care reformele juridice se fac nu doar în lipsa unor aprobări științifice, ci uneori chiar total neînțelese și foarte greu de explicat. Dar să revenim la subiectul nostru.

Prin lucrările lor cercetătorii I. N. Yakimov și V. I. Gromov au contribuit la formarea arsenalului tactic și metodologic al investigațiilor operative/speciale, iar P. S. Semenovsky și S. M. Potapov la dezvoltarea echipamentului tehnic menit să asigure respectivelor investigații [6, p.109].

Chestiunile care vizau îmbunătățirea bazei tactice, metodice și tehnice a investigațiilor operative/speciale ca parte integrantă a criminalisticii au fost dezvoltate și în lucrările generațiilor ulterioare de criminaliști, fiind vorba de cercetătorii R. S. Belkin, V. I. Popov, I. F. Gherasimov, A. N. Vasiliev ș.a. [6, p.109]

Incluzând tactica investigațiilor operative/speciale în materia științei criminalistice, A. N. Vasiliev, într-una dintre lucrările sale timpurii (1960), menționa că dacă tactica muncii operative nu ar fi inclusă în materia tacticii criminalistice, atunci nicio altă știință nu s-ar fi expus asupra muncii investigațiilor operative prin generalizări științifice, analize legale și, în consecință, nu ar exista acel mijloc de îmbunătățire și sistematizare a activităților operative de investigații [9, p.38-39]. Mai târziu, prin 1980, A. N. Vasiliev recunoștea că acțiunile operative de investigații aplicate pentru relevarea, prevenirea și curmarea infracțiunilor până la începerea urmăririi penale, precum și

în timpul acestei faze procesuale, constituie o disciplină specială separată și nu mai poate rămâne doar în limitele criminalisticii [10].

Conform unor surse, cercetătorul A. I. Vinberg ar fi fost primul care s-ar fi expus cu privire la distincția dintre criminalistică și investigațiile speciale, acesta remarcând în manualul său de criminalistică (Криминалистика. — М., 1959. - С. 13-14.) faptul că această știință (criminalistica) are legături strânse cu disciplina care dezvoltă setul de probleme ale activității operative de investigații, că mijloacele și metodele operative sunt utilizate pentru acțiuni non-procedurale de prevenire a infracțiunilor, de identificare a datelor de fapt care pot fi apoi folosite ca probe în cadrul cercetării preliminare, de identificare și căutare a unor infractori. Atât știința criminalistică, cât și cea care dezvoltă în mod specific problemele activității operative de investigații servesc scopurilor combaterii criminalității. Această disciplină, generalizând experiența muncii operative, dezvoltă noi modalități de comitere a infracțiunilor, a căror cunoaștere îmbogățește știința criminalistică [7, p.74].

Alte surse îl evidențiază pe remarcabilul cercetător A. G. Lekar ca fiind primul care s-ar fi expus în privința deosebirii dintre criminalistică și investigațiile speciale; mai important însă este faptul că în cadrul susținerii tezei sale de doctor (1967) [11] el formulase noțiunea activității operative de investigații, înțelegând prin aceasta un sistem de acțiuni de căutare și investigare (recunoaștere) efectuate în baza unor acte normative [7, p.75].

Ulterior, conform unor surse [12], ideea deosebirii dintre cele două materii a fost preluată și susținută în mod public de către remarcabilul om de știință, doctor în drept, profesorul R. S. Belkin. El a constatat că știința ajunsese la un așa nivel de dezvoltare în care teoria investigațiilor operative deja nu mai putea rămâne în limitele domeniului criminalisticii. Profesorul avea în vedere faptul că, la acel moment, cercetătorii reușiseră să dezvolte toate secțiunile teoriei investigațiilor operative/speciale și că ar fi existat motive serioase de a nu le mai include în limitele criminalisticii. În viziunea acestuia, „relațiile de subor-

donare, în care știința criminalistică și teoria activității operative de investigații se aflaseră în trecutul recent, s-au transformat în relații de interacțiune” [13, p.3-15].

În doctrină este evidențiat faptul că procesul de formare a teoriei investigațiilor operative ca ramură independentă a cunoașterii s-a intensificat începând cu anul 1960 datorită cercetătorilor care s-au angajat în abordarea problemelor specifice acestui domeniu. De mare importanță pentru dezvoltarea acestei științe au fost lucrările cercetătorilor V. G. Bogdanov, D. V. Grebelsky, A. G. Lekar, V. A. Lukașov, S. S. Ovcinsky, V. G. Samoilov, G. K. Sinilov, eforturile creative ale acestora făcând posibilă trecerea de la dezvoltarea problemelor individuale la proiectarea domeniului teoriei activității operative de investigații, definirea elementelor sale structurale și formarea unui anumit sistem de cunoștințe [14].

În anii care au urmat, investigațiile cercetătorilor în mare parte s-au focusat anume pe determinarea obiectului investigațiilor operative/speciale, iar rezultatele au fost foarte diferite. Iată câteva opinii relevante subiectului nostru de cercetare. În viziunea cercetătorului A. G. Lekar (1963), obiectul investigațiilor operative/speciale îl formează lupta în mod operativ împotriva criminalității, cea mai importantă componentă fiind tactica acestei lupte [7, p.72; p.75]. V. A. Lucașov și V. G. Bobrov (1974) au considerat că teoria activității operative de investigații este un sistem de cunoștințe bazat pe legitățile relevante cu privire la formele de organizare a activității operative de investigații și tacticii de efectuare a măsurilor operative de investigații care vizează prevenirea, descoperirea infracțiunilor, căutarea infractorilor și a persoanelor dispărute [15].

S-a sugerat împărțirea teoriei activității operative de investigație în două ramuri științifice independente: (1) dreptul penal-investigativ; (2) tactica și metodica acțiunilor investigativ-operative (1979) [16]. Asemănătoare este și opinia susținută de N. I. Sidorenko (1981), conform căreia studierea obiectului teoriei investigațiilor operative/speciale nu se limitează doar la aspectul său tactic, ci include metodica de prevenire și descoperire

a infracțiunilor, de căutare a infractorilor și a persoanelor dispărute [7, p.89].

De o importanță deosebită pentru acest studiu este și conceptul elaborat de cercetătorul I. A. Klimov, reflectat în cadrul lucrărilor elaborate în perioada anilor 1992-1995 [17], inclusiv în cadrul tezei sale de doctorat (1995), conform căreia obiectul teoriei investigațiilor operative/speciale include legitățile mecanismului de săvârșire a infracțiunii și combaterii mediului criminal, apariției informațiilor despre infracțiune și participanții acesteia, colectarea, evaluarea și utilizarea datelor faptice despre acestea, dezvoltarea bazelor juridice, organizatorice, metodologice și tactice pentru utilizarea efectivă a forțelor, mijloacelor și metodelor investigativ-operative în lupta împotriva criminalității [4].

În baza conceptului teoretic, I. A. Klimov a propus și un sistem al teoriei activității investigațiilor operative/speciale, alcătuit cel mai probabil după modelul criminalisticii: Secțiunea I - Teoria generală a activității operative de investigații; Secțiunea II - Tactica investigațiilor operative/speciale; Secțiunea III - Metodica investigațiilor operative/speciale; Secțiunea IV - Tehnica operativă [18].

Este de menționat că acest sistem al teoriei activității investigațiilor operative/speciale la momentul lansării fusese doar declarat, urmând ca ulterior să se facă cercetări pentru recunoașterea și aprobarea acestuia. Până în prezent însă numărul susținătorilor acestui model rămâne suficient de modest, doar în lucrările cercetătorului E. S. Dubonosov [19, p.28; 20, p.25] am întâlnit referințe la respectivul model.

Profesorul A. Iu. Șumilov, abordând subiectul în cauză, a pus la îndoială modelul propus de I. A. Klimov, argumentând prin lipsa compartimentului juridic din cadrul acestui model, care nu ar fi mai puțin important comparativ cu secțiunea consacrată tehnicii operative. În opinia lui A. Iu. Șumilov, modelul propus de I. A. Klimov ar putea fi acceptat doar ca subsistem al științei activității operative de investigații [21, p.283].

În general, profesorul A. Iu. Șumilov a lansat un alt model al științei activității

investigațiilor operative/speciale care ar cuprinde trei părți principale: generală, specifică și specială, tactica și metodică fiind incluse în cea de a treia parte a acestui model [21, p.288].

Pe lângă acestea, în doctrină ar mai putea fi întâlnite și alte modele cu privire la structura științei activității investigațiilor operative/speciale; se pare că discuțiile la acest subiect se duc în limitele publicațiilor clasificate la care, din păcate, accesul este limitat. Chiar A. Iu. Șumilov face referință la una dintre aceste surse conform căreia structura teoriei activității operative de investigații ar fi compusă din trei elemente: 1) strategia; 2) activitatea operativă; 3) tactica (И. В. Большов „Некоторые размышления о возможности альтернативного построения структуры теории оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел” / И. В. Большов, Д. Б. Горемыкин // Оперативник (сыщик). 2006. № 1 (6). С. 19-22.) [22, p.180].

Cele relatate dovedesc faptul că știința activității operative/speciale de investigații este în plin proces de dezvoltare și structurare în același timp, diferiți cercetători propunând diferite modele structurale pentru această tânără știință, ceea ce înseamnă că până în prezent nu s-a aprobat în unanimitate un singur model. Cu siguranță această problemă necesită o abordare separată și mult mai amplă și poate chiar în limitele unei lucrări de doctorat. Cert este faptul că tactica investigațiilor speciale, spre deosebire de metodică, permanent a avut un loc important în structura obiectului științei investigațiilor operative/speciale.

Așadar, ce presupune tactica și metodică investigațiilor operative/speciale?

Conform doctrinei, termenul „tactică” a pătruns în știința criminalistici și respectiv în cea a investigațiilor speciale din domeniul militariei (greacă taktika - arta de a construi trupe), fiind componentă a artei de luptă care studiază organizarea, pregătirea și ducerea luptei (războiului) pentru îndeplinirea cu maximum de eficacitate a scopurilor stabilite [23, p.10]. Același termen mai înseamnă totalitatea mijloacelor întrebuintate pentru a izbuti într-o acțiune [2, p.275].

Ar fi impropriu să afirmăm că termenul „tactică” este specific doar militariei, crimina-

listicii și investigațiilor speciale, fiindcă acesta este folosit practic în toate sferile sociale, mai ales în cele în care există elemente de luptă, confruntare, opoziție, în care se caută adevărul în condiții dificile, în care sunt obstacole, unde este admisă dezinformarea, iar succesul presupune ascunderea planurilor, obiectivelor, acțiunilor și a participanților acestora (de exemplu: tactica de marketing; tactica electorală; tactica jocului de fotbal, baschet etc.). În acest fel, termenul „tactică”, indiferent de domeniul în care se aplică, în esență presupune iscusința de a ajunge mai ușor la final, depășind obstacolele care stau în cale.

Analizând subiectul discutat, profesorul A. Iu. Șumilov constată faptul că cercetătorii în domeniul investigațiilor speciale nu au reușit să elaboreze o poziție unificată privind înțelesul tacticii investigațiilor operative [22, p.196]. Această constatare se pare că rămâne valabilă și astăzi.

Astfel, în viziunea profesorilor autohtoni V. Cușnir și V. Moraru „tactica investigativ-operativă reprezintă o parte integrantă a investigațiilor operative, care include totalitatea unor procedee, metode și tehnici interdependente, bazate pe recomandări și experiență avansată, condiționate de situația operativă și comportamentul infractorilor, de forțele dispuse și modul de acțiune întru atingerea scopurilor trasate privind prevenirea și descoperirea infracțiunilor sau soluționarea altor sarcini ale activității operative de investigații” [2, p.276].

Profesorul E. S. Dubonosov consideră că tactica investigațiilor operative presupune un „sistem de prevederi, metode, tehnici și recomandări științifice aplicate pentru efectuarea acțiunilor (măsurilor) de investigații îndreptate spre depistarea, prevenirea, suprimarea și descoperirea în timp util a infracțiunilor latente, grave, a persoanelor care le-au săvârșit, căutarea infractorilor și persoanelor dispărute, precum și pentru susținerea cercetărilor pe dosare penale complexe care necesită colectarea suplimentară a probelor despre organizatorii și complicii infracțiunilor, depistarea și ridicarea urmelor, documentelor, instrumentelor infracțiunii și a bunurilor dobândite pe cale ilegală” [20, p.26].

A. Iu. Șumilov definește tactica operativă de investigații ca fiind „un sistem de procedee și metode speciale, elaborate ținând cont de prevederile științifice și generalizarea experienței (pozitive și negative) a practicii operative de investigații, aplicate legal în anumite situații concrete de către ofițerii de investigații, precum și de alte persoane autorizate în acest sens pentru îndeplinirea eficientă a anumitor sarcini ale activității operative de investigații” [22, p.196].

Cercetătorul E. P. Nevsky definește tactica investigațiilor operative ca fiind „procesul de luare a deciziilor tactice de către subiectul activităților operative de investigații în temeiul alegerii mijloacelor și metodelor pentru atingerea scopurilor operative pe baza analizei circumstanțelor în care va acționa, a forțelor, caracteristicilor și comportamentului părții adverse, precum și a capacităților proprii de a rezolva rapid sarcinile activității de investigații” [24].

În doctrină se conțin și alte definiții analiza cărora ne permite să deosebim două abordări distincte: una teoretică și alta practică. Din perspectivă teoretică, tactica este definită ca un sistem de aprecieri fundamentate științific și recomandări practice elaborate pe baza acestora. Aspectul teoretic presupune studierea legităților și conținutului acțiunilor aplicate la realizarea acestui gen de activitate, precum și elaborarea unor căi eficiente și optime de realizare a acestora (pregătirea, efectuarea etc.).

Sub aspect practic, tactica reprezintă un sistem de metode și tehnici pentru desfășurarea activităților operative de investigații, un sistem de metode și tehnici de culegere a informațiilor, o linie de conduită pentru persoanele care participă în cadrul acestor activități. Într-o altă abordare, aspectul practic al tacticii investigațiilor speciale constă în munca depusă de angajații subdiviziunilor specializate în vederea implementării recomandărilor teoretice prind tactica investigațiilor speciale. Acest segment poate include: a) studierea sistematică a situației operative; b) luarea deciziilor tactice adecvate; c) stabilirea sarcinilor subalternilor și organizarea activității acestora; d) planificarea tacticii de efectuare a măsurilor speciale de investigații (în special a celor complexe, de exemplu, livrarea controlată sau investigarea

sub acoperire) și pregătirea tactică a forțelor și mijloacelor pentru îndeplinirea unei sarcini investigativ-operative; e) tactica de efectuare a unui măsuri speciale de investigații și dirijarea acțiunilor participanților implicați în efectuarea acesteia; f) asigurarea multilaterală și fiabilă a efectuării măsurii speciale de investigații; g) elaborarea tacticilor de utilizare a rezultatelor obținute prin efectuarea măsurilor speciale de investigații.

În general vorbind, termenul „tactică” în domeniul investigațiilor speciale este folosit pentru a marca unul din cele mai importante compartimente ale acesteia. Fără tactică, acest gen de activitate pur și simplu ar fi neeficient, fiindcă investigațiile speciale necesită din partea subiecților care o practică gândire, logică, previziune și alte calități intelectuale, iar acestea luate împreună înseamnă tactică.

Conform doctrinei [25, p.703-715], necesitatea tacticii investigațiilor speciale este dictată și de existența criminalității organizate. Mediul infracțional, cu toate formele sale de manifestare, acționează ca un adversar al organelor de investigații, iar fără aplicarea procedeeelor tactice contracararea criminalității ar eșua.

Tactica în cadrul investigațiilor speciale în general servește pentru rezolvarea unui spectru foarte larg de sarcini, printre acestea numărându-se: infiltrarea în mediul criminal; obținerea informațiilor necesare despre activitățile acestora; cunoașterea membrilor grupurilor infracționale și a liderilor acestora, a organizatorilor anumitor infracțiuni specifice, a intențiilor și planurilor pe termen scurt și lung, a legăturilor acestora cu reprezentanții autorităților statului; descoperirea armelor, obiectelor, valorilor și mijloacelor bănești obținute pe cale criminală, precum și a ascunzișurilor; curmarea planurilor și intențiilor criminale prin crearea obstacolelor care să-i determine pe potențialii infractori să renunțe la continuarea activităților începute; înlăturarea persoanelor care accidental au intrat în contact și sub influența mediului criminal etc.

Esența tacticii în cadrul investigațiilor speciale de cele mai multe ori este descoperită prin structura ei, adică prin elementele pe care le cuprinde: evaluarea situației operative-tactice; luarea deciziei operative-tactice pentru

îndeplinirea unei sarcini emergente; alegerea mijloacelor, metodelor și a altor posibilități ale activității operative de investigații, precum și alegerea procedeele și opțiunilor de executare a deciziei luate; executarea deciziei și evaluarea eficacității tacticii.

Din conținutul tacticii investigațiilor speciale fac parte diferite acțiuni și procedee ce nu ar trebui confundate cu măsurile speciale de investigații. Lista acțiunilor și procedeele tactice spre deosebire de cea a măsurilor speciale de investigații nu este exhaustivă. Acțiunile tactice de obicei servesc pentru realizarea cu succes a măsurilor speciale de investigații. Alegerea acțiunilor tactice necesare pentru realizarea unei măsuri speciale de investigații este dictată de o anumită situație concretă, uneori aceasta impunând aplicarea unor acțiuni tactice absolut originale ce nu s-au mai aplicat anterior, dar care sunt utile soluționării cazului concret [25, p.715-716].

Un aspect important al tacticii investigațiilor speciale ține de latura organizatorică ce vizează clarificarea anumitor întrebări, și anume: Ce acțiuni concrete urmează să fie efectuate pentru realizarea sarcinilor stabilite? Când, unde, în ce mod, care vor fi forțele, metodele și mijloacele implicate? Pentru soluționarea cu succes a acestor probleme doctrina a elaborat o consecutivitate logică de etape, fiind vorba despre: elaborarea deciziei tactico-operative; planificarea măsurilor investigativ-operative; pregătirea măsurilor pentru realizare; realizarea nemijlocită a măsurilor; analiza și aprecierea rezultatelor [2, p.277].

Cât privește metodică investigațiilor speciale, după cum prezentasem mai devreme, în aprecierea unor cercetători, este un alt compartiment fundamental al investigațiilor speciale. Metodică investigațiilor speciale, conform unor estimări, folosește, într-o oarecare măsură, prevederile metodicii criminalistice, cu implementarea prevederilor fundamentale ale criminalisticii, care se concentrează pe utilizarea sistematică a forțelor, mijloacelor și metodelor într-o conexiune unitară și dependentă de caracteristicile situațiilor criminalistice și investigativ-operative/speciale, ținând cont de circumstanțele săvârșirii anumitor tipuri de

infracțiuni, tipologia trăsăturilor de personalitate ale suspectilor, adică de datele caracteristicii criminalistice ale tipurilor corespunzătoare de infracțiuni [25, p.119].

Unele metodici ale investigațiilor speciale sunt numite particulare, termen împrumutat din terminologia criminalisticii și, în multe privințe, din punct de vedere al conținutului și al volumului, sunt apropiate metodicilor criminalistice. Desigur, ele sunt elaborate ținându-se cont de particularitățile investigațiilor speciale ale situațiilor concrete și punându-se accent pe posibilele date de fapt ce necesită să fie obținute anume prin intermediul investigațiilor operative/speciale pentru a fi supuse identificării, fixării și ridicării în vederea utilizării lor ulterioare. Includerea în astfel de metodici a unui conținut prea mare din știința criminalisticii nu este un lucru benefic pentru dezvoltarea aspectului teoretic al activității speciale de investigații. Se cuvine ca aceste metodici să conțină un specific mai mult investigativ-operativ.

În contextul celor relatate, merită menționat faptul că în doctrină nu există unanimitate cu privire la înțelesul termenului „metodică”; uneori acesta este identificat cu termenul „metodologie”, alteleori acești doi termeni sunt folosiți cu înțeles diferit. În viziunea profesoriilor autohtoni Gh. Golubenco și M. Gheorghiuță, „metodica criminalistică” este ultimul compartiment al criminalisticii, definit ca un „sistem de teze științifice, în baza cărora se elaborează ansambluri practice de recomandări și prescripții cu privire la organizarea și realizarea investigațiilor diverselor varietăți de infracțiuni, prezentate normativ în legea penală” (produsul final al științei), iar „metodologia criminalistică” presupune „sistemul de cunoștințe teoretice, ce reflectă procesele, metodele și formele de cunoaștere științifică în domeniul criminalisticii” [26, p.114-117; 27].

Într-o altă abordare, „metodica” este o cale sau un set de procedee de atingere a unui scop, adică de a stabili circumstanțele care trebuie dovedite [28, p.126].

Din punct de vedere gramatical, „metodica” are înțelesul de a se conforma unei metode, a face ceva după un plan organizat [29]. Iar „metoda” presupune un „mod (sistematic)

de cercetare, de cunoaștere și de transformare a realității obiective”; „procedeu sau ansamblu de procedee folosite în realizarea unui scop; metodologie” [30].

În doctrina investigativ operativă, metodică investigativ-operativă este definită ca fiind un sistem de prevederi și recomandări științifice privind organizarea și tactica utilizării efective a forțelor, mijloacelor și metodelor de investigații operative pentru documentarea, curmarea și descoperirea în timp util a anumitor tipuri de infracțiuni [31, p.263].

În aprecierea profesorilor I. A. Klimov și G. K. Sinilov, metodologia activității operative de investigații este compusă din trei nivele: 1) metodele științifice generale; 2) metode științifice speciale; 3) metodică cercetării științifice [32, p.61]. Analizând lucrările profesorului I. A. Klimov, observăm că dumnealui folosește termenul „metodică” atât ca element structural al teoriei activității operative de investigații, cât și ca element structural al metodologiei.

Profesorul A. Iu. Șumilov avansează și mai departe, făcând distincție între noțiunile „metodică cercetării științifice a activității operative de investigații” ca parte a metodologiei și „metodică activității operative de investigații” ca secțiune a noii părți speciale a științei activității operative de investigații, aceasta din urmă fiind divizată în două părți: 1) metodică activității operative de investigații anticriminale și 2) metodică activității operative de investigații neanticriminale.

Astfel, se propune ca prin metodică activității operative de investigații anticriminale să se înțeleagă sistemul de teze teoretice și recomandări practice semnificative privind organizarea activității operative de investigații în ceea ce privește prevenirea, descoperirea și reprimarea anumitor tipuri de infracțiuni, precum și evaluarea lor, documentarea și direcționarea rezultatelor obținute către consumatorii interni și externi.

Metodică activității operative de investigații neanticriminale ar include sistemul de teze teoretice și recomandări practice semnificative privind organizarea activității operative de investigații în ceea ce ține de prevenirea, descoperirea și reprimarea anumitor tipuri de

fapte necriminale, precum și evenimente care amenință securitatea națională, evaluarea lor, documentarea și direcționarea rezultatelor obținute către consumatorii interni și externi [33, p.108-112].

Această viziune a profesorului A. Iu. Șumilov are la bază conceptul conform căruia activitatea operativă/specială de investigații nu se reduce doar la combaterea criminalității, ci presupune și combaterea altor fapte (fenomene) care nu pot fi raportate la infracțiuni, dar care pun în pericol securitatea națională. Și dacă segmentul combaterii criminalității este acoperit cu diferite metodici, atunci pe segmentul necriminal cu regret constatăm că astfel de metodici lipsesc.

Profesorul E. S. Dubonosov atrage atenția că cea mai importantă trăsătură calitativă a oricărei metodici constă în aplicarea sistemică și unitară a forțelor, mijloacelor și metodelor în funcție de caracteristicile situației operative, metodele de comitere a unor tipuri specifice de infracțiuni, de trăsăturile de personalitate ale suspectilor (persoanelor verificate). Acest principiu este implementat de mulți ani de teoria activității operative de investigații în procesul de studiere a caracteristicilor operative-tactice ale anumitor grupuri de infracțiuni și elaborare pe această bază a recomandărilor metodice pentru relevarea, prevenirea și descoperirea acestora.

Metodică investigativ-operativă este întotdeauna concepută astfel încât să se adapteze situației în care se realizează măsurile speciale de investigații. Prin urmare, la elaborarea metodicilor particulare, este necesar să se formuleze versiuni tipice investigativ-operative, să se stabilească o listă cu posibile date de fapt care necesită să fie identificate, fixate, ridicate pentru utilizarea lor ulterioară în procesul probator. Aceste cerințe au obținut fundamentare științifică în teoria documentării ca una dintre formele organizatorice ale activității speciale de investigații.

Documentarea utilizează o varietate largă de procedee tehnice și tactice, dar ținând cont de orientarea lor către fixarea caracteristicilor specifice anumitor tipuri de infracțiuni și utilizarea sistematică a forțelor, mijloacelor

și metodelor adecvate, în esență, are caracter metodic. Este vorba de recomandări științifice privind documentarea acțiunilor persoanelor suspectate de comiterea unor infracțiuni specifice, care acționează ca formă organizatorică a activității operative de investigații, dar, în esență, îndeplinesc funcțiile unei metodici investigativ-operative [20, p.27].

Rezumând cele relatate, menționăm că tactica și metodică investigațiilor speciale sunt compartimente foarte importante ale acestei activități, dar din considerentul că însăși activitatea specială de investigații este o știință relativ tânără și se află în plin proces de structurare și consolidare, constatăm că și compartimentele discutate, de asemenea, se află în

aceeași fază de dezvoltare. Faptul că până în prezent nu s-a ajuns la unanimitate de opinii cu privire la definirea și conținutul tacticii și metodicii investigațiilor speciale poate fi calificat ca ceva absolut normal, dat fiind că știința necesită timp. Ținând cont de faptul că multe aspecte ale acestei materii se află sub umbrela confidențialității statului, s-ar putea să fie nevoie de mai mult timp până se va forma o unanimitate de opinii în acest sens. Vrem să credem că această lucrare nu doar va ajuta în vederea unei înțelegeri mai bune cu privire la tactica și metodică investigațiilor speciale, ci îi va impulsiona și pe alții să se implice mai activ în descoperirea altor aspecte ale subiectului discutat.

BIBLIOGRAFIE BIBLIOGRAPHY

1. ШНЕЙКЕРТ Г. Тайна преступника и пути к ее раскрытию. М., 1925, С. 58 apud Теория оперативно-розыскной деятельности: учебник / под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, Г. К. Сенилова. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2017. — VIII, 712 с. ISBN 978-5-16-006780-3 p. 598.
2. DIDĂC V., CĂPĂȚICI M., CUȘNIR V., MORARU V. Tactica criminalistică. Activitatea operativă de investigații. Chișinău: Elan poligraf, 2009. 344 p. ISBN 978-9975-66-093-8.
3. ROMAN D. Activitatea specială de investigații și alte activități informative. Chișinău: CEP USM, 2019. 203 p. ISBN 978-9975-149-34-1.
4. КЛИМОВ И. А., ТУЗОВ Л. Л., САЗОНОВА Н. И. Методология теории и практики оперативно-розыскной деятельности // Научный портал МВД России. 2009. №1 [цитат 02.04.2023]. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/metodologiya-teorii-i-praktiki-operativno-rozysknoy-deyatelnosti>.
5. ДУБОНОСОВ Е. С. Оперативно-розыскная деятельность: учебник для ВУЗов. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательство Юрайт, 2014. 442 с. ISBN 978-5-9916-2672-9.
6. Теория оперативно-розыскной деятельности: учебник / под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, Г. К. Сенилова. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2017. — VIII, 712 с. ISBN 978-5-16-006780-3 p.109.
7. ЕЛИНСКИЙ В. И. Основы методологии теории оперативно-розыскной деятельности. Монография. М.: Изд. Шумилова И. И., 2001. - 228 с. ISBN 5-89784-045-8.
8. ЯКИМОВ И. Н. Криминалистика. Руководство по уголовной технике и тактике. - Новое изд., перепеч. с изд. 1925 г. - М.: ЛексЭст, 2003. - 496 с. ISBN 5-901638-20-4.
9. ВАСИЛЬЕВ А. Н. Следственная тактика и ее место в системе криминалистики // Советская криминалистика на службе следствия. - Вып. 15. - М., 1961. - С. 38-39. Apud Теория оперативно-розыскной деятельности: учебник / под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, Г. К. Сенилова. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2017. — VIII, 712 с. ISBN 978-5-16-006780-3 p.109.
10. Криминалистика. - М., 1980. - С. 11. Apud Теория оперативно-розыскной деятельности: учебник / под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, Г. К. Сенилова. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2017. — VIII, 712 с. ISBN 978-5-16-006780-3 p.109.

11. ЛЕКАРЬ А. Г. Предотвращение преступлений органами охраны общественного порядка (исследование правовых, организационных и тактических основ деятельности органов охраны общественного порядка по предотвращению преступлений): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / А. Г. Лекаръ. М., 1967.
12. КОНДРАТЬЕВ М. В. Генезис и методология оперативно-розыскной науки // Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. 2020. №3 (87) [цитат 02.04.2023]. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/genezis-i-metodologiya-operativno-rozysknoy-nauki>.
13. БЕЛКИН Р. С. Криминалистика и новые области научного знания (Теория ОРД, теория управления) // Проблемы криминалистической тактики. — Омск, 1973. — Вып. 16. — С. 3— 15. apud ЕЛИНСКИЙ В. И. Основы методологии теории оперативно-розыскной деятельности. Монография. М.: Изд. Шумилова И. И., 2001. - 228 с. ISBN 5-89784-045-8 p.74.
14. КЛИМОВ И. А., САЗОНОВА Н. И. Основные системообразующие понятия теории оперативно-розыскной деятельности и их роль в ее формировании и конкретизации // Научный портал МВД России. 2008. №1 [цитат 02.04.2023]. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/osnovnye-sistemoobrazuyuschie-ponyatiya-teorii-operativno-rozysknoy-deyatelnosti-i-ih-rol-v-ee-formirovanii-i-konkretizatsii> (дата обращения: 20.04.2023).
15. ЛУКАШОВ В. А. Предмет, содержание и методы теории ОРД: Лекция 4. — М.: Академия МВД СССР, 1974.
16. ЛУКЪЯНЕНКО А. Г. Предмет теории ОРД ОВД и его значение для совершенствования оперативной и следственной работы. 1979. apud ЕЛИНСКИЙ В. И. Основы методологии теории оперативно-розыскной деятельности. Монография. М.: Изд. Шумилова И. И., 2001. - 228 с. ISBN 5-89784-045-8 p.89.
17. КЛИМОВ И. А., СЕНИЛОВ Г. К. Предмет, система, методология, история и перспективы развития теории ОРД: Курс лекций по оперативно-розыскной деятельности. Вып. 1. М.: ЮИ МВД России, 1995. С. 56. apud КЛИМОВ И. А., ТУЗОВ Л. Л., САЗОНОВА Н. И. Методология теории и практики оперативно-розыскной деятельности // Научный портал МВД России. 2009. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/metodologiya-teorii-i-praktiki-operativno-rozysknoy-deyatelnosti> (дата обращения: 08.02.2023).
18. КЛИМОВ И. А. Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел как процесс познания (проблемы теории и практики): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. С. 25. <https://viewer.rsl.ru/ru/rsl01000301302?page=3&rotate=0&theme=white>.
19. ДУБОНОСОВ Е. С. Оперативно-розыскная деятельность: учебник для вузов / Е. С. Дубоносов. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательство Юрайт, 2014. — 442 с. — Серия: Бакалавр. Базовый курс. ISBN 978-5-9916-2672-9.
20. ДУБОНОСОВ Е. С. Оперативно-розыскная деятельность: учебник и практикум для СПО / Е. С. Дубоносов. — 6-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательство Юрайт, 2017. — 379 с. — (Серия: Профессиональное образование). ISBN 978-5-534-05050-9 p.25.
21. ШУМИЛОВ А. Ю. Оперативно-розыскная наука в Российской Федерации: монография / А. Ю. Шумилов. В 3 т. М.: издательский дом Шумиловой И. И., 2015. Т. III: Основные положения. Кн. 1. Объект, предмет и система оперативно-розыскной науки. — 360 с. (Теория и практика профессионального сыска). ISBN 978-5-89784-197-4 (кн. 1 т. III). P.283.
22. ШУМИЛОВ А. Ю. Оперативно-розыскная наука в Российской Федерации: монография / А. Ю. Шумилов. В 3 т. М.: издательский дом Шумиловой И. И., 2013. Т. I: Оперативно-розыскная деятельность и формирование науки о ней. — 455 с. (Теория и практика профессионального сыска). ISBN 978-5-89784-184-4 p.180.
23. OSOIANU T. et al. Tactica acțiunilor de ur-

- mărire penală. Curs universitar. Ch.2020. 250 p., p.10.
24. НЕВСКИЙ Е. П. О понятии оперативно-розыскная тактика. Электронный научный журнал «Дневник Науки». 2019 №4 [цитат 02.04.2023]. Disponibil: <http://dnevniknauki.ru/images/publications/2019/4/law/Nevsky2.pdf>.
25. Теория оперативно-розыскной деятельности: Учебник/ Под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, Г. К. Сенилова.- М.: ИНФРА-М, 2006.- X, 832 с. - (Высшее образование). ISBN 5-16-002437-9 с.703- 715.
26. GOLUBENCO Gh. Criminalistică: obiect, sistem, istorie. Universitatea Liberă Internațională din Moldova. - Ch.: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2008. 216 p. ISBN 978-9975-78-597-6 p.114-117.
27. GHEORGHÎȚĂ M. Noțiunea, obiectul și sarcinile metodicii criminalistice [citată 07.05.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/89-95_6.pdf.
28. ЛАРИЧЕВ В. Д. Вопросы формирования частных криминалистических и оперативно-розыскных методик / В. Д. Ларищев // Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. - 2015. - № 2-1. - С. 126-132.
29. DEX disponibil online: <https://dexonline.ro/definitie/metodica> (Vizitat la 07.05.2023).
30. DEX disponibil online: <https://dexonline.ro/definitie/metod%C4%83> (Vizitat la 07.05.2023).
31. Оперативно-розыскная деятельность: учебник для студентов ВУЗов, обучающихся по направлению подготовки «Юриспруденция» / [И. А. Климов и др.]; под ред. И. А. Климова. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Ю НИТИ-ДАНА, 2016. — 407 с. ISBN 978-5-238-02778-4.
32. КЛИМОВ И. А., СЕНИЛОВ Г. К. Некоторые вопросы методологии оперативно-розыскной деятельности // Вести. Моск. ун-та МВД России. 2003. № 1. С. 61.
33. ШУМИЛОВ А. Ю. Оперативно-розыскная наука в Российской Федерации: монография / А. Ю. Шумилов. В 3 т. М.: издательский дом Шумиловой И. И., 2016. Т. III: Основные положения. Кн. 2. Методология, принципы, язык, субъекты оперативно-розыскной науки и некоторые иные ее положения. — 456 с. ISBN 978-5-89784-198-1 (кн. 2 т. III) с.108-112.

DESPRE AUTORI

Boris GLAVAN,

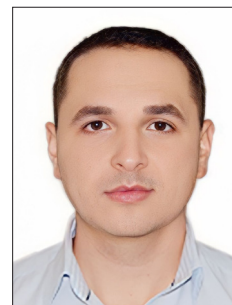
*doctor în drept, conferențiar universitar,
Secretar Științific al Senatului
Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
Republica Moldova,
e-mail: gba74@rambler.ru,
e-mail: boris.glavan@mai.gov.md,
ORCID ID: 0000-0002-3838-4308*

CZU 342.9

DOI 10.5281/zenodo.8170860

Igor TROFIMOV,
dr., conf. univ.
PhD,
Associate Professor

Alexandru SAVVA,
drd.
PhD student

CATEGORIILE ACTELOR CONSENSUALE ÎN CADRUL PROCESULUI CONTRAVENTIONAL

Răspunderea contravențională este una dintre principalele forme ale răspunderii juridice, pilonul în domeniul combaterii contravenționalității. Este indiscutabil faptul, că aplicarea corectă, oportună și legitimă a sancțiunii contravenționale are un rol deosebit de important în cadrul procesului contravențional. Însă nu întotdeauna aplicarea unei sancțiuni contravenționale este cea mai reușită soluție, deoarece legiuitorul nostru consacră și alte mijloace de soluționare amiabilă a contravențiilor comise.

În studiul propus autorii vin să inițieze și dezvolte o abordare diferită a procesului contravențional, fiind enunțate categoriile de acte consensuale aplicabile în procedura contravențională.

Cuvinte-cheie: procedura contravențională, tranzacție, reparare a prejudiciului, mediere, actele consensuale contravenționale.

THE CATEGORIES OF CONSENSUAL ACTS IN THE CONTRAVENTION PROCESS

Contraventional liability is one of the main forms of legal liability, the mainstay in the field of combating offences. It is indisputable that the lawful, timely and correct application of the penalty plays a particularly important role in the infringement process. However, the application of a fine is not always the most successful solution, as our legislator also provides for other means of amicably resolving offences.

In the proposed study the authors have initiated and developed a different approach of the contravention process by describing the categories of consensual acts applicable in the contravention procedure.

Keywords: contravention proceedings, settlement, damages, mediation, consensual acts of contravention.

Introducere. Utilizarea termenului de act procedural „consensual” practic nu are loc în doctrina și legislația dreptului contravențional.

Deși nu putem să facem referințe la textul legii pentru a argumenta categoriile actelor consensuale în procedura contravențională, totuși,

vom identifica unele categoriile acestor acte reieșind din conținutul normelor care reglementează actele procesual contravenționale.

Metode de cercetare. La elaborarea acestui studiu au fost folosite publicații științifice din domeniul dreptului contravențional și dreptului administrativ și actele normative în vigoare, respectiv au fost utilizate următoarele metode de cercetare: metoda descriptivă, metoda de analiză comparativă, metoda analizei logice prin aplicarea procedeeleor de deducție și de sinteză, metoda analizei funcționale.

Scopul prezentului articol științific este orientat spre evidențierea problematicii privind categoriile actelor consensuale aplicabile în cadrul procedurii contravenționale.

Conținut de bază. Generalizând literatura doctrinară și practica judiciară, s-a ajuns la anumite idei conceptuale ce privesc procedura contravențională. Urmare a unei asemenea analize vom identifica unele din următoarele categorii de acte consensuale în procedura contravențională, la care ne referim mai jos.

1. *Împăcarea victimei cu făptuitorul;*
2. *Constatarea amiabilă a accidentului rutier;*
3. *Repararea benevolă a prejudiciului;*
4. *Acceptarea probelor administrate și actelor procesuale realizate în cadrul procesului contravențional;*
5. *Plata la fața locului a amenzii, aplicată de agentul constatator, contra unei chitanțe de încasare;*
6. *Medierea și tranzacția;*
7. *Acordul de colaborare;*
8. *Acceptarea executării muncii nereunerate în folosul comunității ca sancțiune contravențională;*
9. *Acceptarea constatărilor agentului constatator, ca fiind suficiente pentru demonstrarea vinovăției, și recunoaște săvârșirea contravenției;*
10. *Încuviințarea examinării cauzei contravenționale în procedură scrisă.*

În continuare ne vom referi la conținutul fiecăruia din actele procedurale enunțate.

1. Împăcarea victimei cu făptuitorul. Articolul 29 al Codului contravențional [2] stabilește că procesul contravențional pornit înce-

tează în cazul împăcării victimei cu făptuitorul în contravențiile prevăzute la art.69, 78, art. 96 alin.(1) lit. a) și alin.(3), art.97, art. 97¹ alin.(1), art. 97²-105, art. 242 alin. (1).

În opinia noastră, atât legislația, cât și practica contravențională, în chestiunea cu privire la împăcarea victimei cu făptuitorul nu conține reglementări clare. Mai bine spus, nu se conțin reglementări care să stabilească regimul juridic al acestui act procesual.

Astfel, legiuitorul nu definește ce trebuie de înțeles prin actul de împăcare, nu reglementează condițiile de încheiere a unui asemenea act, așa cum și nu reglementează limita competențelor autorității care examinează cazul, de a accepta sau a respinge împăcarea. Din aceste motive, foarte frecvent în practica cazurilor contravenționale se constată confuzia actului de reparare a daunelor cu actul de împăcare. Deși legiuitorul indică faptul că împăcarea trebuie să fie personală, oricum nu se identifică ce conținut impune acest termen „personală”.

Sunt opinii potrivit cărora împăcarea are drept consecință și stingerea acțiunii civile. Însă nici o normă legislativă nu identifică o asemenea condiție. De aceea este foarte important să diferențiem împăcarea ca act consensual ce are ca efect încetarea procesului de reparare prejudiciului cauzat, care de altfel poate fi realizat și odată cu împăcarea, dar și separat de aceasta.

În opinia Curții Constituționale, se relevă că, prin derogare de la regula generală de a urmări și pedepsi penal persoanele care au săvârșit infracțiuni, statul a urmărit realizarea justiției restaurative în privința inculpaților care îndeplinesc condițiile împăcării. Din cele menționate, Curtea observă că instituția împăcării a fost instituită de legiuitor în calitate de mijloc de corectare și reeducare a inculpatului, alternativ pedepsei penale [7].

Într-adevăr, prin repararea daunei cauzate victimei, făptuitorul oferă acesteia o satisfacție, fie că aceasta este una de natură materială, fie că este una de natură morală. Totodată nu trebuie de uitat că această reparațiune reprezintă un act de drept civil. Și, chiar dacă repararea daunei cauzate prin contravenție este urmare a încheierii unei tranzacții, oricum

această tranzacție rămâne de asemenea una de natură civilă, deoarece produce efecte doar în ce privește repararea daunei.

Prin urmare, împăcarea care are drept obiect reparațiunea, și la care au convenit părțile în procesul contravențional (cel ce a cauzat prejudiciul și cel ce a suportat prejudiciul) reprezintă un act de drept civil și produce efecte în material răspunderii civile delictuale.

În același timp, împăcarea prevăzută de articolul 29 al Codului contravențional, presupune că suntem în fața unui act de drept contravențional, care produce efecte în materia răspunderii contravenționale. Prin urmare, și actul procesual prin care se realizează împăcarea contravențională, are o natură contravențională. În așa fel, este necesar să înțelegem că în momentul în care părțile convin asupra reparării daunei cauzate prin contravenție, acestea nu convin în mod neapărat și cu privire la „*împăcarea contravențională*”. Împăcarea contravențională ca act juridic poate să fie reflectat în același document unde este „așternut” și conținutul tranzacției civile, însă formal-juridic trebuie să distingem existența a două acte diferite.

De altfel, chiar și instanța de judecată va avea o abordare diferită cu privire la acordul cu privire la repararea prejudiciului comparativ cu cea care privește actul de împăcare în baza articolului 29 al Codului contravențional. Astfel, în ce privește acordul cu privire la repararea prejudiciului instanța va pronunța o încheiere privind confirmarea (omologarea) tranzacției. În ce privește împăcarea victimei cu făptuitorul în baza articolului 29 al Codului contravențional, instanța doar o va constata, fără a fi necesar confirmarea acestui act.

Prin urmare, nu poate fi confundată instituția împăcării cu cea a reparării daunei cauzate prin comiterea contravenției, deoarece acestea reprezintă două instituții distincte și corespunzător asupra lor se aplică norme juridice distincte.

În același sens, împăcarea ca act procesual nu poate fi confundat cu medierea. Aceasta deoarece, deși sunt acte procedural care se realizează în aceiași „*directivă procesuală*”, totuși urmează în mare parte a le distinge. Astfel, împăcarea poate fi realizată cât în cadrul pro-

cesului de mediere, atât și separate. Totodată, procesul de mediere nu este neapărat să se finalizeze cu încheierea tranzacției, așa cum acțiunea procesuală de mediere nu are totdeauna ca finalitate realizarea împăcării părților. O altă distincție constă în faptul că medierea se realizează cu suportul mediatorului, iar împăcarea poate fi rezultatul efortului personal al făptuitorului și victimei.

Distingem aceste două acte de procedură și prin faptul că finalizarea cu succes a medierii se reflectă în tranzacția încheiată, fapt care impune respectarea unei anumite forme prevăzute de lege, pe când actul de împăcare realizat înafara procesului de mediere poate fi exprimat în orice formă admisibilă ca probă, inclusive declarată verbal de către părți în fața instanței de judecată.

Așa cum am menționat anterior, legiuitorul nu a desfășurat regimul de reglementare a instituției „*împăcarea*”, în mod special în ce privește condițiile acestui act, doar limitându-se la menționarea faptului că aceasta este personală. În același timp, legiuitorul nu a detaliat ce trebuie de înțeles prin termenul „*personală*”. În lipsa unei reglementări exprese în acest sens, ne facem nevoiți să ne adresăm la textul Codului civil, care în articolul 58 al Codului civil [1] stabilește că curatela și tutela sunt sarcini personale, iar curatorul și tutorele, păstrând răspunderea, pot beneficia de asistența terților. Sau, putem face referință la prevederile articolului 116 al Codului civil [1], dacă legea nu prevede altfel, actele care implică consimțământul strict personal al persoanei ocrotite nu pot fi încheiate de către persoana însărcinată cu ocrotirea și nici nu necesită încuviințarea acesteia.

Se consideră acte strict personale declarația de naștere a copilului, recunoașterea acesteia, actele de ocrotire părintească a copilului, declarația de alegere sau schimbare a numelui copilului și consimțământul pentru adopția persoanei ocrotite ori a copilului persoanei respective. În același sens, putem face referință și la prevederile articolului 870 al Codului civil [1], potrivit căruia dacă din lege, act juridic sau din natura obligației nu reiese că debitorul urmează să execute obligația personal, creditorul nu poate refuza executarea ei de către un terț

dacă terțul execută cu consimțământul debitorului; dacă terțul are un interes legitim de a executa, iar debitorul nu execută, sau dacă este cert că debitorul nu va executa la scadență.

Reieșind din aceasta actul personal prezintă acel act, care:

- a) Implică consimțământul strict personal al persoanei care consimte împăcarea;
- b) Partea urmează să execute toate actele prealabile (negocierea) convenirii asupra împăcării, în mod personal, fără aportul terților;
- c) Confirmarea încheierii actului se realizează la fel personal de victimă sau făptuitor.

Pentru persoanele lipsite de capacitate de exercițiu, actele respective se realizează de reprezentanții lor legali, care la rândul său la fel personal trebuie să exercite reprezentarea [13].

2. Constatarea amiabilă a accidentului rutier. Articolul 31¹ al Codului contravențional [2] stabilește că constatarea amiabilă a accidentului rutier se aplică în contravențiile prevăzute la articolul 242 alineat (1) al Codului contravențional, în cazul în care în accident sunt implicate două vehicule, accidentul fiind soldat numai cu deteriorarea ne semnificativă a vehiculelor, fără cauzare de vătămări corporale victimei, iar proprietarii și/sau utilizatorii vehiculelor dețin, la data producerii accidentului, polița de asigurare obligatorie de răspundere civilă auto internă sau certificatul de asigurare „Carte Verde” (în cazul vehiculului aflat în proprietatea sau utilizarea unei persoane asigurate în străinătate), valabile.

Prin efectele sale, „constatarea amiabilă a accidentului rutier” ca act procedural consensual în procesul contravențional, produce ca efect înlăturarea răspunderii contravenționale.

Deși în alineatul (3) al articolului 31¹ al Codului contravențional [2] indică faptul că procedura de constatare amiabilă a accidentului rutier constă în completarea, semnarea și prezentarea de către conducătorii de vehicule implicați în accident a formularului „Constatate amiabilă de accident” către asigurator, conform prevederilor Legii privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto pentru pagube produse de vehicule, totuși din textul legal citat mai sus, nu rezultă o definiție în ce

privește ce trebuie de înțeles prin „constatare amiabilă a accidentului rutier”. În aceeași ordine de idei expuse mai sus, vom identifica natura juridică a actului de “constatare amiabilă a accidentului rutier” ca fiind un act procesual consensual, având în vedere că acesta este rezultatul acordului realizat între participanții la raportul procesual contravențional.

Cu referire la încheierea acestui act procedural consensual, între altele, legiuitorul mai indică câteva condiții în care poate fi încheiat acest act.

Astfel, articolul 31¹ al Codului contravențional [2] stabilește că procedura de constatare amiabilă a accidentului rutier nu se aplică în cazul accidentului care s-a soldat cu vătămări corporale și/sau cu deteriorarea bunurilor (de exemplu, instalații rutiere, piloni, garduri, clădiri etc.), altele decât autovehiculele implicate în accidentul rutier.

Legea privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto pentru pagube produse de vehicule stabilește că procedura de constatare amiabilă a accidentului de autovehicul se aplică cu respectarea cumulativă a următoarelor condiții [9]:

- a) în accident sunt implicate doar două autovehicule;
- b) accidentul este soldat cu daune materiale ne semnificative;
- c) accidentul nu s-a soldat cu vătămări corporale și/sau cu deteriorarea bunurilor (de exemplu, instalații rutiere, piloni, garduri, clădiri etc.), altele decât autovehiculele implicate în accidentul rutier;
- d) proprietarii sau utilizatorii autovehiculelor implicați în accident dețin, la data producerii accidentului rutier, polița de asigurare RCA sau certificatul de asigurare „Carte Verde” (în cazul autovehiculului aflat în proprietatea sau utilizarea unei persoane asigurate în străinătate), valabile și emise cu cel puțin 24 de ore înainte de momentul producerii accidentului;
- e) există consimțământul ambilor conducători de autovehicule implicați în accident privind documentarea accidentului prin procedura de constatare amiabilă, consensul acestora privind circumstanțele producerii accidentului și daunele vizibile cauzate autovehiculelor im-

plicate, iar persoana răspunzătoare de producerea accidentului își recunoaște vinovăția;

f) conducătorii de autovehicule implicați în accident au posibilitatea tehnică de a fotografia locul accidentului rutier sau de a înregistra datele martorilor (dacă aceștia există).

Suplimentar condițiilor indicate mai sus, Legea privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto pentru pagube produse de vehicule [9] stabilește că: formularul „Constatare amiabilă de accident” completat și semnat de către conducătorii de autovehicule implicați în accident devine nul, iar accidentul rutier urmează a fi documentat de către organele competente. De asemenea se mai stabilește că în cazul aplicării procedurii de constatare amiabilă, cererea de despăgubire se depune de către persoana păgubită la asigurătorul persoanei vinovate, cu anexarea formularului „Constatare amiabilă de accident”, completat corespunzător și semnat de ambele părți, în baza acestuia fiind deschis dosarul de daune de către asigurător [14].

Totodată, Legea privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto pentru pagube produse de vehicule mai stabilește că în cazul accidentului rutier documentat prin procedura de constatare amiabilă, asigurătorul este în drept să refuze achitarea despăgubirii de asigurare dacă nu au fost întrunite condițiile prevăzute de lege, cu excepția condiției în care asigurătorul achită despăgubirea în limita prevăzute de lege. Refuzul asigurătorului de a achita despăgubirea de asigurare nu limitează părțile în dreptul de a se adresa la organele sau instituțiile competente pentru stabilirea circumstanțelor accidentului rutier și de a înainta, în baza documentelor de constatare întocmite de aceste organe sau instituții, o nouă cerere de despăgubire în modul prevăzut la capitolul V din Legea cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule.

3. Repararea benevolă a prejudiciului. În conformitate cu prevederile articolului 45 al Codului contravențional, persoana al cărei drept sau interes legitim a fost lezat prin contravenție îl poate apăra prin acțiune civilă depusă conform legislației procedurale civile.

Potrivit aceluiași articol 45 al Codului contravențional [2], soluționând cauza contravențională, autoritatea competentă este în drept, la cererea victimei, să dispună repararea prejudiciului cauzat prin contravenție în cazul în care nu există divergențe asupra întinderii lui.

În așa fel, din cele prenotate mai sus, constatăm că posibilitatea agentului constatat, procurorului, instanței de judecată și altor autorități ce au dreptul să examineze cazul contravențional, de a se pronunța asupra acțiunii civile, este admisă doar în cazul în care nu există divergențe în ce privește întinderea obligației de reparațiune. De aici, constatăm că pentru emiterea unei decizii în ce privește obligația contravenientului de a repara dauna cauzată, agentul constatat, procurorul, instanța de judecată și alte autorități ce au dreptul să examineze cazul contravențional, trebuie să dispui de un act procesual, încheiat între persoana în privința căreia a fost pornit procesul contravențional și victimă, unde ambele confirmă acordul său cu privire la întinderea reparațiunii. Acest act este unul de natură consensuală, dat fiind că rezidă din acordul ambelor părți la proces.

Deși legiuitorul nu face o asemenea mențiune, totuși este necesar de reținut că un asemenea acord are conținutul contractului de tranzacție.

Pornind de la prevederile alineatului (1) al articolului 45 al Codului contravențional [2], regulile aplicabile reparării daunelor prin acțiunea civilă, așa cum și examinarea chestiunii cu privire la acțiunea civilă ce țin de daunele rezultate din comiterea contravenției, sunt soluționate potrivit prevederilor Codului civil și Codului de procedură civilă.

Deși riscăm să fim criticați în ce privește natura contravențională a actului de repararea a prejudiciului, totuși suntem de părerea că nu trebuie să ignorăm și elementul de ordin contravențional al acestui act. Astfel, chiar dacă reparațiunea reprezintă categoria de acte de natură civilă, trebuie să ținem cont de faptul că articolul 42 al Codului contravențional indică drept circumstanța atenuantă faptul reparării prejudiciului cauzat. Prin urmare, pentru a atenua consecințele faptei sale, comitentul contra-

venției realizează actul de reparare a prejudiciului, chestiune care de cele mai dese ori este rezultatul consensului realizat între victimă și făptuitor. În așa fel, făptuitorul realizează acest act consensual de reparațiune, unde frecvent, în lipsa consensului din partea ambelor părți, nici reparațiunea nu este posibilă. Uneori, repararea prejudiciului în natură nu este posibilă, cum ar fi în cazul prejudiciului ecologic, iar alteori, în cadrul procesului este necesară aprecierea întinderii prejudiciului, cum ar fi cazul comiterii contravenției prevăzute de articolul 242 al Codului contravențional. Dar, de fiecare dată repararea prejudiciului este rezultatul realizării consensului între făptuitor și victimă.

4. Acceptarea probelor administrate și actelor procesuale realizate în cadrul procesului contravențional.

Articolului 425 al Codului contravențional, probele sunt elemente, de fapt, dobândite în modul stabilit de lege, care servesc la constatarea existenței sau inexistenței contravenției, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției și la cunoașterea altor circumstanțe importante pentru justa soluționare a cauzei [2].

În esența acestora, colectarea, așa cum și administrarea probelor reprezintă activitatea de identificare a acelor mijloace materiale și nemateriale care au relevanță asupra tuturor laturilor cauzei contravenționale [3, p. 168].

Regula fundamentală în cadrul unui proces contravențional este că proba să fie administrate în modul și condițiile stabilite de lege.

Posibilitatea părților de a face cunoștință cu probele administrate, modul și condițiile de administrare a probelor, este realizată la momentul în care partea în proces face cunoștință cu materialele cauzei contravenționale, sau în momentul în care partea participă la procedura de administrare a probei. În acest sens, legiuitorul consacră părții dreptul de a obiecta asupra conținutului probelor administrate, dar și asupra modului și condițiilor de administrare. Lipsa unor obiecții la această etapă, reprezintă fie faptul că probele au fost administrate în corespundere cu prevederile legale, fie că chiar și fiind administrate cu abateri de la normele legale, dar de către parte sunt încuviințate. De

aici se deduce actul de „confirmare a probei viciate”. De fapt, procesul de aducere la cunoștință a materialelor cauzei contravenționale reprezintă nu altceva decât o propunere a agentului constatator de a valida probele care vor servi temei de examinare pentru adoptarea deciziei, iar prin neformularea cărorva obiecții, se realizează o acceptare tacită a acestora sau altfel spus o „validare” a acestor probe, chiar și administrate cu abateri de la normele și condițiile de administrare. Evident că această regulă nu se aplică la cazul de încălcare a unor drepturi absolute, ori actul consensual nu poate consemna încălcarea unui drept absolut.

De aici trebuie să conchidem că lipsa de obiecții asupra probelor administrate și actelor de procedură realizate reprezintă de fapt un act consensual-sinalagmatic prin care se realizează o înlăturare a nulității relative a actului procedural.

5. Acordul contravenientului de a plăti amenda la locul comiterii faptei. Deși, reieșind din logica expunerii subiectului, pretendem că acest act reprezintă șirul actelor procedurale consensuale în procedura contravențională, totuși din start trebuie să recunoaștem că avem de afaceră cu un act abrogat în mod implicit. Această concluzie o deduce reieșind din următoarele considerente:

a) Examinând în ansamblu textul articolelor 447, 446, 20-31¹ ale Codului contravențional, constatăm că prevederile articolului 447 ale Codului contravențional nu pot fi aplicate, deoarece în cazurile prevăzute la articolele 20-31 [8] ale Codului contravențional răspunderea, iar prin urmare și sancționarea contravențională este exclusă. Prin urmare, o eventuală aplicare de amendă printr-o simplă chitanță, chiar și fără întocmirea procesului-verbal cu privire la contravenție pentru cazurile prevăzute la articolele 20-31¹ ale Codului contravențional, ar reprezenta o denaturare a instituției înlăturării răspunderii contravenționale și a caracterului contravențional al faptei.

În ipoteza unde legiuitorul a păstrat textul articolului 447 al Codului contravențional, trebuie să explicăm faptul că acesta indica despre acordul contravenientului de a plăti amenda, aplicată de agentul constatator, contra unei

chitanțe de încasare, iar ca urmare, agentul constatator este în drept să nu întocmească proces-verbal cu privire la contravenție, cu referire la cazul prevăzut la articolul 446 alineat (1) litera a) al Codului contravențional în redacția de până la 09.12.2012, care prevedea că amenda poate fi aplicată pe loc contra unei chitanțe de încasare, fără întocmirea procesului-verbal cu privire la contravenție în cazul în care persoana în a cărei privință a fost pornit proces contravențional recunoaște că este vinovată de săvârșirea contravenției și acceptă să plătească pe loc sancțiunea amenzii contra chitanță. Dar, având în vedere că această reglementare a fost abrogată, prevederile articolului 447 al Codului contravențional nu mai sunt aplicabile, ele devenind caduce.

6. Tranzacția și procesul de mediere. Articolul 455¹ al Codului contravențional prevede că în cauzele contravenționale prevăzute la articolul 29 al Codului contravențional, pînă la punerea pe rol a cauzei, instanța de judecată emite, la solicitarea părților, în termen de cel mult 3 zile de la data repartizării cauzei, o încheiere prin care dispune suspendarea cauzei contravenționale și inițierea procedurii de mediere în condițiile Legii cu privire la mediere [8].

Prin sine, procedura de mediere reprezintă o procedură în cadrul căreia se realizează consensul în vederea realizării împăcării părților prin încheierea tranzacției.

Caracterul consensual al actului de mediere rezidă din faptul că la procesul de mediere este realizat între două părți, iar efectul final al acestuia este rezultatul acordului de voință doar a părților – făptuitorul și victima. Deși în procesul de mediere este prezent mediatorul, trebuie să realizăm că prezența mediatorului este necesară doar în vederea asigurării dirigerii procesului de mediere.

Consensul, însă este rezultatul actului de voință a ambelor părți la proces. De aici, trebuie să constatăm că medierea este acțiunea procesual - contravențională care se soldează cu încheierea tranzacției.

Tranzacția prin sine reprezintă acel act consensual, prin care părțile în procesul contravențional realizează împăcarea și care prin efectul său înlătură răspunderea contravențio-

nală.

Procesul de mediere nu substituie procesul penal sau contravențional. Actele care confirmă realizarea procesului de mediere prezintă procesul-verbal întocmit de mediator, în care a fost consemnat temeiul încetării procesului de mediere, iar dacă părțile au încheiat și tranzacția, atunci și tranzacția, care se întocmește în condițiile Codului de procedură penală sau ale Codului contravențional, care se aneaxează la procesul-verbal întocmit de mediator.

7. Acordul de colaborare. Articolul 451⁵ al Codului contravențional prevede că acordul de colaborare este o tranzacție încheiată între agentul constatator, după caz, procuror și contravenient, în care ultimul își recunoaște vina, integral, în schimbul unei pedepse reduse [2].

Acordul de colaborare poate fi încheiat în orice moment al procesului contravențional pînă la soluționarea în fond a cauzei contravenționale. Ca efect, în cazul încheierii acordului de colaborare, contravenientului i se va aplica o sancțiune ce nu depășește o doime din maximumul sancțiunii sub formă de amendă prevăzută pentru contravenția comisă. Aceeași normă prevede că acordul de colaborare poate fi inițiat de către agentul constatator, după caz, procuror, contravenient sau apărătorul său, reprezentantul legal în cazul săvârșirii contravenției de către un minor. Agentul constatator, după caz, procurorul este obligat să refuze încheierea acordului de colaborare în cazul în care fapta nu constituie contravenție sau prezintă semne de infracțiune. Este necesar de menționat că refuzul de a accepta încheierea acordului de colaborare nu este pasibil nici unei căi de atac.

Asupra imposibilității persoanei, în privința căreia s-a aplicat această procedură, de a contesta cu recurs, ar putea apărea discuții în ce privește încălcarea dreptului acesteia de a contesta decizia asupra cazului. Însă, o astfel de abordare în ce privește actul de colaborare rezultă nu din caracterul universal al dreptului procesual de a ataca orice decizie pe caz, ci din caracterul irevocabil al actului consensual. În acest sens, norma prevăzută în articolul 451⁵ al Codului contravențional, potrivit căreia în cazul încheierii acordului de colaborare, agentul constatator, după caz, procurorul încetează acumu-

larea probelor, iar contravenientul nu mai este în drept să-și retragă acordul, este o normă care nu prevede derogare de la dreptul universal al părții de a contesta deciziile pe caz, ci dreptul părților, reieșind din esența actului consensual de a pretinde la irevocabilitatea actului.

Prin urmare, nu este nici logic, dar nici legal ca actul odată convenit să fie revocat, tot de partea care și-a manifestat interesul în încheierea acestuia.

În același timp, considerăm că este necesar să facem distincție de contestarea (retragerea) acordului și dreptul de a contesta decizia asupra cazului examinat. În acest sens, legiuitorul stabilește că chiar și în cazul încheierii acordului de colaborare, totuși cauza contravențională va fi soluționată, asupra acesteia se va adopta decizie, inclusiv în condițiile acordului de colaborare.

Aceasta presupune că orice parte este în drept să conteste decizia asupra cazului, chiar și dacă este realizat acordul de colaborare. Obiectul unei asemenea contestații pot fi chestiunile care țin de procedura și modul de constatare a circumstanțelor cazului, așa cum și însăși acordul de colaborare.

Dar, o astfel de pretenție poate fi formulată doar de părțile cu drept de contestare care nu au fost parte al acordului de colaborare.

În opinia noastră, în speța la care facem referință mai sus, considerăm că obiectul contestației pot face doar drepturile absolute. Un drept relativ a părții acordului de colaborare nu poate servi obiect al contestației, iar instant nu urmează a-l pune la baza unei decizii de anulare sau revizuire a acordului de colaborare.

8. Acceptarea executării muncii neremunerate în folosul comunității ca sancțiune contravențională. Deși munca neremunerată în folosul comunității reprezintă o sancțiune contravențională, iar în privința sancțiunii, nu se atribuie termenul „*acord*” sau „*consens*”, este necesar să menționăm că legiuitorul reglementează o astfel de modalitate de sancționare doar rezultând din **acordul** contravenientului de a fi sancționat cu o astfel de sancțiune [2, art.37].

La fel este necesar să menționăm că acordul drept condiție a actului consensual se

regăsește și în ce privește modul de executare a acestei sancțiuni. Astfel, legiuitorul stabilește că limita de timp pe durata căruia se execută o astfel de sancțiune este de 2-4 ore pe zi, însă prin acordul cu persoana sancționată, acest termen poate fi prelungit până la 8 ore pe zi.

Din aceasta identificăm faptul că legiuitorul oferă posibilitatea pentru autoritatea care pretinde aplicarea (instanța de judecată) sau care asigură executarea pedepsei (organul de probațiune) de a negocia (conveni) faptul stabilirii așa cum și modul de executare a acestei pedepse. O astfel de modalitate la fel este rezultată din natura și condițiile unui act consensual sinalagmatic.

9. Acceptarea constatărilor agentului constator, ca fiind suficiente pentru demonstrarea vinovăției, și recunoaștea săvârșirea contravenției (Articolul 451¹).

Este necesar de constatat că într-o serie de cazuri, în procesul contravențional, aplicarea unei proceduri, de regulă simplificată sau specială, este condiționată de acordul părții în privința acțiunilor căreia s-a pornit procesul contravențional. Deși o astfel de procedură, legiuitorul o remarca, de regulă, ca fiind una mai simplificată, totuși simplitatea acesteia se referă doar la conținutul și categoriile de acte procesuale pe care le realizează participanții la proces. În esență, însă substratul acestei proceduri, declarate simplificate în procesul contravențional, îl formează actul consensual și sinalagmatic.

Astfel, părțile, prin exprimarea de către contravenient a acceptului de a fi confirmată vinovăția doar în baza unor simple constatări ale agentului constator, de fapt reprezintă nu altceva decât faptul că contravenientul recunoaște în mod implicit că probele prin prisma cărora se consideră suficient constatată vinovăția, reprezintă doar acele constatări care le-a făcut agentul constator. În acest fel, contravenientul în mod implicit recunoaște că aceste constatări sunt suficiente și reprezintă cadrul deplin de probe, fără a mai fi necesar de a culege și alte probe, cât de către acuzare atât și de către apărare. De fapt, acesta este în esență un act sinalagmatic, dar aplicat în procesul contravențional.

Mai este necesar să menționăm că acest

act nu se referă, având ca obiect, vinovăția, ci cadrul probatoriu. Altfel spus, prin faptul că contravenientul acceptă ca vinovăția sa să fi confirmată doar prin prisma constatărilor realizate de către agentul constatat, de fapt contravenientul nu își recunoaște expres vinovăția sa. O astfel de recunoaștere ar fi reflectată într-un alt act procedural.

Acesta însă, se referă doar la limita în care agentul constatat trebuie să intervină în actele procesuale legate de administrarea probelor pentru a fi suficiente pentru constatarea vinovăției [15].

Pentru un anume astfel de cadru procesual își exprimă acordul contravenientul.

Mențiunea expusă supra este importantă, în opinia noastră, deoarece agentul constatat nu este scutit, chiar și într-o astfel de procedură, de obligația de a da apreciere plenitudinii „coșului” de probe administrat prin prisma constatărilor sale. Or, în cazul în care instanța va considera lipsa de vinovăție în comiterea faptului, așa cum și lipsa faptului, aceasta nu va fi ținută de acordul exprimat de contravenient, pentru a dispune nulitatea procesului-verbal și a deciziei pe caz.

10. Încuviințarea examinării cauzei contravenționale în procedură scrisă. Articolul 464² al Codului contravențional stabilește că cauza contravențională în procedură scrisă se examinează de instanța de judecată în lipsa părților și fără dezbateri orale. Aceiași normă stabilește că în termen de 3 zile de la data intrării cauzei contravenționale în instanță de judecată, judecătorul transmite făptuitorului și victimei o copie a procesului-verbal cu privire la contravenție, a probelor și a înscrisurilor din dosarul cauzei contravenționale, precum și solicită părților de a se expune asupra aplicării procedurii scrise și asupra cauzei contravenți-

onale, stabilind un termen de 10 zile.

În cazul în care, după expirarea termenului stabilit, părțile nu s-au expus asupra aplicării procedurii scrise și asupra cauzei contravenționale, instanța de judecată va pronunța o încheiere motivată cu privire la examinarea cauzei contravenționale în procedură scrisă.

De fapt, suntem în prezența consacrării instituției acordului tacit asupra procedurii scrise.

Acesta este nu altceva decât un acord al părților în proces, prin care încuviințează realizarea procedurii scrise, prin nesolicitarea procedurii publice (în ședință publică). Or, conform prevederilor alineatului (4) al articolului 464² al Codului contravențional, în cazul în care părțile, în termenul stabilit de instanță, refuză aplicarea procedurii scrise și solicită examinarea cauzei contravenționale în ședință publică, instanța de judecată poate dispune citarea părților dacă apreciază acest fapt ca fiind necesar sau dacă admite solicitarea uneia dintre părți de a examina cauza contravențională în ședință publică, iar examinarea cauzei contravenționale se va desfășura în conformitate cu prevederile procedurii generale cu participarea părților.

Concluzii. Nu putem nega faptul că rolul și aplicabilitatea actelor consensuale în procesul contravențional este una incontestabilă. Aceasta se datorează faptului, că legislația autohtonă deși a fi departe de a perfectă consacră un ansamblu de reglementări ce acordă posibilitate părților implicate într-un proces contravențional să-l soluționeze într-o manieră mai prietenoasă mai puțin costisitoare. Drept urmare, conchidem că cercetarea de față va contribui la formarea unor noi viziuni în domeniul procesului contravențional, contribuind esențialmente la reflectarea și unor aspecte de ordin aplicativ.

BIBLIOGRAFIE BIBLIOGRAPHY

---

1. Cod civil al Republicii Moldova nr.1107/06.06.2002 Codul civil. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136381&lang=ro#
2. Codul contravențional al Republicii nr. 218 din 24.10.2008 Moldova //Monitorul Oficial 3-6/15, 16.01.2009. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136060&lang=ro#
3. Dongoroz V., ș.a. Explicații teoretice ale

- Codului de procedură penală român, București, 2003.
4. Furdui S., *Dreptul contravențional*, Chișinău, Ed. Cartier, 2005, p. 202;
  5. Goriuc S., Crasnoabaev A., *Contractul administrativ asimilat actelor administrative în contenciosul administrativ*, În: *Administrația Publică*, nr. 1, 2018, pag. 58.
  6. Guțuleac V., *Tratat de drept contravențional*, Ed. Tipografia Centrală, Chișinău, 2009.
  7. Hotărârea Curții Constituționale nr. 27 din 21.09.2017, Privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 109 alin.(1) din Codul penal (limitarea împăcării în cauzele penale) (Sesizarea nr.48g/2017), *Monitorul Oficial* nr. 364-370/96 din 20.10.2017.
  8. Legea nr. 137 din 03-07-2015 cu privire la mediere. Publicat: 21.08.2015 în *Monitorul Oficial* Nr. 224-233. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136299&lang=ro#
  9. Legea nr. 106 din 21.04.2022 privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto pentru pagube produse de vehicule. Publicat: 29.04.2022 în *Monitorul Oficial* Nr. 129-133. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131075&lang=ro
  10. Savva A., Tihon V., *Drept procesual civil (partea generală)*, Chișinău, 2018.
  11. Trofimov Ig., *Drept civil, Contractele civile*, ed. Elena V.I., Chișinău, 2012.
  12. Trofimov Ig., Crețu A., *Drept procesual contravențional*, Chișinău, Ed. Cartea Militară, 2017.
  13. <https://legeaz.net/noul-cod-penal/art-159> (accesat la 12.05.2023).
  14. <https://bizlaw.md/public/accidentele-usoare-vor-putea-fi-constatate-fara-interventia-politiei-legea-care-reglementeaza-procedura-a-fost-publicata-in-monitorul-oficial> (accesat la 12.05.2023).
  15. <https://legeaz.net/noul-cod-civil/art-1198-acceptarea-tardiva-incheierea-contractului-contractul> (accesat la 12.05.2023).

Igor TROFIMOV,

*doctor în drept, conferențiar universitar
Catedra „Drept privat”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
Republica Moldova,
e-mail: itrofimov@mail.ru
ORCID: 0009-0009-1075-5224*

DESPRE AUTORI

Alexandru SAVVA,

*asistent universitar, doctorand
Catedra „Drept privat”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
Republica Moldova,
e-mail: alexandru.savva@gmail.com
ORCID: 0009-0000-1217-4735*

CZU 343.84

DOI 10.5281/zenodo.8123669

Vladislav MANEA,
dr., conf. univ.

PhD,
Associate Professor

ASPECTE PRIVIND RESOCIALIZAREA PENITENCIARĂ LA ETAPA PREGĂTIRII CONDAMNAȚILOR DE ELIBERARE

Prin prezentul articol autorul realizează o analiză a unui proces extrem de important: resocializarea persoanelor condamnate la etapa pregătirii condamnaților de eliberare din penitenciar. Fiind condamnat definitiv la o pedeapsă privativă de libertate, când este eliberat condamnatul întâmpină rezistența și prejudecățile mediului social care refuză să îl reprimească. Astfel, riscul de a recidiva este extrem de ridicat. Însă se conturează direcții noi care oferă unele alternative pentru resocializarea deținuților prin oferirea locuinței, recalificării sau de locuri de muncă prin intermediul organismelor sociale sau instituțiilor și organelor statului.

Cuvinte-cheie: pedeapsă privativă de libertate, resocializare, condamnat, reintegrare socială, închisoare, penitenciar, infracțiune, corectare.

ASPECTS REGARDING PRISON RESOCIALIZATION AT THE STAGE OF CONVICTS' PREPARATION FOR RELEASE FROM PRISON

Through this article, the author carries out an analysis of an extremely important process: the resocialization of convicted persons at the stage of preparing the convicts for release from the penitentiary. In the case of a definitive sentence to a punishment, at the moment of release the convict is faced with the resistance and prejudices of the social environment that refuses to repress him. Under these conditions, the resumption of criminal behavior appears certain. However, new directions are emerging that propose and offer alternatives for the social reintegration of prisoners by offering shelter, retraining or jobs through social bodies or state institutions.

Keywords: custodial sentence, rehabilitation, convicted, social reintegration, prison, penitentiary, crime, correction.

Introducere. Reintegrarea socială a deținuților reprezintă un segment al executării pedepselor care necesită o atenție sporită. Pentru ca acest proces să fie unul de succes este nevoie de elaborarea unor normative de bază,

iar ulterior, pentru asigurarea unui stil de viață care să asigure respectarea acestor normative, trebuie să existe și un mediu social deschis în acest sens. Regulile de socializare, deschiderea, cunoștințele, regulile concrete sau sistemele

complexe de percepție în unele roluri din societatea civilă atrag însușirea unor norme de comportament potrivite în societate. Fenomenul internalizării se află în strânsă legătură cu fenomenul socializării, fenomen social în cadrul căruia un individ își însușește normele de adaptabilitate la un nivel la care deja le respectă din propria inițiativă (atunci când nu se așteaptă la sancțiuni negative în cazul încălcării normelor). Procesul socializării se întinde pe durata întregii vieți, lucru foarte important în cazul tinerilor infractori care dau dovadă de un comportament deviant. Datorită acestui proces, în cursul executării pedepselor accentul se transferă pe aspectul resocializării. Conform lui László Kóhalmi, un rol important în privința șanselor condamnatului la resocializare îl constituie dreptul deținutului la menținerea legăturilor cu lumea de afară. [1, p. 111]

Ervin Belovics a argumentat faptul că recunoașterea drepturilor condamnaților este o condiție primară de tip *sine qua non*, fiind punctul de plecare al oricărei acțiuni care încearcă să obțină resocializarea celui în cauză. [2]

Diverse sisteme penale și sociale de sancționare, tratament și resocializare a delincvenților se fundamentează pe anumite concepții filosofice, morale, politice și religioase, având ca finalitate realizarea protecției și apărării sociale a societății, prevenirea comiterii de noi delikte și crime, reintegrarea și reabilitarea morală și socială a persoanelor condamnate la diverse pedepse. Aceste sisteme includ o gamă largă de sancțiuni și pedepse care trebuie să fie cât mai individualizate, astfel încât alegerea și aplicarea lor să conducă la reducerea riscului reiterării unor noi fapte antisociale de către individul condamnat și la reabilitarea lui normală după executarea pedepsei, oferind, totodată, o protecție adecvată și pentru societate. [19]

Principiul că detenția și privarea de libertate trebuie folosite ca o ultimă soluție este acceptat în majoritatea sistemelor penale ale lumii. Astfel, înainte ca judecătorul să hotărască privarea de libertate, el trebuie să ia în considerație toate celelalte sancțiuni posibile mai puțin radicale, decizia privind privarea de libertate fiind adoptată numai atunci, când cazul în discuție este de așa natură, încât pedepsele mai puțin radicale nu pot fi acceptate.

Regimul de tratament și resocializare a infractorilor diferă sensibil de la o țară la alta, începând de la internarea acestora în stabilimente deschise, semideschise sau închise și până la izolarea lor totală în penitenciare și instituții speciale de maximă siguranță și securitate. [3, p. 45]

Regimul penitenciar trebuie să corespundă scopului de a asigura o îndrumare și corijare a condamnaților pentru ca, după executarea pedepsei, ei să se poată integra în muncă și în viața socială, cu respectarea normelor de conduită și de conviețuire socială. [3, p. 45]

Executarea pedepsei trebuie să contribuie la prevenirea de noi infracțiuni. [3, p. 45]

În literatura criminologică termenul „resocializare” este utilizat în sens larg și în sens restrâns. Spre exemplu, V. M. Trubnikov prin resocializare în sens larg înțelege procesul corijării și reeducării persoanelor anterior condamnate. [4, p. 54]

În sens restrâns, acesta este înțeles ca un proces social în perioada postpenitenciară, când au loc schimbări calitative ale personalității, revizuirea concepțiilor, opiniilor, sferei motivaționale de comportament etc., care se exprimă prin comportament legal. [4, p. 54]

I. V. Juleva determină resocializarea ca „reluare sau repetare a acțiunii” și ca o contracarare a degradării asociale a personalității. În continuare ea scrie despre resocializare în sens de adaptare socială, examinând în particular și procesul corijării. [5, p. 19]

T. Predov determină resocializarea la etapa penitenciară ca o pregătire moral-psihiologică bine dirijată a deținuților, apreciind-o ca o activitate de profilaxie, deoarece, în opinia sa, influențarea penitenciară poartă un caracter criminologic și se efectuează în scopul prevenirii unui comportament criminal în viitor. [6, p. 4]

Se mai enunță, de asemenea, părerea conform căreia adaptarea socială a condamnaților este o varietate a resocializării și se deosebește doar după volum. [7, p. 23]

Unii autori susțin că adaptarea socială este o noțiune mai largă ca resocializarea. [8, p. 74]

Alții scriu că adaptarea socială presupune procesul resocializării personalității, trecerea ei în alt mediu social, perceperea moravurilor, cerințelor, directivelor, pozițiilor sociale și sistemului valoric ale acestui mediu. [9, p. 100]

E. B. Kulebeakin consideră că „procesul resocializării este mai vast și poate include câteva tipuri de adaptări: adaptarea la macromediu, adaptarea la micromediu, adaptarea individului la sine însuși (autoadaptarea lăuntrică, realizarea unității necesare între lumea spirituală interioară și conduita exterioară a persoanei)”. [10, p. 28]

Potrivit alin.(4) art.249, alin.(4) art.250, alin.(4) art.251 alin.(1). art.282 alin.(1). CE al RM, condamnații la închisoare în scopul pregătirii pentru eliberare, cu 6 luni înainte de expirarea termenului de executare a pedepsei închisorii, condamnații care își execută pedeapsa în regim comun și care nu au sancțiuni disciplinare nestinse sunt transferați în regim de resocializare.

În conformitate cu Regulile europene pentru penitenciare privind regimul și tratamentul deținuților, resocializarea și recuperarea morală a delincvenților trebuie subordonate unor finalități menite să asigure deținuților condiții de viață compatibile cu demnitatea umană și cu standardele și normele acceptate în cadrul comunității. [20]

Regulile europene prevăd că fiecare deținut trebuie să beneficieze de condiții legale ce i-ar oferi posibilitatea să se reîntoarcă în societate, să reînceapă o viață nouă în familie, să-și găsească un loc de lucru. Deținuții condamnați la privațiune de libertate pe termen lung urmează să fie pregătiți treptat pentru revenirea la libertate; în acest sens se pot organiza programe separate în aceeași instituție sau instituții alăturate, sau deținutul poate fi eliberat condiționat mai devreme sub controlul unui asistent social. [20]

Punctul 89 (1) din Reguli, ca și legislația din majoritatea țărilor, prevede că instituțiile penitenciare trebuie să colaboreze cu serviciile sociale, organele administrației locale pentru ca deținutul să-și găsească un loc în societate, în special să reînceapă viața în familie și să-și găsească un loc de muncă. [20]

Pregătirea condamnaților de eliberare este o sarcină primordială a activității instituțiilor penitenciare. Astfel, conform art.14 alin. (2) lit. p al Legii Cu privire la sistemul administrației penitenciare, „administrația instituțiilor penitenciare este obligată să înlesnească, prin stabilirea unor contacte preliminare cu organe-

le de probațiune și cu agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă, adaptarea socială a persoanelor care urmează a fi eliberate din locurile de detenție, să acorde sprijin asociațiilor obștești și structurilor patronale, în ale căror atribuții intră participarea la reeducarea condamnaților, la pregătirea acestora pentru eliberare, precum și la adaptarea socială după eliberarea lor din locurile de detenție”. [11]

În sens larg, aceasta este pregătirea către viața din libertate care cuprinde întregul proces de corectare a condamnaților din momentul sosirii în penitenciar până la eliberare. În sens îngust, aceasta este munca desfășurată în mod special la etapa finală de executare a pedepsei, organizată, de regulă, cu șase luni înainte de eliberare.

Pregătirea condamnatului pentru libertate trebuie să aibă ca reper faptul că statutul cetățeanului în societate presupune unele sfere vitale cum ar fi: familia, munca, odihna. În aceste domenii se formează rolul lui social de bază: familist, muncitor, cetățean etc. De aceea scopul de perspectivă trebuie să fie pregătirea condamnaților pentru participarea la domeniile de bază ale vieții și înfăptuirea rolurilor sociale menționate după eliberare.

Resocializarea condamnaților în cadrul penitenciarului este una importantă, deoarece anume în procesul executării pedepsei se produc schimbări în comportamentul condamnatului, fapt care în viitor îi va permite sau nu să ducă un mod de viață legal. Resocializarea condamnaților în penitenciar reprezintă un proces destul de complex. În perioada aflării în penitenciar, în viața condamnatului au loc schimbări radicale în mediul care îl înconjoară sau a situației de adaptare, condiționate atât de schimbarea împrejurărilor, cât și de aplicarea față de condamnat a unui complex de măsuri educative de influențare. În toate cazurile, el este nevoit să se adapteze la condițiile sociale în care se află.

Sarcinile de bază ale realizării resocializării penitenciare a condamnaților este de a exclude sau a minimaliza momentele negative ce țin de izolarea persoanei de societate și de a-l pregăti pentru o viață în libertate. În măsura în care fostul infractor este pregătit pentru viața în libertate, în care s-a modificat sistemul său

de valori, depinde viața lui de mai departe ca cetățean docil. Adaptarea socială a persoanelor eliberate din penitenciare se va produce cu atât mai reușit cu cât mai eficientă va fi pregătirea lor pentru liberare.

Scopul resocializării penitenciare este corijarea condamnatului, cultivarea unei atitudini respectuoase față de normele juridice și morale. Resocializarea este un proces educativ, reeducativ și de tratament aplicat persoanelor condamnate penal, prin care se urmărește readaptarea infractorilor la sistemul de norme și valori general acceptate de societate, în scopul reintegrării sociale a acestora și prevenirea recidivei. [3, p. 45]

N. A. Krainova definește resocializarea condamnatului ca „un proces de restabilire a individului în calitate de membru socializat al societății, care are loc în urma aplicării față de persoana care a săvârșit o infracțiune și a fost condamnată a unui complex de măsuri legale, social-organizatorice, psiho-pedagogice, educative etc. la diferite etape ale răspunderii penale în scopul neadmiterii săvârșirii unor noi fapte ilegale”. [12, p.7]

Prin resocializarea condamnaților se mai înțelege procesul restabilirii relațiilor sociale pierdute sau slăbite în urma executării pedepsei penale, a funcțiilor și statutului persoanei; aceasta este asimilarea de către condamnat a standardelor de conduită și a valorilor, conștientizarea necesității de a se supune normelor juridice și altor norme morale de conduită. [13, p.135]

T. N. Volkova menționează că resocializarea persoanelor condamnate la pedeapsa închisorii prezintă un sistem de etape consecutive prin care se reflectă acțiunea pozitivă a măsurilor de constrângere și educative, precum și a eficacității activității administrațiilor instituțiilor penitenciare. [14, p.103]

După cum remarcă unii autori, resocializarea persoanelor eliberate din locurile de detenție este una din problemele sociale dificile care continuă să fie o perioadă îndelungată de timp obiectul de studiu al cercetătorilor. Ispășirea oricărei pedepse are drept consecință modificarea condițiilor de viață, însă cel mai mult aceasta se evidențiază la pedeapsa închisorii ca fiind cea mai aspră pedeapsă penală. [15, p.3]

În viziunea noastră, ținând cont de cele

menționate, putem defini resocializarea penitenciară a condamnatului ca fiind un proces complex, care constă în activitățile socio-educative desfășurate de personalul penitenciar prin intermediul unui complex de măsuri cu caracter educativ, juridic, social, organizatoric, psiho-pedagogic etc., activități ce sunt aplicate în scopul modificării sistemului lui de valori antisociale, având ca scop restabilirea echității sociale, corectarea condamnatului, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât de către condamnați, cât și de către alte persoane.

Ispășirea pedepsei închisorii presupune schimbarea statutului juridic al cetățeanului, dar are ca rezultat și schimbarea bruscă a condițiilor de viață. Se condiționează aceasta de faptul că fiind în condiții de izolare, condamnații își pierd legăturile permanente cu rudele, colegii de serviciu etc., se schimbă rolul lor social ca membru de familie, membru al colectivului de muncă. Toate aceste legături urmează a fi restabilite, reluate, pentru a intra în ritmul normal de viață în libertate. Practic, în fața fiecărui condamnat eliberat din penitenciar apar întrebări de genul: unde va locui?, unde va lucra?, la cine se poate adresa pentru susținere și rezolvarea problemelor apărute? etc. De aceea pregătirea pentru eliberare este mai actuală pentru persoanele deținute în penitenciare.

Trebuie să constatăm că în privința multor condamnați problema resocializării este una foarte delicată. Un principiu și un obiectiv al procesului de resocializare, desfășurat în instituțiile de profil, reprezintă normalizarea, care presupune apropierea, în măsura posibilului, a condițiilor vieții din penitenciar de cele ale lumii exterioare acestuia (punctul 65(b) din Regulile europene pentru penitenciare). Deținuții trebuie să-și păstreze majoritatea drepturilor lor civile. Singurul drept civil asupra căruia există limitare este libertatea de deplasare în afara instituției penitenciare. [20]

În vederea diminuării efectelor negative ale detenției, cum ar fi, de exemplu, destrămarea familiei, lipsa de contacte cu aceasta și cu rudele, traumatizarea psihică, „stigmatizarea” și „etichetarea” morală, se propune normalizarea.

Normalizarea presupune realizarea a două deziderate:

1) deschiderea, concepută în unele sis-

teme penitenciare (cum sunt cele din țările scandinave) ca diversificarea stabilimentelor deschise și semideschise, în care deținuții au dreptul la libera mișcare internă, corespondență nelimitată, vizite săptămânale ale rudelor apropiate, învoiri și ieșiri temporare din aceste instituții, acces la radio, TV, ziare, întâlniri cu publicul din zonă, competiții sportive etc.;

2) responsabilitatea, prin permanenta încercare a personalului închisorii de a consolida simțul responsabilității la deținuți, respectul și încrederea proprie, prin implicarea acestora într-o serie de activități sociale și comunitare, care să-i pregătească „din mers” pentru reinserția post-penală.

Punctul 70 din Regulile europene pentru penitenciare prevede că pregătirea deținutului pentru eliberare trebuie să înceapă cât mai curând posibil. Trebuie să se evite ca deținutul să se simtă izolat de societate, fiind necesar ca el să aibă certitudinea că în continuare face parte din ea. [3, p.45]

În legislația Republicii Moldova (Legea cu privire la probațiune [16]) este prevăzut termenul „probațiune penitenciară” care, considerăm noi, este un echivalent al „resocializării penitenciare”, deoarece, după cum o să observăm, interpretarea acestora este asemănătoare.

Probațiune penitenciară – totalitate de activități socio-educative desfășurate în penitenciar și de activități de pregătire pentru liberarea persoanelor din locurile de detenție. [16]

Conform art.11 din Legea cu privire la probațiune [16] în cadrul probațiunii penitenciare, și anume în perioada de pregătire pentru liberare, se elaborează și se aplică persoanelor aflate în locurile de detenție programe de educație civică, etică și morală, de instruire profesională, de muncă educativă. [16]

Organul de probațiune, în colaborare cu administrația penitenciarului, poate contribui [16]:

a) la stabilirea de contacte oficiale preliminare cu instituții specializate în vederea creării unor posibilități de pregătire profesională, de reciclare și de perfecționare profesională în conformitate cu cerințele pieței forței de muncă;

b) la stabilirea de contacte oficiale preliminare cu agențiile pentru ocuparea forței de muncă în vederea oferirii de informații veri-

dice condamnaților despre locurile de muncă vacante și despre alegerea unui loc de muncă corespunzător, în vederea facilitării înregistrării lor la oficiul forței de muncă;

c) la stabilirea de contacte cu agenții specializate pentru facilitarea închirierii de locuințe, la cererea persoanelor care nu au rude sau alte legături sociale;

d) la stabilirea de contacte cu agenții specializate pentru facilitarea plasării persoanelor de vârstă înaintată și a invalizilor în instituții de plasament, la cererea lor;

e) la elaborarea și perfecționarea unor programe de scurtă și de lungă durată privind adaptarea socială a persoanelor care urmează a fi liberate din locurile de detenție. [16]

La transferarea condamnatului în regim de resocializare în diferite tipuri de penitenciare, condamnații beneficiază de anumite drepturi și obligații. Astfel, în penitenciar de tip deschis transferul condamnatului în regim de resocializare se efectuează cu 6 luni înaintea expirării termenului pedepsei, în condițiile stabilite de alin.(1) art.282 al Codului de executare. [21]

Cu permisiunea administrației penitenciare, condamnații pot să se deplaseze fără supraveghere în afara penitenciarului, dacă acest lucru este necesar în legătură cu munca executată, instruirea sau în legătură cu survenirea unor situații personale excepționale. Ei pot să expedieze scrisori și să primească pachete cu provizii, colete, banderole, să utilizeze banii și să aibă întrevederi fără nicio restricție. În același penitenciar, în regim de resocializare, pot fi deținuți condamnați bărbați și femei. [21]

În funcție de comportamentul și atitudinea față de muncă etc., prin decizia șefului penitenciarului, în baza unei cereri scrise a condamnatului, administrația penitenciarului poate permite acestuia din urmă, aflat în regim de resocializare, să locuiască într-un spațiu locativ separat pe teritoriul penitenciarului sau în afara lui, în spații dislocate în raza a 25 km de penitenciar. Condamnații care beneficiază de dreptul de a locui cu familia în penitenciar sau în afara acestuia au dreptul: cu permisiunea administrației penitenciarului, să locuiască în case proprii, în apartamente sau în alte spații închiriate (inclusiv închiriate de la penitenciar); să se deplaseze liber, să poarte haine civile și să

aibă asupra lor permisul de modelul stabilit; să se ocupe cu agricultura, cu creșterea păsărilor și vitelor; să dețină obiecte de valoare și bani, folosindu-i fără nicio restricție. Condamnații care locuiesc cu familiile lor, nu mai puțin de o dată în zece zile, la ora stabilită, sunt obligați să se prezinte personal pentru înregistrare în unitatea de serviciu a penitenciarului. [22]

Apelul condamnaților este efectuat de ofițerul de serviciu, precum și de șefii de sectoare și funcționarii serviciului regim și supraveghere nu mai puțin de două ori pe zi, la ora stabilită de programul zilei. În caz de necesitate, apelul condamnaților poate fi efectuat în orice timp, atât la sectoarele de muncă, cât și la locul de trai al deținutului cu familia sa. [22]

Condamnații respectivi au următoarele drepturi și obligații:

a) drepturi: în orele de la deșteptare până la stingere, să se deplaseze liber pe întreg teritoriul penitenciarului; cu permisiunea administrației, să se deplaseze fără supraveghere în afara teritoriului, dar în limitele Republicii Moldova, dacă acest lucru este necesar în legătură cu munca executată sau studiile; în afara penitenciarului să nu poarte semne distinctive pe piept; să poarte haine civile, să dețină obiecte de valoare și bani, folosindu-i fără nicio restricție; din momentul sosirii în penitenciar, să expedieze și să primească banderole, colete, pachete, transferuri de bani fără limită; cu permisiunea administrației și la existența condițiilor, să locuiască pe teritoriul penitenciarului cu familiile lor; cu permisiunea administrației penitenciare, să locuiască cu familiile lor în apartamente în apropierea dislocării penitenciarului; în regim comun și de resocializare, cu permisiunea administrației penitenciare și în baza contractului încheiat de aceasta, să fie angajați la muncă la diverse persoane fizice sau juridice situate în afara penitenciarului; să primească pentru lucrul prestat remunerație în baza tarifelor și normelor stabilite de legislația muncii în vigoare. [21] Utilizarea muncii condamnaților, retribuirea muncii și reținerile din salariu se realizează conform prevederilor art.234-236 ale Codului de executare și altor acte normative care reglementează munca deținuților; să beneficieze, pe cont propriu, de asistență medicală în instituțiile curative publi-

ce; să se folosească de bunurile lor în ordinea stabilită de lege; în conformitate cu legislația în vigoare, să se căsătorească (să divorțeze), cu înscrierea obligatorie în dosarul personal și în legitimația lui despre schimbarea stării familiale; să aibă în propria folosință televizoare, aparate radio și computere (fără dreptul accesării internetului); în conformitate cu art.216, 217 și 237 ale Codului de executare, să plece în afara dislocării penitenciarului în concedii de muncă și de scurtă durată. [21].

Timpul aflării condamnatului în afara penitenciarului este inclus în termenul de ispășire a pedepsei; [21]

b) obligații: în lipsa familiei, să locuiască în blocurile de detenție ale penitenciarului; din momentul stingerii și până la deșteptare, să se afle la locurile lor de odihnă, cu excepția cazurilor prevăzute de programul zilei;

c) interdicții: să părăsească fără permisiune teritoriul penitenciarului sau locul de trai și de muncă; să procure, păstreze, transmită, fabrice orice fel de arme de vânatoare, de foc și gaze, muniții la ele, arme albe, substanțe otrăvitoare și explozive, precum și mijloace de transport; să procure, transmită, păstreze, fabrice sau să consume băuturi alcoolice, substanțe narcotice și toxice; să se folosească de legătură radiotelefonică (mobilă) și internet, cu excepția condamnaților care beneficiază de dreptul de a locui în afara penitenciarului; să poarte, păstreze, folosească ținută (uniformă și semne de distincție) militară sau a serviciilor speciale; să practice jocuri de noroc. [21]

În penitenciarul de tip semiînchis, conform art.250 CE al RM, transferul condamnatului în regim de resocializare se efectuează cu 6 luni înaintea expirării termenului pedepsei, în condițiile stabilite de alin.(1) art.282 al Codului de executare. Condamnații aflați în regim de resocializare: sunt în drept de a avea asupra lor și de a utiliza obiecte de valoare și bani; pot fi antrenați în muncă în afara penitenciarului fără supraveghere; pot beneficia de o deplasare de scurtă durată în condițiile art.217 CE al RM; pot fi antrenați în muncă în afara penitenciarului dacă dispun de dreptul de deplasare fără escortă sau însoțire, în condițiile prevăzute la art.216 CE al RM. [21]

În regimul de resocializare, condamnații,

în perioada de la stingere până la deșteptare, sunt ținuti în încăperi complet izolate, care se încuie. În intervalul de timp de la deșteptare până la stingere, ei se pot deplasa liber pe teritoriul penitenciarului, în limitele stabilite de administrația penitenciarului. [21]

În penitenciarul de tip închis, conform art.251 CE al RM, transferul condamnatului în regim de resocializare se efectuează cu 6 luni înaintea expirării termenului pedepsei, în condițiile stabilite de alin.(1) art.282 al CE al RM. [21]

În regimul de resocializare, în perioada de la stingere până la deșteptare, condamnații sunt ținuti în încăperi complet izolate, care se încuie. În intervalul de timp de la deșteptare până la stingere, ei se pot deplasa liber pe teritoriul penitenciarului în limitele stabilite de administrația penitenciarului. Condamnații pot fi antrenați în munci în afara penitenciarului cu condiția asigurării supravegherii permanente. [21]

La fel și în centrele de detenție pentru minori și tineri minori, precum și în penitenciarele pentru femei transferul condamnatelor în regim de resocializare se efectuează cu 6 luni înaintea expirării termenului pedepsei, în condițiile stabilite de alin.(1) art.282 al CE al RM. [21]

Reieșind din faptul că majoritatea condamnaților eliberați din penitenciar se încadrează greu în societate, considerăm că alin.(1) art.282 al CE al RM trebuie să prevadă perioada de timp nu de 6, ci de 9 luni.

Persoanelor care sunt eliberate din detenție și nu dispun de bani sunt asigurate cu un ajutor minim garantat: cu bilet pentru deplasare la domiciliu pe teritoriul Republicii Moldova, și îmbrăcăminte din contul statului. [17]

Cu cel puțin 3 luni înainte de expirarea termenului de executare a pedepsei închisorii, administrația penitenciarului informează autoritățile administrației publice locale, alte instituții interesate și agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă despre apropiata eliberare a condamnatului, despre studiile, capacitatea de muncă și specialitatea lui. Conform art.12 din Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție nr.297-XIV din 24.02.99 [17], „Administrația penitenciarului, cu 6 luni înainte de eliberarea condamnatului, îl familiarizează pe acesta cu principiile și normele de bază ale legislației în

domeniul ocupării forței de muncă, explică modul de plasare în câmpul muncii, drepturile și obligațiile în procesul căutării locului de muncă și, în baza cererii scrise, în care condamnatul își precizează opțiunea privind locul de trai după executarea pedepsei și își exprimă dorința de a fi plasat în câmpul muncii prin intermediul Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, expediază la agenția pentru ocuparea forței de muncă de la locul de trai ale informația necesară pentru a organiza plasarea în câmpul muncii a persoanei respective.” [17]

Persoana care a executat pedeapsa închisorii beneficiază, la eliberarea din locul de detenție, de o indemnizație unică în condițiile prevăzute de lege. Indemnizația unică, în mărime de 75 la sută din salariul mediu lunar pe economia națională pentru anul precedent eliberării din locul de detenție, se achită din mijloacele bugetului de stat, alocate instituțiilor penitenciare prin intermediul Administrației Naționale a Penitenciarelor a Ministerului Justiției. [18]

Despre eliberarea persoanelor care au nevoie de însoțire, femeilor gravide și minorilor administrația locului de deținere comunică, în prealabil, rudelor sau altor persoane indicate de condamnați. În cazul lipsei însoțitorului, administrația asigură însoțirea lor până la domiciliu, dacă acesta este situat pe teritoriul Republicii Moldova. Condamnații cu dizabilități severe sau accentuate, precum și condamnații bărbați care au împlinit 65 de ani și femeile condamnate care au împlinit 60 de ani pot solicita plasarea în aziluri pentru persoane cu dizabilități sau bătrâni. Administrația locului de deținere, în termen de 5 zile, expediază organului de asistență socială cererea condamnatului. [21]

Din categoria persoanelor care sunt eliberate din detenție fac parte: persoanele care sunt eliberate din detenție în urma executării efective și integrale a termenului pedepsei penale privative de libertate sau în baza hotărârii instanței de judecată, rămasă definitivă, privind: liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă nonprivativă de libertate, liberarea de la executarea pedepsei a persoanelor grav bolnave, liberarea de pedeapsă în temeiul actului de amnistie intervenit după punerea în executare a pedepsei, liberarea de pedeapsă

în legătură cu constatarea că fapta pentru care este condamnat, în urma modificării legii penale, nu constituie infracțiune, precum și actul de grațiere intrat în vigoare. [21]

Potrivit art.15/1 din Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție, persoanele care și-au ispășit pedeapsa privativă de libertate, la eliberarea din locurile de detenție, beneficiază de o indemnizație unică în mărime de 75% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent. Indemnizația se achită la data eliberării de către penitenciarul din care este eliberat deținutul, din contul mijloacelor prevăzute în acest scop în bugetul de stat. [16] Considerăm că art. 15/1 din Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție trebuie să prevadă cel puțin două salarii medii lunare pe economie pentru anul precedent.

Concluzii. Pregătirea condamnaților pentru libertate trebuie să se efectueze luând în considerare personalitatea condamnatului, dacă are sau nu rude, situația materială a acestuia. Pregătirea pentru eliberare este un segment foarte important în activitatea penitenciarelor.

Însă aceste chestiuni la nivel de stat se rezolvă insuficient, pe alocuri doar declarativ, de aceea este prematur să vorbim despre atingerea scopurilor în vederea reabilitării condamnaților.

Din cele expuse reiese că apare necesitatea creării, pe lângă organele administrației publice locale, a unui serviciu de adaptare socială ce se va ocupa inclusiv de persoanele eliberate din locurile de detenție și care au nevoie de ajutor pentru a se încadra în societate. Acesta trebuie să fie organul unde se va adresa cel eliberat din detenție pentru ajutorul de a se încadra în câmpul muncii, de a i se acorda spațiu de locuit etc. Considerăm că o asemenea grijă față de cei eliberați din detenție, care nu au legături în libertate, ar fi de un mare interes pentru societate în vederea prevenirii recidivării a acestor categorii de cetățeni. De aceea considerăm necesară includerea în Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție nr.297-XIV din 24.02.99 a unei norme de un asemenea conținut. În aceste condiții, individualizarea executării pedepsei închisorii va fi deplină și mai eficientă.

BIBLIOGRAFIE BIBLIOGRAPHY

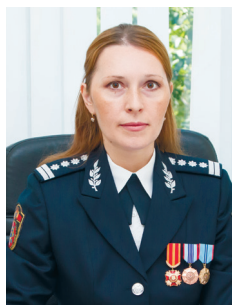
1. Dr. Kóhalmi László, De lege lata despre drepturile culturale ale condamnatului, în *Cultura în închisoare – cultura închisorii*, Universitatea de Științe din Pécs – Facultatea de Drept și Științe Administrative, p. 111.
2. Pálvölgyi Ákos, Necesitatea participării societății la executarea pedepselor (resocializare, reintegrare), Facultatea de Drept, Universitatea din Pécs (Ungaria)// <https://drept.uvt.ro/administrare/files/1481045738-pa--lvo--lgyi-a--kos.pdf> (vizitat 16.05.2023).
3. Ciobanu I., Groza I., Caracteristica criminologică a conceptului de resocializare a infractorului, „*Revista Națională de Drept*”, 2002, nr.5, p.45.
4. Трубников В. М. Социальная адаптация освобожденных от наказания. Диссертация на соискание учёной степени доктора юридических наук. Харьков, 1991, 519 с., с. 54.
5. Жулева И. В. Теоретические аспекты ресоциализации несовершеннолетних осужденных. În: *Проблемы уголовной ответственности и исполнения наказания. Сборник научных трудов адъюнктов и соискателей*. Рязань, 1999, с. 17-23, с. 19.
6. Предов Т. Ресоциализация преступников-рецидивистов. Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук, Москва, 1978, 24 с., с. 4.
7. Коваль М. И. Социально-правовая адаптация лиц, отбывших длительные сроки лишения свободы. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Рязань, 1995, 306 с., с. 23.
8. Шатилов С. В. Освобождение несовершеннолетних из воспитательных колоний и их социальная адаптация.

- Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 1997, 156 с., с. 74.
9. Шмаров И. В. Социальная адаптация освобождённых от наказания. În: Советское государство и право, 1971, nr. 11. Изд. Наука, с. 100-104, с. 100.
  10. Кулебякин Е. В. К проблеме соотношения объективного и субъективного в процессе социальной адаптации в современных условиях (макросоциологические аспекты). În: Проблемы социальной адаптации различных групп населения в современных условиях. Материалы научной конференции. Владивосток, 2000, 27-33 с., с. 28.
  11. Legea Republicii Moldova cu privire la sistemul administrației penitenciare, nr. 300 din 21.12.2017//Monitorul Oficial nr.48-57/124 din 16.02.2018.
  12. Крайнова Н. А., Проблемы ресоциализации неоднократно судимых лиц. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Владивосток, 2002, с. 7.
  13. Наказание и исправление преступников, Пособие. Под ред. проф. Антоняна Ю. М., ВНИИ МВД СССР. Москва, 1992, с. 135.
  14. Волкова Т. Н., Проблемы отбывания наказания и ресоциализации женщин, осуждённых к лишению свободы. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 1995, с. 103.
  15. Писарев В. Б., Ресоциализация освобожденных от отбывания наказания. În: Исполнение наказаний и социальная адаптация освобожденных. Москва, ВНИИ МВД СССР, 1990, с.3.
  16. Legea Republicii Moldova cu privire la probațiune nr.8-XVI din 14.02.2008. În: Monitorul Oficial nr.103-105/389 din 13.06.2008.
  17. Legea Republicii Moldova cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție, Nr.297-XIV din 24.02.99. În: Monitorul Oficial al R. Moldova nr.39-41/171 din 22.04.1999.
  18. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind modul de plată a indemnizației unice pentru persoanele eliberate din locurile de detenție, nr. 1353 din 20.12.2005, Monitorul Oficial al R. Moldova nr.172-175/1437 din 23.12.2005.
  19. <https://ulim.md/sju/nr-1-2-2014/studiu-privind-prevenirea-si-combaterea-criminalitatii-violente/>(vizitat 16.05.2023).
  20. Regulile europene pentru penitenciare, de la 12.02 1987.
  21. Codul de executare al Republicii Moldova din 24.12.2004, Monitorul Oficial 34-35/112, 03.03.2005.
  22. Statutul executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărârea Guvernului №583/26.05.2006, MO Nr. 91-94/676 din 16.06.2006.

DESPRE AUTOR**Vladislav MANEA,**

*doctor în drept, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova,
e-mail: office_@maize.md
ORCID ID: 0000-0002-6622-7916*

Liliana CREANGĂ,
dr., conf. univ.
PhD,
Associate Professor

EVOLUȚIA ISTORICĂ A CONCEPTULUI STAT DE DREPT

Problematika statului bazat pe drept a fost și este în atenția cercetătorilor juriști, funcționarilor de stat, practicienilor [1]. Termenul „stat bazat pe drept” a început să circule în Moldova prin anii 1988, fiind întrebuințat artificial de către M. S. Gorbaciov în referatul expus la Plenara C.C. al P.C.U.S din februarie 1988. Este adevărat că termenul era folosit și mai înainte în monografiile cercetătorilor, cu toate acestea se percepea mai degrabă ca o abstracție. Procesul de reformă a statului de drept în Republica Moldova din anii 1990 a evoluat extrem de lent, iar una din cauze era lipsa unei teorii științifice a statului bazat pe drept. Odată cu adoptarea Constituției Republicii Moldova din 1994 au fost creionate direcțiile principale în crearea statului democratic.

Cuvinte-cheie: stat bazat pe drept, lege, democrație, constituționalism.

HISTORICAL EVOLUTION OF THE RULE OF LAW CONCEPT

The issue of the law-based state was and is in the attention of legal researchers, state officials, and practitioners [1]. The term „state based on law” began to circulate in the Republic of Moldova in 1988, being artificially used by M.S. Gorbachev in the report presented at the Plenary CC of the PCU in February 1988. It is true that the term was used even before in the researchers' monographs, however, it was perceived rather as an abstraction. The process of reforming the rule of law in the Republic of Moldova from the 1990s evolved extremely slowly, and one of the causes was the lack of a scientific theory of the state based on law. With the adoption of the Constitution of the Republic of Moldova in 1994, the main directions in the creation of the democratic state were outlined.

Keywords: state based on law, law, democracy, constitutionalism.

Introducere. Ideea dominării legii în viața poporului, a societății și statului își are originea în vechime. Conceptul a apărut în contradicție cu noțiunea de despotism și samovolnicia personalității guvernatoare. Confluența puterii și a dreptului la organizarea statului pe baze democratice o aplică, în mod

conștient, începând cu sec.VI î.e.n., reformatorul Solon, unul dintre cei șapte înțelepți din Grecia. Esența reformelor sale el a exprimat-o astfel: „I-am eliberat pe toți. Iar aceasta am obținut-o prin puterea legii, dreptul cu puterea îmbinând” [2].

Prospectarea principiilor, a formelor și

a construcțiilor pentru constituirea relațiilor reciproc necesare independenței și concordării acțiunilor dreptului și puterii purced din antichitate, în albia căreia s-a format de timpuriu ideea despre caracterul rezonabil și echitatea unei atare forme politice a vieții sociale a oamenilor când dreptul, grație recunoașterii și susținerii puterii publice devine o forță a puterii (adică lege obligatorie pentru toți), iar forța puterii publice (cu posibilitățile ei de constrângere), recunoscând dreptul, ordonată și limitată de acesta, devine o echitabilă (corespunzătoare dreptului) putere de stat.

Este adevărat că orice stat se dezvoltă în funcție de respectarea și protejarea legilor. Fără promovarea legilor și a altor acte normative, statul nu poate influența asupra conduitei cetățenilor, activității diferitelor organizații sau să reglementeze relațiile sociale. Astfel, Platon consemna: „Întrezăresc decesul apropiat al statului unde legea nu are forță și se află sub oblăduirea cuiva. Acolo, însă, unde legea domină diriguitorii, iar ei sunt supuși legii, eu văd salvarea statului și toate bunurile pe care zeii le pot dărui statului” [3].

Conceptul că statalitatea e posibilă doar acolo unde domină legi echitabile a fost susținut consecvent de Heraclit, Socrate, Platon, Aristotel, Cicero și de mulți alți gânditori antici.

Astfel, Aristotel, formula necesitatea interacțiunii interne a dreptului și statului: „Noțiunea echității este în legătură cu reprezentarea despre stat, dat fiind că dreptul, care servește de măsură a echității, constituie o normă reglementatoare a comunicării politice” [4].

O caracteristică importantă pentru ideea statului bazat pe drept (comunitate juridico-publică) se conține în opera lui Cicero. Determinând statul ca un fapt, un bun al poporului, el dă explicația că „poporul nu este orice adunătură de indivizi, ci o comunitate racordată pe temeiul dreptului și intereselor oamenilor” [5].

După Cicero, statul nu e numai o expresie a interesului comun al membrilor săi liberi, dar concomitent și o comunitate racordată la normele de drept, o anumită formațiune organizațional-juridică, o ordine generală bazată pe drept.

Scopul studiului. Autorul a avut drept

obiectiv elucidarea aspectelor teoretice și practice, precum și precizarea unor concepte, noțiuni și definiții necesare înțelegerii rolului statului de drept în fundamentarea unor forme eficiente de control și supraveghere asupra realizării legilor.

Metode aplicate și materiale utilizate.

În studiul efectuat au fost utilizate următoarele metode de cercetare: istorică, logică, comparativă și altele. În calitate de materiale științifice au fost utilizate: Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, materiale științifice, monografiile ale autorilor din țară și de peste hotare etc.

Rezultate obținute și discuții. Ideile și construcțiile clasicilor antici privind cercul de probleme politico-juridice abordate s-au aflat în centrul atenției gânditorilor din timpurile noi și au jucat un rol considerabil la constituirea și dezvoltarea teoriilor progresiste despre divizarea puterilor, constituționalism, statul bazat pe drept.

În epoca trecerii de la feudalism la capitalism o importanță decisivă capătă problema puterii politice și organizarea ei juridică, formal egală pentru toți sub formă de sistem normalizat al puterilor de stat divizate, ceea ce excludea monopolizarea puterii de către persoană, organ sau uniune.

Savantul englez în domeniul politicii și dreptului John Locke (1632-1704) [6] scria că până la apariția statului, oamenii viețuiau în stare naturală, dar ea provoca un sentiment al incertitudinii și atunci ei au format statul, căruia i-au delegat o parte din drepturi, în afară de cele inalienabile (dreptul la viață, dreptul la proprietate, libertatea personală etc). Statul i-a unit pe oameni sub egida legii, stabilită de el, pe care o respectă însuși, asigurând protecția personalității. Pentru „statul legii” (un atare termen utiliza John Locke) e necesară „divizarea puterilor”. Oricine ar deține puterea supremă în stat, el trebuie să guverneze conform legii, proclamată de popor în persoana Parlamentului. Nimeni nu poate fi scutit de subordonarea față de lege. Teoria lui Locke a anticipat în mare măsură doctrina „statului bazat pe drept” în aspectul său evoluat [7].

E plauzibilă opinia că temeiul teoriei statului bazat pe drept a fost pus la finele sec. XVII - începutul sec. XVIII. Specialiștii în domeniul is-

toriei doctrinelor politice discută asupra faptului cine a fost fondatorul teoriei „statului bazat pe drept”. Unii afirmă că este Immanuel Kant (1724-1804), alții îi numesc pe juriștii germani din sec. XIX, T. K. Wellkerman, K. von Molle etc. Concepția burgheză a statului bazat pe drept are mai multe versiuni. Unii din adepții ei examinează statul nu ca pe o organizare a puterii, ci ca pe o ordine juridică, adică cea care reglementează relațiile sociale prin lege; alții tratează numai despre subordonarea statului ca organizare a puterii, „ideea dreptului” sau „legii despre stat ce se află sub puterea dreptului”, iar dreptul este caracterizat ca „voință generală”.

Sunt și cercetători care recunosc că dreptul îl creează organele legiuitoare și susțin opinia precum că un stat bazat pe drept este acela în care s-a efectuat divizarea puterilor, recunoscându-se subordonarea tuturor organelor statului față de lege.

Bazele filosofice ale teoriilor contemporane ale statului bazat pe drept au fost formulate de Immanuel Kant. El a emis „imperativul categoric” – fiecare om are o valoare absolută și nu trebuie să fie instrumentul intențiilor cuiva, fie ele chiar dintre cele nobile. De asemenea este necesar, spunea el, să preîntâmpinăm samovolnicia unui individ față de altul, acest rol revine statului, o comuniune de indivizi subordonați legii. Însuși statul, după Kant, în toată activitatea lui trebuie să se sprijine pe drept și să-și conformeze acțiunile cu acesta.

Un loc semnificativ în tratarea conceptului de stat de drept îl ocupă principiul potrivit căruia: „Legea poate să interzică numai faptele dăunătoare pentru societate. Tot ceea ce nu este interzis de lege este permis și nimeni nu poate fi supus la acțiuni ce nu sunt prescrise de lege” [8].

Ideile moderne ale statului de drept ce ocupă un loc de vază în doctrinele politice și juridice social-democratice nu au avut, totuși, o aplicabilitate largă din cauza condițiilor sociale, care au generat, în mod inevitabil, instabilitatea economică, șomajul, discriminarea diferitelor grupuri ale populației, încălcarea legalității și a democrației.

Încă în anul 1920, istoricul englez A. Teyller afirmă că este imposibil să construiești un stat bazat pe drept fără democrație. Suntem de

acord că supremația legii se poate transforma în forță reacționară dacă legea însăși nu reflectă voința poporului, interesele lui vitale și aspirațiile democratice.

Constatăm faptul că în doctrina statului bazat pe drept există un grăunte rațional, general democratic, extrem de valoros, și anume teza despre coerența statului, a tuturor organelor sale și persoanelor oficiale prin drept, despre responsabilitatea reciprocă a statului și personalității, despre necesitatea protecției drepturilor cetățenilor, inclusiv de samovolnicia celor investiți cu putere. În aceasta constă concepția modernă a statului bazat pe drept, esența lui „sui generis”.

În Rusia adepți ai teoriei „statului bazat pe drept” au fost juriștii de vază de până la revoluție: V. N. Cicerin, V. A. Kisteakovski, P. M. Novgorodțev, M. A. Ghessen etc. În octombrie 1917, în Rusia a fost răsturnată nu numai puterea, fiind nimicite și instituțiile juridice existente. E plauzibilă aici opinia lui F. Engels din scrisoarea adresată Verei Zasulici: „Oamenii care se lăudau că au împlinit revoluția, se convingeau a doua zi că ei nu știau ce au făcut, că revoluția săvârșită de ei nu se aseamăna deloc cu cea pe care voiau să o facă” [9].

Aceasta confirmă faptul că la sfârșitul anilor 1920 în fosta URSS a început să se creeze o situație periculoasă în dezvoltarea statului și dreptului. Metodele autoritare de conducere erau legate în mod inevitabil de limitarea democrației și încălcările grave ale drepturilor cetățenilor. În aceste condiții, dreptul era privit nu ca o expresie a măsurii libertății persoanei și societății, ci ca ordin, interdicție, limitare. Dreptul socialist, scria A. Vișinski, este o metodă de subordonare a oamenilor și claselor orânduierilor stabilite de clasele dominante în societatea dată, convenabile și serviable acestei clase” [10].

Din teoria „oficială” a dreptului practicii judiciare de atunci au fost completamente excluse ideile protecției onoarei și demnității personalității, a drepturilor și libertăților cetățenilor.

Problema statului bazat pe drept ca dezvoltare de perspectivă a statului întregului popor, a început să fie discutată încă în anii 1970.

Din 1985 problema în cauză, în mod legitim, a fost plasată în centrul interesului științific. Potrivit autorilor ruși L. V. Lazarev și A. I. Sliva, „formarea statului bazat pe drept este o sarcină de importanță principială, care necesită o dezvoltare consecventă și realizare în practică a unor principii democratice ale vieții politice, precum și supremația și triumful legii, exprimând voința și interesele întregului popor, confluența prin lege a statului, funcționarea pe bază juridică strictă a organelor de stat, a organizațiilor obștești, a colectivelor de muncă, a tuturor persoanelor oficiale și a cetățenilor, asigurarea maximă a drepturilor și libertăților personalității, funcționarea eficientă a mecanismelor de drept” [11].

În știința juridică din fosta URSS, decenii la rând s-a afirmat teza despre „primatul” necondiționat al statului asupra dreptului, care era privit doar ca un simplu instrument al puterii de stat. Aparatul devenise „făuritor” de legi. Acest rol a fost rezervat și personalității conducătorului, care, spre exemplu, a fost numit creator al Constituției URSS din 1936. De aici și formulările de felul: „Statul acordă cetățenilor un cerc larg de drepturi”, convingerea că aceste drepturi sunt un „cadou” oferit poporului de către stat. Astfel de expresii consolidau ideologic dependența poporului de voința legislatorului care, după bunul său plac, poate să dea drepturi, dar poate și să le limiteze, dacă găsește de cuviință. Din punct de vedere psihologic, această atitudine paternalistă, în constituția de drept a poporului, leza demnitatea omului.

Deseori ideea statului bazat pe drept e pusă în legătură cu formularea „e permis totul ce nu-i interzis”. Firește, formula dată nu exprimă deplin esența statului de drept, e posibil ca ea să fie justă referitor la cetățeni, dar nu este acceptabilă față de aparatul de stat, care este împuternicit să-și exercite funcțiile în cadrul strict al legii. Pentru această formulă a statului bazat pe drept, se proclamă: „E interzis totul ce nu-i permis de lege”.

Potrivit savantului și disidentului rus din perioada sovietică A. Saharov [12], formarea statului de drept necesită traducerea în viață a unor principii de bază. Primul este supremația legii în toate domeniile vieții publi-

ce. Supremația legii înseamnă, întâi de toate, că relațiile sociale, economice, politice, culturale sunt reglementate de lege. În legătură cu aceasta se pune problema privind calitatea legilor și corespunderea lor cu interesele societății și persoanei. Constatăm că pe parcursul evoluției conceptului de stat de drept, dar și în diferite perioade de dezvoltare a statului, economia, sfera socială și cea spirituală a avut de suferit din cauza actelor juridice nefondate științific. În conștiința publică, mult timp dreptul și legea erau apreciate ca interdicere, ca formă de influență represivă asupra conduitei persoanei. Acest stereotip, între timp, a fost înlăturat, argumentul fiind că supremația legii înseamnă universalitate, în special față de constituirea și funcționarea puterii în stat.

Un alt principiu juridic caracteristic statului de drept este coerența prin lege a statului însuși și a organelor sale. El constă în faptul că statul care a emis legea nu este în drept să o încalce. Acest principiu contravine oricăror forme de samovolnicie și ale bunului plac.

Statornicia libertății persoanei, a drepturilor și intereselor, onoarei și demnității, protecția și garanția lor este următorul principiu al statului bazat pe drept. Confirmarea constituțională a drepturilor personale într-o societate democratică înseamnă a recunoaște legislativ importanța socială a libertății personale, dezvoltarea individualității umane, posibilitatea alegerii diverselor forme de organizare a vieții personale, a caracterului relațiilor în familie și comunicării cu alți oameni, dezvoltarea spirituală etc. Aceste drepturi protejează și apără valorile sociale importante, lumea interioară a omului, convingerile și cerințele spirituale, relațiile cu cei apropiați, cercul de interese individuale.

Responsabilitatea reciprocă a statului și persoanei este un alt principiu care exprimă premisele morale în relațiile dintre stat, ca purtător al puterii, și cetățean, ca participant la realizarea acesteia.

Concluzii. Din cele relatate supra, menționăm că sarcina de bază a organelor de drept constă în apărarea orânduirii constituționale a statului, drepturilor, libertăților și intereselor omului [13]. Începând cu luna aprilie 1985,

popoarele fostei URSS au fost cuprinse de valul democrației, libertății și renașterii naționale. Acest val a dat un imbold puternic pentru crearea drumului spre libertate, suveranitate și independență. Nu a fost ușor nici pentru Republica Moldova. Încet, dar sigur în republică

se stabilește o atmosferă etico-morală, se reevaluează valorile, se afirmă ca principii active ale vieții publicitatea, veridicitatea în aprecierea fenomenelor, dorința de a schimba și de a îmbunătăți situația.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

1. <https://www.academy.police.md/wp-content/upl...>, accesat la 2.05.2023.
2. Нерсесянц В., История идей о государственной власти и собственности, цитируется по «Социалистической законности», М. № 1, 1989, стр. 8.
3. Кудрявцев В., Лукашева Е., Социалистическое правовое государство. В журнале «Коммунист», № 11, 1988 г., стр. 45.
4. <https://ief-usfeu.ru/ro/1789-1794-so-bytie-veli...>, accesat la 2.05.2023.
5. <https://ik-ptz.ru/ro/diktanty-po-russko-mu-yazu...>, accesat la 2.05.2023.
6. <https://www.ucv.ro/pdf/media/eventimente/20...>, accesat la 2.05.2023.
7. Лазарев В. Что такое правовое государство? В сборнике «Право о нашей жизни». М., 1990, № 1, стр. 5-6.
8. <https://dreptuladrepturi.weebly.com/1789-declara355ia-drepturilor-omului-351i-ale-cet259355eanului-franta.html>, accesat la 3.05.2023.
9. Феофанов В. О власти и праве. «Свободной душой закон боготворить», 1989. М. стр.176-177.
10. Revista „Comunist”, 1988. Pag.46-47.
11. Лазарев Л. В., Слива А. Я. Конституционная реформа: первый этап, 1989. с. 87.
12. Сахаров А., Правовое государство и правосудие. В Человек и Закон. М., 1989, № 4, стр. 3.
13. Constituția RM, adoptată la 29 iulie 1994.

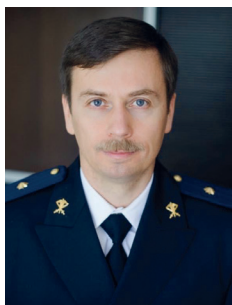
DESPRE AUTORI

Liliana CREANGĂ,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
Catedra Drept public, securitate a frontierei,
migrație și azil, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
Republica Moldova,
e-mail: lilianacreanga28@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-7118-9715*

CZU 343.9

DOI 10.5281/zenodo.8123707

Octavian BEJAN,
dr., criminolog

docteur en droit,
criminologue

UNELE CĂI DE ÎMBUNĂTĂȚIRE A REFERINȚELOR CRIMINOLOGICE ÎN PRICINILE PENALE

Referințele criminologice au o mare însemnătate pentru prevenirea represivă și nerepresivă a criminalității. Cu toate acestea, folosirea lor scade neîncetat în vremurile din urmă. Scade și bunețea acestora. Datorită unei schimbări dese a lucrătorilor, cunoștințele criminologice practice se pierd pe an ce trece. Șchioapătă puternic și pregătirea criminologică a lucrătorilor din organele de drept. În aceste împrejurări obștești, cercetarea criminologică se vede nevoită să capete din nou aceste cunoștințe criminologice și să le lase moștenire, de această dată, pe hîrtie. Cercetarea noastră criminologică a urmărit să descopere niște căi, care ar ușura și îmbunătăți scrierea referințelor criminologice pentru pricinile penale. A fost folosită metoda documentară, metoda interviului, metoda analizei de conținut și metoda construcției abstracte. Ca urmare, am gîndit un șir de întrebări călăuzitoare. Ele au fost despărțite după cel care scrie referința criminologică, după cel pe care îl descrie referința criminologică și după fapta săvîrșită de cel în privința căruia este făcută o referință criminologică. Rămîne de văzut dacă astfel de referințe pot să fie folosite în procesele contravenționale, administrative și chiar civile.

Cuvinte-cheie: referință criminologică, pricină penală, proces penal, individualizare a răspunderii și pedepsei penale.

QUELQUES PISTES POUR AMÉLIORER LES RÉFÉRENCES CRIMINOLOGIQUES DANS LES AFFAIRES PÉNALES

Les références criminologiques ont une grande signification pour la prévention répressive et non répressive de la criminalité. Malgré cela, leur utilisation diminue continument le dernier temp. Se diminue aussi leur qualité. À cause d'un changement fréquent des travailleurs, les connaissances criminologiques pratiques diminuent chaque année. N'ai pas au niveau voulu et la formation criminologique de travailleurs des organismes de droit. Dans ces circonstances sociales, la recherche criminologique se voit obligée obtenir à nouveau ces connaissances criminologiques et les laisser, cette fois, comme héritage écrit. Notre recherche criminologique a suivi le but de trouver des chemins de faciliter et améliorer l'élaboration des références criminologiques pour les causes criminelles. Nous avons utilisé la méthode documentaire, la méthode d'entrevue, la méthode d'analyse de contenu et la méthode de la construction abstraite. À la suite, nous avons conçu des questions dirigeantes. Elles ont été séparées par l'auteur, le coupable ou victime et le crime commis. Il faut

voir si des références pareilles peuvent être utiliser dans des processus contraventionnels, administratives ou même civils.

Mots-clés: références criminologiques, affaires pénales, procès pénal, procès criminel, individualisation de la responsabilité et de la sanction pénale.

Problema. Individualizarea răspunderii și a pedepsei penale are o mare însemnătate pentru prevenirea represivă și chiar pentru prevenirea nerepresivă a criminalității [vezi mai mult în această privință bunăoară în lucrarea nr. 4 și 5]. Pentru a atinge o cât mai bună individualizare în alegerea măsurilor de prevenire se cere să fie cunoscuți un șir numeros de factori criminogeni care se răsfrâng asupra purtătorilor omenești. Cîțiva dintre acești factori sînt numiți în legea penală, iar partea covârșitoare sînt învățați la cursurile universitare de criminologie (generală, specială și particulară) sau de sine stătător, din lucrările criminologice. Dincolo de cunoașterea generală a acestor factori, se cere o cunoaștere a puterii lor de răsfrîngere în fiecare întîmplare particulară. Un mijloc de cîpătare a datelor criminologice particulare despre acești factori, care îngăduie o mai bună individualizare a răspunderii și a pedepsei penale, sînt *referințele criminologice*. Aceste referințe criminologice pot să fie folosite deopotrivă de către ofițerul de urmărire penală, procuror, avocat sau judecător.

Actualitatea temei de cercetare. Pregătirea criminologică a specialiștilor din ramura prevenirii criminalității a slăbit neîncetat după trecerea de la orînduirea comunistă la cea capitalistă în țara noastră [vezi mai mult în această privință în lucrările nr. 1, 2 și 3]. De fapt, unicul specialist cu învățătură universitară care a rămas în această ramură a muncii obștești este juristul. Din cînd în cînd, sînt făcute niște schimbări care parcă vor să întărească pregătirea criminologică a specialistului, apoi lucrurile se întorc, pas cu pas, spre starea de dinainte. Cursul strategic (greșit!) în pregătirea specialistului dăinuie, în ciuda unor

întreruperi sau, mai bine zis, a unor abateri neînsemnate și trecătoare. Își spune cuvîntul, după părerea noastră, și schimbarea iute și neîncetată a lucrătorilor în organele de drept. De aceea, lămurirea posibilităților practice de folosire a cunoștințelor criminologice și, deci, a însemnătății pregătirii criminologice a specialistului nu încetează de peste treizeci de ani. Cunoștințele criminologice practice care au fost folosite odinioară în organele de drept comuniste se pierd, din păcate, în fiecare an, fapt care cere o desfășurare a unor cercetări criminologice care să le capete și să le lase moștenire de această dată cu ajutorul lucrărilor științifice, învățătoarești și practice tipărite.

Scopul și sarcinile cercetării. Cercetarea criminologică, ale cărei descoperiri sînt înfățișate în această lucrare criminologică, a urmărit *scopul* de a cîpăta cunoștințe despre niște căi de îmbunătățire a referințelor criminologice. În vederea atingerii acestei ținte științifice, au fost îndeplinite următoarele *sarcini*: a) a deosebi o parte din pricinași, b) a deosebi o parte din cei care pot să dea o referință criminologică și c) a descoperi căi de îmbunătățire a referințelor criminologice.

Metodele aplicate și materialele folosite. Cercetarea noastră criminologică a presupus folosirea metodei documentare (cercetarea codului penal și a codului de procedură penală), a metodei interviului (lucrători din organele de drept și oameni de rînd), a metodei analizei de conținut (cercetarea lucrărilor criminologice care privesc factori ai purtătorilor criminale) și a metodei construcției abstracte (descoperirea căilor de îmbunătățire a referințelor criminologice).

Rezultatele obținute și dezbateri.

* Articolul este publicat în regia autorului.

Referințele criminologice pot să fie date de feluriti oameni, din felurite locuri în privința feluritor copii sau oameni mari care au săvârșit sau care nu au săvârșit o infracțiune, dar au fost trași la răspundere penală. Cerința de căpății este ca aceștia să îi cunoască îndeajuns de bine pe cei despre care scriu o referință criminologică.

Cea mai obișnuită referință criminologică este de la locul de muncă al unui om, dat fiind faptul că oamenii petrec aproape în fiecare zi câte opt ore la locul de muncă, adică o mare parte a vieții lor. Cercetările noastre criminologice au arătat că este potrivit să punem astfel de întrebări călăuzitoare celor care scriu așa referințe criminologice.

- De când muncește la întreprinderea (instituția...) dvs.?
- Unde a mai muncit pînă acum?
- Ce funcție a îndeplinit și îndeplinește?
- Încalcă des disciplina de muncă?
- Ce atîrnare vădește față de acele normative lăuntrice și alte legi (nihilismul juridic)?
- Vine des beat la muncă?
- Îndeplinește la timp și bine sarcinile puse?
- Tinde să fie fruntaș în muncă?
- Vădește simț autocritic? Își recunoaște greșelile? Are muștrări de conștiință?
- Se folosește ușor de minciună pentru a se îndreptăți?
- Se ia ușor după alții?
- Este o fire rușinoasă?
- Cum se poartă cu alți lucrători sau oameni (cumpărători...)?
- Este săritor la nevoile altor lucrători?
- Este o fire crudă sau cinică?
- Se ceartă des cu cîrmuirea sau cu alți lucrători? Care este nemulțumirea lui?
- Este grijuliu cu bunurile întreprinderii (instituției...)?
- S-a întîmplat să fure sau să fie bănuț de cîrmuire sau lucrători că a furat ceva de la întreprindere (instituție...) sau de la alți lucrători?
- S-a întîmplat să sară la bătaie la cîrmuire sau la alți lucrători?
- A fost pedepsit disciplinar? De cîte ori a fost pedepsit și ce pedepse a primit?

- A fost văzut în preajma unor prieteni sau vorbește cu ei la telefon? Cum par să fie ei?

- Ce altceva puteți să spuneți?

Atunci cînd este vorba despre o infracțiune de violență, întrebările călăuzitoare să fie schimbate în următorul fel, dacă le punem celor de la locul de muncă:

- Este o fire aprinsă?

- Se poartă cel mai des binevoitor sau este bun la inimă?

- Îi place să ia parte la măsuri de binefacere?

- Îi plac vietățile (cîinii, pisicile...)?

- Este un om pașnic și liniștit?

- Este credincios sau pacifist?

- Este rușinos?

- Este simțitor la nedreptățile altora?

- Sare în ajutor altora, atunci cînd se iscă o gîlceavă sau o harță?

- Este un om care se împacă bine cu toată lumea?

- Are remușcări, atunci cînd greșește?

- Se vădește neînfricat?

- Este un bătăuș?

- Îi place să le închidă altora gura cu pumnul?

- Se poartă adesea neobrăzat?

- Se arată cinic?

- Îl vedeți des într-un cerc de prieteni de trei sau mai mulți oameni?

- Obișnuiește să-și bată joc de cei care sînt mai slabi decît el?

Ce altceva puteți să spuneți?

Lucrătorii primăriilor din așezările sătești îi cunosc, de obicei, îndeajuns de bine pe toți sătenii. Ei pot prin urmare să dea referințe criminologice despre aceștia. Iată niște întrebări călăuzitoare, care pot să fie puse, atunci cînd este vorba despre un bărbat:

- Din ce venituri trăiește?

- Unde a mai muncit pînă acum?

- Gospodăria lui arată ca la un om gospodar?

- Este un om sărac?

- Petrece mai mult timp la muncă și în sînul familiei sau cu prietenii?

- Ce fel de oameni sînt prietenii lui?

- Vecinii îl vorbesc de bine?

– Are o purtare cuviincioasă acasă și în lume?

– Cum se poartă cu oamenii din sat?
– Este săritor la nevoie?
– Este stimat în sat?
– Merge des la biserică?
– Se ia ușor după alții?
– Vădește simț autorcritic? Își recunoaște greșelile? Are muștrări de conștiință?

– Este o fire rușinoasă?
– Se folosește ușor de minciună pentru a se îndreptăți?

– Este o fire crudă sau cinică?
– Este des văzut beat?
– Face parte din oamenii care nesocotesc legile și îndreptătesc încălcarea acestora (nihilism juridic)?

– Este cunoscut ca un bătauș în sat?
– Îi umblă faima de hoț prin sat?
– Are legături cu sătenii care au ispășit pedeapsa cu închisoarea sau sînt recidiviști?

– Ce altceva puteți să spuneți?
Dacă este vorba despre o femeie, atunci mai potrivite sînt următoarele întrebări călăuzitoare pentru *lucrătorii primăriei*:

– Din ce venituri trăiește?
– Unde a mai muncit pînă acum?
– Gospodăria ei arată ca la o bună gospodină?

– Caută cum se cuvine de copiii ei (nu umblă murdari, nu poartă haine murdare și rupte, nu sînt întotdeauna flămînzi, dorm în albituri curate)?

– Este o femeie săracă?
– Petrece mai mult timp la muncă și în sînul familiei sau cu prietenele?

– Ce fel de oameni sînt prietenele sau prietenii ei?

– Vecinii o vorbesc de bine?
– Are o purtare cuviincioasă acasă și în lume?

– Cum se poartă cu oamenii din sat?
– Este săritor la nevoie?
– Este stimată în sat?
– Merge des la biserică?
– Se ia ușor după alții?
– Vădește simț autorcritic? Își recunoaște greșelile? Are muștrări de conștiință?

– Este o fire rușinoasă?
– Se folosește ușor de minciună pentru a se îndreptăți?

– Este o fire crudă sau cinică?
– Este des văzută beată?
– Face parte din oamenii care nesocotesc legile și îndreptătesc încălcarea acestora (nihilism juridic)?
– Este cunoscută ca un scandalagiu în sat?

– Îi umblă faima de hoată prin sat?
– Are legături cu sătenii care au ispășit pedeapsa cu închisoarea sau sînt recidiviști?

– Ce altceva puteți să spuneți?

Se deosebesc întrebările călăuzitoare pentru scrierea unei referințe criminologice care sînt puse *lucrătorilor primăriei*, atunci cînd este vorba despre o *infracțiune de violență*:

– Este o fire aprinsă?
– Se poartă cel mai des binevoitor sau este bun la inimă?

– Îi place să ia parte la măsuri de binefacere?

– Îi plac vietățile (cîinii, pisicile...)?
– Este un om pașnic și liniștit?
– Este credincios sau pacifist?

– Este rușinos?
– Este simțitor la nedreptățile altora?
– Sare în ajutor altora, atunci cînd se iscă o gîlceavă sau o harță?

– Este un om care se împacă bine cu toată lumea?

– Are remușcări, atunci cînd greșește?
– Se vădește neînfricat?
– Este un bătauș?

– Îi place să le închidă altora gura cu pumnul?

– Se poartă adesea neobrăzat?
– Se arată cinic?

– Îl vedeți des într-un cerc de prieteni de trei sau mai mulți oameni?

– Obişnuiește să-și bată joc de cei care sînt mai slabi decît el?

– Ce altceva puteți să spuneți?

Pot să îi cunoască îndeajuns de bine pe oameni și vecinii. Dacă *un vecin este de la sat*, atunci se cere punerea următoarelor întrebări călăuzitoare acestuia:

- Este un om care se ține de muncă?
  - Este un bun gospodar?
  - Petrece mult timp cu copiii lui sau cu soția?
  - Pune umărul la treburile din mahala sau din sat?
  - Se poartă frumos cu vecinii?
  - Este săritor la nevoie?
  - Merge la biserică?
  - Face curat în drum, cât ține gardul lui sau aruncă gunoiul în drum?
  - Se poartă după lege sau cum se nimerește?
  - Pomeneste de lege în timpul neînțelegerilor?
  - Se ceartă des cu vecinii? Din ce pricină se ceartă cu vecinii?
  - Face răutăți vecinilor?
  - Vădește cinism în vorbă și atîrnare?
  - Pare să fie un om înstărit?
  - Este bănuț de furțișag de către vecini?
  - Îl vedeți des beat?
  - Sare la bătaie la vecini?
  - Vin la poarta lui oameni care au stat la închisoare sau sînt recidiviști?
  - Ce altceva puteți să spuneți?
- Se deosebesc întrucîtva întrebările care urmează să fie puse vecinilor de la oraș. Își spun cuvîntul, pe de o parte, că oamenii sînt mai înstrăinați unul de altul la oraș, iar pe de altă parte, felul de viață deosebit. Prin urmare, sînt bune următoarele întrebări călăuzitoare puse *vecilor de la oraș*:
- Este un om care se ține de muncă?
  - Petrece mult timp cu copiii lui sau cu soția?
  - Se poartă frumos cu vecinii?
  - Pune umărul la treburile scării sau ale clădirii?
  - Are o grădinuță lîngă clădire pe care o îngrijește?
  - Pune și îngrijește flori de odaie în scară?
  - Caută să închidă de fiecare dată ușa de la scară?
  - Ușa de la cutia poștală este întotdeauna închisă și la timp golită?
  - Aruncă gunoiul sortat și bine împache-

- tat sau cum se nimerește?
  - Le dă în obraz vecinilor care aruncă gunoi sau lasă ușa deschisă la scară?
  - Îi întreabă pe necunoscuți ce caută aici?
  - Sare în apărarea sau sprijinul vecinilor care au dreptate?
  - Pomeneste de lege, în timpul neînțelegerilor cu vecinii?
  - Pare să fie un om înstărit?
  - Îl vedeți des cu gașca de prieteni?
  - Atunci cînd nu îi place ceva, îi amenință cu răfuiala sau cu bătaia pe vecini?
  - Ce altceva puteți să spuneți?
- Pe *școlari*, foarte bine îi cunosc *învățătorii de la școala în care aceștia își fac învățătura*. Învățătorii ar trebui, potrivit cercetărilor noastre criminologice, să răspundă la următoarele întrebări într-o referință criminologică despre aceștia:
- Are note bune la învățatură?
  - Are note bune la purtare?
  - În ce măsură participă la activitățile colective?
  - Lipsește des de la școală?
  - Cum se poartă cu învățătorii?
  - Petrece timpul mai mult singur sau cu alți școlari?
  - Este săritor la nevoile altora?
  - Se ia ușor după alți școlari?
  - Vădește simț autocritic? Își recunoaște greșelile? Are muștrări de conștiință?
  - Este o fire rușinoasă?
  - Este o fire crudă sau cinică?
  - Se folosește ușor de minciună pentru a se îndreptăți?
  - Pare să trăiască într-o familie săracă?
  - Este văzut cu lucruri mai scumpe decît putințele părinților sau ale îngrijitorilor?
  - Este un bătăuș?
  - Ce altceva puteți să spuneți?
- Dacă *școlarul* este bănuț de săvîrșirea unei *infracțiuni de violență*, atunci întrebările călăuzitoare suferă schimbări, după cum urmează:
- Este o fire aprinsă?
  - Se poartă cel mai des binevoitor sau este bun la inimă?
  - Îi place să ia parte la măsuri de bine-

facere?

- Îi plac vietățile (cîinii, pisicile...)?
- Este un om pașnic și liniștit?
- Este credincios sau pacifist?
- Este rușinos?
- Este simțitor la nedreptățile altora?
- Sare în ajutor altora, atunci cînd se iscă

o gîlceavă sau o harță?

- Este un om care se împacă bine cu toată lumea?
- Are remușcări, atunci cînd greșește?
- Visează să fie ostaș sau polițist?
- Se vădește neînfricat?
- Este un bătauș?
- Îi place să le închidă altora gura cu

pumnul?

- Se poartă adesea neobrăzat?
- Se arată cinic?
- Îl vedeți des într-un cerc de prieteni de trei sau mai mulți copilandri?
- Obișnuiește să-și bată joc de cei care sînt mai slabi decît el?

- Ce altceva puteți să spuneți?

Unele referințe criminologice îi descriu pe cei care își ispășesc pedeapsa penală în închisori. Ele pot să fie date de către cîrmuirea acestor așezăminte. Potrivit cercetărilor noastre criminologice, pot să fie puse asemenea întrebări, pentru a ușura scrierea unei asemenea referințe criminologice:

- Ce părere are despre cei care laudă viața criminală?

- Se ține mai mult de cei care au ajuns întîia oară la închisoare sau de cei care au mai fost închiși?

- Cum sînt prietenii lui din închisoare?
- Citește cărți și ziare? Urmărește tot timpul știrile?

- Citește biblia sau se roagă în capelă?

- Vădește o dragoste aprinsă de neam și țară?

- Îl dezgustă puternic viața de la închisoare?

- Ia parte de bună voie la muncile din închisoare?

- Folosește cuvinte necuviincioase în vorbire?

- Își sună des rudele?

- Așteaptă cu nerăbdare întîlnirile cu rudele?

- Îl frămîntă gîndul cum să își găsească un loc de muncă după ispășirea pedepsei?

- Este un singuratic în închisoare?

- Îi pare rău de fapta săvîrșită?

- Ce altceva puteți să spuneți?

După șirul întrebărilor călăuzitoare, avocatul, ofițerul de urmărire penală, procurorul sau judecătorul trebuie neapărat să ceară pilde care adevăresc cele spuse în referința criminologică.

Se cere a cerceta științific dacă astfel de referințe pot să fie folosite în procesele contravenționale, administrative și chiar civile.

Concluzii. Referințele criminologice sînt o unealtă de cunoaștere a faptei și a făptuitorului, dar și de individualizare a răspunderii și pedepsei penale. Pentru o bună scriere a referințelor criminologice, trebuie să fie deosebiți pricinașii în privința cărora ele vor fi scrise, avînd în vedere faptele pe care aceștia le-au săvîrșit. Potrivit cercetărilor noastre criminologice, pot să fie folosite referințe criminologice generale și particulare, care sînt legate de anumite infracțiuni (bunăoară, infracțiuni de violență). Este nevoie, de asemenea, să fie cunoscuți oamenii și așezămintele care sînt în măsură să scrie referințe criminologice potrivite. Cercetările noastre criminologice au scos la iveală următorii oameni și așezăminte care pot să scrie referințe criminologice potrivite: locul de muncă, primăria, așezămintele penitenciare, școlile și vecinii. Întrucît cei care pot să scrie referințe criminologice potrivite nu au o pregătire criminologică pe măsură, este nevoie ca avocatul, ofițerul de urmărire penală, procurorul sau judecătorul, în lipsa criminologilor, să îi îndrume, arătîndu-le ce trăsături ale făptuitorilor, ale împrejurărilor de viață și ale purtărilor acestora trebuie să oglindească în referința criminologică cu ajutorul faptelor pe care le cunosc și să îndemne să adauge și alte trăsături grăitoare, după părerea celui care scrie referința.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

---

1. Bejan Octavian, *Activitatea criminologică practică în organele anticrimă din Canada*, Chișinău, 2013.
2. Bejan Octavian, *Criminologi autohtoni*, Chișinău, 2008.
3. Bejan Octavian, Bujor Valeriu, Bulat Irina și Covalschi Stanislav, *Profesia de criminolog. Ghid de orientare profesională*, ediția a II-a, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Chișinău, 2016.
4. Vasiloi Djulieta, *Unele raționamente despre procesul de individualizare a pedepsei penale*, Jurnalul juridic național: teorie și practică, anul 2019, nr. 1, p. 56-60.
5. Савенков А.В., *Принцип индивидуализации при назначении наказания*, Санкт-Петербург, 2004.

DESPRE AUTOR**Octavian BEJAN,**

*doctor în drept, criminolog,
prorector, Institutul de Științe Penale
și Criminologie Aplicată,
e-mail: octavian.bejan@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0003-4808-3186*

Albert ANTOCI,
dr., conf. univ.
PhD,
Associate Professor

Petru POPESCU,
drd.
PhD student

REGULI PRIVIND SANȚIONAREA PENALĂ A TENTATIVEI DE INFRAȚIUNE

Problematika legată de aplicarea pedepsei pentru tentativa de infracțiune, atât în doctrină cât și în practică, este una destul de complicată și controversată conținând o interpretare multiplă. Pentru infracțiunea neconsumată legiuitorul național a inclus în codul penal două elemente ale ei: tentativa de infracțiune și pregătirea de infracțiune, pentru fiecare în parte și stabilind limita de pedeapsă ce poate fi aplicată. Cu toate că nu și-a atins scopul final, infracțiunea nefiind consumată, iar pericolul social rezultat în urma tentativei de infracțiune este unul mai redus decât pentru infracțiunea consumată, aceasta nu înseamnă că făptuitorul va fi liberat de pedeapsa penală, căci ea oricum va fi aplicată. Deci anume modul cum va fi apreciat gradul de vinovăție al persoane constituie obiectul de discuție al prezentului demers științific.

Cuvinte-cheie: tentativă de infracțiune, infracțiune neconsumată, infracțiune consumată, făptuitor, pedeapsă, pregătire de infracțiune.

RULES ON CRIMINAL SANCTIONING OF ATTEMPTED CRIME

The issue related to the application of punishment for attempted crime, both in doctrine and in practice, is quite complicated, controversial, containing multiple interpretations. For the unconsummated crime, the national legislator included two elements of it in the criminal code: the attempted crime and the preparation of the crime, for separate offenses and establishing the limit of punishment that can be applied. Although it did not reach its final goal, the crime was not consummated, the social danger resulting from the attempted crime is lower than for the consummated crime, this does not mean that the perpetrator will be freed from the criminal penalty, it will still be applied, and therefore precisely how the degree of guilt of the person will be assessed, and constitutes the object of discussion of the present scientific endeavor.

Keywords: criminal intent, unconsummated crime, consummated crime, perpetrator, punishment, crime preparation.

Introducere. Ca orice faptă a omului, infracțiunea presupune o desfășurare în timp și spațiu, parcurgând mai multe momente sau faze, fiecare având un anumit rol în raport cu rezultatul final al acesteia. Fiind o activitate umană, săvârșirea infracțiunii se prezintă, în

cele mai multe cazuri, ca o înlănțuire de momente: ea începe cu o perioadă de elaborare psihică internă care se încheie cu hotărârea de a săvârși fapta și continuă cu perioada externă, care cuprinde actele de pregătire și trecerea la executarea activității infracționale, terminându-se, de cele mai multe ori, cu producerea rezultatului socialmente periculos [1 p.73].

Materiale utilizate și metode aplicate. La elaborarea prezentului articol a fost studiat și utilizat cadrul normativ, doctrinele internațională, regională și națională ce studiază instituția tentativei de infracțiune. Au fost folosite metodele: logică, comparativă, a analizei și sintezei, sistemică.

Rezultate obținute și discuții. Este cunoscut faptul că orice infracțiune are un conținut obiectiv și unul subiectiv. Atitudinea psihică este premergătoare atitudinii fizice, deoarece întotdeauna se formează mai întâi gândul de a săvârși un fapt și apoi se realizează faptul în sine; mai mult, această subsecvență există totdeauna, chiar dacă este marcată de un interval de timp, fie și de lungimea unei clipe [1 p.73].

Prin „săvârșirea unei infracțiuni” se înțelege săvârșirea oricăreia dintre formele pe care legea le incriminează ca infracțiune consumată, tentativă sau pregătire, precum și participare la comiterea acestor fapte ca organizator, autor, instigator sau complice [2 p.232].

Codul Penal al R. Moldova în art. 25 alin. (3) prevede: „Răspunderea pentru pregătirea de infracțiune și pentru tentativă de infracțiune se stabilește, conform articolului corespunzător din Partea specială a prezentului cod, ca și pentru infracțiunea consumată, cu trimitere la art.26 și 27, respectându-se prevederile art.81”.

Art. 81 statuează: „alin. (1) La aplicarea pedepsei pentru infracțiunea neconsumată se ține cont de circumstanțele în virtutea cărora infracțiunea nu a fost dusă până la capăt; alin.(2) Mărimea pedepsei pentru pregătirea de infracțiune ce nu constituie o recidivă nu poate depăși jumătate din maximul celei mai aspre pedepse prevăzute la articolul corespunzător din Partea specială a prezentului cod pentru infracțiunea consumată; alin. (3) Mărimea pedepsei pentru tentativă de infracțiune ce nu constituie o recidivă nu poate depăși trei pătrimi din maximul

cele mai aspre pedepse prevăzute la articolul corespunzător din Partea specială a prezentului cod pentru infracțiunea consumată; alin. (4) Pentru pregătirea de infracțiune și tentativa de infracțiune detențiunea pe viață nu se aplică”.

Pregătirea de infracțiune și tentativa de infracțiune diferă între ele atât după tipul acțiunilor comise, cât și după gravitatea celor comise. În legătura cu lipsa consecințelor sociale periculoase, aceste acțiuni sunt considerate mai puțin periculoase decât infracțiunea consumată. Din această cauză legiuitorul a și realizat diferențierea consecințelor juridice ale infracțiunii neconsumate.

Pregătirea de infracțiune se consideră mai puțin periculoasă, din care cauză legea prevede o pedeapsă mai blândă în comparație cu pregătirea de infracțiune și infracțiunea consumată.

Respectiv, legiuitorul național nu în zadar a indicat în cazul tentativei de infracțiune posibilitatea aplicării unei pedepse ca și pentru o infracțiune consumată, deoarece structura formelor infracțiunii se face după regula sistemului: fiecare formă premergătoare a activității infracționale este absorbită de forma ce o urmează, astfel prima fiind lipsită de o calificare independentă. Infracțiunea consumată absoarbe pregătirea și tentativa de infracțiune, între ele stabilindu-se o relație de tip parte - întreg.

Dacă infracțiunea este consumată, atunci caracterul acțiunilor de pregătire și realizare a infracțiunii ca atare nu are importanță esențială asupra răspunderii și calificării infracțiunii consumate, cu condiția că aceste acțiuni nu constituie componența unei infracțiuni separate. Stabilirea și analiza acestor prime forme ale activității infracționale neconsumate are o importanță redusă, în special pentru individualizarea pedepsei în limitele sancțiunii [2 p.251].

Alin.(1) art.81 Cod Penal al R. Moldova prevede modul aplicării pedepsei pentru comiterea infracțiunii neconsumate. Astfel, la aplicarea pedepsei pentru infracțiunea neconsumată, se ține cont de caracterul și limita pericolului social comis de către vinovat, gradul realizării intenției criminale și circumstanțele în virtutea cărora nu a fost realizată până la capăt.

Constatăm faptul că legiuitorul autohton în procesul de elaborare al normei pena-

le referitoare la aplicarea pedepsei pentru infracțiunea neconsumată, din prevederile art.81 alin. (2) și art. 81 alin. (3), a ținut cont de axioma conform căreia cu cât infracțiunea este mai aproape de a fi consumată, cu atât mai mare este pericolul social al acesteia.

În practica judiciară națională se pune problema dacă, stabilind pedeapsa conform cuantumului calculat din maximul pedepsei și termenul este mai mic decât minimul pedepsei închisorii prevăzută de sancțiunea articolului imputat, ar putea să aplice judecătorul pedeapsa sub limita sancțiunii prevăzute [3].

Asupra acestei situații, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție, la soluționarea unei spețe, a reiterat că, stabilind pedeapsa, deși termenul de $\frac{3}{4}$ calculat din maximul pedepsei este mai mic decât minimul pedepsei închisorii prevăzute de sancțiunea articolului în baza căruia a fost condamnat infractorul, nu este cazul ca instanța de judecată să discute aplicarea art. 79 CP, adică necesitatea aplicării pedepsei sub limita minimă a sancțiunii. Or, având în vedere prevederea legală conform căreia în cazul tentativei de infracțiune vinovatul se pedepsește cu închisoare, dar pe un termen care nu poate depăși $\frac{3}{4}$ din maximul acestei pedepse, și dacă, în urma calculării, rezultatul obținut este un termen mai mic decât minimul sancțiunii, trimiterea sau motivarea aplicării art. 79 CP nu este necesară deoarece, printr-o altă normă specială a CP, este reglementată procedura de stabilire a pedepsei [4 p.17].

Curtea Supremă de Justiție în recomandarea sa statuează: „în conformitate cu art.79 CP, stabilirea pedepsei sub limita minimă sau a unei pedepse mai blânde, care nu este prevăzută în sancțiunea articolului corespunzător din Codul penal, în baza căruia este încadrată infracțiunea, se admite luând numai în considerare personalitatea vinovatului în cazul existenței circumstanțelor excepționale, legate de scopul, motivele, rolul vinovatului și comportamentul acestuia până la săvârșirea infracțiunii, în timpul și după săvârșirea infracțiunii.

În spiritul acestei norme penale, se înțelege că trebuie să existe ori în împrejurările în care s-a derulat fapta infracțională, ori în datele privind personalitatea infractorului, circum-

stanțe, împrejurări, particularități, situații sau stări de lucruri, care constituie excepție de la starea obișnuită a lor ori a personalității inculpatului.

Împrejurările obișnuite sunt cele care predomină și caracterizează majoritatea cetățenilor și nu pot fi considerate excepționale. Ca excepționale, instanța urmează să stabilească astfel de împrejurări care micșorează esențial gravitatea faptei și a consecințelor ei, precum și date privind personalitatea făptuitorului (grad de invaliditate – I, II (persoana cu dizabilități severe și accentuate), merite deosebite față de societate, alte circumstanțe de importanță majoră).

În cazul stabilirii unor asemenea împrejurări, instanța de judecată este obligată să indice în sentință care anume circumstanțe ale cauzei sunt considerate excepționale și în corelație cu care date despre persoana vinovatului ele servesc drept temei pentru aplicarea art.79 CP. Instanțele de judecată trebuie să studieze multilateral, în deplină măsură și obiectiv, toate circumstanțele și datele care caracterizează atât negativ, cât și pozitiv persoana inculpatului și care au o importanță esențială pentru stabilirea categoriei și mărimii pedepsei” [5].

Legalitatea pedepsei constituie un aspect al principiului legalității în dreptul penal și este asigurată prin cerința art. 75 alin. (1) CP care impune instanței obligația de a stabili pedeapsa în limitele fixate în Partea specială și în strictă conformitate cu dispozițiile Părții generale a Codului Penal [6 p.157].

Analizând practica judiciară al Federației Ruse cu referire la subiectul pus în discuție, constatăm faptul că în cazul tentativei de infracțiune și/sau pregătirii pentru infracțiune, instanțele de regulă nu aplică pedeapsa maximă prevăzută de norma corespunzătoare a Codului Penal. Totuși Curtea Supremă în deciziile sale pe cazuri concrete stipula că instanța are dreptul de a stabili pedeapsa maximă pentru tentativă de infracțiune în temeiul articolului corespunzător, subliniind că refuzul de a aplica o pedeapsă maximă pentru tentativa de infracțiune este un drept, dar nu o obligație, al instanței [7 p.7; 5;12].

În dreptul penal sovietic, o importanță decisivă era acordată elementelor ce apreciau

pericolul social al unei infracțiuni. I. S. Tișkevici nu fără temei consideră că, conform prevederilor Codului Penal al RSFSR, juridic este posibil ca pentru pregătirea de infracțiune și tentativa de infracțiune să fie aplicată o pedeapsă mai aspră decât pentru infracțiunea consumată [8 p.75].

N. S. Taganțev scria: „Limita pedepsei pentru tentativă de infracțiune în doctrină și în majoritatea codurilor era aplicată în funcție de delimitarea tentativei de infracțiune de alte tipuri ale acesteia. Delimitarea era dublă: tentativa de infracțiune se deosebea sau prin nivelul cât de aproape era acțiunea realizată de consumarea acesteia, sau în funcție de activitatea vinovatului – consumată sau neconsumată” [9 p.190].

Autorul citat supra presupunea că nivelul activității realizate de vinovat este un criteriu nesigur, deoarece în primul rând se atribuie nu la toate tipurile de infracțiuni la care este posibilă o tentativă de infracțiune ce se supune pedepsei, iar în al doilea rând determinarea volumului acțiunilor realizate de vinovat poate să fie inexactă.

Ca și în legea penală a Federației Ruse, în Codul Penal al Republicii Moldova nu sunt întărite criteriile de delimitare a tipurilor de tentativă de infracțiune. Acest fapt dă libertate organului de urmărire penală, în baza probelor acumulate, să se aprecieze referitor la faptul individualizării pedepsei pentru infracțiunea neconsumată.

Respectiv instanța de judecată este în drept să individualizeze pedeapsa pentru tentativa de infracțiune sau pregătirea de infracțiune, luând în considerare și apreciind care a fost nivelul acțiunilor realizate pe cât de aproape fapta era de a fi consumată. Într-un caz poate fi luat în considerare nivelul realizării intenției criminale și corespunzător gradul de vinovăție, în altul – circumstanțele obiective, caracterul și nivelul pericolului social al faptei realizate din punctul de vedere al deplinătății elementelor juridice ce se conțin în aceste

acțiuni, apropieri către final și rezultat.

Concluzii și recomandări. În activitatea practică, putem obține situația în care dacă organul de urmărire penală nu este destul de atent și nu stabilește expres etapa consumării unei infracțiuni neconsumate, cât și nu delimitează tipul infracțiunii neconsumate (tentativa de infracțiune, pregătirea de infracțiune), limita pedepsei ce va fi ulterior aplicată de instanța de judecată poate substanțial să difere față de gradul de vinovăție al făptuitorului. Este evident faptul că tentativa de infracțiune este mult mai aproape de etapa consumării infracțiunii, în coraport cu pregătirea de infracțiune, din care motiv prezintă un pericol social mult mai mare, respectiv pentru tentativa de infracțiune pedeapsa trebuie să fie mai aspră.

Din textul normei sus-menționate, se deduce faptul că, la aplicarea pedepsei pentru infracțiunea neconsumată, este necesar de avut în vedere și nivelul de realizare al intenției criminale. La aplicarea pedepsei pentru tentativa de infracțiune trebuie obligatoriu să se țină cont de etapa concretă de comitere a acesteia.

La această problemă, autorii ruși opinează asupra faptului că deoarece în cazul infracțiunilor neconsumate vinovatul își realizează intențiile sale parțial, aflându-se la distanțe diferite de rezultatul criminal, uneori necauzând nicio consecință social-periculoasă, ținând cont de circumstanțele înconjurătoare acesta poate fi sancționat nu conform prevederilor Codului Penal, ci conform prevederilor Codului Contravențiilor Administrative [10 p.251-257].

Făcând o totalizare, delimităm propuneri pentru perfecționarea legislației penale a R. Moldova cu privire la reglementarea răspunderii penale pentru infracțiunea neconsumată. Considerăm util de a introduce în legea penală a Republicii Moldova o fixare a limitei nivelului minim în momentul aplicării pedepsei pentru infracțiunea neconsumată.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

1. Elena-Giorgiana SIMIONESCU. FAZELE INFRAȚIUNII INTENȚIONATE. ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE, în *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice*, Nr. 4/2012.
2. Stela Botnaru, Alina Șavga, Mariana Grama, *Drept penal. Partea generală*. Edit. Cartier, Chișinău, 2005 (Combinatul Poligr.), p. 232.
3. <https://crjm.org/wp-content/uploads/2015/01/Ghid-cu-privire-la-aplicarea-pedepsei.pdf>, accesat la 01.09.2022.
4. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.1ra-373/2007 din 8.05.2007. *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2008, nr. 4.
5. HOTĂRÂREA PLENULUI CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE A REPUBLICII MOLDOVA, nr.8 din 11.11.2013 „Cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale”. http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=127, accesat la 03.09.2022.
6. Grigore CRISTEA. ASPECTE INTRODUCATIVE PRIVIND CRITERIILE GENERALE DE INDIVIDUALIZARE A PEDEPSEI PENALE, în Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2020.
7. Бюллетень Верховного Суда РСФСР. 1991. № 9.
8. <https://naukaprava.ru/search/?q=%D0%91%D1%8E%D0%BB%D0%BB%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%8C+%D0%92%D0%B5%D1%80%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE+%D0%A1%D1%83%D0%B4%D0%B0+%D0%A0%D0%A1%D0%A4%D0%A1%D0%A0&type=name>. Accesat la 03.09.2022.
9. Тишкевич И.С. Приготовление и покушение по советскому уголовному праву (понятие и наказуемость). М.: Госюриздат, 1958.
10. Таганцев Н.С. Курс русского уголовного права. Часть общая. Кн.1. Учение о преступлении. СПб., 1878. Вып. 1-3 / [Соч.] Н.С. Таганцева, проф. С.-Петерб. ун-та. - Санкт-Петербург: тип. М. Стасюлевича, 1874-1880. -3 т.
11. Кругликов Л. Л. Уголовное право России: часть Общая. Учебник для бакалавров. 3-е издание. Москва изд. Проспект. 2012. ISBN 10: 539209354.

DESPRE AUTORI

Albert ANTOCI,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
Catedra „Drept polițienesc”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
Republica Moldova,
e-mail: antoci22@mail.ru,
ORCID ID: 0000-0001-6304-2046*

Petru POPESCU,

*doctorand,
Consortiu Național Academia de Studii
Economice din Moldova și Universitatea
de Studii Politice și Economice Europene
„CONSTANTIN STERE”,
președinte al Secției Penale a Tribunalului Arad,
România,
ORCID ID: 0000-0001-5168-7584*

CZU 343.132

DOI 10.5281/zenodo.8123751

Alexandru CICALA,
dr., conf. univ.

PhD,
Associate Professor

CĂUTAREA PERSOANELOR DISPĂRUTE FĂRĂ URMĂ: NOȚIUNI ȘI DELIMITĂRI

În cadrul demersului nostru științific ne propunem să analizăm instituția căutării persoanelor dispărute fără urmă din perspectiva activității speciale de investigație. Or, acest domeniu reprezintă una din direcțiile de bază a ofițerilor de investigații din cadrul subdiviziunilor teritoriale ale Ministerului Afacerilor Interne.

De-a lungul istoriei noțiunea de „căutare” era interpretată diferit. Inițial era percepută ca o întregă activitate ce poate fi realizată de ofițerii de investigații, dar ulterior s-a limitat la căutarea unor categorii de persoane.

Totodată, noțiunea persoanelor dispărute fără urma este confundată de unii practicieni și cercetători din domeniul activității speciale de investigație cu noțiunea căutării persoanelor dispărute fără veste. Astfel, din atare considerente este folosită în context în mod aleatoriu de către aceștia.

Cuvinte-cheie: căutare, persoană dispărută fără urmă, activitate specială de investigație, ofițeri de investigație, informație, descoperirea infracțiunilor.

SEARCHING FOR MISSING PERSONS: CONCEPTS AND LIMITATIONS

As part of our scientific approach, we propose to analyze the institution of searching for missing persons from the perspective of special investigative activity. However, this field represents one of the basic directions of the investigation officers within the territorial subdivisions of the Ministry of Internal Affairs.

Throughout history, the notion of „search” was interpreted differently. Initially, it was perceived as a whole activity that can be carried out by the investigating officers, but later it was limited to the search of certain categories of people.

At the same time, the notion of missing persons without a trace is confused with the notion of searching for missing persons without a trace by some practitioners and some researchers in the field of special investigative activity. Thus, for such reasons it is used in context, randomly by them.

Keywords: search, missing person, special investigative activity, investigating officers, information, crime detection.

Introducere. Activitatea de căutare a persoanelor care se ascund de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată ori se eschivează de la executarea pedepsei constituie una din direcțiile de bază a activității ofițerilor de investigație din cadrul subdiviziunilor specializate.

Potrivit prevederile legii 59/2012 privind activitatea specială de investigații [9], una din sarcinile principale ale acestei activități, prevăzute la articolul 2, constituie căutarea persoanelor dispărute fără urmă ori a celor care se ascund de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată ori se eschivează de la executarea pedepsei. Fiind o parte componentă a activității speciale de investigații, activitatea de căutare reprezintă un complex de măsuri speciale, informative, criminalistice, procesual-penale care poate fi desfășurată de toate unitățile și formațiunile de poliție în limita competenței teritoriale pentru executarea dispozițiilor procesuale legale, îndreptate spre stabilirea locului aflării infractorilor ascunși, a persoanelor dispărute și a altor obiecte ale activității de căutare, precum și identificarea și înlăturarea cauzelor și condițiilor care contribuie la aflarea îndelungată în căutare a infractorilor și persoanelor dispărute fără urmă.

De-a lungul istoriei noțiunea de „căutare” era interpretată diferit. Astfel, în anii 40 ai sec. XX termenul „căutare” era perceput ca metodă de cercetare polițienească, bazată pe forme secrete de descoperire, care cuprindea în sine chestionări verbale, urmări vizuale, alte măsuri acceptabile, realizate pentru stabilirea identității infractorilor, adică după conținutul său această activitate era asemănătoare ca întregul cuprins al activității speciale de investigații contemporane.

O astfel de abordare a termenului „căutare” s-a păstrat până la mijlocul secolului XX, când a fost micșorată esența „căutării” pe calea limitării obiectului „căutării” – a căutării infractorilor și obiectelor sustrase. Aceasta a contribuit la faptul că esența căutării a fost interpretată în două sensuri: în sens restrâns și în sens larg. Dacă în primul caz sub noțiunea de „căutare” era înțeleasă activitatea îndreptată la stabilirea subiecților cunoscuți, ca învinuți care se eschi-

vează de organul de urmărire penală, persoane dispărute fără urmă, atunci în al doilea sens se subînțelegea căutarea subiecților necunoscuți, cum ar fi stabilirea infractorilor neidentificați care au comis infracțiunea, a urmelor infracțiunii care au importanță pentru descoperirea și cercetarea faptei infracționale [12].

În acest context, constatăm faptul că noțiunea de căutare, în sensul larg, era identificată ca activitate de descoperire a infracțiunilor și ca activitate specială de investigații în general, deoarece în conținutul ei se încadrau diferite activități, cum ar fi: relevarea tentativelor de comitere, pregătire sau identificarea făptașilor infracțiunii, depistarea urmelor infracționale, uneltele care au fost folosite pentru comiterea acestor infracțiuni, bunurile care au fost sustrase, etc.

Odată cu evoluția teoriei activității speciale de investigații, noțiunea și existența „căutării” devine obiectul cercetărilor în domeniul cunoștințelor științifice din compartimentul activității speciale de investigații. Prima cercetare sub forma unei lucrări științifice de doctorat pe tematica instituției de căutare în cadrul activității speciale de investigații a apărut în anul 1963, autor fiind Владимир Андреевич Лукашов [13, p.43]. În conținutul demersului său științific autorul definește instituția căutării și propune o nouă viziune, totodată nominalizând subiecții care pot fi supuși acestei activități:

- infractorii care se eschivează de la urmărire penală și judecată;
- persoanele dispărute fără urmă;
- alte categorii de persoane căutate.

Această viziune asupra activității de căutare se regăsește și în prezent în conținutul activității speciale de investigație.

Metode și materialele aplicate. În procesul elaborării studiului au fost folosite materiale doctrinare, normative, rapoarte de activitate, lucrări științifice cu privire la instituția căutării persoanelor dispărute fără urmă, în cadrul activității speciale de investigație. De asemenea, investigarea acestui fenomen a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de cercetare științifică ale teoriei dreptului: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza

sistemică și statistică etc. Totodată, au fost utilizate lucrări ale savanților autohtoni, informații empirice precum și opinii ale angajaților din cadrul structurilor polițienești.

Conținutul de bază. Vorbind despre natura procesuală a activității de căutare, în primul rând trebuie concretizată deosebirea ei de natura procesuală a activității de descoperire a infracțiunilor.

Descoperirea infracțiunilor constituie în sine activitatea ce poate fi realizată de către ofițerii de investigație, ofițerii de urmărire penală, îndreptată la stabilirea împrejurărilor infracțiunilor depistate, stabilirea și atragerea la răspundere a infractorilor, relevarea coparticipanților, martorilor, stabilirea și întărirea probelor, restituirea prejudiciului material, relevarea cauzelor și condițiilor, care au favorizat comiterea infracțiunilor, etc. [7, p.263].

Termenul de căutare este folosit în codul de procedură penală doar atunci când este vorba de stabilirea și reținerea următoarelor categorii de subiecți:

a) persoanele puse sub învinuire care se sustrag de la urmărirea penală, inclusiv cele cu statut de militar;

b) persoanele învinuite de săvârșirea unei infracțiuni, reținute sau arestate preventiv, care au evadat de sub pază;

c) condamnații care se eschivează de la executarea sancțiunilor de drept penal;

d) persoanele căutate prin intermediul Biroului Național Central INTERPOL;

e) persoanele date în căutare interstatală de către organele respective ale statelor membre ale Comunității Statelor Independente;

f) persoanele dispărute fără urmă;

g) bolnavii psihici social periculoși și alte persoane care se eschivează de la măsurile de siguranță (au părăsit arbitrar instituțiile medicale speciale, unde au fost internați prin hotărârea instanței de judecată);

h) persoanele care se eschivează de la plata pensiei alimentare;

i) debitorii de stat, persoanele care se eschivează de la executarea pedepsei penale, ce nu este legată de privarea de libertate și supravegherea administrativă, precum și persoanele care au întrerupt temporar relațiile cu membrii

familiei (rudele, persoanele apropiate) din motive personale [4].

O părere asemănătoare o regăsim la autorul autohton Dumitru Roman, care consideră că căutarea constă în stabilirea locului aflării persoanelor ce se ascund de organele de urmărire, de judecată sau au evadat din instituțiile penitenciare. În faza dată sunt căutate nu doar persoanele care se eschivează de răspunderea penală sau de executarea pedepsei, dar și persoanele dispărute fără urmă. Tot atunci se desfășoară și activitatea privind identificarea de cadavre. Datele și informațiile colectate în cadrul acestei faze sunt concentrate în dosarul de căutare [11, p.130].

Însă unii autori susțin opinia că instituția căutării persoanelor dispărute fără urmă este în corelație cu descoperirea infracțiunilor: relevarea semnelor infracțiunii, stabilirea împrejurărilor faptei și a persoanelor implicate, constatarea altor circumstanțe importante pentru soluționarea cauzei, date fiind situația neclară, necunoașterea împrejurărilor, motivului dispariției și probabilitatea implicării într-o infracțiune a persoanei dispărute; în susținerea acestei concluzii, se arată și cerințele Instrucțiunilor privind activitatea operativă de căutare și identificare, aprobate prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.583-28 din 31 mai 2004, și anume: examinarea cererilor și declarațiilor referitoare la persoanele dispărute fără urmă se efectuează în mod obligatoriu, în conformitate cu art.274 CPP - începerea urmăririi penale [6, p.176].

În această ordine de idei, observăm delimitarea clară a acestor activități, dintre instituția căutării persoanelor ca direcție de sine stătătoare a activității subdiviziunilor specializate, prevăzute în conținutul art.6 al Legii 59/2012, și activitatea îndreptată la descoperirea infracțiunilor comise, identificarea persoanelor care le-au comis, atragerea persoanelor vinovate la răspundere penală, etc. Astfel, dacă stabilirea identității persoanei/lor care a/au comis o infracțiune constituie elementul principal al descoperirii infracțiunii, atunci activitatea de căutare a persoanelor presupune stabilirea și reținerea persoanelor deja cunoscute și identificate de organul de urmărire penală, asupra lor fiind acumulate probele necesare

re pentru atragerea la răspundere penală sau aplicarea măsurilor de constrângere prevăzute de Codul de procedură penală [2, p.8].

În altă ordine de idei, putem afirma că eficiența luptei cu criminalitatea în mare parte rezultă din activitatea de căutare a persoanelor care se ascund de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată ori se eschivează de la executarea pedepsei, deoarece persoanele care se află în căutare pentru comiterea unor infracțiuni, îndeosebi a celor grave, continuă activitatea lor criminală, comit infracțiuni, chiar și deosebit sau excepțional de grave cu un grad de pericolozitate mult mai ridicat.

Totodată, una din sarcinile de bază prevăzute în art.2 al legii 59/2012 [9], realizată de către serviciile de investigație din cadrul autorităților ilustrate în prevederile art. 6 al Legii cu privire la activitatea specială de investigație, este căutarea persoanelor dispărute fără urmă ori a celor care se ascund de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată ori se eschivează de la executarea pedepsei penale.

Dacă e să ne referim la căutarea persoanelor dispărute fără urmă, avem în vedere categoria celor dispăruți pe neașteptate, neavând motive evidente pentru aceasta și locul aflării cărora rămâne necunoscut pentru rude și persoanele din anturajul apropiat. Astfel, din această categorie fac parte și persoanele minore plecate de acasă, din școlile-internat, persoanele care au evadat din centrele de plasament provizoriu, persoanele bolnave care au plecat de acasă sau din spitalele de psihiatrie etc.

Totodată, persoana se consideră dispărută fără urmă în cazul în care s-a pierdut sau a întrerupt relațiile brusc, vădit, neîntemeiat, în circumstanțe necunoscute, fără a se cunoaște locul aflării ei, când în legătură cu acest fapt s-a înaintat o cerere sau o declarație oficială a organului de poliție teritorială.

Circumstanțele ce sunt prezente în urma dispariției persoanei fără urmă determină ofițerul de investigație să întreprindă măsuri urgente pentru stabilirea locului aflării, deoarece persoanele din această categorie dispar în condiții suspecte, fără un motiv întemeiat sau fără să anunțe în prealabil persoanele apropia-

te, rudele, ca în cazul persoanelor care au pierdut legătura cu rudele apropiate.

Cu regret, practica judiciară demonstrează că 70-80% din aceste persoane fie au fost ucise intenționat sau din imprudență, fie au murit în condiții necunoscute, fapt ce servește drept temei pentru anunțarea în căutare și realizarea măsurilor necesare pentru identificarea lor. În asemenea circumstanțe, ofițerii de investigații din start iau în calcul această versiune și fac uz de instrumentele juridice proprii (măsuri speciale de investigație) de obținere a informațiilor, inclusiv spre depistarea cadavruului persoanei dispărute fără urmă.

Un rol important pentru depistarea persoanelor dispărute fără urmă, în cadrul activității de căutare, reprezintă timpul de reacție, calitatea măsurilor speciale de investigații și altor activități inițiale ce pot fi realizate în baza declarațiilor sau informațiilor parvenite din partea cetățenilor.

De asemenea, considerăm că activitatea de căutare a persoanelor dispărute fără urmă trebuie desfășurată imediat după primirea declarației, dar în niciun caz după 3 zile de la primirea acestei sesizări, fapt adeseori întâlnit în practica judiciară la momentul actual. Lucrătorii practici confundă termenul de intentare a dosarului de căutare a persoanelor dispărute fără urmă cu activitatea de căutare la etapa inițială a acestor categorii de persoane.

Acest analfabetism juridic poate provoca cazuri tragice, adică persoana ce a fost anunțată dispărută fără urmă nu este căutată la etapa inițială de către ofițerii de investigații, aceștia din urmă aflându-se în așteptarea intentării dosarului de căutare, și în asemenea circumstanțe probabilitatea ca persoana căutată să fie găsită vie deseori este minimă, fapt confirmat de cazurile întâlnite în activitatea practică, în ultima perioadă de timp [14].

De asemenea, sunt supuse căutării – de către organul teritorial de poliție la locul de trai al rudelor apropiate care s-au adresat cu cererea respectivă – persoanele care au pierdut legătura cu rudele apropiate.

Potrivit art. 6, p. 41 al Codului de procedură penală al Republicii Moldova, rude apropiate se consideră copiii, părinții, înfietorii,

înfiatții, frații și surorile, bunicii și nepoții.

De remarcat că se va iniția un dosar de căutare a persoanei ce a pierdut relația de rudenie, în cazul în care cu o adresare în acest sens vor veni:

- Reprezentanți ai procuraturii;
- Administrația publică locală sau centrală;
- Organizații neguvernamentale;
- Persoane fizice și juridice [10].

Spre deosebire de dosarele de căutare a persoanelor dispărute fără urmă, dosarele de căutare în privința persoanelor care au întrerupt relațiile de rudenie sunt intentate de către angajații Direcției interacțiune justiție a Inspectoratului General al Poliției. Activitățile realizate de către aceștia nu sunt specifice activității speciale de investigații, precum și dosarul de căutare nu conține informații clasificate.

În cazul în care informația cu privire la persoanele dispărute fără urmă poate fi recepționată inițial de alți subiecți decât ofițerul de investigație (ofițerul unității de gardă, inspectorul de sector etc.), în ultimă instanță aceasta oricum devine cunoscută și ultimului, atâta timp cât măsurile speciale de investigații ce se cer a fi întreprinse urmează a fi inițiate și efectuate tot de către acesta.

O altă problemă sesizată de către noi, ca urmare a realizării studiului, este noțiunea persoanelor dispărute fără urmă: ne dorim să vedem, înainte de toate dacă este aceeași instituție reglementată de Codul civil la art. 165, pentru că aici norma este intitulată: *declararea persoanei dispărute* fără veste și nu **fără urmă**, după cum se exprimă legiuitorul în textul legii speciale.

În aparență, sub aspect semantic, ambele expresii ar reda același înțeles, însă dacă analizăm în detaliu conținutul normei de la art. 165 CC și art. 2 al legii 59/2012 [9] sau în conținutul normei de la pct. 1.3 din Regulamentul aprobat prin Ordinul MAI nr. 265 din 12.08.2010, constatăm că acestea sunt instituții diferite, deși au unele tangențe. Deci, potrivit Codului civil, *persoana fizică poate fi declarată dispărută fără veste* dacă lipsește de la domiciliu și a trecut cel puțin un an din ziua primirii ultimelor știri despre locul aflării ei. *Disparația se declară de instanța de judecată la cererea persoanei interesate* [3].

De cealaltă parte, în pct. 1.3 din Regulamentul aprobat prin Ordinul MAI nr. 265, se definește noțiunea **dispărut fără urmă** ca fiind *persoana care a plecat în direcție necunoscută fără anunțarea rudelor, în cazul în care s-a pierdut sau a întrerupt relațiile brusc, vădit neîntemeiat (nu a ajuns la/de la locul de muncă ori domiciliu, alt loc de destinație), în circumstanțe necunoscute, fără a se cunoaște locul aflării ei și în legătură cu acest fapt s-a înaintat o cerere sau o declarație oficială la organul de poliție teritorial. Nu se consideră dispărută fără urmă persoana, care a părăsit familia (rudele, persoanele apropiate) din motive personale* [10].

Așadar, deși vorbeam de tangența dintre aceste două instituții: în ambele cazuri persoanele lipsesc de la domiciliu, nu se cunoaște locul aflării lor, s-au întrerupt relațiile brusc, vădit neîntemeiat, totuși între astfel de cazuri există diferențe: în prima situație este cunoscută direcția unde s-a îndreptat persoana, locul aflării ei, însă nu există vești de la ea o anumită perioadă de timp.

Autorul Ilie Botnari consideră că în cadrul instituției dispariției fără veste ce aparține dreptului civil, ar trebuie realizate măsurile speciale de investigații menite să clarifice, să adeverească situația invocată de cel în interesul cui se cere declararea persoanei ca dispărută fără veste (administrarea patrimoniului ei), mai ales în cazul în care se va cere declararea decesului ei în temeiul art. 168 din Codul civil. Pentru argumentarea poziției, autorul a descris o singură situație: „Să admitem că într-o bună zi, în fața instanței se înfățișează o persoană care cere judecătorului să declare decesul fiicei sale despre care nu mai are nicio veste deja de 3 ani de zile, evident, urmărind scopul dobândirii dreptului de proprietate asupra bunurilor ei prin instituția moștenirii legale. În aceste împrejurări, credeți că judecătorul va emite o hotărâre de declarare a decesului fără a avea la îndemână o bază probatorie legală care să demonstreze lipsa știrii despre locul aflării persoanei dispărute? Considerăm că nu, pentru că trebuie constatată și data ultimei vești pentru calcularea termenului de 3 ani [1].

Prin acest exemplu, autorul Ilie Botnari consideră că instanța ar putea să dispună in-

tentarea unui dosar special de identificare a persoanei și, respectiv, să solicite efectuarea investigațiilor în vederea identificării ei (*spre ex.: colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice, identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de comunicații electronice..., ridicarea trimiterilor poștale etc.*) și acumulării probelor ce vor dovedi realitatea și veridicitatea celor invocate de solicitant. Or, în sens procedural, instanța poate cere subiecților activității speciale de investigații punerea la dispoziție a informației despre cel care urmează a fi declarat dispărut fără veste sau decedat, iar aceștia o pot obține anume prin măsuri speciale de investigație. Potrivit art. 299 alin. 1 al Codului de procedură civilă, *judecătorul, în cadrul pregătirii cauzei spre judecare, stabilește persoanele (rude, prieteni, foști angajați), organele și organizațiile (organe de exploatare a locuințelor, organe de poliție, instituții militare, primării etc.) care pot comunica informații despre cel dispărut fără veste, reclamându-le informații despre acesta din urmă.*

Din argumentele propuse de autor, acesta intervine cu propunerea privind redactarea conținutului art. 19 alin. 1, pct. 2 lit. c) din Legea nr. 59/2012, după textul ce urmează: **„privind persoanele dispărute fără urmă, cele dispărute fără veste și necesitatea identificării cadavrelor”** sau așa cum se exprimă legiuitorul în Proiectul de modificare și completare a Legii nr. 59/2012 **„persoanele dispărute și cadavrele neidentificate”**, lăsându-se loc deschis pentru situațiile necesare a fi clarificate în legătură cu emiterea unei hotărâri cu privire la declararea persoanei dispărute fără veste în temeiul Codului civil. Or, în ambele cazuri este vorba de *persoane dispărute*.

În această ordine de idei, nu putem împărtăși opinia autorului Ilie Botnari, deoarece considerăm cu convingere că scopul urmărit în cadrul instituției dispariției fără urmă este total diferit față de scopul ce este dorit în cadrul instituției dispariției fără veste, prevăzută în Codul Civil al Republicii Moldova. Or, activitatea specială de investigație prin intermediul măsurilor speciale de investigații reprezintă un instrument juridic oferit subdiviziunilor specializate în art.6 al Legii nr.59/2012 în scopul cu-

legerii necesare pentru prevenirea și combaterea criminalității, asigurarea securității statului și ordinii publice, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, descoperirea și cercetarea infracțiunilor.

În altă ordine de idei, dorim să precizăm că măsurile speciale de investigații se autorizează și se desfășoară în cazul în care sunt îndeplinite cumulativ condițiile și unul din temeiurile prevăzute în art.19 al Legii nr.59/2012. Or, în conținutul articolului precizat este ilustrat unul din temeiurile de autorizare a măsurilor: doar instituția persoanelor dispărute fără urmă, dar nicidecum fără veste, cum propune autorul prenotat.

Adept al opiniei noastre este și distinsul cercetător autohton Boris Glavan: *„Persoana dispărută fără urmă nu trebuie confundată cu cele dispărute fără veste. Prevederile Codului Civil stabilesc expres că persoana fizică poate fi declarată dispărută fără veste dacă lipsește de la domiciliu și a trecut cel puțin un an din ziua primirii ultimelor știri despre locul aflării ei. Dispariția se declară de instanța de judecată la cererea persoanei interesate (art. 165 codul Civil al Republicii Moldova). Rezultă că mai întâi persoana este considerată dispărută fără urmă, iar după expirarea termenului de un an va fi considerată de instanța de judecată dispărută fără veste, dacă, desigur, nu va fi găsită sau nu se va întoarce acasă și nu se va cunoaște locul aflării ei”* [8, p.150].

Așadar, măsurile speciale de investigații poartă un caracter pronunțat de cercetare-căutare. Ele sunt întreprinse doar când sunt prezente circumstanțe ce întrunesc elementele unei infracțiuni sau când există informații cu referire la pregătirea acestora, precum și în condițiile descrise de art.2 al Legii nr.59/2012 [5].

Concluzii. Este important de precizat că autorii instrucțiunilor din cadrul instituțiilor de profil, cât și unii cercetători din domeniul activității speciale de investigații utilizează aleatoriu noțiunile *persoane dispărute fără veste* și *persoane dispărute fără urmă*, fără a face o deosebire dintre acestea. În urma studierii acestor instrucțiuni, constatăm că autorii nu le definesc separat; mai mult, acestea sunt descrise ca o categorie unică, fără a se face trimitere la Codul civil al Republicii Moldova, care reglementea-

ză expres instituția persoanelor dispărute fără veste, fapt ce impune revizuirea conținutului acestor instrucțiuni și definirea corectă a

acestor instituții, conform actelor ilustrate de legislația Republicii Moldova.

BIBLIOGRAFIE BIBLIOGRAPHY

1. Bontari Ilie. Temeiurile și condițiile de realizare a măsurilor speciale de investigație. Teza de doctorat. Chișinău, 2022.
2. Cicala Al. Activitatea specială de investigații. Reprezentări schematice și definiții. Chișinău: Departamentul Editorial Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, 2021, 154 p.
3. Codul civil al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr.1107-XV din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, art.165.
4. Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.319-324. În vigoare din 12 iunie 2003, art.65.
5. Covalciuc Ion. Măsurile speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal. Teza de doctorat. http://www.cnaa.md/files/theses/2018/53408/covalciuc_ion_thesis.pdf (vizitat 14.02.2023).
6. Didâc V., Căpățici M., Cușnir V., Moraru V. Tactica criminalistică, Activitatea operativă de investigații, Chișinău: ELAN POLIGRAF S.R.L., 2009, 344 p.
7. Vozian Dmitrii. Conceptul de descoperire a infracțiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător prin prisma activității speciale de investigații. În: Materialele conferinței științifice naționale din 10 noiembrie 2022, p. 263.
8. Glavan Boris. Activitatea specială de investigații și procesul penal: Aspecte comune și delimitări. Chișinău: Ed. „Print-Caro”, 2022, 475 p.
9. Legea privind activitatea specială de investigație nr.59 din 29-03.2012.
10. Ordinul MAI nr.265 din 12.08.2010 „Cu privire la aprobarea Regulamentului privind metodică și tactica activității de depistare și reținere a debitorilor de stat, persoanele care se eschivează de la plata pensiei alimentare, stabilirea persoanelor ce au întrerupt relațiile de rudenie și a condamnaților care se eschivează de la executarea pedepsei penale non-privative de libertate.
11. Roman D. Activitatea specială de investigații și alte activități, Chișinău: CEP USM, 2019, 203 p.
12. Горяинов К.К., Овчинский В.С., Синилов Г.К., Шумилов А.Ю., Оперативно-розыскная деятельность. <http://www.bnti.ru/showart.asp?aid=989&lvl=05.&p=1> (vizitat 14.02.2023).
13. Шумилов А. Ю., Оперативно-разыскная наука в Российской Федерации, Москва. Издательский дом Шумиловой И.И., 2013, 455 с.
14. Cazul minorei dispărute și ulterior găsită moartă, <https://diez.md/2016/12/01/video-cazul-minorei-de-la-straseni-ministrul-de-interne-vom-investiga-cum-actionat-politia/> (vizitat 14.02.2023).

DESPRE AUTORI

Alexandru CICALA,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
Catedra „Activitate specială de investigații și anticorupție”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
Republica Moldova,
e-mail: cicalaalexandru@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0001-5900-0679*

CZU 343.84

DOI 10.5281/zenodo.8123863

Vladislav MANEA,
dr., conf. univ.
PhD,
Associate Professor

VIZIUNI CONCEPTUALE PRIVIND DIFERENȚIEREA ȘI INDIVIDUALIZAREA EXECUTĂRII PEDEPSEI CU ÎNCHISOAREA CA PRINCIPII FUNDAMENTALE ALE DREPTULUI EXECUȚIONAL PENAL

Prin prezentul articol autorul realizează o analiză și o interpretare a diferențierii și individualizării executării pedepsei ca principii ale dreptului execuțional-penal precum definirea conceptului de diferențiere și individualizare a executării pedepsei închisorii. Fiind o categorie socială individualizarea, diferențierea executării pedepsei închisorii este influențată economico-social și de condițiile politice de dezvoltare a societății. Asigurând realizarea principiului echității sociale, individualizarea și diferențierea executării pedepsei închisorii, obțin o reflectare largă în conținutul legilor penală și execuțional-penală. Fiind o categorie juridică, ea se bazează pe criteriile echității, clasificarea infractorilor (condamnaților), pericolozitatea socială a personalității, posibilitatea ei de corectare. Împrejurările enumerate condiționează interconexiunea strânsă dintre diferențierea și individualizarea executării pedepsei și științele socio-umane: filosofia, pedagogia, psihologia. De aceea rezolvarea problemelor de diferențiere și individualizare a executării pedepsei cu închisoarea trebuie realizate în baza unei abordări complexe, luând în considerație nu numai realizările dreptului penal și execuțional-penal, ci și ale altor științe. [32, p.20]

Cuvinte-cheie: diferențierea și individualizarea executării pedepsei, pedeapsă cu închisoarea, principiile dreptului execuțional penal, condamnat, penitenciar, diferențiere, individualizare, clasificarea condamnaților, personal penitenciar, sector de detenție.

CONCEPTUAL VIEWS ON THE DIFFERENTIATION AND INDIVIDUALIZATION OF THE EXECUTION OF PRISON SENTENCES AS FUNDAMENTAL PRINCIPLES OF CRIMINAL ENFORCEMENT LAW

Through this article, the author carries out an analysis and interpretation of the differentiation and individualization of the execution of the sentence as principles of the execution-criminal law, as well as the definition of the concept of differentiation and individualization of the execution of the prison sentence. Being a social category, the individualization and differentiation of the execution of the prison sentence is influenced economically and socially and by the political conditions of the development of society. Ensuring the realization of the principle of social equity, the individualization and differentiation of the execution of the prison sentence, obtain a broad reflection in the content of the criminal and execution-penal laws. Being a legal category, it is based on the criteria of fairness, the classification of criminals (convicts), the social dangerousness of the personality, its

possibility of correction. The listed circumstances condition the close interconnection between the differentiation and individualization of the execution of punishment and the socio-human sciences: philosophy, pedagogy, psychology. That is why solving the problems of differentiating and individualizing the execution of the prison sentence must be done on the basis of a complex approach, taking into account not only the achievements of criminal law and criminal execution law, but also of other sciences.[32, p.20]

Keywords: differentiation and individualization of the execution of the sentence, prison sentence, principles of criminal execution law, convict, penitentiary, differentiation, individualization, classification of convicts, prison staff, detention sector.

Introducere. Printre mijloacele aplicate de către stat în lupta cu criminalitatea, mai aspră și mai răspândită a fost și rămâne pedeapsa închisorii. Însă aplicarea ei nu s-a efectuat întotdeauna adecvat stării criminalității, structurii și dinamicii ei, condițiilor social-economice în stat. Erorile în aplicarea pedepsei închisorii, pe lângă alți factori, determină reducerea eficienței luptei împotriva criminalității, conduc la sporirea fenomenului dat, la creșterea numărului de infracțiuni grave, ceea ce reprezintă un pericol deosebit pentru societate.

În ultimul timp, în activitatea instituțiilor penitenciare sunt trasate clar sarcinile prioritare: problema criminalității, activitatea penitenciară ca formă importantă de luptă cu criminalitatea și ca parte componentă a justiției, asigurarea drepturilor omului. Acestea sunt chestiunile de bază, fiind pentru țara noastră foarte actuale. Ele nu numai că sunt legate de calitatea vieții, dar și ca factori sociali determinanți pot să reflecte anumite laturi ale ei, precum și să le influențeze.

Studierea problemei diferențierii și individualizării executării pedepsei cu închisoarea are o importanță deosebită și din punctul de vedere al construcției tehnico-juridice a legii. Odată cu dezvoltarea legislației, formele, metodele, procedeele de diferențiere și individualizare a executării pedepsei se schimbă și se desăvârșesc. Ele devin mai optime, permițând rezolvarea problemelor de individualizare și diferențiere a executării pedepsei mai constructiv și mai eficient. De aceea studiarea problemei sub acest aspect este importantă pentru dezvoltarea ulterioară a tehnicii juridico-penale și execuțional-penale de reglementare a relațiilor sociale. [32, p.20]

Pentru atingerea scopurilor pedepsei se pune accent pe diferențierea și individualizarea executării pedepsei închisorii. În teoria dreptului execuțional-penal au fost întreprinse numeroase încercări de a da o apreciere și conceptului de „diferențiere”, de a concretiza conținutul ei, însă până în prezent nu s-a ajuns la o definiție unică a acestui concept. [32, p.20]

Astfel, autorul rus A. V. Brilliantov în lucrarea sa „Diferențierea pedepsei și nivelul corectării condamnaților la închisoare” utilizează conceptul „diferențierea executării pedepsei” [1, p.8; 2, p.54], V. Florea în lucrarea „Drept execuțional penal” folosește termenul „diferențierea și individualizarea executării pedepsei și aplicării măsurilor de influență corecțională” [2, p. 54], S. Carp, C. Osadci, O. Rusu, în manualul Drept execuțional penal, utilizează termenul „principiul diferențierii și individualizării executării pedepselor penale” [3, p. 20], L. A. Vîsotina, V. D. Lutanskii în lucrarea „Bazele diferențierii condamnaților și a condițiilor de detenție în instituțiile penitenciare” scriu despre „diferențierea măsurilor de influență corecțională” [4, p.122], G. A. Avanesov utilizează termenul „principiul diferențierii” [5, p.14], S. I. Dementiev admite identificarea conceptului de „diferențiere” cu clasificarea și chiar individualizarea executării pedepsei. [6, p.208]

În legătură cu aceasta apare necesitatea de a determina importanța fiecărui dintre conceptele enumerate, de a stabili locul lor în teoria și practica dreptului execuțional-penal. [32, p.20]

Interpretarea conceptului de „diferențiere” a fost oferită de profesorul rus N. A. Strucikov în lucrarea sa „Curs de drept execuțional-penal” încă în anul 1985. După părerea lui, cu care noi suntem de acord pe deplin, „pentru ca

individualizarea pedepsei să se realizeze rațional, este important de a diferenția executarea pedepsei și influența corecțională, adică de a determina cerințele generale nu pentru toți condamnații, ci pentru grupe mai mult sau mai puțin omogene (relativ omogene). Este necesar de a împărți condamnații în anumite grupe de condamnați”. [7, p.78]

Această necesitate este determinată de imposibilitatea practică de asigurare a condițiilor diferite de deținere, a nivelului de pedeapsă și măsuri coercitive aplicabile fiecărui condamnat, cu toate că la modul ideal principiul individualizării executării pedepsei prevede anume o asemenea asigurare. Reieșind din posibilitățile reale, toți condamnații se împart în diferite categorii. [32, p.20]

Un rol deosebit în cercetarea problemei în cauză l-a avut V. V. Kovalenko, care în anul 1991 a elaborat lucrarea „Clasificarea condamnaților primari și problemele diferențierii executării pedepsei închisorii”. [32, p.20]

Astfel, în opinia sa, diferențierea reprezintă procesul de separare a condamnaților în grupuri relativ omogene cu scopul creării pentru ei a condițiilor necesare în vederea corijării. În opinia lui, față de diferite categorii de infractori, în funcție de caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunilor comise de ei, de trecutul lor criminal, trebuie aplicat un volum divers de influențare, iar munca educativă se va desfășura luând în considerație particularitățile tipologice ale personalității lor. [8, p.20]

Diferențierea executării pedepsei înseamnă că față de diferite categorii de condamnați, în funcție de caracterul infracțiunilor săvârșite și de gradul prejudiciabil, de activitatea infracțională anterioară, de forma vinovăției, de comportamentul în timpul executării pedepsei, se aplică un volum diferit de influențare și de limitări în drepturi. [9, p.17]

Deci diferențierea condiționează determinarea de către lege pentru fiecare categorie de condamnați a unui anumit complex de restricții. Potrivit art.8 din Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților al ONU (din 30 august 1955), diferite categorii de deținuți trebuie să fie introduse în așezăminte sau secții de așezăminte, separat, ținându-se

cont de sexul, vârsta, antecedentele motivele detenției și de necesitățile tratamentului celor încarcerați. [10, p.630]

V.I. Seliverstov în manualul „Drept execuțional-penal”, publicat în 2002, a stabilit că principiul individualizării executării pedepsei este bazat pe particularitățile individuale ale personalității condamnatului, adică mijloacele de corectare trebuie să se aplice în funcție de caracterul prejudiciabil al infracțiunii comise, de personalitatea condamnatului, precum și de comportamentul lui. [33, p.63-65]

Acest principiu se realizează pe calea modificării statutului condamnatului în funcție de comportamentul lui, de exemplu prin aplicarea măsurilor de sancționare și de stimulare, transferul condamnatului dintr-un regim în altul etc. [3, p.20-21; 11, p.8]

În același timp, individualizarea și diferențierea sunt în legătură indisolubilă. De exemplu, dacă condamnatul se află în condiții de regim comun și conform caracterizării lui individuale (comportament, atitudinea față de muncă, instruire etc.) este caracterizat pozitiv (manifestarea individualizării), atunci acestuia i se pot schimba condițiile de deținere în direcția îmbunătățirii acestora. [33, p. 63-65; 12, p.59]

Considerăm că în scopul neadmiterii divizării involuntare a condamnaților pe grupe, dar bazându-ne pe cerințe unanim acceptate și întemeiate, știința și practica penitenciară a întocmit criteriile corespunzătoare, care ca rezultat au fost consolidate în legislație. [33, p. 63-65]

O astfel de desprindere din totalitatea grupelor relativ omogene, bazându-se pe criteriile unice, o înglobează conceptul de „clasificare”. Așadar, condamnații pot fi clasificați după sex (bărbați și femei), după vârstă (minori și maturi), după comportament (pozitiv și negativ). [33, p. 63-65]

În Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților, adoptate de Organizația Națiunilor Unite la 30 august 1955, se prevede că „Clasificarea condamnaților” ca concept presupune divizarea persoanelor condamnate pentru săvârșirea infracțiunilor pe grupe, utilizată în legislația penitenciară internațională. [32, p.20]

De regulă, la baza divizării sunt: sexul (bărbați, femei), vârsta (minori, majori) etc. Diferitele categorii de deținuți trebuie să fie introduse în așezăminte sau secții de așezăminte, separat, ținându-se cont de sexul lor, de vârsta lor, de antecedentele lor, de motivele detenției lor și de necesitățile tratamentului lor. [32, p.20; 13]

Savanții au început mai activ să studieze această problemă, îndeosebi din punct de vedere teoretic, în anii '60 ai secolului XX. Este adevarat că pe atunci, în esență, ei reduceau către individualizarea executării pedepsei și chestiunile legate de diferențierea ei. [32, p.20-28]

Cercetătorii ruși N. A. Strucikov și A. E. Națșev în lucrarea „Bazele teoriei dreptului execuțional-penal” considerau că diferențierea regimului în penitenciare reprezintă o continuare a individualizării aplicării pedepsei. [14, p.54-56]

Profesorul I. Karpeț în lucrarea sa „Individualizarea pedepsei” pentru prima dată a introdus conceptul de „individualizare generică a executării pedepsei”. Vorbind despre diverse tipuri de regimuri de detenție a condamnaților, în esență el avea în vedere necesitatea unei atitudini diferențiate privind ispășirea pedepsei de diferite categorii de condamnați. [32, p.20-28; 15, p.137-138]

Alți autori, cum ar fi S. I. Dementiev, judecând despre individualizarea executării pedepsei închisorii, au în vedere diferențierea executării pedepsei închisorii. [16, p.178-203]

Putem afirma că principiul diferențierii presupune că față de diferitele categorii de condamnați, în funcție de gravitatea infracțiunilor săvârșite, de antecedentele penale, trebuie aplicat un volum diferit de influențare, de limitări în drepturi, iar munca educativă se efectuează reieșind din particularitățile tipologice ale personalității lor, sexul și alte elemente psihologice și pedagogice. [3, p.20]

Normele dreptului penal și ale celui execuțional-penal creează premise necesare pentru diferențierea și individualizarea executării pedepsei. Aceasta se referă, în primul rând, la condamnării privați de libertate, ei fiind divizați în categorii relativ omogene conform art.205 CE al RM, iar ispășirea, de asemenea, se organizează în diferite tipuri de penitenciare potrivit art.72 CP al RM și 197 CE al RM. [31]

Aceasta permite de a aplica față de condamnați un quantum individualizat de mijloace de corijare.

Metoda de diferențiere a executării pedepsei se aplică în baza clasificării condamnaților în diferite categorii.

Astfel, deși executarea și aplicarea măsurilor de influențare corecțională reprezintă un proces instinctiv și educativ unic, totuși el se deosebește de la caz la caz prin aplicarea unor mijloace de corectare prin muncă social-utilă, muncă educativă, instruire generală și profesională.

Diferențierea depinde nu numai de gradul de izolare a condamnatului de societate, de volumul limitărilor în drepturi, ci și de termenul de executare a pedepsei.

Dacă diferențierea executării pedepsei se limitează la un anumit tip de penitenciar, atunci diferențierea măsurilor de corectare se efectuează în limitele unui penitenciar concret și se bazează pe evidențierea particularităților tipologice ale diferitelor categorii de condamnați: vârstă, sex, gradul de degradare social-morală etc.

Problema individualizării pedepsei nu este de dată recentă, termenul căpătând o largă circulație în urma publicării în 1898 a lucrării lui R. Saleilles, intitulată *L'individualisation de la peine*. [33, p 63-65; 17, p.36]

Unul dintre principalele principii ale ramurilor de drept din ciclul juridico-penal este principiul individualizării pedepsei. Astfel, acest principiu se realizează în normele dreptului penal odată cu stabilirea pedepsei (instanța de judecată determină tipul și quantumul pedepsei); normele dreptului procesual-penal prescriu o stabilire minuțioasă a circumstanțelor cauzei penale, care au o importanță deosebită la evidența particularităților individuale ale persoanei, pentru a fi aplicată o pedeapsă echitabilă; în normele dreptului execuțional-penal este fixată ordinea și condițiile individualizării pedepsei în timpul executării ei. [33, p 63-65]

Definirea conceptului de individualizare a fost conturat de către legiuitor prin tehnica juridică, și anume: la stabilirea și aplicarea pedepselor drept instrumente de adaptare a condamnatului la mediul penitenciar. [33, p 63-65]

Individualizarea pedepsei este operațiu-

nea de adaptare a pedepsei în raport cu fiecare infracțiune și cu fiecare infractor în vederea realizării scopului său preventiv-educativ prevăzut de lege, constituind un principiu de bază al dreptului penal. [18, p.453]

Cu toate că, pentru a exprima procedura de fixare, de stabilire a pedepsei sunt utilizați termeni ca dozare, proporționalitate, individualizare etc., care exprimă mai mult sau mai puțin cuprinzător conținutul acestei operațiuni, în materia executării pedepsei, termenul de individualizare este fără echivoc. Individualizarea executării pedepsei sau individualizarea administrativă, cum i se mai spune, constituie o etapă în realizarea raportului juridic și nu doar o simplă recepțiune a noțiunii de individualizare.

Individualizarea executării pedepsei și aplicării măsurilor de corectare constituie o prelungire logică a diferențierii.

În legislația execuțional-penală a Republicii Moldova individualizarea ca principiu de bază a executării pedepsei închisorii este inclusă în art.167 care este bazat pe particularitățile individuale ale personalității condamnatului, adică mijloacele de corijare trebuie să se aplice în funcție de caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunii comise, de personalitatea condamnatului, precum și de comportamentul lui.

Acest principiu se realizează pe calea schimbării statutului condamnatului în funcție de comportamentul lui, de exemplu, prin aplicarea măsurilor de sancționare și de stimulare, transferul condamnatului dintr-un regim în altul etc. [33, p 63-65; 11, p.8]

Faptele penale se comit în împrejurări diferite, de infractori diferiți ca personalitate, mediu de proveniență, nivel de instruire etc. [33, p 63-65]

Rolul de principiu de bază al individualizării executării pedepsei este determinat de cerința obiectivă a raportării măsurilor și mijloacelor care compun conținutul pedepsei la individualitatea umană.

Un aport deosebit de important în abordarea principiului diferențierii și individualizării executării pedepsei închisorii l-a adus profesorul român P. Zidaru în manualul „Drept execuțional-penal”. Atunci când instanța hotărăște asupra cuantumului pedepsei închisorii,

pe lângă gradul de pericol social pe care îl prezintă fapta, făptuitorul și împrejurările care atenuază sau agravează răspunderea penală, ea are în vedere și felul în care va evolua făptuitorul în timpul executării pedepsei și abia atunci stabilește cuantumul pedepsei. Pe de altă parte, administrația penitenciarului cere obligații de a lua toate măsurile legate pentru ca să asigure producerea transformărilor în conștiința condamnaților. Astfel, am putea concluziona că între aplicarea pedepsei și executarea ei există o legătură indisolubilă, iar pedeapsa aplicată nu se execută în același mod de către toți condamnații decât în linii generale. [17, p.37]

Profesorul român I. Oancea [19, p.51] susține că „experiența și practica penitenciară, ca și susținerile teoretice, au arătat că reeducarea și corectarea condamnatului este un proces complex și anevoios”. Un asemenea proces se poate desfășura favorabil numai dacă se respectă principiul unanim adoptat de teoria și practica penitenciară, anume principiul individualizării executării pedepsei, mai exact principiul individualizării „administrative” a pedepsei, cum este cunoscut în teoria dreptului penal și a dreptului penitenciar. [33, p 63-65]

Categoria filosofică de „principiu” este tratată ca o normă etică fundamentală, care este o „maximă” subiectivă și orientează voința, întrucât apare ca un moment de conducere față de anumiți indivizi, sau obiectiv „lege” și în acest caz se recunoaște important pentru voința fiecărei ființe omenești. [32, p.20-28; 20, p.363]

Ca noțiune filozofică principiul posedă: a) sens metafizic, care presupune origini prime din care au derivat și s-au dezvoltat lucrurile; b) sens epistemologic și etic ca supoziții fundamentale ale gândirii, cunoașterii și acțiunii.

În sens obișnuit, cuvântul „principiu” se folosește pentru a desemna: a) un element fundamental, o idee, o lege de bază pe care se întemeiază o teorie științifică, un sistem politic etc. [32, p.20-28], o propoziție admisă ca adevărată, care servește la deducerea propozițiilor unui sistem deductiv; b) o lege fundamentală a unei științe, a unei arte, a unei discipline. [32, p.20-28; 21, p.114]

La Kant principiile sunt fie ale intelectului pur (axiome, anticipații, postulate), fie ale rați-

unii pure (idei). În concepția sa, rațiunea este o facultate a principiilor, iar principiile sunt judecări sintetice a priori, care nu derivă din alte cunoștințe mai generale și care cuprind în ele fundamentul altor judecări. „Pentru ca ceva să poată fi numit metodă, notează Kant, trebuie să fie un procedeu după principii”. [32, p.20-28; 22, p.67; 23, p.631]

În sens juridic termenul „principiu” înseamnă „idee de bază”, „teză fundamentală”. [24, p.339]

Astfel, putem spune că principiile juridice reprezintă idei directe, orientări de bază, cu ajutorul cărora se efectuează reglementarea juridică a relațiilor sociale. [32, p.20-28; 25, p.24]

Iu. I. Kalinin susține că în dreptul execuțional-penal (DEP), principiile sunt determinate ca dispoziții fundamentale, idei, ce reflectă orientarea generală, precum și cele mai esențiale trăsături ale politicii statului în domeniul executării pedepselor. [32, p.20-28; 26, p.219]

În sistemul total de principii al dreptului execuțional-penal este inclus și principiul individualizării executării pedepsei. Pe lângă termenul „individualizare” se întrebuițuează și termenii „diferențiere”, „clasificare”, „categorisire”, care sunt asemănători după însemnătatea lor, dar nu și după conținut. [32, p.20-28; 27, p.151]

Astfel, individualizarea executării pedepsei ca principiu al dreptului execuțional-penal este aplicarea față de fiecare condamnat, luând în considerație personalitatea și comportamentul lui, gradul prejudiciabil al infracțiunii comise, prevederile dreptului execuțional-penal privind normele regimului de detenție și, în conformitate cu principiile corespunzătoare ale pedagogiei penitenciare, mijloacele și metodele de corectare. [32, p.20-28]

S. A. Kapustin determină individualizarea ca fiind un principiu al ispășirii pedepsei, ce reprezintă unul din postulatele de bază, care cere corespunderea executării pedepsei închisorii cu: condițiile de detenție, ansamblul mijloacelor de corectare, nivelul de degradare social-morală și alte particularități ale condamnatului. [28, p.18]

Individualizarea executării pedepsei reprezintă o activitate complexă de adecvare a

mijloacelor și metodelor de influență educativă a condamnaților.

Individualizarea executării pedepsei închisorii se efectuează de către penitenciare în limitele modalității și termenului pedepsei stabilite în sentință. Ea constituie o activitate de concordare a cuantumului și caracterului pedepsei la personalitatea condamnatului.

În opinia autorului V. Florea, individualizarea mijloacelor de corectare în procesul executării sentinței înseamnă posibilitatea modificării, apropierii volumului de restricții și conținutului măsurilor de influență corecțională în funcție de comportamentul condamnatului, de atitudinea sa față de muncă și învățătură, de alte calități personale ale condamnatului (de exemplu, starea sănătății). [2, p.55]

Studiind literatura de specialitate, am constatat că fiecare din autorii pe care i-am analizat are opinia proprie în ceea ce privește principiile diferențierii și individualizării. Noi suntem de acord cu unele noțiuni și interpretări pe care le dau aceștia.

În Codul de executare alin. (1) art.167 este prevăzut principiul diferențierii și individualizării executării pedepselor penale. Din punctul nostru de vedere, sintagma „diferențierea executării pedepsei penale” înseamnă că pedeapsa ar trebui să se execute diferit, separat. De aceea noi considerăm că în dreptul execuțional-penal formularea „diferențierii și individualizării executării pedepselor penale” necesită a fi modificată. Ar fi logic de formulat aceste principii în felul următor: „diferențierea condamnaților și individualizarea măsurilor de corijare”.

În legislație se mai prevede și principiul aplicării raționale a mijloacelor de corijare a condamnaților și stimulării comportamentului respectuos față de lege, care constă din două părți – „aplicarea rațională a mijloacelor de corijare a condamnaților” și „stimularea comportamentului respectuos față de lege”. În opinia noastră, în cazul dat pur și simplu se realizează principiul diferențierii și individualizării executării pedepsei, iar metodele de realizare nu depășesc limitele lui.

La principiile dreptului execuțional-penal trebuie atribuite: legalitatea, democratismul, umanismul, respectarea drepturilor, libertăților

și demnității umane, egalitatea condamnaților în fața legii, diferențierea condamnaților și individualizarea măsurilor de corijare.

Faptele penale se comit în împrejurări diferite, de infractori diferiți, ca personalitate, mediu de proveniență, nivel de instruire etc. [33, p.20-28]

Individualizarea executării pedepsei este bazată pe caracteristicile individuale ale personalității condamnatului, adică mijloacele de corectare trebuie să se aplice în funcție de caracterul prejudiciabil al infracțiunii comise, de personalitatea condamnatului, precum și de comportamentul lui. [33, p 63-65; 9, p.17]

Ignorarea acestor sau altor factori sau studierea lor insuficientă, în fiecare caz concret, diminuează eficiența aplicării influenței educative, fapt care nu va contribui la atingerea deplină a scopurilor pedepsei. [30, p.102]

Acest principiu se realizează pe calea modificării statutului condamnatului în funcție de comportamentul lui, cum ar fi aplicarea măsurilor de sancționare și de stimulare, transferul condamnatului dintr-un regim în altul etc. [11, p.8]

Rolul de principiu de bază al individualizării în executarea pedepsei este determinat de cerința obiectivă a raportării măsurilor și mijloacelor care compun conținutul pedepsei la individualitatea umană; asprimea care nu ține seamă de deosebiri anihilează pedeapsa ca rezultat pozitiv al dreptului. [33, p 63-65]

Atunci când instanța hotărăște asupra cuantumului pedepsei cu închisoarea, pe lângă gradul de pericol social pe care îl prezintă fapta, făptuitorul și împrejurările care atenuează sau agravează răspunderea penală, are în vedere și ceea ce se va petrece cu infractorul pe timpul executării pedepsei și abia atunci stabilește

cuantumul pedepsei. [33, p 63-65]

Pe de altă parte, administrația penitenciarului cere să se ia toate măsurile legale pentru a asigura producerea transformărilor în conștiința condamnaților. Astfel, am putea concluziona că între aplicarea pedepsei și executarea ei există o legătură indisolubilă, iar pedeapsa aplicată nu se execută în același mod de către toți condamnații decât în linii generale. [33, p 63-65]

Concluzii. Temeiul de facto (material) de abordare individuală a condamnatului este comportamentul lui (în unele cazuri ispășirea unei perioade determinate din termenul de pedeapsă), care în conformitate cu legislația execuțional-penală poate fi caracterizat diferit.

Diferențierea executării pedepsei închisorii este realizarea legală a influenței represiv-educative în raport cu anumite categorii de condamnați, orientată spre îmbunătățirea și eficientizarea îndeplinirii sarcinilor care stau în fața sistemului penitenciar.

Luând în considerație conceptele enunțate, exprimate în literatura juridică de specialitate, putem defini individualizarea executării pedepsei cu închisoarea ca fiind ansamblul măsurilor de corectare, reeducare și resocializare a condamnaților, realizate prin intermediul activității instituțiilor și organelor de stat care asigură executarea sancțiunilor penale, în cadrul sistemului administrației penitenciare, legate de modificarea statutului juridic al condamnaților, reieșind din personalitatea condamnatului, comportamentul lui, gradul prejudiciabil al infracțiunii comise, prevederile dreptului execuțional-penal cu privire la normele regimului penitenciar și în conformitate cu principiile diriguitoare ale pedagogiei penitenciare, mijloacele și metodele de corectare.

BIBLIOGRAFIE BIBLIOGRAPHY

1. Бриллиантов А.В., Дифференциация наказания и степень исправления осужденных к лишению свободы, Москва, ВНИИ МВД России, 1997. 132 с.
2. Florea V., Drept execuțional penal, Ed. ARC, Chișinău, 1999. 288 p.
3. Carp S., Osadcii C., Rusu O., Drept execuțional penal, Chișinău, 2007. 447 p.
4. Высотина Л. А., Луганский В. Д., Основы дифференциации осужденных и условий их содержания в ИТУ, Москва, 1974. 122 с.
5. Аванесов Г. А., Изменение условий содержания осужденных, Москва, ВНИИОП, 1968. 147 с.

6. Дементьев С. И., Лишение свободы: уголовно-правовые и исправительно-трудовые аспекты, Ростов-на-Дону, Рост. Гос. ун-т, 1981. 208 с.
7. Стручков Н. А. Курс исправительно-трудового права, Проблемы Особенной части, изд. Юридическая литература, Москва: Юрид. Лит., 1985. 256 с.
8. Коваленко В. В., Классификация лиц, впервые осужденных к лишению свободы, проблемы дифференциации исполнения наказания в исправительно-трудовых колониях. Автореф. дис. канд. юрид. наук, КВШ МВД СССР, Киев, 1991. 20 с.
9. Уголовно-исполнительное право, под ред. Селиверстова В. И., изд. Юриспуденция, Москва, 2002. 363 с.
10. Минимальные стандартные правила обращения с заключенными. – Комментарии к Уголовно-исполнительному кодексу РФ и Минимальным стандартным правилам обращения с заключенными. Под. ред. Мищенко П. Г., Москва, 2007.
11. Городинец Ф. М., Малинин В. Б., Смирнов Л. Б., Спицнадель В. Б., Уголовно-исполнительное право, Санкт-Петербург, 2000. 160 с.
12. Osadcii C., Individualizarea executării pedepsei cu închisoarea ca principiu al dreptului execuțional penal, Revista Națională de Drept, Nr.1, ianuarie 2009, p.58-63.
13. Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților, adoptate de Organizația Națiunilor Unite la 30 august 1955, art.8, 67-69. În http://www.anp-just.ro/recomandari/reg_min.htm.
14. Наташев А. Е., Стручков Н. А., Основы теории исправительно-трудового права, Москва, 1967. 323 с.
15. Карпец И. И., Индивидуализация наказания, Москва: Госюриздат, 1961. 143 с.
16. Рябинин А. А. Основы исправительно-трудового (уголовно-исполнительного) права Российской Федерации, Вопросы дифференциации и индивидуализации наказания, М., 1995. 208 с.
17. Zidaru P., Drept execuțional penal, București, Ed. PRESS MIHAELA S.R.L., 1997. 271 p.
18. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M. Drept penal. Partea Generală. Vol. I. - Chișinău: Cartier Juridic, 2005, p.453.
19. Oancea I., Drept execuțional-penal, București, Ed. ALL, 1998. 351 p.
20. Краткая философская энциклопедия. Прогресс:- Энциклопедия, Москва, 1994. 576 с.
21. Dicționarul limbii române moderne, București, Ed. Academiei, 1958.
22. Popa N., Teoria generală a dreptului, București, 1992. 365 p.
23. Kant Im., Critica rațiunii pure, București, Ed. Științifică, 1969. 349 p.
24. Avornic Gh., Aramă E., Negru B., Costăș R., Teoria generală a dreptului, Ed. Cartier, Chișinău, 2004. 656 p.
25. Borodac A. și alții, Manual de drept penal. Partea generală, „Tipografia Centrală”, Chișinău, 2005. 516 p.
26. Уголовно-исполнительное право. Общая часть, под ред. Калинина Ю. И., изд. Академия права и управления Минюста России, Рязань, 2001.
27. Osadcii C., Caracterizarea individualizării executării pedepsei ca principiu al dreptului execuțional-penal, Anuar Științific al Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, „Probleme actuale de prevenire și combatere a criminalității”, Ediția a VII-a, 2006, p.150-159.
28. Капустин С. А. Принцип индивидуализации исполнения наказания, его отражение в исправительно-трудовом законодательстве и деятельности исправительно-трудовых учреждений. Автореф. дис. канд. юрид. наук, Академия МВД СССР, Москва, 1991. 25 с.
29. Brezeanu O., Integrarea socială postpenală a infractorilor între realitate și perspectivă,

- București, 1999. 132 p.
30. Кириллов М. О принципе индивидуализации исполнения наказания в уголовно-исполнительном законодательстве Российской Федерации // Журнал Юридическая наука и практика: Вестник Нижегородской академии МВД России, Выпуск № 1 (29), 2015, p. 102.
31. Codul de executare al Republicii Moldova. nr. 443-XV din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al R. Moldova nr.34-35/112 din 03.03.2005.
32. OSADCII C., RUSU O., Conceptul și conținutul principiului individualizării executării pedepsei cu închisoarea, ANALE ȘTIINȚIFICE ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Științe socio-umane, ISSN 1857-0976, p. 20.
33. OSADCII C., Conceptul individualizării executării pedepsei cu închisoarea, Revista Națională de Drept, Nr. 2, februarie 2009, p. 63-65.
-

DESPRE AUTOR

Vladislav MANEA,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova,
e-mail: office_@maize.md
ORCID ID: 0000-0002-6622-7916

CZU 349.2

DOI 10.5281/zenodo.8128970

Evghenia GUGULAN,
drd.
PhD student

Alina COPANCEAN,
studentă
student

ANALIZA CADRULUI NORMATIV PRIVIND LITIGIILE DE MUNCĂ CE REZULTĂ DIN CONTRACTUL INDIVIDUAL DE MUNCĂ

Prin litigii de muncă se subînțeleg divergențele care au apărut între părțile raporturilor de muncă în corelație cu realizarea anumitor drepturi la muncă pentru soluționarea cărora este necesar de a trece la o procedură specială, inclusiv la un organ competent prevăzut de legislația Republicii Moldova.

Există litigii de muncă care se referă la clauzele exprese ale contractului de muncă. De fapt, litigiile de muncă sunt legate de modalitatea în care se desfășoară activitatea, inclusiv cele referitoare la răspunderea pentru faptele ilicite săvârșite în timpul orelor de muncă.

Totodată, specificăm că litigiile de muncă nu apar doar între persoanele care au statut de salariat și angajator, dat și între persoanele care încă nu au obținut acest statut sau deja l-au pierdut, dar își revendică un drept prevăzut de legislația muncii.

În acest articol ne propunem să realizăm o analiză selectivă a litigiilor ce pot apărea drept urmare a nerespectării unor drepturi prevăzute în contractele individuale de muncă.

Cuvinte-cheie: contract individual de muncă, act juridic, litigii de muncă, angajator, salariat.

ANALYSIS OF THE NORMATIVE FRAMEWORK REGARDING LABOR DISPUTES RESULTING FROM THE INDIVIDUAL EMPLOYMENT CONTRACT

By labor disputes are meant the divergences that have arisen between the parties to the labor relations, in connection with the execution of certain rights at work, which cannot be removed through voluntary negotiations and in order to be resolved it is necessary to resort to a procedure and including to a competent body provided by the legislation of the Republic of Moldova.

There are labor disputes that refer to the express clauses of the employment contract, but also all disputes that are related to the manner in which the activity is carried out, including those related to liability for illegal acts committed during working hours.

At the same time, we specify that labor disputes do not occur only between people who have the status of employee and employer, given also between people who have not yet obtained this status or have already lost it, but claim a right provided for by the labor legislation.

In this article we propose to carry out a selective analysis of the disputes that may arise as a result of the non-respect of certain rights provided for in individual employment contracts.

Keywords: individual employment contract, legal act, labor disputes, employer, employee.

Introducere. Dreptul la muncă este un drept fundamental al omului, care stă la baza încheierii unui contract individual de muncă. Totuși, în exercitarea dreptului la muncă, deseori pot apărea anumite dificultăți, care mai târziu devin litigii de muncă. Respectiv litigiile de muncă reprezintă o parte importantă din litigiile ajunse spre judecată, în cadrul cărora părțile contractuale, salariatul sau angajatorul, doresc să-și apere drepturile sale prevăzute de lege. Pentru a depista corect litigiile de muncă, este necesară calificarea juridică corectă a raportului de muncă și, astfel, luarea unei decizii prin intermediul normelor legale care urmează a fi aplicate în acest caz.

Metode de cercetare. La elaborarea acestui studiu au fost folosite publicații științifice din domeniul dreptului muncii și actele normative în vigoare, respectiv au fost utilizate următoarele metode de cercetare: metoda descriptivă, metoda de analiză comparativă, metoda analizei logice prin aplicarea procedurilor de deducție și de sinteză, metoda analizei funcționale.

Scopul prezentului articol științific este analiza conceptului privind litigiile de muncă, care apar în urma încălcării unor drepturi care sunt reglementate într-un contract individual de muncă.

Conținut de bază. Litigiile de muncă dintre salariați și angajatori în cele mai dese cazuri sunt dificil de soluționat, din cauza dificultății de a găsi motivul apariției conflictului. Problema constă în faptul că ambele părți – atât salariatul cât și angajatorul –, percep neînțelegerile în forme diferite, ceea ce împiedică crearea unui raport juridic de muncă între părți. Esențial este faptul de a cunoaște cauza, temeiul problemelor apărute la locul de muncă. O parte a raportului juridic de muncă, și anume angajatorul, are interesul de a-și proteja proprietatea și de a-și exercita puterea funcției de conducere. Însă cealaltă parte a raportului juridic de muncă, și anume salariatul, are interesul de a-și proteja drepturile în conformitate cu legislația în vigoare [6, p. 11].

Dreptul la muncă reprezintă unul dintre drepturile fundamentale specificate de Constituția Republicii Moldova, care prevede că fieca-

re cetățean are dreptul la muncă, la libertatea de a-și alege tipul muncii, dar și la acele condiții egale și satisfăcătoare la locul de muncă, precum și dreptul la protecția sa împotriva șomajului.

În procesul evoluției istorice, dreptul la muncă, ca drept fundamental al omului, fiind atribuit categoriei drepturilor social-economice și culturale, asigură în mare parte existența și dezvoltarea persoanei și presupune valorificarea capacităților fizice și intelectuale proprii fiecăruia pentru obținerea unui beneficiu material [2, p. 56].

Realizarea dreptului la muncă de către persoanele fizice de regulă, se elaborează pe calea de a încheia un contract individual de muncă. Totodată, Codul muncii al R. M. prevede expres definiția contractului individual de muncă drept „înțelegerea dintre salariat și angajator, prin care salariatul se obligă să presteze o muncă într-o anumită specialitate, calificare sau funcție, să respecte regulamentul intern al unității, iar angajatorul se obligă să-i asigure condițiile de muncă prevăzute de Codul Muncii, de alte acte normative ce conțin norme ale dreptului muncii, de contractul colectiv de muncă, precum și să achite la timp și integral salariul” [3].

Neînțelegerile la locul de muncă impun o neînțelegere a părților raportului juridic de muncă care a fost creat în privința unei probleme; astfel, această neînțelegere urmează a fi privită în calitate de categorie socială. În urma încercării de soluționare a neclarităților, putem avea mai multe cauze. În cazul în care problema a fost soluționată de către părțile litigiului de muncă, litigiul de muncă nu mai există, deoarece acesta a fost rezolvat pe cale pașnică. Să oferim un alt exemplu: problema nu a fost rezolvată, însă titularul dreptului subiectiv civil încălcat sau contestat nu solicită să fie apărat acest drept în procedura legală, respectiv în acest caz nu există litigiul de muncă. Dar, în cazurile în care conflictul nu a fost soluționat, iar titularul dreptului subiectiv solicită să fie apărat, atunci există un litigiul de muncă.

În baza celor relatate mai sus, putem menționa că litigiul de muncă reprezintă acele neclarități care nu au fost soluționate de către

părți și pentru soluționarea cărora legea stipulează o procedură specială. Nerespectarea drepturilor angajatorului sau ale salariatului se transformă în temeieri de apariție a litigiilor de muncă, dar dacă titularul dreptului încălcat nu percepe încălcarea acestui drept, litigiu de muncă nu va fi și nu vom avea nici dificultăți. De exemplu, angajatorul, pe parcursul unui an, a refuzat să acorde salariaților concediu anual plătit în condițiile în care nu a avut loc amânarea oficială a acestuia pentru anul următor. Dacă salariații vor accepta tacit această situație, litigiu de muncă nu există, dar există o încălcare a normelor legale, care garantează salariaților un concediu anual plătit. Dacă un salariat va decide să acționeze angajatorul în judecată, atunci doar cu referire la acest salariat vom avea un litigiu de muncă.

De exemplu, un salariat este concediat fără acordul organului sindical, în baza acordului care este necesar potrivit legii. Dacă salariatul nu va contesta în instanța de judecată concedierea pe motiv că nu s-au respectat prevederile legale, atunci litigiu de muncă nu va exista. Și invers, dacă salariatul va acționa angajatorul în judecată pe motiv de concediere ilegală, litigiu de muncă va exista. Respectiv, doar titularul dreptului subiectiv civil decide dacă își apără sau nu dreptul subiectiv încălcat sau contestat de către o altă persoană. Însă prin apărarea dreptului subiectiv civil urmează să pricepem activitatea titularului dreptului subiectiv civil încălcat ori contestat și/sau a unui organ jurisdicțional desfășurată în vederea restabilirii situației anterioare încălcării, în scopul realizării firești a dreptului încălcat ori contestat [7, p. 26].

Potrivit art. 349 din Codul muncii al Republicii Moldova, pot fi în calitate de părți ale litigiilor individuale de muncă și ale conflictelor colective de muncă următoarele categorii de persoane:

- a) salariații, dar și orice alte persoane titulare ale unor drepturi și obligații;
- b) angajatorii – persoane fizice și juridice;
- c) sindicatele și alți reprezentanți ai salariaților;
- d) patronatele;
- e) autoritățile publice centrale și locale;

f) procurorul [3].

Potrivit prevederilor art. 1 din Codul muncii al Republicii Moldova, prin definiția de salariat se subînțelege acea „persoană fizică (bărbat sau femeie) care prestează o muncă conform unei anumite specialități, calificări sau într-o anumită funcție, în schimbul unui salariu, în baza contractului individual de muncă. Pot avea calitatea de salariat cetățenii Republicii Moldova, cetățenii străini și apatrizii care lucrează în baza unui contract individual de muncă pentru angajatori care își desfășoară activitatea în Republica Moldova” [3].

Fiind subiect al unui raport juridic de muncă, salariatul are atât drepturi cât și obligații care sunt prevăzute în art. 9 din Codul muncii. Obligațiile salariaților sunt concretizate în instrucțiuni de funcții, în regulamentele interne, în alte acte normative locale, precum și în contractul individual de muncă [4].

Salariații la rândul lor pot avea calitate de părți în cadrul unor litigii de muncă, în cazul în care ei au ca obiect principal executarea și respectarea unor drepturi sau exercitarea unor obligații care revin în baza legii sau în cadrul altor acte normative, dar și în cazul încheierii unor contracte colective sau individuale de muncă. Salariații pot fi părți în baza unor conflicte de drepturi, indiferent de situația dacă sunt încadrați în câmpul muncii cu o normă întreagă de lucru, pe un timp nedeterminat sau determinat, cu munca la domiciliu sau cu contract de muncă încheiat temporar [4].

Salariații pot apărea în calitate de părți ale litigiilor de muncă atât individuale, cât și ale litigiilor colective de muncă. În cazul în care salariații realizează că le-au fost lezate anumite drepturi la locul de muncă de către angajator, ei au dreptul de a se adresa în baza unei cereri către instanța de judecată cu scopul apărării drepturilor ce le-au fost lezate. Drepturile presupuse de salariat că i-au fost lezate, pot fi de natură patrimonială sau nepatrimonială. Drepturile de natură patrimonială se exprimă doar în valoare nominală, precum: plata salariului, plata pentru indemnizațiile de concediere sau pentru un motiv de boală, precum și plata altor compensații prevăzute de lege. Însă drepturile cu caracter nepatrimonial sunt datele cu carac-

ter personal ale salariatului, cele dezvăluite de către angajator unor persoane terțe, fără acordul salariatului, în special datele privind starea sănătății muncitorului, date privind convingerile politice sau religioase ale lucrătorului, dar și divulgarea conversațiilor private etc. Salariatul care a transmis litigiul de muncă în instanța de judecată este parte la procesul civil numit *reclamant*, iar instituția care contestă acele cerințe înaintate de salariat este numit *pârât*. Astfel, adresarea prin cerere a salariatului către instanța de judecată este un drept expres prevăzut de legislație, dar nu și o obligație. Dacă salariatul ia decizia de a se adresa în instanța de judecată, el este obligat să ia în considerație toate prevederile legii în vigoare, și anume ale Codului muncii și Codului de procedură civilă, care reglementează procedura de adresare în judecată. Salariatul se poate adresa de sine stătător în instanța de judecată sau printr-un reprezentant, în condițiile legii (de exemplu, prin sindicate sau prin avocat). Cele mai importante cerințe pentru adresarea în judecată vizează faptul că salariatul trebuie să depună o cerere de chemare în judecată și să respecte termenele legale de adresare în justiție. În cazul în care a expirat termenul legal de adresare cu cereri de chemare în instanța de judecată, salariatul are dreptul de a cere repunerea în termen. Dacă salariatul nu mai este în viață, succesorii acestuia pot avea calitatea de parte a litigiilor de muncă, în cazurile în care:

- angajatorul nu achită muncitorilor salariul, dar și plățile calculate pentru salariatul decedat;

- angajatorul este obligat să achite indemnizația unică de deces sau cea de excludere a unui grad din capacitatea de muncă [2].

În esență, după conținutul și importanța sa, litigiile de muncă sunt de două tipuri:

- litigii de drept;
- conflicte de interese.

Însă litigiile de muncă pot fi și de ordin pur material, care implică doar solicitarea, de regulă, a achitării anumitor sume, sau de ordin nematerial de bază, implicând, de regulă, solicitarea anulării unor acte și restabilirii unor drepturi. Această delimitare este importantă, deoarece influențează determinarea termenu-

lui de prescripție aplicabil, precum și necesitatea respectării sau nu a procedurii prealabile adresării în instanța de judecată.

Ca o condiție pentru calificarea unui litigiu drept unul de muncă precizăm necesitatea existenței unui raport juridic de muncă. Calificarea corectă a raportului și respectiv a normei aplicabile la soluționarea litigiului are două aspecte:

- delimitarea raportului de muncă de unul civil similar;

- corelația normelor aplicabile în raportul de muncă al funcționarului public care este numit de legiuitor drept raport de serviciu.

Pentru primul caz, Codul muncii, în art. 2 al. 3 indică direct că „în situația când instanța de judecată hotărăște că, în baza unui contract civil, se reglementează de fapt acele raporturile de muncă dintre salariat și angajator, acestor raporturi li se aplică prevederile legislației muncii” [3].

Cu referire la acest aspect indicăm că în calitate de raporturi identice, ce pot fi utilizate pentru a tăinui existența unui raport de muncă, de regulă sunt contractele civile de antrepriză și de prestări servicii, precum și cele ce reglementează relațiile cu administratorul unității [8, p. 458].

Deci salariatul poate avea calitatea de subiect al litigiului de muncă în cazul în care i-au fost încălcate unele drepturi sau când respectivele drepturi, în viziunea salariatului, au fost lezate din partea angajatorului. Dacă angajatorul nu respectă cerințele legale sau nu le îndeplinește, în cazul dat se iscă un conflict la locul de muncă, corespunzător în acest sens salariatul întrunește calitatea de *reclamant*. Astfel, salariatul poate avea calitatea de *pârât*, în cazurile în care angajatorul va veni cu o cerere în instanța de judecată, cu o acțiune împotriva salariatului privind răspunderea materială a acestuia [5, p. 14].

Totodată, alte categorii de persoane, titulari de drepturi și obligații ce reies din raporturile juridice de muncă, pot fi persoanele cărora le-a fost refuzat dreptul de angajare în câmpul muncii, însă ele consideră acest refuz ca fiind unul neîntemeiat și iau decizia să se adreseze în judecată [5, p. 14].

De asemenea, persoana este parte într-un litigiu de muncă chiar și după încetarea raportului, dacă conflictul lezează drepturile și obligațiile în cadrul activității desfășurate în cadrul organizației, instituției, cum ar fi, de exemplu, concedierea ilegală, neachitarea salariului și a altor sume cuvenite salariatului în legătură cu încetarea raporturilor juridice de muncă. Este important de a preciza faptul că dreptul de a pretinde la reîntronarea sa în dreptul subiectiv, cel nerespectat, îl poate avea orice fost muncitor, neluând în considerație cauza încetării contractului individual de muncă. Respectiv, salariatul este în drept de a contesta concedierea, încetarea contractului individual de muncă în acele împrejurări ce nu depind de decizia părților, inclusiv în cazul încetării raportului de muncă prin acordul părților sau prin demisie [5, p. 14].

Deși demisia reprezintă încetarea raportului juridic de muncă din propria dorință a salariatului, pot fi și cazuri de demisie forțată, salariatul fiind în drept de a contesta în instanța de judecată demisia ilegală. În situația încetării contractului individual de muncă prin acordul părților, totodată există cazuri în care salariatul a fost impus să-și dea acordul pentru încetarea raportului de muncă [5, p. 14-15].

În literatura de specialitate se cunosc mai multe tipuri de nulități care apar în cazul nerespectării unor drepturi în cadrul contractului individual de muncă, însă cele mai des întâlnite sunt: *nulitatea relativă* și *nulitatea absolută*.

Nulitatea absolută intervine în cazul în care nu au fost respectate dispozițiile ce privesc un interes general.

Exemple de *nulitate absolută* pot servi:

✓ Angajarea unei persoane pentru a presta o muncă ilegală sau imorală, ce se întemeiază pe dispozițiile art. 46 alin. (8) a CM, care prevede că „este interzisă încheierea unui contract individual de muncă în scopul efectuării unor servicii sau a activităților ilicite sau imorale” [3], respectiv un astfel de contract va fi lovit cu nulitate absolută.

✓ Încadrarea în muncă a unei persoane cu vârsta sub 15 ani.

✓ Încadrarea în muncă a unei persoane private, prin hotărârea instanței de judecată,

fără dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate cu referire la munca sau activitatea la care se face trimitere în hotărârea judecătorească.

Nulitatea absolută poate fi invocată de oricine, cu toate că în asemenea cazuri se încalcă ordinea generală de drept [4, p. 122].

Nulitatea relativă intervine atunci când se încalcă prevederile legale care privesc un interes personal.

Exemple de *nulitate relativă* pot servi:

✓ Stabilirea duratei concediului anual plătit sub limita de 28 de zile calendaristice. Art. 84 alin.(3) din CM prevede „că nulitatea contractului individual de muncă poate fi înlăturată prin îndeplinirea condițiilor corespunzătoare impuse de Codul Muncii” [3], în cazul dat nulitatea e înlăturată prin stabilirea și acordarea concediului anual plătit de minim 28 de zile calendaristice.

✓ Vicierea consimțământului la încheierea contractului individual de muncă; această nulitate poate fi înlăturată dacă există un consens al părților în cazul dat.

Art. 84 alin. (4) al CM prevede că „situația în care o clauză a contractului individual de muncă este afectată de nulitate, deoarece stabilește pentru salariat drepturi sub limitele impuse de legislație, de convențiile colective sau de contractul colectiv de muncă, ea va fi înlocuită în mod automat de dispozițiile legale, convenționale sau contractuale minime aplicabile” [3].

Dreptul la muncă și libertatea muncii sunt garantate de lege. Persoana fizică are dreptul de a munci și dreptul de a nu munci. Acest drept al persoanei de a nu munci îmbină în sine 2 drepturi: având dreptul de a refuza munca și dreptul de a înceta munca.

Astfel, dreptul de a refuza munca se întemeiază pe interdicția muncii forțate. Prin **muncă forțată**, conform art. 7 alin. (2) din CM al RM, se înțelege orice muncă sau serviciu impus unei persoane sub amenințare sau fără consimțământul acesteia. În ceea ce privește dreptul de a înceta munca, acesta se întemeiază pe interdicția muncii forțate și se realizează de către salariat prin demisie.

Salariatul are dreptul la **demisie** care pre-

vede desfacerea contractului individual de muncă, din propria inițiativă, anunțând angajatorul, prin forma cererii scrise, timp de 14 zile calendaristice înainte de desfacerea contractului.

În afara termenului general de 14 zile calendaristice, legea prevede și alte termene speciale de preaviz:

✓ 7 zile pentru salariații angajați la lucrări sezoniere;

✓ 7 zile pentru salariații asociațiilor religioase;

✓ 7 zile pentru salariații angajați la angajatori persoane fizice;

✓ 3 zile pentru salariații având un contract individual de muncă încheiat pe un termen de până la 2 luni [4, p. 124].

Art. 85 alin. (2) din CM al RM prevede derogări de la regula generală de preaviz cu 14 zile calendaristice înainte, în următoarele cazuri: „demisionarea salariatului în legătură cu pensionarea, cu stabilirea gradului de invaliditate, în cazul concediului pentru îngrijirea copilului, în cazul înmatriculării într-o instituție de învățământ, cu trecerea cu traiul în altă localitate, în cazul îngrijirii copilului până la vârsta de 14 ani sau a copilului cu grad de invaliditate, cu angajarea în baza concursului la o altă unitate, în cazul încalcării de către angajator a contractului individual sau colectiv de muncă” [3].

Conform regulii generale, salariatul nu este obligat să-și motiveze cererea de demisie, însă dacă salariatul dorește să demisioneze înaintea termenului de 14 zile, atunci el urmează să-și motiveze cererea de demisie cu unul din temeiurile enumerate mai sus și să anexeze documentul confirmător de acest fapt, prezentând, de exemplu, decizia de concurs de la o altă unitate unde salariatul a fost desemnat câștigător al concursului sau legitimația de invalid. În cazurile date angajatorul are obligația să accepte demisia salariatului în termenul redus care a fost indicat în cererea scrisă [2].

După ce au expirat termenele de preaviz, salariatul este în drept să înceteze munca, iar angajatorul este obligat să exercite achitarea pe deplin a drepturilor salariale convenite și să-i elibereze carnetul de muncă și toate documentele legate de activitatea angajatului în cadrul instituției.

Până la finalizarea termenului de 7 zile de la data depunerii cererii de demisie, salariatul este în drept oricând să-și retragă cererea sau să depună una nouă, prin care să o anuleze pe prima. Iar angajatorul este în drept să elibereze lucrătorul în cazul în care până la retragerea cererii depuse a încheiat un alt contract individual de muncă cu un alt lucrător ce urmează să îndeplinească munca salariatului respectiv [10].

Conducătorul unității, respectiv adjunctii lui și contabilul-șef al instituției au dreptul să demisioneze și până la expirarea duratei încheierii contractului individual de muncă, anunțând angajatorul prin cerere scrisă, cu o lună înainte.

La soluționarea cauzelor ce au ca obiect declararea nulității actului de demisie, instanțele judecătorești vor verifica, în baza probelor prezentate, modalitatea de exprimare a voinței salariatului, faptul dacă voința exterioară în cererea de demisie a coincis cu voința reală a salariatului (existența viciilor de consimțământ), în special constrângerile psihice adresate salariatului din partea angajatorului în scopul depunerii cererii. În cazul în care salariatul este minor, instanța de judecată va lua în considerație gradul de discernământ al acestuia la exprimarea voinței de demisie [11].

Dacă salariatul anunță că angajatorul l-a impus să depună cerere de demisie, instanța de judecată în mod obligatoriu trebuie să cerceteze acest fapt, stabilind care va fi adevărul judiciar. Salariatul trebuie să dovedească în ce mod angajatorul a exercitat presiune asupra sa în scopul ca el să depună cerere de demisie [11].

Codul muncii în art. 351 enumeră în calitate de organe de soluționare a litigiilor de muncă comisia de conciliere și instanța de judecată. Prima este indicată în calitate de organ extrajudiciar și dispune de competență doar în cadrul conflictelor colective de muncă, iar instanțele de judecată au competență de examinare atât pentru litigiile individuale, cât și pentru conflictele colective. Respectiv, pentru litigiile individuale de muncă, ca organ unic competent de a le soluționa este prevăzută instanța de judecată. După cum a fost menționat, în funcție de statutul salariatului competența

de a soluționa litigiile de muncă aparține fie instanței de drept comun, fie instanței de contencios administrativ [8, pag.464-465].

Cu referire la competența teritorială, în cazul litigiilor de muncă, menționăm faptul că urmează a fi aplicate regulile generale stabilite de Codul de procedură civilă, respectiv cererea se depune la instanța din raza de domiciliu a pârâtului. Precizăm faptul că competența la alegerea reclamantului, pentru conflictele de muncă, nu este prevăzută, însă prevederile alin. (7) art. 39 din Codul de procedură civilă al RM se aplică numai în cazurile precum: revendicările dreptului de muncă nerespectat în cazul condamnării ilegale; tragerea ilegală la răspundere penală; aplicarea ilegală a măsurii preventive sub forma arestului preventiv sau sub forma impunerii angajamentului scris de a nu părăsi localitatea sau prin aplicarea ilegală a sancțiunii administrative a arestului și ulterioarei reabilitări în acest sens [8, p. 465].

Apoi, după examinarea cauzei, la pronunțarea hotărârii, angajatorul va fi impus la achitarea taxei de stat în mărime proporțională. Însăși salariații sunt în categoria persoanelor scutite în întregime de plata taxei de stat și a celorlalte cheltuieli de judecată, și nu pot fi impuși la plata acesteia nici la adresare, nici ulterior după examinarea cauzei, indiferent de hotărârea pronunțată (satisfacerea sau respingerea totală sau parțială a cerințelor, fie a salariatului nemijlocit, fie a angajatorului). Acest fapt se deduce din norma art. 353 din Codul muncii al RM [8, p. 468].

Respectiv, procedura soluționării conflictului individual de muncă preliminar adresării în instanța de judecată este prevăzută pentru litigiile ce apar la cererea salariatului și care au ca obiect solicitarea recuperării de la angajator a prejudiciului material și/sau moral care i-a fost cauzat angajatului. Însăși procedura este reglementată de normele art. 332 al Codului muncii constă în înaintarea unei cereri angajatorului, pe care acesta este obligat să o înregistreze, și la care, în decurs de 10 zile calendaristice de la recepționare, este obligat să prezinte răspunsul. Spre deosebire de însăși cererea depusă de salariat, pentru care legea nu prevede o formă anumită, pentru răspunsul

dat de angajator o asemenea cerință este înaintată [8, p. 469].

Rezolvarea conflictului individual de muncă de către judecată, precum și cerințele față de cererea de chemare în judecată sunt cele prevăzute de normele Codului de procedură civilă al RM; la moment, doar atenționăm aspectul cu privire la aplicarea măsurilor de asigurare în cadrul litigiilor de muncă. Astfel, menționăm din start că în litigiile de repunere în câmpul muncii nu sunt admisibile măsuri de asigurare a acțiunii ca, de exemplu, suspendarea acțiunii ordinului (deciziei, hotărârii, dispoziției) de eliberare din funcție, interdicția de angajare a unei noi persoane, inclusiv suspendarea organizării concursului pentru angajarea unui nou salariat etc., indiferent de faptul dacă litigiul este unul de muncă clasic sau care rezultă din raporturile de serviciu, și examinate în contenciosul administrativ [8, p. 471].

Cu referire la aprecierea temeiului refuzului, în cadrul negocierilor părțile au aceleași drepturi și pot înainta fiecare propunerile sale, dar urmează să se țină cont de faptul că angajatorul nu poate propune condiții sub minimul garantat de lege, care duce la recunoașterea ilegalității refuzului, însă este absolut îndreptățit să respingă propunerile salariatului ce depășesc limitele minime garantate de lege, însă acest refuz va fi unul întemeiat [8, p. 472].

Refuzul neîntemeiat de angajare urmează să fie întocmit în formă scrisă, cu indicarea datelor de identificare ale angajatorului. Termenul de prezentare a refuzului, la general, nu este stabilit (însă existența locului de muncă vacant în state presupune necesitatea de îndeplinire imediată a muncii, și respectiv acesta trebuie să fie prezentat în termeni restrânși), însă legea stabilește cerințele respective în privința anumitor categorii de salariați, și anume art. 247 din CM al

RM stabilește că refuzul de angajare a unei femei gravide sau a unei persoane cu copil în vârstă de până la 6 ani trebuie să fie motivat, angajatorul informând în scris persoana în cauză timp de 5 zile calendaristice din data înregistrării cererii de angajare în unitate. Drept neîntemeiat urmează a fi apreciat orice refuz pe motiv discriminatoriu: se interzice oricare

limitare, fie directă, fie indirectă, în drepturi sau stabilirea unor avantaje, în cazul încheierii contractului individual de muncă în funcție de sex, rasă, etnie, religie, domiciliu, opțiune politică sau origine socială (al. 2 art. 47 al CM al RM) [8, p. 472].

Modificarea contractului individual de muncă poate avea loc doar prin semnarea unui acord adițional de modificare a contractului individual de muncă, de către ambele părți – altfel spus, doar la acordul de voință al acestora. Salariaților delegați în interes de serviciu li se garantează atât menținerea locului de muncă și salariului mediu, cât și compensarea cheltuielilor legate de deplasare, iar lipsa unui avans de achitare a deplasării ar constitui un motiv întemeiat, din partea salariatului, pentru refuzul de a pleca în deplasare [8, p. 480-481].

Pentru suspendarea contractului individual de muncă care a fost încheiat în cazul trimiterii în instanța de judecată a dosarului penal ce prevede comiterea de către salariat a unei infracțiuni necorespunzătoare cu munca prestată, până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești sau cererea organelor de control sau a organelor de drept, în cazul achitării ulterioare, salariatul urmează a fi restabilit în muncă; suspendarea contractului său individual de muncă va înceta de drept, el având dreptul să ceară de la organele respective (de anchetă, de control, nu de la angajator) despăgubiri, inclusiv cauzate prin neachitarea salariului în legătură cu suspendarea contractului individual de

muncă [8, p. 484].

Alte căi de soluționare a litigiilor de muncă sunt: 1. Instituția medierii, 2. Activitatea sindicatelor în vederea respectării drepturilor și intereselor salariaților, 3. Activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității. Legislatorul moldav a prevăzut numeroase instrumente judiciare și extra-judiciare de soluționare a litigiului de muncă la diferite etape, atât cele individuale, cât și colective. Adițional, anumite raporturi de muncă cad sub incidența altor instituții decât cele din sistemul judiciar, de exemplu – Consiliul pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității [9, p. 44-45].

Concluzii. Litigiile de muncă reprezintă acele probleme și neînțelegeri apărute la locul de muncă, care nu au fost soluționate de către salariat și angajator, dar pentru a căror soluționare legea prevede o anumită procedură, precum și intervenția unui organ de jurisdicție a muncii. Litigiile de muncă pot fi de diferită natură și pot apărea în diverse etape de desfășurare a raportului juridic de muncă, și anume: litigii precontractuale, contractuale și postcontractuale.

De asemenea, litigiile de muncă se examinează în cadrul tuturor treptelor de înfăptuire a justiției, și anume: prima instanță, în ordinea de apel și în ordinea de recurs ordinar și extraordinar, însă în R. Moldova nu există specializarea judecătorilor pe litigii de muncă, precum nu există nici instanțe specializate.

BIBLIOGRAFIE BIBLIOGRAPHY

1. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 12.08.1994. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128016&lang=ro#.
2. Boișteanu E., Romandaș N., Dreptul muncii, partea generală. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 154.
3. Codul muncii al Republicii Moldova, adoptat prin legea nr. 154-XV din 28.03.03. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 159-162/648 din 29.07.2003. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135052&lang=ro#.
4. Eșanu O., Macovei T., Litigii de muncă, ediția a III-a revăzută și adăugită. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016, p. 292.
5. Macovei T., Subiecții litigiilor de muncă, nr.4, 2016, publicat în Revista Națională de Drept, p. 13-17. Disponibil: <https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imagfile/1317Subiectii%20litigiilor%20de%20munca.pdf>.
6. Macovei T., Noțiunea și natura juridi-

- că a litigiilor de muncă, publicat în „Legea și Viața”, p. 11-16, 2016. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/11_16_Notiunea%20si%20natura%20juridica%20a%20litigiilor%20de%20munca.pdf.
7. Macovei Gh., ș.a., *Forme de apărare a drepturilor civile*, Chișinău: Tipografia centrală, 2014.
  8. Poalelungi M., Belei E., Sârcu D., *Manualul judecătorului pe cauze civile*, ediția a II-a, Chișinău, Tipografia Centrală, 2013, p. 1200.
  9. Pușcaș V., Lungu A., Sprînceană V., *Instanțe specializate în litigii de muncă. O evaluare a necesității lor în Republica Moldova*, Chișinău, Cartier, 2016, p. 62. Disponibil: https://crjm.org/wp-content/uploads/2016/03/Studiu_-Instante-specializate-in-litigii-de-munca_pag_3-64.pdf.
  10. <https://www.delucru.md/articles/ce-si-cum-trebuie-sa-faci-in-caz-de-concediere-sidemisie>.
  11. <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf;jsessionid>.

Evghenia GUGULAN,
asistent universitar, doctorandă,
Catedra „Drept privat”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
Republica Moldova,
e-mail: gugulan.eugenia@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0002-5960-1164

DESPRE AUTORI

Alina COPANCEAN,
studentă, anul IV,
grupa academică DFT 194, Facultatea DAOSP,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
Republica Moldova,
e-mail: anghelinanghel1@gmail.com

CZU 343.13

DOI 10.5281/zenodo.8128986

Elena-Ana DUDA,
drd.
PhD student

FACTORI CRIMINOGENI ÎN COMITEREA ACTELOR VIOLENTE ÎMPOTRIVA COPILOR NOU-NĂSCUȚI: ANALIZA CONTEXTULUI SOCIO-ECONOMIC ȘI A INFORMĂRII PRECARE

Acest articol examinează factorii criminogeni implicați în comiterea de acte de violență împotriva copiilor nou-născuți, concentrându-se pe standardele de viață scăzute, pe lipsa de informare și pe abuzul sexual. Nivelul de trai scăzut, prezent în multe țări cu un trecut socialist-comunist, generează instabilitate economică în familiile din mediul rural, ceea ce crește riscul de violență împotriva nou-născuților. Informarea deficitară cu privire la metodele contraceptive limitează accesul femeilor la opțiuni adecvate de planificare familială, contribuind la sarcini nedorite și problematice. Abuzul sexual și violul sunt factori importanți, victimele fiind expuse riscului de ascundere a sarcinii și de acte de violență împotriva nou-născuților. Combaterea acestor infracțiuni necesită sprijin pentru victime, o educație sexuală adecvată și promovarea unei culturi de denunțare.

Cuvinte-cheie: violență împotriva nou-născuților, nivel de trai scăzut, informare precară, abuz sexual, protecția nou-născutului

CRIMINOGENIC FACTORS IN COMMITTING VIOLENT ACTS AGAINST NEWBORN CHILDREN: ANALYSIS OF SOCIO-ECONOMIC CONTEXT AND POOR INFORMATION

This article examines the criminogenic factors involved in committing violent acts against newborn children, focusing on low living standards, poor information and sexual abuse. The low standard of living, present in many countries with a socialist-communist past, generates economic instability in rural families, increasing the risk of violence against newborns. Poor information about contraceptive methods limits women's access to adequate family planning options, contributing to unwanted and problematic pregnancies. Sexual abuse and rape are important factors, with victims being exposed to the risk of pregnancy concealment and violent acts against newborn children. Combating these crimes requires support for victims, adequate sex education and promoting a whistle-blowing culture.

Keywords: violence against newborn children, low standard of living, poor information, sexual abuse, protection of the newborn child.

Introducere. Comiterea actelor violente îndreptate împotriva copiilor nou-născuți este o problemă gravă cu consecințe devastatoare pentru societate. În acest articol, vom explora factorii criminogeni care contribuie la apariția acestor infracțiuni, concentrându-ne pe nivelul scăzut de trai, informarea precară privind metodele contraceptive și abuzurile sexuale. Vom analiza contextul socio-economic și impactul acestor factori asupra femeilor și nou-născuților, evidențiind necesitatea unor măsuri preventive și de intervenție adecvate.

Materiale și metode aplicate. Acest articol se bazează pe analiza unor date și informații colectate din diferite surse, inclusiv cercetări anterioare, studii de caz și rapoarte relevante. Metodologia implică o abordare interdisciplinară și integrarea multiplelor surse de informații pentru a obține o înțelegere comprehensivă a factorilor criminogeni în comiterea actelor violente împotriva copiilor nou-născuți.

Pentru a investiga nivelul scăzut de trai ca factor criminogen, au fost analizate date economice și sociale, inclusiv statistici privind veniturile și șomajul din diferite țări. De asemenea, s-au consultat studii și rapoarte care evidențiază impactul nivelului scăzut de trai asupra stabilității economice și sociale a familiilor, cu accent pe mediul rural.

În ceea ce privește informarea precară a femeilor cu privire la metodele contraceptive, s-au studiat resurse și materiale educaționale, instrucțiuni medicale și studii care abordează acest aspect. De asemenea, s-au analizat anchete sociologice și cercetări care evidențiază lacunele în educația sexuală și accesul limitat la servicii medicale specializate pentru femeile minore și cele cu vârste mici.

Pentru a explora rolul abuzurilor sexuale și violului în comiterea actelor violente împotriva copiilor nou-născuți, s-au consultat statistici și rapoarte referitoare la violența de gen și abuzurile sexuale. De asemenea, s-au analizat cercetări care evidențiază consecințele traumatizante ale acestor experiențe și dificultățile în raportarea lor autorităților.

Această abordare integrată a materialelor și metodelor aplicate a contribuit la obținerea unei perspective cuprinzătoare asupra factorilor criminogeni în comiterea actelor

violente împotriva copiilor nou-născuți și la formularea concluziilor și recomandărilor prezentate în acest articol.

Conținut de bază

I. Nivelul scăzut de trai ca factor criminogen

Unul dintre factorii determinanți ai comiterii actelor violente împotriva copiilor nou-născuți este nivelul scăzut de trai, care se constată într-o serie de țări cu trecut socialist-comunist. Acest aspect complex poate fi analizat din două perspective: una obiectivă, care ține de nivelul de trai raportat la întreaga societate într-un anumit interval de timp, și cealaltă subiectivă, care se referă la percepția individuală asupra statutului economico-financiar și raportarea la societate în care individul se află într-un moment dat [1, p. 35].

În special în mediul rural, femeile se confruntă cu dificultăți în menținerea unei activități lucrative stabile, iar rata șomajului este mai mare în această zonă. Acest fapt are un impact negativ asupra stabilității economice a familiilor și poate contribui la creșterea riscului de comitere a actelor violente împotriva copiilor nou-născuți. Femeile se confruntă cu provocări considerabile în îndeplinirea nevoilor lor și a nevoilor copiilor lor, iar această situație precară poate genera tensiuni și frustrări care pot culmina în acte de violență [1, p. 45].

Este important de menționat că starea economiei într-un anumit moment influențează în mod semnificativ nivelul de trai al populației și poate crea un mediu propice pentru apariția violenței în familie. Lipsa resurselor financiare adecvate, accesul limitat la bunuri și servicii esențiale precum hrană, îmbrăcăminte, adăpost și asistență medicală pot genera tensiuni și presiuni în cadrul familiei. Aceste condiții dificile pot afecta relațiile interpersonale și pot conduce la escaladarea comportamentelor violente [2, p. 91-93].

De asemenea, nivelul scăzut de trai poate afecta și capacitatea femeilor de a se ocupa corespunzător de copiii lor. Stresul financiar constant, dificultățile în asigurarea nevoilor de bază ale copiilor și presiunea de a face față responsabilităților parentale pot contribui la apariția comportamentelor violente. Este important de subliniat că violența nu are o jus-

tificare sau o raționalizare acceptabilă, dar înțelegerea factorilor care o pot influența ne poate ajuta să identificăm soluții și să intervenim în mod eficient.

Este evident că nivelul scăzut de trai joacă un rol semnificativ în comiterea actelor violente împotriva copiilor nou-născuți. Pentru a reduce acest fenomen și pentru a proteja copiii, este crucial să se adopte măsuri de sprijin și asistență pentru familiile cu venituri reduse, să se dezvolte programe de incluziune socială și să se ofere acces la servicii medicale și sociale de calitate. Îmbunătățirea nivelului de trai și crearea unui mediu favorabil dezvoltării armonioase a copiilor reprezintă obiective esențiale în lupta împotriva violenței în familie [2, p. 45-48].

Astfel, nivelul scăzut de trai se relevă a fi un factor criminogen în comiterea actelor violente îndreptate împotriva copiilor nou-născuți. Prin abordarea acestui aspect sub două laturi, cea obiectivă și cea subiectivă, se poate observa că situația socio-economică precară, în special în mediul rural, poate crea un mediu propice pentru manifestarea violenței. Stresul financiar, dificultățile în asigurarea nevoilor de bază ale familiilor și presiunile asociate responsabilităților parentale pot conduce la comportamente violente împotriva copiilor. Pentru a contracara această problemă, este crucial să se implementeze politici și programe de sprijin pentru familiile cu venituri reduse, să se promoveze incluziunea socială și să se asigure accesul la servicii medicale și sociale de calitate [3, p. 65].

În concluzie, nivelul scăzut de trai este un factor important în determinarea violenței îndreptate împotriva copiilor nou-născuți. Pentru a combate acest fenomen, este necesară o abordare integrată care să vizeze îmbunătățirea nivelului de trai al familiilor, asigurarea accesului la servicii esențiale și promovarea unui mediu familial sănătos și lipsit de violență. De asemenea, educația și informarea adecvată cu privire la planificarea familială și metodele contraceptive pot juca un rol crucial în prevenirea sarcinilor nedorite și a situațiilor de stres asociate. Iar combinația de intervenții sociale, economice și educative va contribui la crearea unei societăți în care copiii să fie protejați și să crească într-un mediu sigur și sănătos.

II. Informarea precară privind metodele contraceptive

Unul dintre factorii criminogeni care contribuie la comiterea infracțiunilor împotriva copiilor nou-născuți este informarea precară a femeilor cu privire la metodele contraceptive și educația sexuală [4, p. 90]. Este evident că lipsa cunoștințelor despre opțiunile contraceptive disponibile, inclusiv cele naturale și cele medicale, poate expune femeile la riscul de a deveni mame în circumstanțe nepotrivite sau dificile, având consecințe negative asupra lor și asupra copiilor lor [5].

Din diferite studii de valoare reiese că femeile minore și cele cu vârste mici se confruntă cu un acces limitat la informații referitoare la educația sexuală și sănătatea reproducerii [6, p.52]. Este crucial să se ofere o educație sexuală adecvată și să se asigure accesul la servicii medicale specializate pentru a preveni sarcinile nedorite și problemele asociate cu acestea. Lipsa informațiilor și a accesului la servicii adecvate poate contribui la creșterea numărului de nașteri premature și poate expune atât mamele tinere, cât și copiii lor, unor riscuri majore [4].

Este important de menționat că informarea precară în domeniul contracepției poate avea consecințe grave asupra sănătății reproductive a femeilor. Absența accesului la informații corecte și actualizate despre diferite metode contraceptive, modalități de prevenire a sarcinii și planificarea familială poate genera confuzii și neclarități în rândul femeilor. Aceasta poate duce la alegeri inadecvate în ceea ce privește contracepția și poate expune femeile la riscuri legate de sănătatea lor și a copiilor lor [4].

Pentru a contracara această problemă, este necesară o abordare cuprinzătoare care să includă furnizarea de informații complete și precise despre metodele contraceptive disponibile, beneficiile și riscurile asociate cu acestea. De asemenea, este crucial să se dezvolte programe de educație sexuală în școli și comunități, care să promoveze cunoștințele și abilitățile necesare pentru o viață sexuală sănătoasă și responsabilă.

În concluzie, informarea precară a femeilor cu privire la metodele contraceptive și educația sexuală reprezintă un factor criminogen în comiterea infracțiunilor împotriva copiilor nou-născuți. Prin asigurarea accesului la informații

corecte și actualizate, prin dezvoltarea programelor de educație sexuală și prin promovarea planificării familiale responsabile, putem contribui la prevenirea sarcinilor nedorite și la protejarea sănătății atât a femeilor, cât și a copiilor lor.

III. Abuzurile sexuale și violul ca factori criminogeni

Abuzurile sexuale și violul reprezintă factori extrem de semnificativi în determinarea femeilor de a ascunde o sarcină nedorită și în comiterea actelor violente împotriva copiilor nou-născuți. Este alarmant faptul că victimele acestor atrocități pot proveni atât din interiorul familiei, cât și din mediul social în care trăiesc [5, p.14-16]. Prezența relațiilor ocazionale și a anurajelor nefaste crește în mod considerabil riscul de a fi supuse agresiunii și violului [6, p.77].

Experiențele traumatizante trăite de aceste femei pot avea consecințe devastatoare, inclusiv sarcini neglijate și abandonate. Aceste femei se confruntă adesea cu dificultăți de ordin psihologic și fizic, care le afectează atât pe ele, cât și pe copiii lor nenăscuți. Cu toate acestea, este profund îngrijorător faptul că multe dintre aceste acte de violență rămân nedezvăluite, fiind trecute sub tăcere și perpetuând astfel ciclul vicios al violenței.

Este imperativ ca societatea să ofere sprijin adecvat și suport victimelor, iar autoritățile să întreprindă măsuri eficiente pentru a combate aceste infracțiuni grave. Este necesară o schimbare în mentalitate și promovarea unei culturi a denunțării, astfel încât victimele să aibă încredere în sistemul de justiție și să se simtă încurajate să raporteze astfel de incidente traumatizante [7, p. 52]. Doar astfel putem pune capăt tăcerii complice și putem asigura protecția femeilor și a copiilor împotriva violenței și abuzului [8].

Mai mult decât atât, este vital să se ofere educație și informare adecvată privind drepturile și opțiunile disponibile victimelor violenței sexuale și abuzului. Este esențial să se dezvolte programe de intervenție și recuperare care să ofere suport holistic pentru aceste femei, inclusiv servicii de consiliere, asistență medicală și acces la centre de adăpost și refugiu [9].

În concluzie, abuzurile sexuale și violul reprezintă factori deosebit de periculoși în determinarea femeilor de a ascunde o sarcină nedorită și în comiterea actelor violente împotri-

va copiilor nou-născuți. Pentru a proteja aceste femei vulnerabile și copiii lor, este necesară o abordare cuprinzătoare care să includă sprijinul victimelor, sancționarea agresorilor și promovarea unei culturi a denunțării. Doar prin eforturi concertate și angajamentul întregii societăți putem aspira la o lume în care nicio femeie sau copil să nu fie expus la violență și abuz.

Concluzii. Analiza factorilor criminogeni în comiterea actelor violente împotriva copiilor nou-născuți evidențiază interconexiuni complexe între contextul socio-economic, informarea precară și abuzurile sexuale. Nivelul scăzut de trai, precum și starea economiei într-o anumită perioadă, pot crea condiții nefavorabile care conduc la tensiuni și violență în familii. Informarea precară cu privire la metodele contraceptive limitează posibilitățile femeilor de a-și controla fertilitatea și de a lua decizii informate cu privire la reproducere.

Abuzurile sexuale și violul creează un mediu în care femeile se simt amenințate și vulnerabile, și care poate genera acte violente împotriva copiilor nou-născuți. Pentru a combate aceste probleme, este necesară o abordare cuprinzătoare, care să includă măsuri preventive, educație sexuală adecvată, acces la servicii medicale specializate și suport pentru victime.

În urma studiului, propunem următoarele recomandări:

1. Îmbunătățirea condițiilor socio-economice: Guvernele și organizațiile relevante ar trebui să se concentreze pe creșterea producției agricole și industriale, reducerea inflației și promovarea oportunităților de angajare pentru femei. Prin crearea unui mediu economic stabil și asigurarea accesului egal la resurse și servicii, se poate reduce presiunea financiară asupra femeilor și, implicit, tentația de a comite infracțiuni.

2. Educație și formare profesională: Investițiile în educație și formare profesională pentru femei sunt esențiale pentru creșterea șanselor lor de a găsi un loc de muncă și de a se integra în societate. Prin dezvoltarea abilităților și competențelor, se poate spori autonomia economică a femeilor și se poate reduce riscul de implicare în comportamente infracționale.

3. Sprijin pentru femeile vulnerabile: Este necesară implementarea unor programe și servicii specifice pentru femeile vulnerabile, cum

ar fi cele care se confruntă cu sărăcia, violența domestică sau probleme de sănătate mentală. Aceste servicii ar trebui să ofere sprijin psihologic, asistență juridică, consiliere și acces la resurse și servicii sociale, astfel încât femeile să poată depăși provocările și să nu ajungă în situații de risc infracțional.

4. Sensibilizare și educație în comunitate: Promovarea unei culturi a respectului și a valorilor non-violente în cadrul comunităților este esențială pentru prevenirea infracțiunilor comise de femei. Campanii de sensibilizare și programe educaționale ar trebui să se adreseze atât femeilor, cât și bărbaților, pentru a promova relațiile sănătoase, egalitatea de gen și rezolvarea conflictelor în mod pașnic.

5. Consolidarea sistemului de justiție și protecția victimelor: Este necesară consolidarea sistemului de justiție penală pentru a asigura investigații eficiente și procese corecte în cazurile de infracțiuni comise de femei. De asemenea, trebuie să se ofere protecție adecvată victimelor, inclusiv victimelor de violență domestică și copiilor abandonați, prin furnizarea de servicii de consiliere, adăpost și asistență juridică.

Aceste recomandări ar trebui să fie implementate într-un cadru integrat și de colaborare, implicând guvernele, organizațiile neguvernamentale, mediul academic și societatea civilă, în vederea reducerii criminalității feminine și asigurării unui mediu sigur și incluziv pentru femei și copii.

BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAPHY

---

1. Pop O. ș.a. Criminologie generală. Manual. Chișinău, 2005.
2. Păunescu C. Agresivitatea și condiția umană. București: Ed. Tehnică, 1994.
3. OSCE. Violența în familie în Republica Moldova. Practică judiciară și acte normative naționale și europene. Chișinău, 2014.
4. Cicala Al. Analiza criminologică și prevenirea avorturilor ilegale. Teza de doctor, 2019.
5. Gagauz O. Sarcina în vârsta adolescenței. Academia de Științe a Moldovei, Institutul Național De Cercetări Economice, Centrul Cercetări Demografice, Chișinău, 2015, p. 34. Disponibil pe https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/Policy%20paper_Sarcina%20in%20varsta%20adolescentei_2014.pdf, accesat la 14 mai 2023.
6. Copacinschi M. ș.a. Relații Armonioase în familie. Suport informațional. Chișinău, 2017.
7. INSP. Ziua Mondială a Contracepției. Analiză de situație. 2019, p. 52. Disponibil pe https://www.dsptimis.ro/promovare/zm_contraceptie_19_analiza.pdf, accesat la 13 mai 2023.
8. Organizația Salvați Copiii. Analiza situației gravidelor, mamelor și copiilor din mediul rural, 2018. Disponibil pe <https://www.salvaticopiii.ro/sci-ro/files/02/02709a67-83ca-4828-a0fa-f9ce8f1d8cb8.pdf>, accesat la 13 mai 2023.
9. Rusu V. Studiu privind realizarea drepturilor victimelor violenței în familie în Sistemul de Asistență și protecție din Republica Moldova. Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada”, Chișinău, 2013.

DESPRE AUTOR

Elena-Ana DUDA,

doctorandă,

Universitatea Liberă Internațională din Moldova,

comisar șef de poliție în cadrul Brigăzii

de Combatere a Criminalității Organizate

Constanța, România,

e-mail: elena_oglinda@yahoo.com

CZU 343.144.5:343.98

DOI 10.5281/zenodo.8128996

Sergiu NESTOR

Andrei LUNGU,
drd.
PhD student

INTERPRETAREA CRITICĂ A PRINCIPIILOR DETECȚIEI MINCIUNII ÎN CRIMINALISTICĂ

În acest articol ne propunem să facem o analiză și evaluare a unor tehnici de interviuare și detectare a comportamentului simulat, utilizate de cercetători și lucrători practici în activitatea polițienească.

Vom veni cu explicații și interpretări critice ale principiilor și mecanismelor care fundamentează principalele tehnici de detecție a comportamentului simulat în activitatea ofițerilor de investigație și de urmărire penală.

Ne vom referi la tehnicile eficiente de detecție a simulării și la cele ineficiente, precum și la greșelile comise de unii practicieni de a folosi stereotipuri în interpretarea veridicității informațiilor.

Vom analiza elemente de psihologie cognitivă aplicată sub aspect criminalistic, ca fiind un domeniu de interes interdisciplinar. De asemenea, vom veni cu o evaluare a abordării coercitive, care utilizează manipularea psihologică a martorilor și a persoanelor suspecte.

Cuvinte-cheie: detectarea minciunii, mesaj non-verbal, mesaj para-verbal, etapă pre-test a examinării poligraf, tehnici de interviuare.

CRITICAL INTERPRETATION OF THE PRINCIPLES OF LIE DETECTION IN FORENSICS

In this article we aim to analyze and evaluate some interviewing and feigned behavior detection techniques used by researchers and practitioners in policing.

We will come with an explanation and critical interpretation of the principles and mechanisms that underpin the main techniques for detecting simulative behavior in the work of investigative and criminal prosecution officers.

We will refer to the effective techniques of detecting simulation and the ineffective ones, the mistakes made by some practitioners to use stereotypes in interpreting the veracity of information.

We will analyze elements of applied cognitive psychology from a forensic aspect, as a field of interdisciplinary interest.

We will come up with an assessment of the coercive approach, which uses psychological manipulation of witnesses and suspects.

Keywords: lie detection, non-verbal message, para-verbal message, pre-test stage of the polygraph examination, interviewing techniques.

Introducere. Nu există act infracțional care nu ar lăsa urme. Dacă ar fi să analizăm conceptul de urmă prin prisma doctrinei criminalistice, mulți din noi se vor gândi la urme materiale, ce rămân în câmpul infracțional ca rezultat al activității infracționale.

În literatura de specialitate, noțiunea de urmă în sens larg, este definită ca fiind o schimbare ce intervine în mediul înconjurător ca rezultat al activității infracționale. În viziunea criminalistului român Ion Mircea, urma este „orice modificare materială produsă la locul săvârșirii faptei și care poate fi utilă cercetării criminalistice” [1].

În sens restrâns, se au în vedere „urmele formate prin reproducerea construcției exterioare a unui obiect asupra altui obiect” [2].

Prof. Emilian Stancu definește urma ca fiind orice modificare materială intervenită în condițiile săvârșirii unei fapte penale, între faptă și modificarea produsă existând un raport de cauzalitate.

Observăm că, în doctrina românească cu privire la definirea urmelor în criminalistică, există doar o abordare a urmei, sub aspect material, adică urma este un produs „palpabil”.

Referindu-ne la puncte de vedere ale savanților în criminalistică, precum că unele informații cu privire la activitatea infracțională pot fi ascunse sub forma întipăririlor în memoria martorilor, făptașilor, victimei, considerăm că urmele în criminalistică pot fi materiale și memoriale.

Nu putem fi în totalitate de acord cu acei criminaliști, care afirmă că informația din memoria unei persoane ar trebui definită ca urmă memorial-fixată (psihofiziologică) [3, p.16].

Într-o abordare simplistă, memoria este un proces psihic cognitiv, care realizează întipărirea, păstrarea și reactualizarea informației. Nu vedem interdependența între psihicul persoanei și reacțiile fiziologice, și prin urmare considerăm greșită folosirea noțiunii de „psihofiziologică” în definiția de mai sus.

Importanța urmelor de natură memorială, în activitatea de cercetare a infracțiunilor, este extrem de mare și poartă caracter de identificare, oferind indici în căutarea făptuitorilor.

Scopul studiului. Autorii își propun

să facă o analiză a elementelor și principiilor detecției minciunii în activitatea polițienească.

Metode și materiale aplicate. Cercetarea va fi realizată prin valorificarea metodei de cercetare specifice teoriei și doctrinei juridice, cum ar fi: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică, descrierea, deducția, metoda istorică. Materialele utilizate în vederea realizării studiului le constituie publicațiile cercetătorilor din domeniu, materiale analitice ale practicienilor, precum și legislația relevantă. De asemenea, baza științifică a cercetării o constituie diverse studii cuprinse în culegeri de materiale ale conferințelor, articole științifice, comentarii aplicative etc.

Rezultate obținute și discuții. Pornind de la definiția cercetării criminalistice, ca fiind „un proces destul de complicat care are ca scop restabilirea evenimentului infracțional produs în trecut, după probele descoperite de către ofițerul de urmărire penală sau procuror în prezent.”, precum și definiția rolului ofițerului de urmărire penală: „cel mai important element, determinant, al structurii organizatorice și psihologice a activității ofițerului de urmărire penală constă în acumularea și studierea celor mai diverse elemente de fapt, circumstanțe, date în baza cărora el va restabili complet evenimentul produs în trecut, corelațiile diferitelor persoane implicate în evenimentul respectiv, precum și personalitatea subiectului care a săvârșit infracțiunea” [4], înțelegem că caracteristica criminalistică a infracțiunii produse se formează în cadrul urmăririi penale.

Activitatea de cunoaștere a faptului infracțional este condiționată direct de totalitatea urmelor materiale identificate, dar în același timp și de declarațiile martorilor, părții vătămate, persoanelor suspecte, care sunt denumite ca urme memoriale.

Urmele memoriale nu sunt accesibile percepției directe, ele formându-se ca rezultat al unui proces mental complex. Amintirea în psihologie mai este definită ca un proces de extragere a informațiilor din memorie.

În viziunea noastră, urmele memoriale reprezintă o declarație a reflecției unui eveniment din viață, aproximativ definit. Unii autori fac referire la amintiri episodice, ca fiind „o că-

lătorie a minții în timp, un moment în care ne revin în minte întâmplările petrecute anterior, așa cum se întâmplă atunci când ne gândim la o discuție purtată cu un prieten sau la retrăirea unui eveniment ce a avut loc de curând” [5].

În activitatea polițienească aceste urme prezintă interes în forma materializată a declarațiilor ce ar putea elucida circumstanțele comiterii infracțiunii. Spre exemplu: descrierea aspectului infractorului; descrierea acțiunilor ce au avut loc în câmpul infracțional; descrierea obiectelor, armelor, unităților de transport, ce au fost folosite la comiterea infracțiunii, caracterizează sunetele și mirosurile prezente în câmpul infracțional etc.

Atestăm în perioada ultimilor decenii un salt mare în aplicarea tehnicii și tehnologiilor performante de ridicare, fixare, examinare a urmelor materiale. Acest lucru se datorează unui progres tehnologic existent la nivel mondial, precum și unei deschideri a țării noastre în raport cu statele europene și SUA. Instrumentarul tehnico-criminalistic este într-un continuu proces de îmbunătățire, devenind tot mai tehnologizat, fapt care permite obținerea informațiilor foarte valoroase, ca urmare a examinării urmelor materiale.

Interpretarea urmelor memoriale creează mai multe dificultăți, motivul fiind faptul că procesul formării acestor urme, de la percepție până la transmiterea informației, este de natură psihologică. De-a lungul acestui proces, psihicul uman este influențat de numeroși factori obiectivi și subiectivi, a căror acțiune se reflectă în cele din urmă într-un fel sau altul asupra complexității și fiabilității mărturiei [6].

Trebuie să ținem conștient și de faptul că, în timp, o persoană tinde să uite circumstanțele evenimentelor la care a fost martor ocular.

Pentru un rezultat de succes al unei interviuări/audieri, ofițerul de urmărire penală va utiliza tehnici și metode de interviuare care să diminueze impactul factorilor negativi ce ar putea denatura și influența mărturiile interviuatiilor. Un exemplu elocvent în acest sens este experimentul lui Solomon Asch, cu privire la conformismul de grup.

Reprezintă o adevărată provocare pentru angajatul poliției stabilirea adevărului în

declarațiile unei persoane. Simularea în viața cotidiană este des întâlnită și atâta timp cât nu dau naștere faptelor cu repercusiuni sociale, ele sunt inofensive. Situația este cu totul alta, când se încearcă intenționat să se ducă în eroare organele de cercetare a infracțiunilor.

Considerăm că un comportament simulat este o încercare intenționată, de fond psihosomatic, de a ascunde sau falsifica sensul unei realități, ce s-a produs în trecut.

Comportamentul are o latură directă observabilă, aparentă, cum ar fi limbajul vorbit sau gestul, mișcarea membrelor sau corpului, expresivitatea feței etc., și o latură inaparentă – comportamentul interior, micro-mișcările laringelui în limbaj intern, activitatea ideomotorie, activitatea ritmului cardiac modificat ca răspuns la o incitare, modificarea de volum a vaselor sangvine etc. [7]

Referindu-ne la latura observabilă, considerăm că insensibilitatea emotivă ar fi un factor ce induce în eroare interviuatorul și creează un risc pentru identificarea comportamentului disimulat.

Sigur că nu există o insensibilitate totală, existând la ora actuală instrumentar ce ar detecta ușor reacțiile organismului la nivelul sistemului nervos vegetativ, care nu poate fi controlat prin voință. Ne referim la sistemele computerizate de tip poligraf, care sunt destul de des folosite la depistarea comportamentului simulat și au o acuratețe de aproximativ 98%.

În Republica Moldova, la ziua de azi, organele polițienești sunt dotate cu sisteme computerizate de tip poligraf de ultimă generație, de producție americană Lafayette LX6.

O declarație a unei persoane este adevărată, atunci când ea constă în livrarea informației de fapt, precisă și exactă, care nu a fost intenționat denaturată. Înțelegem din acest context, că acțiunea minciunosului constă în a denatura deliberat o informație. Minciuna este o afirmație contrazisă de observație și experiență, care are loc premeditat și creează o formă de conflict interior de ordin psihologic. Omului ca ființă îi este impropriu minciuna și atunci când există necesitatea de a denatura adevărul, acest lucru nu rămâne neobservat de un observator experimentat.

O simulare sau o disimulare perfectă nu este posibilă și datorită relațiilor strânse între manifestările psihice și cele fiziologice (greu de stăpânit), descoperirea comportamentului real fiind posibilă pentru un observator avizat [8].

Motivele de a avea un comportament disimulat sunt diferite, dar cele mai des întâlnite se referă la: a minți pentru a evita consecințele, a minți pentru a obține un avantaj, a minți pentru a se pune în valoare etc.

Ofițerii de investigație și de urmărire penală întâlnesc mai des acel comportament de denaturare a adevărului, motivat de frica de a nu fi pedepsit.

Principiile detecției comportamentului simulat se referă la un set de reguli, ce trebuie respectate în stabilirea minciunii și care nu ar permite interpretarea și evaluarea greșită a informației declarate.

Din punctul nostru de vedere, principiile ce ar trebui respectate în cadrul detecției ne-instrumentale a minciunii în declarațiile unei persoane se referă la:

◆ Nu există niciun indiciu, în baza căruia am putea veni cu o concluzie clară că persoana minte.

Nu există o reacție fiziologică, asemănătoare nasului lui Pinocchio, care ne permite să identificăm minciuna. Asta înseamnă că reacțiile fiziologice trebuie privite în ansamblu său și coroborate între ele. Dacă, spre exemplu, o persoană se scarpină la nas, atunci când vă relatează o informație, asta înseamnă că minte? S-ar putea ca persoana să fie alergică la ceva, sau răcită. O altă situație, spre exemplu, este atunci când o persoană transpiră pe momentul declarării. Sigur că transpirația poate apărea și ca rezultat al altor procese, fapt care nu ne permite să scoatem o concluzie certă cu privire la denaturarea adevărului.

În situațiile în care o persoană vine cu o declarație la organul polițienesc, acest comportament este însoțit de stres și prin urmare orice mișcare necontrolată poate fi interpretată greșit. În acest caz, noi trebuie să-i acordăm timp suficient interlocutorului pentru a se adapta la prezența noastră și la ambianța existentă.

◆ Detectarea minciunii trebuie să înceapă de la stabilirea comportamentului de bază (de

fon) al persoanei.

De obicei, comportamentul de bază este acela care presupune că persoana discută pe teme abstracte, în mod relaxat, în condiții de confort emoțional și nu are necesitatea de a minți. Tehnicile detecției comportamentului simulat se bazează pe analiza reacțiilor unei persoane ce apar ca diferență între comportamentul de bază și comportamentul urmat de stimuli afectogeni. Stimuli afectogeni ar putea fi sub forma întrebărilor, sunetelor, imaginilor, mirosurilor, vizualizării obiectelor etc.

Ce anume ar trebui să aibă în vizor intervievatorul? Considerăm că organele ce trădează emoția se referă la:

- Ochi.
- Culoarea pielii, nuanțele pielii feței (înroșire, pălire).
- Respirație.
- Gesturile de acoperire.
- Volumul și intensitatea vocii.
- Schimonosirea voită sau spontană a feței (grimasă).
- Viteza expunerii și modificarea vocabularului (aparitia cuvintelor parazit, cuvinte de legătură etc.).

Am enumerat mai sus doar organele, care tradițional trebuie avute în vedere. La ele urmează adăugate și o mulțime de alte detalii, care se stabilesc individual (mișcări ale corpului, indici para-verbali etc.).

◆ Prezența contradicțiilor expunerii.

Pe parcursul interviului, vom analiza logica expunerii, identificând neconcordanța în declarații. Spre exemplu: o persoană ne declară precum că, auzind focuri de armă, a fugit să se ascundă și din acest motiv nu a văzut trăgătorul, și prin urmare nu poate să-l descrie. Apar din aceste declarații mai multe neconcordanțe: Dacă nu a văzut trăgătorul, de ce a hotărât că s-a tras din armă de foc?

În aceeași ordine de idei, atunci când o persoană aude un zgomot puternic, instinctiv va îndrepta privirea spre sursa sunetului pentru a se asigura că acest fapt nu creează un pericol pentru ea. Este o reacție normală a omului, demonstrată de o multitudine de experimente în acest sens.

Există situații când o persoană vine cu o

expunere pregătită din timp și declară cursiv, încrezută în sine, controlându-și mișcările. Trebuie, în aceste situații să-l scoateți din zona de confort, formulându-i întrebări la care nu se așteaptă. Acest lucru permite derutarea interlocutorului.

De asemenea, un număr prea mare de detalieri ar putea fi un indiciu că sunteți mințit. Detaliile adesea sunt oferite pentru a câștiga credibilitatea intervievatorului. Dacă într-o declarație primiți prea multe detalii, asta nu înseamnă că sunteți mințit în mod sigur, dar este un indiciu pentru a fi precaut.

Analizând perspectiva istorică a teoriilor în domeniul detecției minciunii, identificăm o varietate vastă a tehnicilor și metodelor existente. Nu toate însă au un substrat factologic relevant și cu aplicabilitate juridică.

◆ Serul adevărului (pentothalul de sodiu) – o denumire colocvială pentru o gamă largă de substanțe psihoactive, utilizate pentru a obține informații de la persoane care nu pot sau nu doresc să le divulge altfel.

Pentothalul de sodiu s-a dovedit a fi un sedativ puternic, pentru contracararea anxietății acute. Ideea de bază a folosirii pentothalului era anularea inhibițiilor, inclusiv teama de represalii, și încurajarea interviuatului să vorbească.

Considerăm că faima acestui preparat este exagerată, datorită popularizării acestuia în filmele artistice, dar în același timp ne întrebăm dacă se respectă cerințele de etică în acest sens.

Nu cunoaștem cazuri, în care declarațiile persoanei sub influența pentothalului au fost acceptate de instanță ca mijloace de probă, dar nu putem exclude faptul că el nu este folosit în alte circumstanțe.

◆ Analiza stresului vocal – metodă de analiză a reacției fiziologice, manifestată în voce ca o variație acustică, drept urmare a unui stimul.

◆ Detectarea minciunii după scrisul de mână.

Există mai multe păreri, precum că emoțiile pot fi detectate după modul în care este așezat un text pe foia de hârtie. Se vor lua în calcul: presiunea scrisului, viteza de scriere, câmpurile laterale, linia scrisului, etc.

Considerăm că această modalitate de a

analiza un text de mână în vederea detectării minciunii poate fi acceptat condiționat, doar în coroborare cu alți indicatori.

◆ Poligraful – instrumentar folosit la amplificarea și înregistrarea reacțiilor psihofiziologice ale persoanei, ca rezultat la stimulii auditivi.

Acest instrumentar a cunoscut o evoluție vertiginoasă pe parcursul ultimelor decenii și este pe larg aplicat în diferite domenii.

Referindu-ne la aplicabilitatea sistemelor tip poligraf în criminalistică, acesta este un instrumentar ce are utilitate la investigarea infracțiunilor. Practica demonstrează rezultate foarte bune ale aplicării poligrafului la etapa elaborării versiunilor criminalistice, în activitatea specială de investigații, precum și la etapa urmăririi penale.

Deseori, poligraful este folosit ca mijloc de influență psihologică asupra persoanei și, prin urmare, de obținere a unor declarații benevole de recunoaștere a vinovăției. În 20% din cazurile când se dispune o testare poligraf, dacă etapa pre-test este construită corect de către

poligrafolog, persoana recunoaște fapta comisă și testarea propriu-zisă nu mai are loc.

Sigur că este extrem de importantă și calificarea examinatorului poligraf. Din păcate, în Republica Moldova nu există niciun specialist poligrafolog autorizat cu studii juridice, cu cunoștințe temeinice în domeniul dreptului penal, criminalistică, criminologie etc.

Valoarea juridică a testării poligraf în Republica Moldova este una de orientare [9], chiar dacă peste 75 de state, cu un grad avansat de democrație utilizează pe larg poligraful și îi atribuie o valoare probantă în instanță.

◆ Stimularea magnetică transcraniană (TMS) – o metodă puțin cercetată în domeniul detecției minciunii.

TMS este o procedură neinvazivă de stimulare a creierului, care servește ca un tratament pentru depresie.

◆ Tehnica electro-encefalografică (EEG) – reprezintă o tehnică de înregistrare și interpretare a activității electrice a creierului.

Tehnică EEG se numește „Brain Fingerprinting”. Această tehnică mai este cunoscută sub denumirea de amprentare cerebrală, fiind dezvoltată de Lawrence Farwell, fost profesor și cercetător asociat la Universitatea Harvard, iar în prezent președinte și șef cercetător științific la Brain Fingerprinting Laboratories.

Tehnică dată folosește cunoscutul semnal electric P 300, emis de către creierul omului, în aproximativ 300 de milisecunde după ce individul e pus în situația de a se confrunța cu un stimul vizual cunoscut sau de o semnificație specială pentru el [10].

◆ Tehnica captării imaginii termice la nivelul feței.

La ora actuală, există mai multe cercetări pe domeniul detecției „hărții termale” a feței, cu folosirea razelor IR. Sistemul experimental dezvoltat pentru evaluarea comportamentului simulat, cunoscut sub denumirea de mecatronic tip SB-MET V.1.0, este conceput pentru fixarea proceselor motrice de ordinul micro și macro ale mișcărilor, fiind dotat cu cameră IR.

Doar două din cele enumerate supra sunt acceptate și au un fundament științific solid: poligraful și tehnica EEG. Cu referire la celelalte, considerăm că se impun acțiuni ce implică

noi abordări, pentru a obține un loc în șirul teoriilor științifice solide ale studiului comportamentului simulat.

Generalizând, conchidem că multe din tehnicile și metodele prezentate mai sus nu se încadrează în normele etice sau empirice, fiind lipsite de obiectivitate, rigurozitatea metodei științifice neavând o argumentare relevantă.

Un loc aparte îl are comportamentul simulat al intervievatorului. Este o temă care ar trebui abordată amănunțit într-un articol aparte. Ne referim la situațiile din practica judiciară, în care ofițerii de poliție (ofițerii de investigație, ofițerii de urmărire penală ș.a.) folosesc procedee de tactică criminalistică ce implică minciuna în scopul obținerii unei declarații cu conținut veridic din partea infractorului. Această strategie are menirea de a pune presiune psihologică pe persoana suspectă în vederea determinării acesteia de a spune adevărul.

Ne referim la:

– Tactica întâlnirilor surpriză;

Tactica întâlnirilor surpriză este folosită în cazul pluralității de infractori și devine eficientă dacă se recurge la ea în momente psihice de o anumită tensiune, create în mod intenționat pentru a se obține declarații sincere.

Tactica întâlnirilor surpriză este utilizată în cazul suspectilor nesinceri, de regulă fiind implicat un martor sau un complice care este condus „dintr-o eroare” în același birou cu suspectul. Întâlnirea surpriză are drept scop vulnerabilizarea poziției nesincere a suspectului și inducerea sentimentului că a fost „trădat” sau abandonat de grupul din care face parte.

– Folosirea probelor de vinovăție.

Acest procedeu tactic este folosit aproape exclusiv în cazul învinutului/ inculpatului nesincer, care folosește toate posibilitățile sale ori cele oferite involuntar de anchetator, în vederea denaturării adevărului și îngreunării cercetărilor. Despre această categorie de învinuți se afirmă, cu justificat temei, că recunosc numai atunci când sunt convingși de temeinicia probelor care îi acuză [11].

În concluzie, considerăm că sistemul, tehnicile și metodele de evaluare neinstrumentală a informațiilor/declarațiilor unei persoane, prin prisma detecției minciunii bazate pe

analiza unor indici comportamentali, trebuie privite ca o formă de investigație științifică interdisciplinară. Aplicabilitatea acestor tehnici este una foarte variată pe plan internațional,

dar din punctul nostru de vedere există necesitatea unor verificări experimentale multiple în vederea testării acestor metode.

BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAPHY

1. Ion Mircea, *Criminalistica*, Iași: Ed. Fundației „Chemarea”, 1992.
2. Camil Suci, *Criminalistica*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1972.
3. Suport de curs, *Criminalistica*, 2017 <https://drept.uspee.md/wp-content/uploads/sites/10/2018/12/ghid-metodic-la-cursul-criminalistica.pdf>.
4. M. Gheorghită, *Tratat de metodică criminalistică*, Chișinău: CEP USM, 2015.
5. John T. Wixted, Stephen D. Goldinger, Larry R. Squire, Peter N. Steinmetz, „Coding of episodic memory in the human hippocampus”, publicat online 16.01.2018 <https://www.pnas.org/doi/abs/10.1073/pnas.1716443115>, vizitat 11.01.2023.
6. Ирина Пяткова, Светлана Мосина, Тактика допроса свидетелей и потерпевших по делам о нераскрытых преступлениях прошлых лет. В: Вестнике Уральского юридического института МВД России, 2015.
7. V. Dragomirescu, *Determinism și reactivitate umană*, 1990, p. 140.
8. John E. Reid, Fred E. Inbau, *Truth and deception the polygraph technique*, SUA, 1966, pg.159.
9. LEGEA Nr. 269 din 12-12-2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf), art. 22, (1) lit. j).
10. Iurie Odagiu, Andrei Lungu, *Amprenta cerebrală – metodă revoluționară aplicată la exonerarea nevinovaților*. În: *Materialele conferinței științifice cu participare internațională din 9 decembrie 2021*, p. 431, https://www.academy.police.md/wp-content/uploads/2022/04/Protectia_drept_si_liber_omului_in_proces_asig_ordin_si_securit_publice.pdf.
11. Tudor Osoianu, Iurie Odagiu, Dinu Ostavciuc, Constantin Rusnac, *Tactica acțiunilor de urmărire penală*, Chișinău: Ed. „Cartea Militară”, 2020.

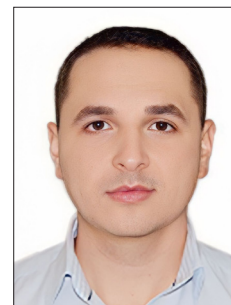
DESPRE AUTORI**Sergiu NESTOR,***formator,**Departamentul formare profesională ofițeri**Direcția dezvoltare profesională,**Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,**Republica Moldova,**e-mail: sergiu.nestor65@mail.ru**ORCID: 0000-0003-0450-5500***Andrei LUNGU,***doctorand,**Școala Doctorală „Științe penale și drept public”,**Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,**Republica Moldova,**master în drept,**master în psihologie**e-mail: andrei.lungu@mai.gov.md**ORCID: 0000-0002-2474-5299*

CZU 342.9

DOI 10.5281/zenodo.8170877

Evghenia GUGULAN,
drd.
PhD student

Alexandru SAVVA,
drd.
PhD student

CARACTERELE JURIDICE ALE ACTELOR PROCEDURAL-CONSENSUALE ÎN CADRUL PROCESUL CONTRAVENȚIONAL

Distincția clasică a dreptului, în dreptul privat și dreptul public, a făcut pe durata timpului ca anumite instituții ale dreptului să fie mai detaliat reglementate de unele ramuri ale dreptului și mai puțin reglementate de alte ramuri ale dreptului. În acest sens, doctrina dreptului public își axează „atenția” pe anumite instituții, considerate specifice dreptului public, iar unele din instituții care deși aparțin dreptului public, totuși sub pretextul faptului că nu au un impact esențial în conturarea naturii și esenței raporturilor juridice de drept public sunt lăsate fără atenție.

Astfel, cu referire la actele juridice bilaterale și în mod special la actele bilaterale consensuale, persistă opinia că acestea reprezintă doar obiectul de interes al dreptului privat. În același timp, dreptul procesual-contravențional, dar și cel material, ca și dreptul procesual-penal sunt „îmbibate” cu reglementări care privesc actul juridic bilateral consensual.

În acest context autorii vin cu inițiativa de a realiza un studiu succint privind natura juridică a actului procedural-consensual aplicabil în cadrul procedurilor contravenționale, enunțând și caracterele specifice ale acestora.

Cuvinte-cheie: act procedural-consensual, procedura contravențională, contravenient, act juridic.

LEGAL CHARACTERS CONCERNING PROCEDURAL – CONSENSUAL ACTS IN THE CONTRAVENTION PROCESS

The classical distinction of law into private and public law has meant that over time certain institutions of law have been regulated in more detail by some branches of law and less by other branches of law. In this sense, the public law doctrine focuses its ‘attention’ on certain institutions, considered to be specific to public law, and some of the institutions which, although belonging to public law, are nevertheless left without attention on the pretext that they do not have an essential impact in shaping the nature and essence of public law legal relationships.

Thus, with reference to bilateral legal acts and in particular to consensual bilateral acts, the view persists that they are only the subject of private law. At the same time, procedural-contentious law, as well as substantive and procedural-criminal law, is ‘soaked’ with rules concerning bilateral consensual legal acts.

Within this context, the authors have taken the initiative to elaborate a summarised study

on the legal nature of the procedural-consensual act applicable in the context of contravention proceedings, also setting out their specific characteristics.

Keywords: procedural-consensual act, contravention procedure, offender, legal act.

Introducere. Necesitatea identificării unor caracteristici ale actelor consensuale în procesul contravențional rezidă din faptul că acestea urmează să fie distinse de alte categorii de acte, similare ca manifestare, însă diferite ca regim juridic aplicabil. În fine, este necesar să identificăm care anume normă juridică este necesar să aplicăm asupra unui act consensual anumit – norma procesual-contravențională sau cea civilă.

Metode de cercetare. La elaborarea acestui studiu au fost folosite publicații științifice din domeniul dreptului contravențional și dreptului administrativ și actele normative în vigoare, respectiv au fost utilizate următoarele metode de cercetare: metoda descriptivă, metoda de analiză comparativă, metoda analizei logice prin aplicarea procedurilor de deducție și de sinteză, metoda analizei funcționale.

Scopul prezentului articol științific este orientat spre evidențierea problematicii privind natura juridică a actelor procedural-consensuale aplicabile în cadrul procedurii contravenționale.

Conținut de bază. Reflectarea asupra conținutului actelor procedurale consensuale în procesul contravențional ne oferă posibilitatea de a identifica următoarele caracteristici ale acestora:

În urma unei analize a surselor doctrinare și a legislației în vigoare, putem releva următoarea clasificare a actului procedural:

Este un act de procedură contravențională. Determinarea esenței actului procedural consensual și limitelor acestuia în raport cu alte categorii de acte procedurale de totdeauna a constituit o problemă a doctrinei juridice.

Tradițional s-a obișnuit ca anumite categorii de instituții să fie percepute ca aparținente doar unei anumite ramuri de drept, sau unei anumite grupe de ramuri de drept. Este frecvent cunoscut faptul când anumite insti-

tuții de drept, cum ar fi cea a contractului, nu era percepută ca aparținând dreptului penal, dreptului procesual penal, dreptului administrativ etc.

Însă odată cu evoluția timpului, dar și a doctrinei juridice, s-a identificat necesitatea de a dezvolta un atare cadru de reglementare, care să ofere o maximă eficacitate, inclusiv și prin utilizarea oricăror instituții de drept, indiferent căror ramuri de drept în mod tradițional aparțin acestea.

În același sens, considerăm că și actul consensual și-a făcut apariția în raporturile de drept contravențional, iar din inerție, mediul științific evită să abordeze un astfel de subiect într-un mod mai accentuat, deși legiuitorul își permite să dezvolte cu multă insistență acest procedeu.

Este important, în așa fel să înțelegem că o abordare complexă științifică a instituțiilor de drept și a fenomenelor juridice existente în dreptul public, percepute inițial drept aparținente dreptului privat, dar care sunt utilizate în procesul de desfășurare a raporturilor de drept public, ne va permite nu doar să înțelegem clar natura acestor instrumente, dar și să propulsăm dezvoltarea mecanismului de aplicare a lor, astfel cum acestea să devină pe deplin eficiente.

Astfel de abordare este una importantă, deoarece în doctrină nu o singură dată s-a demonstrat că lipsa unei astfel de abordări poate duce la incorecția și imperfecta percepere a fenomenelor juridice, iar ca efecte negative, aplicarea eronată, posibil subiectivă, neuniformă.

În doctrina națională s-au cunoscut etape în care nu era acceptată instituția contractului administrativ, deși existența acestuia cunoștea perioade ce depășeau sute de ani. Și azi mai întâlnim opinii potrivit cărora nu se recunoaște expansiunea contractului în raporturile de drept public, susținând că dezvoltarea teoriei contractului administrativ nu are repere sigure

conceptuale și legislative și contravine dogmei și ideologiei legislației civile [7, p. 84-85].

Totuși situația reală ne vorbește despre existența unei asemenea instituții ca **contractul**, și în raporturile de drept public. Și este vorba nu doar despre contractul administrativ.

Teoria actului procedural administrativ își are originea în doctrina administrativă franceză, a fost preluată și dezvoltată cu succes în dreptul administrativ român din perioada interbelică, iar astăzi este dezvoltată și de autorii administratiști din Republica Moldova [9, p.58].

Mai mult ca atât că și legiuitorul mult mai înainte de recunoașterea doctrinară de către specialiștii în domeniu, deja a pus temelia unor asemenea categorii de reglementări, inclusiv prin intermediul reglementării unui contract administrativ, cum ar fi contractul de concesiune [2, p. 5-7].

Chiar și în doctrina rusă a dreptului administrativ, autorii ruși [1, p.91] se impun tot mai insistent cu opinia potrivit căreia se cere a recunoaște existența unei forme specifice de actului administrativ și anume contractul administrativ de serviciu.

La fel stau lucrurile și cu actul procedural consensual în procesul contravențional, unde se constată o intervenție a unei instituții, percepută tradițional ca fiind a dreptului civil, dar care are caractere exclusiv de drept public, și anume actul consensual procedural contravențional.

Pentru a aprecia că suntem în fața unui act procedural contravențional consensual, este necesar să identificăm nu doar calitatea de parte la proces, dar și scopul urmărit de părți la încheierea actului procedural consensual. El reflectă realizarea unui obiectiv de interes public, legat de efectele procedurii contravenționale.

Este un act de drept public, deoarece se încheie fie între particulari și o autoritate publică, precum și între particulari, dar care are ca obiect o prestație de interes public. Actul procedural contravențional consensual are ca obiect un interes legat de procesul contravențional, care formează cercul raporturilor de drept public.

Este un act cu caracter sinalagmatic deoarece părțile se obligă la prestații reciproce, având ca efect generarea obligațiilor corelative. Ca urmare a încheierii acordului ambele părți dobândesc reciproc drepturi și obligații procesuale.

Este un act generator de drepturi, dar pot avea ca efect și încetarea drepturilor și obligațiilor procesuale și de drept material. Aceasta deoarece prin încheierea acestor acte procedurale părțile dobândesc anumite drepturi sau obligații procesuale, pe care nu le aveau înaintea încheierii acestui act consensual. Totodată, prin încheierea actului procedural consensual se poate produce drept efect și stingerea unor obligații sau drepturi procesuale sau materiale. Pentru exemplu, împăcarea părților sau încheierea tranzacției, are ca efect stingerea drepturilor victimei de a pretinde soluționarea plângerii în ce privește fapta contravențională deoarece se va considera că acesta este soluționat prin încheierea actului de împăcare sau a tranzacției. Aceasta este deoarece în cazul în care făptuitorul nu asigură executarea obligațiilor sale potrivit tranzacției, victima nu mai poate cere reluarea examinării inclusiv judecătorească a cazului și adoptarea unei soluții de sancționare, ci poate formula doar cerințe asupra neexecutării obligației care a servit obiectul tranzacției. Altfel spus, el poate cere doar obligarea făptuitorului, care dobândește calitatea de debitor, de a executa clauzele tranzacției încheiate.

Sunt acte procedurale ce pot fi încheiate cât personal atât și prin reprezentant. La caracterizarea în cauză ne vom opri în mod separat atunci când ne vom referi la reprezentarea în vederea încheierii actelor procedurale.

Sunt acte procedurale care pot fi de executare instantanee, dar pot fi și de executare succesivă. Actele procedurale consensuale de executare instantanee sunt acele, ale cărui efect se produce imediat ulterior acordului. Întinderea executării acestui act, de regulă nu poate fi apreciată în parametrii temporali. Exemplu de act procedural consensual de executare instantanee (imediată) poate fi acceptul (consimțământul) de a fi efectuată percheziția. Actele procedurale consensuale de executare succesivă

vă o formează majoritatea lor, ele fiind acelea, executarea căror presupune acțiuni succesive. Spre exemplu, împăcarea, presupune ca efect încetarea procesului contravențional, dar și prestații care urmează a le oferi făptuitorul/contravenientul victimei, inclusiv și cu titlu de despăgubire. Pentru actele procedurale consensuale succesive este caracteristic faptul că acestea presupun mai multe operațiuni, care în ansamblu constituie o singură prestație.

Dacă la actul procedural consensual de executare instantanee părțile nu vor conveni asupra cărorva termene de executare a prestației, deoarece de cele mai multe ori aceste acte procedurale se execută la momentul încheierii lor, în ce privește actul procedural de executare succesivă este obligatoriu ca părțile să convină asupra termenului de executare a prestației, deoarece aceasta va emana o calitate a lui, dar și o încredere a agentului constatator în faptul că acest act nu este unul fictiv.

Sunt acte procedurale irevocabile. Deși Codul contravențional nu consacră principiul irevocabilității actului procedural în sine, decât în câteva cazuri [5, Art. 451⁵], totuși prin prisma spiritului legii procesuale, care nu admite corectări, refuzuri în exercitarea actelor procedurale, precum și având în vedere principiul irevocabilității actelor consensuale, venim la concluzia că părțile la procesul contravențional, odată ce au încheiat actul consensual, nu mai sunt în drept să îl revoce.

Astfel, odată împăcați, părțile nu se vor mai „despăca”. Ei se pot certa din nou, dar aceasta va reprezenta obiectul unui alt litigiu/conflict. Pentru acest litigiu/conflict, împăcarea este odată și pentru totdeauna.

Sunt acte procedurale pure și simple care nu pot fi afectate de modalități [4, p. 132]. Actele procedurale consensuale în procesul contravențional nu pot fi puse nici sub o condiție, astfel cum ele produc efectul său imediat, fără careva precondiții, în special din partea agenților Statului.

Sunt acte cu caracter imperativ. Caracterul imperativ denotă din faptul că procesul contravențional impune atât autorității, cât și participanților la proces anumit comportament [16, p. 53], aplicându-se regula potrivit căreia

se admit doar acele categorii de acte care sunt prevăzute de legea procesual contravențională. Chiar și în cazul în care actul procedural vine ca urmare a unui acord de voință a participanților la proces, acesta devine unul obligatoriu pentru autoritatea ce examinează cazul contravențional.

Sunt rezultatul acordului exprimat de către ambii sau toate părțile la actul procedural.

Deși, în majoritatea lor, actele de procedură contravențională emană de la autoritatea care constată și examinează cazul, totuși, în ce privește actele procesuale consensuale implică obligativitatea prezenței acordului de voință a tuturor părților la acest act, iar uneori chiar și a tuturor participanților la procesul contravențional, fie că aceștia reprezintă autoritatea împuternicită a statului, fie că sunt părțile procesului – făptuitorul sau victima.

Urmare a încheierii actului procedural în cauză are ca efect dobândirea obligațiilor pentru ambele sau toate părțile la actul procedural. Această caracteristică implică un element esențial al actului consensual, unde urmare a încheierii acestui act procedural, efectul său rezultă, cel puțin, în faptul că executarea celor ce este prevăzut în acest act, este sarcina tuturor părților.

Aceste acte sunt, de regulă, cu caracter facultativ, dar încheierea lor produce efecte cu caracter obligatorii pentru participanții la proces. Astfel, majoritatea din actele consensuale în procesul contravențional nu au un caracter obligatoriu. De pildă, actul de recunoaștere a vinovăției în cazul comiterii contravenției prevăzute de articolul 242 al Codului contravențional, care potrivit prevederilor punctului 13 al Regulamentului circulației rutiere, permite părților de a se prezenta în fața organului de poliție, fără ca agentul constatator să iasă la fața locului pentru a efectua cercetarea la fața locului, presupune că vinovatul în comiterea contravenției, nu este obligat să recunoască vinovăția sa, ci este în drept să-o facă, și doar atunci făptuitorul este în drept să beneficieze de efectele prevăzute la punctul 13 al Regulamentului circulației rutiere [11]. Aceasta, deoarece potrivit normei în cauză, conducătorii de vehicule implicați într-un acci-

dent în traficul rutier soldat numai cu pagube materiale, imediat la telefon trebuie să anunțe poliția despre producerea accidentului și, în cazul în care au ajuns la o înțelegere reciprocă în aprecierea circumstanțelor acestui accident și dacă starea tehnică a vehiculelor permite garantarea securității traficului, sunt obligați să se deplaseze, în timp de cel mult 2 ore, la cel mai apropiat post de poliție pentru întocmirea actelor necesare, având completat formularul de constatare a accidentului aferent poliței de asigurare obligatorie de răspundere civilă a deținătorilor mijloacelor de transport auto sau, după caz, schița accidentului făcută în prealabil, care trebuie să fie semnate de cei implicați în accident. Ca urmare a realizării unui asemenea acord, exercitând acest drept, făptuitorul, dar și victima nu pot fi trași la răspundere în baza prevederilor articolului 243 al Codului contravențional, pentru părăsirea locului producerii accidentului rutier. *Actul procedural consensual este unul în care părțile, în procesul de încheiere sunt situate pe picior de egalitate.* Deși în cadrul procesului contravențional actul consensual produce efecte doar în materia drepturilor și obligațiilor procesuale, oricum, procesul de încheiere (negociere) a actului procedural consensual urmează a fi supus regulilor valabile pentru încheierea actelor juridice prevăzute de Codul civil. Aceasta deoarece, în lipsa unor norme exprese, prevăzute în Codul contravențional, cu referire la actul procedural consensual, se vor aplica normele din actele legislative în care sunt prevăzute condițiile actului juridic consensual – analogia dreptului.

Deci, caracteristic pentru actul procedural consensual este faptul că părțile stau pe picior de egalitate din punct de vedere juridic, astfel cum încheierea actului consensual are loc ca urmare doar a acordului comun a părților. Stabilirea condițiilor de executare a actului consensual este rodul voinței comune a părților la actul juridic consensual, și de cele mai dese ori, însăși executarea actului procedural consensual este pus în executare, la fel urmare a actelor comune ale părților la acest act. Și aceasta este chiar și dacă autoritatea publică care examinează cauza, este parte la acest act procedural.

În lipsa unor norme juridice exprese, regulile de încheiere a actelor procedurale consensuale urmează a fi apreciate prin prisma condițiilor de încheiere a actului juridic de drept privat.

Codul contravențional, dar și Codul de procedură penală nu reglementează în mod expres condițiile de încheiere a actelor procedurale consensuale. În același timp, și prin prevederile articolului 5 al Codului contravențional, se stabilește că aplicarea prin analogie a legii contravenționale sunt interzise [5, art.5]. Prin urmare, pornind de la prevederile articolului 5 al Codului contravențional, trebuie de înțeles că aplicarea regulilor referitoare la valabilitatea și condițiile de încheiere a actului procedural contravențional consensual, este de fapt imposibilă, deoarece Codul contravențional nu admite aplicarea prin analogie a legii contravenționale. În același timp, în lipsa unor norme exprese în Codul contravențional, aplicarea prevederilor Codului contravențional în ce privește condițiile actului consensual, precum și în general a actului procedural, se face necesar anume prin aplicarea analogiei legii, prevăzute în textul Codului civil.

Aceste acte au caracter irevocabil. Deși în mod expres, Codul contravențional nu prevede caracterul irevocabil al actelor consensuale în procesul contravențional, totuși aceasta trebuie să o conchidem din caracterul imperativ al actelor procedurale care se încheie în cadrul procesului contravențional. Necesitatea consacării caracterului irevocabil al actului procedural contravențional mai rezultă și din caracterul ireversibil al actelor procedurale. Odată îndeplinite, de ele nu se poate de refuzat.

Altfel, nu se va asigura garantarea continuității procesului contravențional. Drept exemplu, în cazul prevăzut de articolul 451⁵ al Codului contravențional (Acordul de colaborare), potrivit căruia, în cazul încheierii acordului de colaborare, agentul constatator, după caz, procurorul încetează acumularea probelor, iar contravenientul nu mai este în drept să-și retragă acordul [5, Articolul 451⁵].

Totodată, lipsa dreptului de a revoca actul procedural consensual în procesul contravențional nu trebuie de confundat cu dreptul de a contesta acest act, inclusiv și de

părțile care au încheiat actul. Fiecare din părți pot invoca nevalabilitatea oricărui act procedural, inclusiv și a celor consensuale. Legea contravențională nu limitează acest drept în dependență de natura actelor procesuale.

În caz de necesitate acest act poate fi realizat cu ajutorul organelor de stat [17, p. 130-131] după regulile de drept public. Este necesar de apreciat faptul că actul procedural consensual, chiar dacă este rezultatul acordului de voință a părților, de fapt, reprezintă în esență un raport juridic de drept public, dat fiind că acesta reflectă un fascicul de drepturi și obligații procesuale pe care și le asumă participanții la proces ce încheie acest act procedural. Urmare, însă, a încheierii actului consensual în procesul contravențional, eventuala neexecutare a acestuia de către careva dintre participanți, nu este lăsată la voia părților și nu se aplică regulile de procedură civilă, ci este asigurată executarea lui prin măsurile coercitive și de executare silită ale statului.

Actul consensual în procedura contravențională are un caracter suprastructural [12, p. 274] și complex. Este necesar de menționat că una din particularitățile care identifică actul procedural consensual este că, pe de o parte procesului contravențional îi sunt caracteristice regulile aplicabile pentru raporturile de drept public, iar pe de altă parte, actului consensual îi sunt caracteristice unele atribute ale raporturilor de drept privat. Legiuitorul a introdus în procedura contravențională mecanisme, care de regulă sunt caracteristice raporturilor de drept privat, având în vedere că ele își produc cel mai bun efect în anumite situații și condiții. Mai mult ca atât, ar fi greșit să insistăm la o strictă și "oarbă" limitare a aplicării mecanismelor și pârgurilor de ordin juridic doar în dependență de faptul dacă sunt acestea de drept public sau de drept privat. O asemenea abordare deja nu mai este actuală.

Actul consensual în procedura contravențională pot fi încheiate strict personal, dar pot fi încheiate și prin reprezentant. Deși normele de drept contravențional nu prevăd în mod expres acest fapt, totuși identificăm categorii de situații în care încheierea actului procedural consensual poate fi rodul acordului reali-

zat prin reprezentant, dar pot fi situații în care reprezentarea este inadmisibilă. Doctrina ne spune că actele juridice ce pot fi încheiate strict personal sunt acele ce nu pot fi încheiate, decât numai strict de către titularul dreptului sau de către persoana ce urmează a dobândi dreptul sau eventual obligația. De cealaltă parte sunt actele consensuale pentru care legea permite încheierea prin reprezentant.

Dacă în dreptul civil actele ce pot fi încheiate prin reprezentant formează majoritatea absolută a categoriilor de acte, în opinia noastră, în cadrul procedurii contravenționale regula este că actul se încheie personal, iar posibilitatea de a fi încheiat prin reprezentant este excepția. Astfel, dacă actul de împăcare potrivit prevederilor articolului 29 al Codului contravențional poate fi încheiat și prin reprezentant, în cazul minorului, atunci acordul și recunoașterea vinovăției în cazul comiterii contravenției prevăzute de articolul 242 al Codului contravențional, care potrivit prevederilor punctului 13 al Regulamentului circulației rutiere permite părăsirea locului accidentului fără a fi prezentă poliția, poate fi încheiat doar personal de către făptuitor. La fel este situația și în cazul prevăzut de articolul 451⁵ al Codului contravențional (Acordul de colaborare), potrivit cărui acordul de colaborare este o tranzacție încheiată între agentul constatat, după caz, procuror și contravenient, care își recunoaște vina, integral, în schimbul unei pedepse reduse. Este de neînchipuit ca în procesul contravențional, un careva reprezentant al contravenientului, chiar și avocatul, care îi apără interesele să declare despre recunoașterea vinovăției făptuitorului în absența acestuia. Este evident că un asemenea act poate fi încheiat doar personal.

Actul consensual în procedura contravențională poate fi cât negociat, atât și de adeziune. Actele consensuale în procedura contravențională negociate sunt acelea, la încheierea cărora părțile negociază sau pot negocia orice condiție sau efect al actului. Spre exemplu, conform prevederilor articolului 29 al Codului contravențional, procesul contravențional pornit încetează în cazul împăcării victimei cu făptuitorul în contravențiile prevă-

zute la articolele 69, 78, articolul 96 alineat (1) litera a) și alineatul (3), articolul 97, articolul 97¹ alineat (1), articolele 97²-105, articolul 242 alineat (1) Cod contravențional. În conținutul articolului sunt indicate limitele încheierii împăcării – act personal, și doar cu referire la anumite contravenții, însă legiuitorul nu limitează dreptul părților de a se împăca. În așa fel, părțile realizând actul de împăcare pot să convină asupra anumitor reparațiuni de ordin material și moral, dar pot și să nu o facă. Mai mult ca atât, legiuitorul nu prevede nici cadrul conținutului actului de împăcare, lăsând acest fapt complet la latitudinea părților. Anume această situație reprezintă una care impune negocierea actului procedural consensual.

De adeziune sunt acele acte consensuale în procedura contravențională, la care părțile nu au opțiunea de a negocia condițiile. Această categorie o formează majoritatea actelor consensuale în procedura contravențională. Aceasta este deoarece pentru majoritatea actelor consensuale în procedura contravențională legiuitorul prevede lista efectelor pe care le poate produce un asemenea act. Partea - făptuitorul/contravenientul multe ori nu poate să modifice condițiile sau efectele actului, ea având posibilitatea numai de a accepta sau a renunța la încheierea actului respectiv. Asemenea categorii de acte procedurale se propun, de regulă, de agentul constatator, procuror sau altă autoritate, și nici una din părți nu pot propune mai mult sau mai puțin decât prevede legea. Ca exemplu, articolul 451⁵ al Codului contravențional (Acordul de colaborare), stabilește că urmare a încheierii acordului de colaborare se va aplica o sancțiune egală cu o doime din maximul sancțiunii sub formă de amendă prevăzută pentru contravenția comisă. Nici făptuitorul nu poate pretinde un quantum mai mare de reducere a amenzii, dar nici agentul constatator nu poate decide aplicarea unui quantum mai mare a

amenzii decât cel care este prevăzut de lege.

Actul consensual în procedura contravențională poate fi cu efect de încetare a procesului, acte de urgentare sau de facilitare a procesului, acte de recunoaștere a vinovăției și de altă natură.

Concluzii: Majoritatea actelor consensuale în procedura contravențională sunt cu efecte de încetare a procesului. Astfel, împăcarea victimei cu făptuitorul, constatarea amiabilă a accidentului rutier, medierea și tranzacția, acordul de colaborare și altele de acest gen, au ca scop, dar și ca efect încetarea procesului.

O asemenea încetare se produce cu sau fără aplicarea sancțiunii contravenționale. La rândul său, repararea benevolă a prejudiciului, acceptarea audierii, de a mărturisi împotriva sa, împotriva rudelor sale apropiate, a soțului/soției, logodnicului/logodnicei, plata la fața locului a amenzii, aplicată de agentul constatator, contra unei chitanțe de încasare, consimțământul de a efectua percheziția și altele de așa fel au menirea de a accelera (facilita) procesul contravențional. Împăcarea victimei cu făptuitorul, medierea și tranzacția, acordul de colaborare, au ca scop, dar și ca efect recunoașterea vinovăției de către făptuitor. Aici trebuie de menționat faptul că deși aparent constatarea amiabilă a accidentului rutier [5, Art. 31¹] presupune posibilitatea recunoașterii vinovăției, chiar și având în vedere prevederile cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagubele produse de autovehicule, oricum nici unul din conducătorii auto nu sunt obligați sau condiționați să-și recunoască vinovăția în comiterea contravenției prevăzute de articolul 242 al Codului contravențional.

Aceasta este deoarece în conținutul articolului 31¹ al Codului contravențional, o asemenea condiție pentru a se produce efectele exoneratorii de la răspunderea contravențională, nu se regăsește.

BIBLIOGRAFIE BIBLIOGRAPHY

1. Алехин А., Кармолицкий А., Козлов Ю., «Административное право Российской Федерации», Москва, 1997.
2. Belecchi L., Contractul de concesiune, Chișinău, 2007 (Teză de doctor).
3. Belecchi Șt., Țigănescu Ana-Maria, Evoluția

- parteneriatului public-privat, *Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, Chișinău*, 2012, pag. 9-10.
4. Beleiu Gh., *Drept civil. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, București, 1998
  5. Codul contravențional al Republicii nr. 218 din 24.10.2008 Moldova // *Monitorul Oficial* 3-6/15, 16.01.2009. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136060&lang=ro#
  6. Climova A., *Raporturile juridice administrative*, Chișinău, 2001.
  7. Cimil D., Critici aduse teoriei contractului administrativ, în *Revista Națională de Drept*, nr. 10-12 din 2009, pag. 84-85.
  8. Furdui S., *Dreptul contravențional*, Chișinău, Ed. Cartier, 2005, p. 202;
  9. Goriuc S., Crasnobaev A., *Contractul administrativ asimilat actelor administrative în contenciosul administrativ*, În: *Administrația Publică*, nr. 1, 2018, pag. 58.
  10. Guțuleac V., *Tratat de drept contravențional*, Ed. Tipografia Centrală, Chișinău, 2009.
  11. Hotărârea Guvernului nr. 357 din 13.05.2009 „Cu privire la aprobarea Regulamentului circulației rutiere”, *Monitorul Oficial* 92-93/409 din 15.05.2009. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136581&lang=ro#
  12. Popa N., *Teoria generală a dreptului*, Ed. „Actami”, București, 1994.
  13. Savva A., Tihon V., *Drept procesual civil (partea generală)*, Chișinău, 2018.
  14. Stamatin Șt., „Scurte referiri privind contractele administrative”, *Analele Științifice al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, Seria Drept Privat*, nr. 4, 2004, pag. 25-30.
  15. Trofimov Ig., *Drept civil, Contractele civile*, ed. Elena V.I., Chișinău, 2012.
  16. Trofimov Ig., Crețu A., *Drept procesual contravențional*, Chișinău, Ed. Cartea Militară, 2017.
  17. Vrabie G., *Teoria generală a dreptului*, Ed. „Ștefan Procopiu”, Iași, 1993.

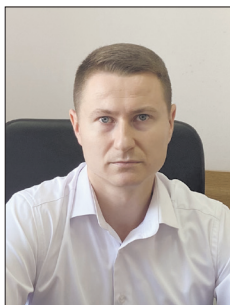
Evghenia GUGULAN,

*asistent universitar, doctorandă,
Catedra „Drept privat”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
Republica Moldova,
e-mail: gugulan.eugenia@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0002-5960-1164*

DESPRE AUTORI

Alexandru SAVVA,

*asistent universitar, doctorand
Catedra „Drept privat”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
Republica Moldova,
e-mail: alexandru.savva@gmail.com
ORCID: 0009-0000-1217-4735*

Victor FRUMUSACHI,
drd.
PhD student

PREMISE CARE VIZEAZĂ JUSTIFICAREA INCRIMINĂRII INFRAȚIUNII DE ORGANIZARE A MIGRAȚIEI ILEGALE

Este corect că regulile de calificare a unei fapte penale în limitele normativului penal urmează să respecte anumite premise justificative: ori necesitatea de a prevedea anumite forme noi, suficient de răspândite, ale comportamentului prejudiciabil, în limitele răspunderii penale; ori necesitatea de a atenua răspunderea penală pentru unele infracțiuni, creându-se norme speciale; ori necesitatea de a înăspri răspunderea penală pentru unele infracțiuni, creându-se norme speciale.

Se observă clar că legiuitorul din Republica Moldova nu s-a bazat pe asemenea premise justificative la etapa includerii în acțiune a art. 3621 CP RM. Acest ultim fapt rezultă mai cu seamă din realitatea analizei limitelor sancționării penale pentru infracțiunea de trecere ilegală a frontierei de stat și organizarea migrației ilegale, fiind, tacit, atestat un același grad prejudiciabil al infracțiunilor incriminate. Or, nici la etapa inițială (după adoptarea normei), nici la această etapă, nu este clar justificată delimitarea între infracțiunea de trecere ilegală a frontierei de stat și infracțiunea de organizare a migrației ilegale. În cazul în care normele prevăd aceleași limite de sancționare, problemele de calificare juridică a infracțiunii sunt mult mai evidente, nefăcându-se distincție clară și normativă între norma generală și norma specială.

Cuvinte-cheie: migrație, migrație ilegală, organizare a migrației ilegale, frontieră de stat.

PREMISES AIMED AT JUSTIFYING THE CRIME OF THE CRIME OF ORGANIZATION OF ILLEGAL MIGRATION

It is correct that the rules for qualifying a criminal deed within the limits of the criminal normative are to respect certain justifying premises: either the need to provide certain new, sufficiently widespread forms of prejudicial behavior, within the limits of criminal liability; or the need to mitigate criminal liability for certain crimes by creating special rules; or the need to tighten criminal liability for certain crimes, creating special rules.

It is clearly observed that the legislator from the Republic of Moldova did not rely on such justifying premises at the stage of enforcing the article 3621 of the Criminal Code of the Republic of Moldova. This last fact results mainly from the reality of analyzing the limits of the criminal sanction for the crime of illegal crossing of the state border and the organization of illegal migration, being, tacitly, attested an equal prejudicial degree of the incriminated crimes. However, neither at the initial stage (after the adoption of the rule) nor at this stage, the delimitation between the crime of illegal crossing of the state border and the crime of organizing illegal migration is not clearly justi-

fied. If the rules provide for the same sanction limits, the matters of legally qualifying the crime are much more obvious, without making a clear and normative distinction between the general rule and the special rule.

Keywords: migration, illegal migration, organization of illegal migration, state border.

Introducere. Articolul științific „Premise care vizează justificarea incriminării infracțiunii de organizare a migrației ilegale” include analiza premiselor care confirmă ori infirmă necesitatea de calificare a faptelor de organizare a migrației ilegale în limitele stricte ale normativului penal, punând în vedere, în special semnificația și conținutul gradului prejudiciabil al acestor fapte supuse răspunderii juridice. În raport cu scopul publicației, au fost tratate următoarele obiective:

- identificarea și analizarea unor opinii pro și contra necesității de incriminare a infracțiunilor de organizare a migrației ilegale;

- stabilirea particularităților incriminării infracțiunii de organizare a migrației ilegale în aspect evolutiv.

Scopul și obiectivele tratate au fost materializate prin operarea mai multor metode și procedee științifice, principalele fiind: metoda logică, metoda istorică (procedeele științifice al analizei istorico-comparative), metoda sistematică, metoda comparată etc.

În fapt, creșterea eficienței de combatere a infracțiunilor legate de organizarea migrației ilegale nu se identifică în mod obligatoriu prin completarea legislației penale cu norme noi. Cu toate acestea, cerințele referitoare la criminalizare pot fi luate în vedere prin adoptarea unor limite normative noi sau modificarea textului legilor deja adoptate. Ca efect, incriminarea infracțiunii de organizare a migrației ilegale, în conformitate cu art. 362¹ CP RM și potrivit textului lansat la etapa anului 2005, nu era, în opinia noastră, suficient de justificată.

Conținut de bază. Elemente evolutive. Varianta inițială a CP RM, adoptată la 18 aprilie 2002, pune în evidență infracțiunea de trecere ilegală a frontierei de stat (art. 362 CP RM), care prevedea următorul text normativ:

Varianta tipică a infracțiunii (*infracțiune mai puțin gravă*) pune în evidență *trecerea*

ilegală a frontierei de stat a Republicii Moldova, fiind pasibilă, în mod alternativ, de o pedeapsă principală în formă de amendă în mărime de până la 400 de unități convenționale sau închisoare de la 1 la 3 ani.

Legea penală, pe baza art. 362 alin. (2)-(3) CP RM, prevedea și variante agravante/*deosebit de agravante* ale infracțiunii, în special:

săvârșirea infracțiunii în mod **repetat** (art. 362 alin. (2) CP RM), fiind pasibilă de o pedeapsă principală în formă de amendă în mărime de la 300 la 600 de unități convenționale, alternativă închisorii de la 2 la 5 ani (*infracțiune mai puțin gravă*);

săvârșirea infracțiunii însoțite de **violență** (art. 362 alin. (3) lit. a) CP RM);

săvârșirea infracțiunii **cu aplicarea armelor** (art. 362 alin. (3) lit. b) CP RM).

Aceste ultime variante deosebit de agravante sunt pasibile de o pedeapsă penală sub forma închisorii pe un termen de la 3 la 8 ani (*infracțiune gravă*).

Art. 362 alin. (4) CP RM reglementa situația de neextindere a reglementărilor vizate de această normă în cazul *cetățenilor străini veniți în Republica Moldova, fără pașaportul stabilit sau fără autorizație, pentru a se folosi de dreptul de azil acordat de Constituția Republicii Moldova, precum și asupra persoanelor care sunt victime ale traficului de ființe umane.*

Operând cu anumite elemente ale ipotezei norme penale aferente art. 362 CP RM, stabilim faptul că infracțiunea prevăzută de art. 362 alin. (1) CP RM, fiind catalogată de către legiuitor ca fiind una ușoară (art. 16 alin. (2) CP al RM), nu supunea răspunderii penale și pedepsei penale (art. 26 alin. (2) CP al RM) pregătirea de infracțiune (*înțelegerea prealabilă de a săvârși o infracțiune, procurarea, fabricarea sau adaptarea mijloacelor ori instrumentelor, sau crearea intenționată, pe altă cale, de condiții pentru săvârșirea ei dacă, din cauze indepen-*

dente de voința făptuitorului, infracțiunea nu și-a produs efectul [1]).

De asemenea, se constata faptul că infracțiunea era susceptibilă de a avea tentativă de infracțiune și să fie comisă prin participare complexă. Potrivit art. 83 CP RM, organizatorul, instigatorul și complicele la infracțiunea de trecere ilegală a frontierei de stat a Republicii Moldova se sancționează în baza pedepsei prevăzute de art. 362 CP RM, ținându-se cont de contribuția fiecărui participant la săvârșirea infracțiunii, precum și de prevederile art. 75 CP RM.

Prin Legea nr. 376/2005 (în vigoare la 31 ianuarie 2006), Parlamentul Republicii Moldova a introdus în acțiunea normativului penal art. 362¹ CP RM (**Organizarea migrațiunii ilegale**), care prevedea următorul text: [2]

Varianta tipică a infracțiunii (*infracțiune mai puțin gravă*) pune în evidență *organizarea*, în scop de profit, a intrării și/sau șederii ilegale pe teritoriul unui stat a persoanei care nu este cetățean sau rezident al acestuia, săvârșită prin:

a) confecționarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor oficiale false;

b) eliberarea sau obținerea documentelor în mod ilegal ori printr-o declarație falsă;

c) folosirea documentelor oficiale de către o altă persoană decât titularul legitim,

fiind pasibilă, în mod alternativ, de o pedeapsă în formă de amendă în mărime de la 300 la 500 de unități convenționale sau închisoare de la 1 la 3 ani (pedepse principale), cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 3 ani (pedeapsă complementară), iar pentru persoana juridică - amendă în mărime de la 1000 la 2000 de unități convenționale, cu privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate, sau cu lichidarea întreprinderii.

Legea penală, punând în evidență art. 362¹ alin. (2)-(3) CP RM, prevedea și variante agravante/*deosebit de agravante* ale infracțiunii, în special:

- săvârșirea infracțiunii în mod **repetat** (art. 362¹ alin. (2) lit. a) CP RM),

- săvârșirea infracțiunii **asupra a două sau mai multor persoane** (art. 362¹ alin. (2) lit. b) CP RM),

- săvârșirea infracțiunii **de două sau mai multe persoane** (art. 362¹ alin. (2) lit. c) CP RM),

- fiind pasibile de o pedeapsă în formă de amendă în mărime de la 500 la 800 de unități convenționale sau închisoare de la 3 la 5 ani (*pedepse principale*), cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 3 ani (*pedeapsă complementară*), pentru persoana juridică - amendă în mărime de la 2000 la 3000 de unități convenționale, cu privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate, sau cu lichidarea întreprinderii (art. 362¹ alin. (2) CP RM - *infracțiune mai puțin gravă*);

- săvârșirea infracțiunii **de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală** (art. 362¹ alin. (3) lit. a) CP RM);

- săvârșirea infracțiunii care **s-a soldat cu daune în proporții deosebit de mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice și juridice** (art. 362¹ alin. (3) lit. b) CP RM),

- fiind pasibile de o pedeapsă în formă de amendă în mărime de la 800 la 1000 de unități convenționale sau închisoare de la 5 la 7 ani (*pedepse principale alternative*), cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani (*pedeapsă complementară*), pentru persoana juridică - amendă în mărime de la 3000 la 5000 de unități convenționale, cu privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate, sau cu lichidarea întreprinderii (art. 362¹ alin. (3) CP RM - *infracțiune gravă*).

Prin Legea nr. 193/2008 (în vigoare la 21 octombrie 2008) [3], Parlamentul Republicii Moldova modifică:

a) titlul art. 362¹ CP RM: din **Organizarea migrațiunii ilegale** în **Organizarea migrației ilegale**,

și

b) dispoziția art. 362¹ alin. (1) CP RM, acest text fiind completat cu următorul conținut: „*organizarea, în scopul obținerii, direct sau indirect, a unui folos financiar sau material, a intrării, șederii, tranzitării ilegale a teritoriului statului sau a ieșirii de pe acest teritoriu a persoanei care nu este nici cetățean, nici rezidenț*”

dent al acestui stat”.

Adică, în fapt, varianta tipică este reformulată, prin excluderea unor modalități normative de manifestare obiectivă a infracțiunii de organizare a migrației ilegale, în speță prin excluderea concretizărilor precum că incriminarea infracțiunii de organizare a migrației ilegale să fie săvârșită prin: confecționarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor oficiale false; eliberarea sau obținerea documentelor în mod ilegal ori printr-o declarație falsă; folosirea documentelor oficiale de către o altă persoană decât titularul legitim.

Ulterior,

- prin Legea nr. 277/2008 (în vigoare la 24 mai 2009) [4], art. 362¹ alin. (2) lit. a) CP RM, adică varianta agravantă a infracțiunii de organizare a migrației ilegale – săvârșirea infracțiunii în mod **repetat** – este exclusă,

- prin Legea nr. 20/2013 (în vigoare la 29 martie 2013), art. 362¹ CP RM a fost completat alin. (4) cu următorul cuprins: „Victima migrației ilegale este absolvită de răspundere penală pentru faptul intrării, șederii, tranzitării ilegale a teritoriului statului sau al ieșirii de pe acest teritoriu, precum și pentru faptele de deținere și folosire a documentelor oficiale false în scopul organizării migrației sale ilegale” [5],

- prin Legea nr. 270/2013 (în vigoare la 10 decembrie 2013), art. 362¹ alin. (2) CP RM se completează cu lit. d), care are următorul cuprins: „de o persoană publică, de o persoană cu funcție de răspundere, de o persoană cu funcție de demnitate publică, de o persoană publică străină sau de un funcționar internațional” [6],

- prin Legea nr. 207/2016 (în vigoare la 7 noiembrie 2016), în sancțiunea art. 362¹ alin. (1) CP RM, textul „de la 300 la 500” se substituie cu textul „de la 650 la 850”, iar textul „de la 1000 la 2000” – cu textul „de la 2000 la 3000”; în sancțiunea art. 362¹ alin. (2) CP RM, textul „de la 500 la 800” se substituie cu textul „de la 850 la 1150”, iar textul „de la 2000 la 3000” – cu textul „de la 3000 la 4000”; în sancțiunea art. 362¹ alin. (3) CP RM, textul „de la 800 la 1000” se substituie cu textul „de la 1150 la 1350”, iar textul „de la 3000 la 5000” – cu textul „de la 4000 la 6000” [7].

După cum menționează, pe bună drepta-

te, autorii O. IAKIMOV și S. IAKIMOVA, criminalizarea unor fapte prejudiciabile în limitele normativului penal urmează să fie la maxim justificată, echilibrată și corectă, fiind calificate (incluse în aceste limite) infracționale și pasibile de pedeapsă penală doar acele comportamente prejudiciabile, care prezintă pericol social [8, p. 78-80].

Potrivit art. 15 CP RM, *gradul prejudiciabil al infracțiunii se determină conform semnelor care caracterizează elementele infracțiunii: obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă* [1].

Autorii V. BERLIBA și I. UNGUREAN, făcând referire la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, invocă faptul că Curtea Europeană, în jurisprudența sa, a statuat că noțiunea de „lege”, prevăzută de art. 7 din CEDO, implică respectarea cerințelor **calitative**, îndeosebi a celor privind **accesibilitatea** și **previzibilitatea** (Cauza Del Río Prada c. Spaniei (Hotărârea din 21 octombrie 2013, pct. 91)) [9, p. 7; 10].

Mai mult decât atât, după cum consemnează autorii citați, legea internă pertinentă care înglobează atât dreptul scris, cât și cel nescris, trebuie să fie formulată cu o precizie suficientă pentru a permite persoanelor interesate, care pot apela, la nevoie, la sfatul unui specialist, să prevadă într-o măsură rezonabilă consecințele care pot rezulta dintr-un act determinat (Cauza Wingrove c. Regatului Unit (Hotărârea din 25 noiembrie 1996), Cauza Sunday Times c. Regatului Unit (Hotărârea din 26 aprilie 1979)) [9, p. 8; 11].

Hotărârea Curții Constituționale nr. 13 din 15 mai 2015 (pct. 105 și pct. 108) statuează faptul că art. 23 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova pune în sarcina statului obligația de a face accesibile toate legile și actele normative. Deși art. 23 din Constituție cuprinde expres doar criteriul de accesibilitate și claritate al legii, Curtea Constituțională, prin jurisprudența sa, a reținut că normele adoptate de către autoritățile publice urmează a fi și suficient de precise și previzibile. Orice act normativ trebuie să respecte principiile și normele constituționale, precum și exigențele de tehnică legislativă, menite să asigure claritatea, pre-

vizibilitatea, predictibilitatea și accesibilitatea actului. Legea trebuie să reglementeze în mod unitar, să asigure o legătură logico-juridică între dispozițiile pe care le conține, iar în cazul unor instituții juridice cu o structură complexă, să prevadă elementele care disting particularitățile lor [12].

Este adevărat faptul că infracțiunea de organizare a migrației ilegale, prin esența sa, constituie o infracțiune atipică, manifestată obiectiv prin pregătirea infracțiunii de trecere ilegală a frontierei (intrare și/sau ieșire în/din țară), în care se implică nu doar organizatorul infracțiunii, dar și alți participanți, fiind abordată inclusiv în afara modalităților incriminatorii prevăzute de art. 362 alin. (1) CP RM.

La etapa introducerii în textul legii penale a art. 362¹ CP RM (*Legea din 29 decembrie 2005, nr. 376-XVI, intrată în vigoare la 31 ianuarie 2006* [2]) nu era clară necesitatea incriminării acestei norme, fiind lansat un ansamblu de incoerențe și coliziuni normative, în special:

a) art. 362 alin. (1) CP RM (variantele tipice a infracțiunii de trecere ilegală a frontierei de stat) nu pune în evidență vreo modalitate normativă de manifestare a infracțiunii în variantele ei atipice (norma art. 362 CP RM prevedea, în conținutul ei, doar următorul text: *trecerea ilegală a frontierei de stat a Republicii Moldova*) – pregătire/tentativă de infracțiune, participare la infracțiune etc., fiind dictată necesitatea stabilirii în acest rol a mai multor variante faptice incidente, iar art. 362¹ alin. (1) CP RM a punctat pe organizarea, în scop de profit, a intrării și/sau șederii ilegale pe teritoriul unui stat a persoanei care nu este cetățean sau rezident al acestuia, săvârșită prin:

- *confeccionarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor oficiale false;*

- *eliberarea sau obținerea documentelor în mod ilegal ori printr-o declarație falsă;*

- *folosirea documentelor oficiale de către o altă persoană decât titularul legitim;*

b) art. 362¹ CP RM nu era perfect dimensionat la incriminarea și sancționarea infracțiunilor prevăzute de art. 362 CP RM, pe de o parte, și art. 332 CP RM și/sau art. 361 CP RM, pe de altă parte;

c) sancțiunea art. 362¹ CP RM și sanc-

țiunea art. 362 CP RM, în varianta tipică de manifestare a infracțiunii, prevedeau absolut aceleași limite de sancționare cu pedeapsa închisorii, fiind puțin diferențiată pedeapsa principală alternativă în forma amenzii;

d) care a fost justificarea reducerii limitelor de pedeapsă penală în cazul trecerii ilegale a frontierei de stat a Republicii Moldova, prin Legea nr. 277 din 18 decembrie 2008 (în vigoare la 24 mai 2009) [4], pe măsură ce nivelul faptelor de asemenea natură a conturat un ritm permanent de majorare, mai cu seamă în perioada acestor modificări operate [4].

Aceste probleme, de principiu, au rămas în vigoare, fiind unele înlocuite cu altele.

Operând cu această incriminare adoptată de către legiuitorul Republicii Moldova în anul 2005, se atesta, poate, faptul că într-adevăr pericolul social al pregătirii infracțiunii de trecere ilegală a frontierei de stat este într-atât de mare, încât legiuitorul a admis o excepție de la regula generală, incriminând pregătirea unei infracțiuni ușoare. Or, este posibil că legiuitorul a analizat într-atât de complex gradul și caracterul prejudiciabil al acestei fapte atipice, încât a văzut necesitatea incriminării individuale a acestei pregătiri a unei infracțiuni ușoare [8, p. 78-80].

În acest context, această pregătire de infracțiune a trecerii ilegale a frontierei de stat, deși era acoperită de normativul penal și până la intrarea în vigoare a normei prevăzute de art. 362¹ CP RM, în baza art. 26 alin. (2) CP RM nu era supusă răspunderii și pedepsei penale, deoarece era o infracțiune ușoară (art. 362 alin. (1) CP RM). Nu era admisă această liberare, însă, și în raport cu variantele agravante ale infracțiunii de trecere ilegale a frontierei de stat a Republicii Moldova (art. 362 alin. (3) CP RM), aceasta din urmă fiind catalogată ca o infracțiune gravă.

Suștinem pe deplin faptul că o corespun dere mai semnificativă se impune pentru facilitarea asistenței reciproce, procedurilor de transmitere sau confiscare, dar acest fapt nu devine necesar, dacă întreg diapazonul faptelor prevăzute de convenție devine pasibil de răspundere și pedeapsă penală [13, p. 35; 14, p. 275; 15, p. 357; 16, p. 442].

Este adevărat că toate faptele preju-

diciabile, cu caracter prohibitiv, urmează să fie tratate de către state din perspectiva unei infracțiuni. Se menționează expres faptul că excepția poate fi acordată dispozițiilor referitoare la persoanele juridice, inclusiv structurile corporative, răspunderea cărora poate fi juridico-penală, contravențională sau civilă, în dependență de principiile adoptate și recunoscute la nivel național [13, p. 35-36]. Anume în acest sens, răspunderea penală a persoanei juridice pentru organizarea migrației ilegale este reglementată selectiv, o mare parte din statele lumii neabordând normativ această problemă.

Creșterea eficienței de combatere a infracțiunilor transnaționale nu se identifică în mod obligatoriu, concretizează autorul A. Pihov, în completarea legislației penale cu norme noi, dar mai degrabă în perfecționarea sistematică a normativului penal în vigoare, prin oferirea unor detalii normative bine diferențiate [19, p. 379-393, 437].

Adică cerințele referitoare la criminalizare pot fi luate în vedere prin adoptarea unor limite normative noi sau prin modificarea textului legilor deja adoptate. În ceea ce privește infracțiunile, noua legislație adoptată sau cea modificată, în baza convenției, coincide, de regulă, cu denumirea și termenele deja utilizate, dar acest ultim fapt nu are o importanță principală [13, p. 35]. În opinia noastră, incriminarea infracțiunii de organizare a migrației ilegale, în conformitate cu art. 362¹ CP RM și potrivit textului lansat la etapa anului 2005, nu era suficient de justificată, legiuitorul admitând o redundanță (*supraabundență inutilă* [17]) textuală [18, p. 9-10].

Este corect că regulile de calificare a unei fapte penale, în limitele normativului penal, urmează să respecte anumite premise justificative:

- necesitatea de a prevedea anumite forme noi, suficient de răspândite, ale comportamentului prejudiciabil, în limitele răspunderii penale;
- necesitatea de a atenua răspunderea penală pentru unele infracțiuni, creându-se norme speciale;
- necesitatea de a înăspri răspunderea penală pentru unele infracțiuni, creându-se norme speciale.

Se observă clar că legiuitorul din R. Moldova nu s-a bazat pe asemenea premise justificative la etapa includerii în acțiune a art. 362¹ CP RM. Acest ultim fapt rezultă mai cu seamă din realitatea analizei limitelor sancționării penale pentru infracțiunile de trecere ilegală a frontierei de stat și de organizare a migrației ilegale, fiind, tacit, atestat un același grad prejudiciabil al infracțiunilor incriminate.

Or, la delimitarea în două părți (tipică și atipică) a unui și aceluiași element material al infracțiunii (trecerea ilegală a frontierei de stat), legiuitorul a invocat o aceeași răspundere penală, prin prisma limitelor evidențiate [8, p. 78-80] (cu mici excepții, în special legate de răspunderea penală a persoanei juridice în cazul infracțiunii de organizare a migrației ilegale, precum și de limitele amenzii aplicabile persoanelor fizice).

Devine evident, deci, faptul că, de multe ori, textele unor acte internaționale (convenții, tratate etc.) sunt preluate de către legiuitorul național „text cu text”, fără a le adapta la anumite particularități sistemice și sistematice care rezultă din conținutul legislației naționale. Pe această cale, este iminent contextul că legiuitorul urmează să valorifice anume esența și spiritul convenției, dar nu pur și simplu să transmită textul din actul internațional sau să-l includă pe deplin în textul noului normativ adoptat sau al celui modificat. Or, legiuitorul trebuie să se îngrijească de faptul ca noile reglementări să corespundă unor baze și principii, care rezultă din legislația națională [13, p. 36]. Anume acest amănunt va contribui la excluderea unor coliziuni, incoerențe și incertitudini legate de interpretarea și aplicarea corectă a normativului în vigoare, precum și la excluderea posibilității de a fi recunoscute aceste dispoziții neconstituționale [13, p. 36].

Legiuitorul a inclus art. 362¹ CP RM – organizarea migrației ilegale – în același grup generic de infracțiuni legate de trecerea ilegală a frontierei de stat, aceste norme fiind chiar consecutive, fapt care oferă bazei de identificare un caracter de omogenitate mai evident. Dar, nici la etapa inițială (după adoptarea normei), și nici la această etapă, nu este clar justificată delimitarea între infracțiunea de trecere ilegală a

frontierei de stat și infracțiunea de organizare a migrației ilegale (autorul M. Megherea le nominalizează prin categoria generică de *infracțiuni care afectează regimul frontierei de stat* [20, p. 75]). În cazul în care normele prevăd aceleași limite de sancționare, problemele de calificare juridică a infracțiunii sunt mult mai evidente, nefăcându-se distincție clară și normativă între norma generală și norma specială [8, p. 78-80].

Au apărut mult mai multe probleme după operarea modificărilor în textul art. 362 alin. (1) CP RM, când, prin Legea nr. 277/2008 [4], această normă a fost modificată în felul următor:

– sintagma „*trecerea ilegală a frontierei de stat a Republicii Moldova*” a fost înlocuită cu sintagma „*trecerea frontierei de stat a Republicii Moldova, eludându-se controlul de frontieră sau tăinuindu-se de el*”, iar ulterior, prin Legea nr. 304/2012, această sintagmă din art. 362 alin. (1) CP RM a căpătat un alt text normativ:

– cuvintele „*eludându-se controlul de frontieră sau tăinuindu-se de el*” au fost substituie cu cuvintele „*prin eludarea sau sustragerea de la controlul efectuat la trecerea acesteia*” [21].

Or, la etapa includerii în acțiune normativă a art. 362¹ CP RM, infracțiunea de trecere ilegală a frontierei de stat nu pune în evidență anumite modalități normative de comitere a acesteia (în special eludarea controlului de frontieră sau sustragerea de la controlul efectuat la trecerea acesteia), iar infracțiunea de organizare a migrației ilegale, care presupune inclusiv organizarea intrării și/sau ieșirii în/din țară, făcea alegație anume la asemenea anumite modalități. La etapa actuală, anume trecerea ilegală a frontierei de stat (art. 362 alin. (1) CP RM) indică, însă, la anumite modalități normative de manifestare obiectivă a infracțiunii, iar organizarea acestei treceri (intrare și/sau ieșirea în/din țară) nu se evidențiază prin asemenea modalități. În fapt, însăși trecerea ilegală a frontierei de stat nu este

pasibilă de răspundere penală decât dacă este comisă prin eludarea controlului la frontieră sau sustragerea de la controlul efectuat la trecerea acesteia, iar pregătirea (organizarea intrării și/sau ieșirii) infracțiunii de trecere ilegală a frontierei de stat de către cetățenii străini sau apatrizi trebuie să fie supusă răspunderii penale, fără antrenarea identificării unor limite prescrise ale modalităților de trecere ilegală a frontierei de stat.

Concluzii. În cazul în care normele prevăd aceleași limite de sancționare, problemele de calificare juridică a infracțiunii sunt mult mai evidente, nefăcându-se distincție clară și normativă între norma generală și norma specială.

Incrimnarea infracțiunii de organizare a migrației ilegale, în conformitate cu art. 362¹ CP RM și potrivit textului lansat la etapa anului 2005, nu era suficient de justificată, legiuitorul admitând o redundanță (*supraabundență inutilă*) textuală.

Regulile de calificare a unei fapte penale în limitele normativului penal, urmează să respecte anumite premise justificative: necesitatea de a prevedea anumite forme noi, suficient de răspândite, ale comportamentului prejudiciabil, în limitele răspunderii penale; necesitatea de a atenua răspunderea penală pentru unele infracțiuni, creându-se norme speciale; necesitatea de a înăspri răspunderea penală pentru unele infracțiuni, creându-se norme speciale. Se observă clar că legiuitorul din R. Moldova nu s-a bazat pe asemenea premise justificative la etapa includerii în acțiune a art. 362¹ CP RM.

La etapa actuală, anume trecerea ilegală a frontierei de stat (art. 362 alin. (1) CP RM) indică la anumite modalități normative de manifestare obiectivă a infracțiunii, iar organizarea acestei treceri (intrare și/sau ieșirea în/din țară) nu se evidențiază prin asemenea modalități.

BIBLIOGRAFIE BIBLIOGRAPHY

---

1. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002 (în vigoare 12.06.2003). Republicat în: MO al RM nr. 72-74, art. 195, din 14.04.2009. În: MO al RM nr. 128-129, art. 1012, din 13.09.2002.
2. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative din 29 decembrie 2005, nr. 376-XVI (în vigoare la 31 ianua-

- rie 2006). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 31 ianuarie 2006, nr. 20.
3. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative din 26 septembrie 2008, nr. 193-XVI (în vigoare la 21 octombrie 2008). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 21 octombrie 2008, nr. 189.
  4. Legea pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova din 18 decembrie 2008, nr. 277-XVI (în vigoare la 24 mai 2009). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 24 februarie 2009, nr. 41-44.
  5. Legea pentru completarea articolului 3621 din Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18 aprilie 2002 și din 1 martie 2013, nr. 20 (în vigoare la 29 martie 2013). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 29 martie 2013, nr. 64-68.
  6. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative din 7 noiembrie 2013, nr. 270 (în vigoare la 10 decembrie 2013). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 10 decembrie 2013, nr. 290.
  7. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative din 29 iulie 2016, nr. 207 (în vigoare la 7 noiembrie 2016). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 28 octombrie 2016, nr. 369-378.
  8. Якимов О., Якимова С. Организация незаконной миграции: проблемы уголовной ответственности. În: Уголовное право, 2005, nr. 1, p. 78-80.
  9. Berliba V., Ungurean I. Statul de drept și supremația legii în Republica Moldova prin prisma drepturilor fundamentale absolute prevăzute de art. 3 și art. 7 din CEDO. 10 p. [citată 25.04.2020]. Disponibil <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.phpD6118001110127006066118021120023005107110004053058052085083029112005083127028020037050000126083113070122066122120072091123082086025069114094090098108095100091118084&EXT=pdf>.
  10. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Marea Cameră. Hotărârea din 21 octombrie 2013. Cauza Del Río Prada împotriva Spaniei (cererea nr. 42750/09) Strasbourg [citată 02.03.2020]. Disponibil: <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Del-Rio-Prada-%C3%Aempotriva-Spaniei.pdf>.
  11. Sunday Times contra Marii Britanii - Libertatea de exprimare. Condiții de aplicare. CEDO, Plenul, hotărârea din 26 aprilie 1979, 6538/74 [citată 02.03.2020]. Disponibil: <https://jurisprudentacedo.com/Sunday-Times-contra-Marea-Britanie-Libertatea-de-exprimare-Conditiile-de-aplicare.html>.
  12. Hotărâre pentru controlul constituționalității Legii nr. 261 din 1 noiembrie 2013 cu privire la Colegiul Medicilor din Republica Moldova (Sesizarea nr.16a/2014) din 15 mai 2015, nr. 13 [citată 25.04.2020]. Disponibil <http://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-h1315052015ro0d4ab.pdf>.
  13. UNODC. Управление ООН по наркотикам и преступности. Руководство для законодательных органов по осуществлению Конвенции Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности (233 p.), p. 1-233 [citată 06.02.2020]. Disponibil: www.руководство%20для%20законодательных%20баз%20по%20миграц%20%201.pdf.
  14. Руководство для законодательных органов по осуществлению Протокола о предупреждении и пресечении торговли людьми, особенно женщинами и детьми, и наказание за нее, дополняющего Конвенцию Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности. Часть вторая (111 p.), p. 273-349 [citată 06.02.2020]. Disponibil: www.руководство%20для%20законодательных%20баз%20по%20миграц%20%202.pdf.
  15. Руководство для законодательных органов по осуществлению Протокола против незаконного ввоза мигрантов по суше, морю и воздуху, дополняющего Конвенцию Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности. Часть третья (132 p.), p. 335-436 [citată 06.02.2020]. Disponibil: www.руководство%20для%20законодательных%20баз%20по%20миграц%20%203.pdf.

- bil: www.РУКОВОДСТВО%20ДЛЯ%20ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫХ%20БАЗ%20ПО%20МИГРАЦ%20%203.pdf.
16. *Руководство для законодательных органов по осуществлению Протокола против незаконного изготовления и оборота огнестрельного оружия, его составных частей и компонентов, а также боеприпасов к нему, дополняющего Конвенцию Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности. Часть четвертая (269 p.), p. 441-564 [citat 06.02.2020]. Disponibil: www.РУКОВОДСТВО%20ДЛЯ%20ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫХ%20БАЗ%20ПО%20МИГРАЦ%20%204.pdf.*
17. DEX-online [citat 25.04.2020]. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/redundanta>.
18. Коробеев А. Уголовно-правовая политика: проблема обоснованности запретов в Уголовном кодексе Российской Федерации 1996 г. În: *Материалы Конференței științifico-practice cu genericul Предмет уголовного права и его роль в формировании уголовного законодательства Российской Федерации. Sub redacția autorului Б. Разгильдиев. Саратов: Издательство СГАП, 2002, p. 9-10.*
19. Пихов А. Теоретические основы противодействия транснациональной преступности. Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Специальность — 12.00.08, уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Краснодар: «Краснодарский университет Министерства внутренних дел Российской Федерации», 2017. 488 p. [citat 05.03.2020]. Disponibil: <https://www.dissercat.com/content/teoreticheskie-osnovy-protivodeistviya-transnatsionalnoi-prestupnosti/read>.
20. Megherea M. *Infracțiuni care afectează regiul frontierei de stat a Republicii Moldova. Teză de doctorat. Chișinău: USM, 2018. 175 p. [citat 01.03.2020]. Disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/2018/54168/marin_meghera_thesis.pdf.*
21. *Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative din 26 decembrie 2012, nr. 304 (în vigoare la 5 martie 2013), care asigură transpunerea dispozițiilor articolului 4, alineatul (2) din Regulamentul (CE) nr.810/2009 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iulie 2009 privind instituirea unui Cod comunitar de vize (Codul de vize). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 5 martie 2013, nr. 48.*

DESPRE AUTOR**Victor FRUMUSACHI,***doctorand,**Universitatea de Studii Politice**și Economice Europene „Constantin Stere”,**Republica Moldova**e-mail: victor.frumusachi@cna.md**ORCID ID: 0000-0002-7167-7700*

CZU 343.61+343.98

DOI 10.5281/zenodo.8129022

Mihai TETEREA,
masterand

MA

ASPECTE DE DREPT COMPARAT PRIVIND OMORUL SĂVÂRȘIT ÎN STARE DE AFECT – EXPERIENȚA REPUBLICII FEDERATIVE GERMANIA ȘI A FEDERAȚIEI RUSE

Omorul săvârșit în stare de afect reprezintă o infracțiune ce suscită interes sporit atât din partea teoreticienilor, cât și din perspectiva practicii judiciare naționale. Or, componența dată de infracțiune implică o complexitate mare, fiind determinată de interpretarea sintagmei „stare de afect”. Dificultățile infracțiunii analizate sunt determinate și de analiza multitudinii circumstanțelor ce au determinat provocarea acestei tulburări emoționale și durata ei. Problematika expusă mai sus constituie una dintre cele mai dificile probleme ale dreptului penal, deoarece nu întotdeauna este ușor de determinat prezența stării de afect fiziologic a făptuitorului și deosebirea acesteia de starea de afect patologic. Pentru a oferi o modestă contribuție la analiza acestei componențe de infracțiune, am recurs la analiza similitudinilor și a deosebirilor dintre prevederile art. 146 Cod penal al Republicii Moldova și normele corespondente din legile penale ale altor state ca: Germania și Federația Rusă.

Cuvinte-cheie: stare de afect, aspecte de drept comparat, răspundere penală, tulburare emoțională, fapte imorale provocatoare ale victimei, componență de infracțiune.

ASPECTS OF COMPARATIVE LAW REGARDING MURDER COMMITTED IN A STATE OF AFFECTION – THE EXPERIENCE OF THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY AND THE RUSSIAN FEDERATION

Murder committed in the heat of passion is a crime that arouses increased interest both from the theorists and from the perspective of national judicial practice. Or, the criminal offence involves great complexity, being determined by the interpretation of the phrase „heat of passion”. The difficulties of the crime analyzed are also determined by the analysis of the multitude of circumstances that determined the cause of this emotional disturbance and its duration. The problem presented above constitutes one of the most difficult problems of criminal law, because it is not always easy to determine the presence of the physiological heat of passion and to distinguish from the pathological heat of passion. In order to offer a modest contribution to the analysis of this criminal offence, I resorted to the analysis of the similarities and differences between the provisions of art. 146 Criminal Code of the Republic of Moldova and the corresponding norms from the criminal laws of other states such as: Germany and the Russian Federation.

Keywords: heat of passion, Comparative Law aspects, criminal liability, emotional disorder, immoral acts caused by the victim, the criminal offence.

Recenzent:

Radion COJOCARU, dr., prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM
Universitatea „Dunarea de Jos” din Galați, România

Introducere. Potrivit prevederilor art. 16 al Constituției Republicii Moldova, „respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului” [6]. Subsecvent art. 24 al Legii Supreme, reglementează obligația pozitivă precum că „statul garantează fiecărui om dreptul la viață”. Aceste principii se fundamentează pe normele ce derivă din cele mai importante acte cu vocație mondială. În acest sens Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată și proclamată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 A(III) din 10.12.1948, statuează cu prioritate faptul că „Orice ființă umană are dreptul la viață” [1] În contextul celor expuse *supra* și reieșind din prevederile art. 146 Cod penal al Republicii Moldova, „omorul săvârșit în stare de afect survenită în mod subit, provocată de acte de violență sau de insulte grave ori de alte acte ilegale sau imorale ale victimei, se pedepsește cu închisoare de până la 5 ani” [4], constatăm că instituirea răspunderii penale pentru omorul săvârșit în stare de afect vine să protejeze viața persoanei.

După cum se susține pe drept cuvânt în doctrina de specialitate: „Stabilirea unui cadru incriminator penal bine definit și ajustat la realitățile obiective, care ar asigura o protecție eficientă a dreptului la viață a persoanei împotriva unor atentate criminale, se înscrie cu perfecțiune în categoria obligației pozitive de a asigura dreptul la viață de către stat. Aceste obligații însă sunt ineficiente fără o aplicare și interpretare coerente a normelor penale din domeniul protejării vieții persoanei” [14, p. 23].

Răspunderea penală pentru omorul săvârșit în stare de afect este determinată de existența anumitor particularități exclusive (ce poartă un caracter de atenuare a răspunderii penale), cum ar fi: a) infracțiunea este săvârșită când făptuitorul se află în stare de afect (tulburare emoțională puternică); b) starea dată este

provocată de actele de violență sau de insultele grave ori de alte acte ilegale sau imorale ale victimei; c) starea de afect a făptuitorului survine în mod subit; d) săvârșirea infracțiunii în stare de afect se relevă din actele ilegale sau imorale provocatoare ale victimei.

Metodologia studiului. La elaborarea acestei lucrări s-a recurs la o serie de metode științifice de cercetare și la utilizarea materialului teoretic, normativ și empiric, și anume metoda logică, metoda sistemică, metoda analizei comparative etc..

Actualitatea temei de cercetare. Infracțiunea ce formează obiect de cercetare are particularități unice, fapt ce rezultă și din jurisprudența națională. Or componența de infracțiune reglementată de art. 146 Cod penal reprezintă o infracțiune relativ rar aplicată în practica judiciară. Totodată omorul în stare de afect reprezintă una din cele mai complicate componente de infracțiune, cu precădere la interpretarea sintagmei „stare de afect”.

Rezultatele obținute și discuții. Potrivit dicționarului explicativ al limbii române, prin „afect” se înțelege acea „reacție emoțională, cu o desfășurare puternică și relativ de scurtă durată” [7]. Problemele cele mai dificile, ce apar la componența analizată, sunt identificate la calificare, și anume la analiza circumstanțelor ce au determinat provocarea tulburării emoționale și durata ei față de persoana acuzată. Problema conceptuală expusă mai sus constituie una dintre cele mai dificile probleme ale dreptului penal. Or nu este ușor de determinat prezența stării de afect fiziologic a făptuitorului și deosebirea acesteia de starea de afect patologic.

În contextul celor relatate, prezintă interes definiția noțiunii „stare de afect” în literatura de specialitate, ca „stare emoțională a psihicului omului care nu depășește limitele normalității, caracterizată printr-o apariție su-

bită, prin intensitate mare și durată scurtă, și în esență reprezintă o reacție emoțională care decurge exploziv, însoțită de modificări spontane (dar nu psihotice) ale activității psihice, în mod special observându-se îngustarea conștiinței” [2, p. 210].

Din analiza definiției sus-menționate se conturează clar că particularitățile afectului fiziologic și delimitările acestuia de cel patologic sunt două stări fundamental diferite. Pentru o mai mare claritate, menționăm că afectul patologic este literalmente recunoscut ca fiind o boală, o tulburare mentală temporară care exclude de principiu responsabilitatea. În continuare reținem că, în cuprinsul art. 22 Cod penal al Republicii Moldova, responsabilitatea este „starea psihologică a persoanei care are capacitatea de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum și capacitatea de a-și manifesta voința și a-și dirija acțiunile”. Menționăm că, spre deosebire de afectul fiziologic, afectul patologic semnifică iresponsabilitatea faptuitorului pentru acțiunea sau inacțiunea pe care a săvârșit-o. În asemenea cazuri lipsește componența de infracțiune.

Prin „**stare de afect**”, ca circumstanță care atenuează răspunderea penală pentru omor, se înțelege starea: 1) care apare ca o reacție la o situație psiho-traumatizantă acută; 2) care are o evoluție impetuoasă (la scară de secunde, minute); 3) care limitează și modifică în mod considerabil cursul proceselor emoționale, volitive și intelectuale (însă fără a le întrerupe); 4) care limitează și modifică în mod considerabil funcția constructiv-productivă a memoriei (însă fără a o suprima), fapt ce se exprimă în concentrarea atenției asupra frământărilor cu semnificație personală; 5) care constă în dezorganizarea („îngustarea”) vremelnică a conștiinței subiectului, însoțită de dereglarea posibilității de a percepe – integral și adecvat – realitatea, precum și locul său în această realitate; 6) care se caracterizează prin reducerea capacității de alegere a variantei socialmente admisibile a conduitei; 7) care se distinge prin predominarea aspectelor emotiv-pasionale asupra celor conținutal-raționale; 8) care este asociată de fapte impulsive, de dereglări funcționale ale organelor (neuroendocrine,

cardiovasculare, gastrointestinale etc.); 9) care conduc la o extenuare post-afectivă de natură psihică (astenienă, apatie) și fizică (imobilizare)” [10, p. 31-33].

Termenul **subit** înseamnă: 1) care se petrece într-un timp foarte scurt; 2) pe neașteptate. Expresia „survenită în mod subit”, utilizată în dispoziția art. 146 Cod penal, presupune că nu este obligatoriu să lipsească sau să fie foarte mică distanța în timp între cauza de apariție a stării de afect și omorul săvârșit în stare de afect. Referitor la perioada de timp, aceasta poate fi mai mare.

Evidențiem că starea de afect poate surveni nu doar în urma percepției nemijlocite a actelor ilegale sau imorale ale victimei. Ea poate surveni și în urma reflectării asupra unor factori derivați vizând aceste acte ale victimei: a) depănarea în memorie a amintirilor legate de actele ilegale sau imorale ale victimei; b) conștientizarea tardivă a rezultatelor actelor ilegale sau imorale ale victimei; c) aflarea tardivă a informației despre actele ilegale sau imorale ale victimei. Accentuăm faptul că este esențial ca intenția de a lipsi de viață victima să apară în mod subit. Potrivit Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, „dacă intenția de a lipsi de viață victima, survenită în mod subit în starea de afect, a fost realizată nu imediat, dar după scurgerea unui anumit interval de timp, după ce starea de afect se consumase, nu vom mai fi în prezența omorului săvârșit în stare de afect” [8].

Putem concluziona că Plenul CSJ ne oferă o definiție destul de amplă și exactă, dar problematica constă în faptul că aceasta nu poate fi comună pentru toate cazurile privind intervalul de timp când are loc declanșarea afectului, deoarece din punct de vedere faptic pot fi identificate situații diferite cu particularități proprii. În afară de aceasta, nu putem uita de factorii exogeni și endogeni care influențează formarea personalității umane. Mediul în care a crescut persoana contează enorm la erupția emoțională a individului, uneori aceasta fiind posibilă imediat după provocări, iar alteori după trecerea unui anumit interval de timp. Într-o atare situație nu este clar dacă explozia emoțională are loc după o pauză de timp scursă

după reflectarea situațiilor în conștiința persoanei. De fapt, din dispoziția art. 146 Cod penal nu rezultă că trebuie să lipsească sau să fie foarte scurt intervalul de timp dintre actele ilegale sau imorale ale victimei și omorul săvârșit în stare de afect. Legislatorul folosește sintagma „stare de afect survenită în mod subit”, dar totuși aceasta poate reapărea după zile, luni, chiar și ani, deoarece a avut de suferit psihicul uman prin acțiuni ilegale sau imorale ale victimei, formând vicii emoționale ce succedă în traume ale conștiinței.

În cele ce urmează, vom aborda omorul săvârșit în stare de afect prin prisma metodei comparative de studiere a dreptului, care în esență se reduce la stabilirea similitudinilor și a deosebirilor dintre prevederile art. 146 Cod penal al Republicii Moldova și normele corespundente din legile penale ale altor state.

Pentru început vom face referire la legislația penală a Federației Ruse. Potrivit art. 107 Cod penal al Federației Ruse: „Omorul, săvârșit într-o stare emoțională deosebită (afect), cauzată de violență, batjocură sau insultă gravă din partea victimei sau de alte acțiuni (inacțiuni) ilegale sau amorale ale victimei, precum și omorul săvârșit într-o stare psihotraumatică prelungită cauzată de comportamentul sistematic ilegal sau amoral al victimei”. Infracțiunea se pedepsește cu muncă în folosul comunității pe un termen de până la 2 ani sau pedeapsă cu închisoarea pe un termen de până la 3 ani, sau muncă obligatorie pe o perioadă de până la 3 ani, sau închisoare pe aceeași perioadă. În continuare, art. 107 alin. (2) C.pen. al Federației Ruse agravează răspunderea penală pentru omorul în stare de afect săvârșit asupra a două sau mai multe persoane. În varianta agravantă fapta se pedepsește cu muncă în folosul comunității pe un termen de până la 5 ani sau cu închisoare pe același termen.

În contextul celor expuse, autoarea E. O. Filippova menționează că „unul dintre tipurile de omor „privilegiate” din Codul Penal al Federației Ruse recunoaște o crimă comisă în stare de „agitație psihică puternică bruscă” (afect), cauzată de comportamentul provocator al victimei (articolul 107 din Codul Penal al Federației Ruse). În continuare, au-

toarea menționată precizează că particularitatea acestei compoziții a crimei, săvârșită în circumstanțe atenuante, este un semn care indică o stare psihică (sufletească) specială a unei persoane, care, potrivit art. 107 din Codul penal al Federației Ruse, este „o stare de excitație emoțională bruscă și puternică” și „o stare de afect”, ceea ce indică echivalarea acestor concepte din punctul de vedere al legiuitorului. Ca urmare se conturează trei probleme principale controversate cu privire la subiectul luat în considerare: 1) distincția dintre afectul patologic și fiziologic; 2) prezența unei legături temporale directe a stării afective a făptuitorului cu comportament psiho-traumatic și provocator al victimei; 3) justificarea psihologică și morală a afectului persoanei vinovate” [12, p. 106].

Potrivit autorului K. S. Ceberyak, „Afectul criminal, indiferent dacă este de natură fiziologică sau patologică, ar trebui să fie o condiție de nebunie, dacă se dovedește că o persoană care se afla într-o asemenea pasiune nu putea controla acțiunile sale. În același mod în care un afect patologic exclude sănătatea mintală, un afect fiziologic mărturisește capacitățile intelectuale și voliționale reduse ale unei persoane, caracterizând subiectul și nu latura subiectivă a infracțiunii. În practica judiciară, o persoană care a comis o infracțiune sub influența pasiunii este considerată fie nebună (cu un afect patologic), fie una ce merită îngăduință, recunoscând că afectul puternic schimbă drastic cursul proceselor mentale.” [13, p. 374-377].

În continuare ne vom referi la Codul penal al Republicii Federale Germania, în care se prevede răspunderea penală pentru infracțiunea de omor săvârșit în stare de afect, la art. 213 cu denumirea marginală *Uciderea pe fondul provocării din partea victimei*. Legiuitorul utilizează următoarea formulare legislativă: „Dacă o persoană ucide o altă persoană pe fondul faptului că a fost adusă, fără vina sa, într-o stare de tulburare de către victimă, deoarece victima a brutalizat-o, pe ea sau pe un membru al familiei sale sau i-a adresat o insultă gravă, sau există alte circumstanțe atenuante, persoana respectivă va fi pedepsită cu închisoare între 1 an și 10 ani” [3].

În norma legală prezentată mai sus, es-

te vorba de omor săvârșit de o persoană care se află într-o stadiu de furie (stare de extremă iritare; mânie nestăpănită), provenită din motivul brutalizării de către victimă a făptuitorului sau a unui membru din familie, ce a devenit catalizator pentru săvârșirea omorului în stare de afect, deci însuși victima poartă vina pentru infracțiunea dată. Se indică că acest omor este săvârșit la locul în care făptuitorul i-a fost provocat o tulburare psihică, arătând indirect caracterul brusc al declanșării stării de afect și legătura directă cu săvârșirea infracțiunii din cauza comportamentului provocator al victimei.

Legiuitorul german stabilește doar un tip de afect, acesta fiind unul de furie, excluzând alte emoții, cum ar fi: ura, disperarea, gelozia, frica, groaza. Se pune însă accent pe posibilitatea săvârșirii acțiunii de brutalizare nu doar în privința făptuitorului, ci și asupra membrului de familie. Respectiv, starea de furie, asimilată cu cea de afect din legislația penală a Republicii Moldova poate fi provocată atât în situația brutalizării făptuitorului, cât și în situația brutalizării victimei.

O abordare legislativă similară s-a dorit a fi implementată și în varianta inițială a art. 146

din Codul penal al Republicii Moldova. La momentul adoptării art. 146 Cod penal avea următoarea formulare legislativă: „Omorul săvârșit în stare de afect, provocată de acte de violență sau de insulte grave ori de alte acte ilegale sau imorale ale victimei, dacă aceste acte au avut sau ar fi putut avea urmări grave pentru cel vinovat sau rudele lui” [5].

Concluzii. Drept urmare a studiului comparativ, propunem ca varianta normativă de definire a omorului în stare de afect din legislația penală germană să fie implementată și în legislația penală moldovenească de referință prin prevederea posibilității săvârșirii acțiunilor provocatoare a stării de afect nu doar în privința făptuitorului, ci și în privința „membrului de familie”. În afară de aceasta considerăm oportună extinderea sferei de aplicare a omorului în stare de afect și în privința situațiilor psihotraumatice, provocate sistematic prin acțiunile ilegale ale victimei, situații care pot provoca o stare de afect cu diminuarea voinței de a acționa. Un asemenea model legislativ a fost abordat în legislația penală a Federației Ruse și argumentat elocvent în literatura de specialitate de referință.

BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAPHY

1. Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 A(III) din 10.12.1948, disponibil pe https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115540&lang=ro, accesat la 11.01.2023.
2. Barbăneagră A. ș.a. Codul penal comentat și adnotat. Chișinău: Cartier, 2005, 656 p.
3. Codul penal al Republicii Federale Germania, disponibil pe <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html>, accesat la 13.01.2023.
4. Codul penal al Republicii Moldova, disponibil pe https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134866&lang=ro#, accesat la 11.01.2023.
5. Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129.
6. Constituția Republicii Moldova, disponibil pe https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128016&lang=ro, accesat la 11.01.2023.
7. Dexonline, disponibil pe <https://dexonline.ro/definitie/afect>, accesat pe 12.01.2023.
8. Hotărârea Plenului CSJ nr. 11 din 24.12.2012 cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art. 145-148 CP al RM), disponibil pe http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=318, accesat la 12.01.2023.
9. Приговор суда по ч. 1 ст. 107 УК РФ № 1-467/2017 | Убийство, совершенное в состоянии аффекта, disponibil pe <https://sud-praktika.ru/precedent/545715.html>, accesat la 13.01.2023.
10. Спасенников Б. Аффект и уголовная ответственность (Актуальные проблемы

- уголовной ответственности лиц, совершивших преступление (убийство причинение тяжкого или средней тяжести вреда здоровью) в состоянии аффекта). În: Закон и право, nr. 6, 2003, 80 с.
11. Уголовный кодекс Российской Федерации от 13.06.1996 N 63-ФЗ (ред. от 29.12.2022), disponibil pe <https://legalacts.ru/kodeks/UK-RF/>, accesat la 12.01.2023.
12. Филиппова Е.О. Особенности уголовной ответственности за убийство в состоянии аффекта в законодательстве России и зарубежных стран. În: Вопросы российского и международного права, nr. 10, 2015, 122 с.
13. Чеберяк К. С. Проблемы применения законодательства об ответственности за убийство, совершённое в состоянии аффекта. În: Борьба с преступностью: теория и практика, nr. 1, 2015, 432 с.
14. Cojocaru R., Precedente ChEDO în materie penală privind protejarea dreptului la viață. În : Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. Legal Sciences, nr. 11/ 2020.

DESPRE AUTOR

Mihai TETEREA,

masterand,

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,

Republica Moldova

e-mail: mihai.teterea23@gmail.com

ORCID ID: 0009-0001-4668-4351

CZU 314.1:061.1EU

DOI 10.5281/zenodo.8129043

Olena SALI,
masterandă
MA

CRIZA MIGRAȚIONALĂ CA O PROVOCARE PENTRU UNIUNEA EUROPEANĂ

Articolul este dedicat studiului indicatorilor fluxurilor de migrație din Europa din ultimii ani, precum și problemei migrației moderne existente în țările UE. Autorul a efectuat o analiză a cercărilor științifice pe această temă. Au fost analizate problemele integrării refugiaților în comunitatea europeană, iar structura și numărul de imigranți au fost determinate pe baza datelor statistice.

Autorul a avut în vedere acțiunile și pozițiile liderilor statelor membre ale Uniunii Europene în ceea ce privește politica de migrație și rezolvarea problemei aflului în masă de migranți. Lucrarea examinează principalele tendințe ale politicii UE de migrație de până acum. Se dezvăluie perspectiva dinamicii migrației ca fenomen complex și cu mai multe fațete, se preconizează dezvoltarea ulterioară a acesteia ca fenomen social instabil. Au fost identificate componentele antisociale ale proceselor de migrație în Uniunea Europeană și impactul lor negativ asupra schimbărilor socio-culturale. Articolul analizează principalele schimbări în natura mișcărilor de migrație ale populației în afara granițelor statelor lor în scopul ocupării forței de muncă și identifică tendințe în distribuția regională și de stabilire a migranților de muncă. Atenția se concentrează asupra dorinței statelor membre de conducere ale UE de a limita aflul spontan de migranți ilegali din acele țări aflate în stadiul de dezvoltare, deoarece aceasta creează numeroase probleme sociale, politice, economice, precum și culturale și religioase pentru țările UE. Până la urmă, Comunitatea Europeană însăși suferă de dificultăți și contradicții politice asociate cu diferențele de niveluri de dezvoltare economică.

Au fost formulate concluzii privind modalitățile de depășire a acestei probleme, și anume necesitatea unei abordări uniforme a reglementării proceselor de imigrare. De asemenea, se subliniază potențialul pozitiv semnificativ al migrației pentru dezvoltarea statelor gazdă, condiția de utilizare a căruia este o politică adecvată de migrație atât la nivel național, cât și internațional. Printre prioritățile politice ar trebui să fie asigurarea unui proces de migrație legal și ordonat, precum și protejarea drepturilor migranților.

Cuvinte-cheie: migrație, politică de migrație, Uniunea Europeană, refugiați, migranți, criză migrațională.

THE MIGRANT CRISIS AS A CHALLENGE FOR THE EUROPEAN UNION

The article is dedicated to the study of indicators of migration flows from Europe during the

recent years, as well as the problem of modern migration existing in EU countries. The author performed an analysis of scientific research on this topic. The problems of integrating refugees into the European community were analyzed, and the structure and number of immigrants were determined based on statistical data.

The author considered the actions and positions of the leaders of the member states of the European Union in terms of migration policy and solving the problem of the mass influx of migrants. The paper examines the main trends in EU migration policy so far. The perspective of migration dynamics as a complex and multifaceted phenomenon is revealed, its further development as an unstable social phenomenon is predicted. The anti-social components of migration processes in the European Union and their negative impact on socio-cultural changes were identified. The article analyzes the main changes in the nature of migration movements of the population outside the borders of their states for the purpose of employment and identifies trends in the regional distribution and settlement of labor migrants. The focus is on the desire of the leading EU member states to limit the spontaneous influx of illegal migrants from the developing countries, as this creates numerous social, political, economic, as well as cultural and religious problems for EU countries. After all, the European Community itself suffers from political difficulties and contradictions associated with differences in levels of economic development.

Conclusions were drawn on ways to overcome this problem, namely the need for a uniform approach to the regulation of immigration processes. It also emphasizes the significant positive potential of migration for the development of host states, the condition for the use of which is an adequate migration policy both at the national and international level. Among the political priorities should be insurance of a legal and orderly migration process, as well as protection of the rights of migrants.

Keywords: migration, migration policy, European Union, refugees, migrants, migration crisis.

Recenzent:

Dinu OSTAVCIUC, dr., conf. univ., rector, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Formularea problemei. Migrația globală ca fenomen social este astăzi un fenomen complex și cu mai multe fațete. Conducerea statelor europene nu era pregătită să rezolve constructiv și prompt problemele legate de procesele de migrație globală. Acest lucru a dus la criza migrației din 2015, care rămâne până în prezent una dintre cele mai importante provocări pentru europeni. Potrivit sondajelor de opinie publică Eurobarometru, realizate sub egida Comisiei Europene, imigrația rămâne principala problemă la nivelul Uniunii Europene. Problema nu mai este în numărul excesiv de migranți și solicitanți de azil, așa cum era până de curând, ci în faptul că nu există un consens în Uniunea Europeană cu privire la modul de primire și distribuire a acestora. Pe măsură ce numărul de migranți care sosesc în Europa scade, la fel și cooperarea și împărțirea responsabilităților în cadrul UE. În plus, țările UE nu pot conveni asupra unei politici comune pen-

tru migranți și refugiați în general. În cadrul Uniunii Europene se formează blocuri separate cu interese opuse, ceea ce subminează spiritul general al Uniunii Europene.

Analiza cercetărilor și publicațiilor recente. Problematika proceselor de migrație a devenit subiect de discuții atât în rândul elitei politice a statelor membre ale Uniunii Europene, cât și în rândul unui număr semnificativ de juriști autohtoni. Atât cercetătorii străini, cât și ucraineni, inclusiv O. Ciupryna, H. Lutsyșyn, O. Malinovska, N. Pak, R. Kermach, A. Solodko, S. Castles, sunt implicați în studiul tuturor aspectelor politicii migrației și combaterea migrației ilegale la diferite niveluri: T. Klincenko, O. Vidler, O. Grișnova, V. Kryvenko, D. Weisbrodt și alții.

Scopul articolului. Scopul principal al lucrării este de a studia problema crizei migrației moderne din țările UE, de a lua în considerare principalele motive ale apariției acesteia și

amenințările cu care se va confrunta Uniunea Europeană în prezent și în viitorul apropiat, precum și căutarea modalități posibile de a le preveni și de a le minimiza.

Prezentarea materialului principal.

Migrația este deplasarea populației dintr-un loc de reședință permanent, asociată cu trecerea unor granițe (granițe de stat). Are un caracter spontan și mai multe tipuri. Migrația a existat întotdeauna. Astăzi, latura sa oficială este migrația forței de muncă a populației.

Cu toate acestea, cea mai masivă și periculoasă este migrația ilegală către țările Uniunii Europene, care a crescut de zece ori în ultimii ani. Migrația ilegală a devenit un fenomen persistent și pe scară largă care afectează procesele socio-economice și politice din multe țări ale lumii moderne. Potrivit Organizației Internaționale pentru Migrație (OIM), în prezent există 244 de milioane de migranți internaționali în întreaga lume (sau 3,3% din populația lumii). În prezent, migrația internațională atinge cote record, numărul persoanelor strămutate în interior depășește 40 de milioane de persoane, iar numărul refugiaților este de peste 22 de milioane de persoane [16]. Din cauza lipsei de consens între guvernele statelor membre UE, popularitatea partidelor radicale de dreapta, care se opun ferm migranților, este în creștere în multe țări. Lipsa de solidaritate în ceea ce ține de adoptarea unor reguli comune pentru rezolvarea problemelor legate de relocarea unui flux mare de migranți duce la o încărcare inegală a serviciilor de migrație ale țărilor europene individuale. Ca urmare, aflulul masiv de migranți amenință existența Acordului Schengen, iar contradicțiile dintre țările UE în ceea ce privește reinstalarea migranților adâncesc scindarea în UE.

Criza migrației europene din 2015 este un fenomen care a devenit un dezastru umanitar cauzat de aflulul masiv de migranți din țările din Orientul Mijlociu și Africa către Europa. Unii oameni de știință și analiști chiar compară situația actuală cu perioada celui de-al Doilea Război Mondial [1, p. 271]. Există două puncte de vedere asupra acestei probleme: Germania, Franța, Italia și țările scandinave consideră criza migrației ca un test al valorilor

și unității europene, în timp ce Ungaria, Polonia, Slovacia, Cehia și statele baltice văd refugiații ca pe o amenințare la adresa securității și bunăstării [9].

Această criză este complexă: în primul rând, este o criză umanitară, deoarece a avut ca rezultat moartea a mii de oameni; în al doilea rând, este o criză atât a frontierelor, cât și a gestionării azilului; în al treilea rând, conform spuselor președintelui Parlamentului European, Martin Schultz, aceasta este o criză de solidaritate, deoarece a fost extrem de dificil să se găsească o soluție comună pentru UE în ceea ce privește soluționarea problemei refugiaților, care să facă posibilă distribuția mai uniformă a poverii respective asupra țărilor individuale [8, p. 162].

Există destul de multe motive pentru apariția și existența fenomenului studiat, dintre care putem evidenția:

- lipsa oportunităților de angajare pentru un număr semnificativ de cetățeni din patria lor;
- instabilitate economică observată pe teritoriul unui număr semnificativ de țări din Orientul Mijlociu;
- sărăcire semnificativă și risc ridicat de a muri de foame în patrie;
- nedreptatea socială predominantă în țările din Est;
- dorința de a primi o educație decentă care să poată fi obținută în țările europene;
- cataclisme naturale care amenință sănătatea și viața și sunt observate pe teritoriul multor țări din Est;
- probabilitate mare de a fi în epicentrul ostilităților [10, p. 30].

Ultimul motiv este cel mai relevant astăzi, pentru că în Orientul Mijlociu apar constant noi conflicte armate, în urma cărora suferă mii de oameni, în majoritate civili. Aceasta este o dovadă că locuitorii teritoriilor estice decid să depășească o distanță considerabilă nu de la o viață bună, ci, dimpotrivă, cu o mare dorință de a-și păstra viața și pe cea a celor dragi.

Alături de cele de mai sus, merită subliniată o astfel de problemă umanitară: Migranții traversează destul de des Marea Mediterană cu familia întregi, cu copii nou-născuți, femei însă-

cinat și bătrâni. Mii de oameni nu ajung nicio dată pe țărmurile Europei visate. Cei mai mulți dintre ei au plecat de pe țărmurile patriei lor pe nave și bărci supraaglomerate, nesigure. Potrivit datelor Organizației Internaționale pentru Migrație, în 2017, peste 3.000 de persoane s-au înecat sau au dispărut în timp ce încercau să traverseze Marea Mediterană. În ultimii patru ani, numărul morților a fost de peste 20.000. Totuși, acest lucru nu îi oprește pe refugiați, iar aceștia depășesc distanțe periculoase pe mare de fiecare dată cu noi și noi „partide” [5]. Prin urmare, aspectul umanitar al problemei fluxurilor de migrație arată clar că aceste tendințe sunt periculoase pentru mii de oameni care îndrăznesc să-și schimbe viața în acest fel.

Potrivit ONU, țările din care provin majoritatea solicitanților de azil nu s-au schimbat din 2014: Siria, Afganistan, Somalia, Sudanul de Sud, Sudan, Republica Democrată Congo, Republica Centrafricană, Myanmar și Eritreea.

Principalele țări de origine sunt mai mult sau mai puțin aceleași: 41% dintre migranți provin din Siria, 27% din Afganistan, 16% din Irak, urmate de Iran, Pakistan, Nigeria, Gambia, Guineea, Maroc și Senegal [13]. Sosirile au fost în scădere constantă timp de 3 ani consecutivi, iar acum sunt doar 10% din vârful lor din 2015. În 2018, au fost detectate aproximativ 150.000 de mișcări neregulate peste frontierele externe ale UE [15]. Însă faptul că numărul sosirilor ilegale a scăzut nu este o garanție pentru viitor, având în vedere probabila continuare a presiunii migrației.

Criza migrației a devenit o provocare serioasă pentru realizările fundamentale ale Uniunii Europene, în primul rând zona de liberă circulație (Austria, Belgia, Danemarca, Germania, Norvegia, Slovenia, Ungaria, Suedia au reușit să restabilească temporar controlul la frontierele interne) a UE. În contextul crizei, forțele politice extreme au devenit mai active (de exemplu, în Franța, candidata de la Frontul Popular de extremă dreapta, Marine Le Pen, la alegerile prezidențiale din 2017, a ajuns în turul doi, unde 33,9% din alegătorii au votat-o), a avut loc o radicalizare a atitudinilor unei părți a populației (în 2015, în Germania au fost înregistrate 747 de atacuri la casele noilor sosiți,

dintre care 222 cu scopul de vătămare corporală [11]). Potrivit Eurobarometrului, migrația a devenit cea mai dureroasă problemă pentru europeni, lăsând în urmă dificultăți economice și șomaj [14].

Valurile de migrație în masă au devenit un factor destabilizator în cadrul politicii interne comune și al politicii de migrație a UE în mai multe aspecte. Este destul de evident că multe state membre ale UE nu erau pregătite pentru o criză migrațională la scară largă și, ca urmare, au simțit efectele negative ale acestui proces în sistemele de răspuns la urgențe sociale atât de importante precum locuința, educația și asistența medicală.

Ca urmare a fluxului necontrolat de refugiați, statele sunt nevoite să direcționeze prioritățile financiare și programatice ale integrării sociale către întreținerea temporară a migranților cu o eventuală reducere a garanțiilor sociale pentru cetățenii de rezidență europeană din cauza lipsei de fonduri în buget. Costurile suplimentare pentru satisfacerea nevoilor sociale ale refugiaților, așa cum se solicită în Germania și Austria, pot provoca „reacții politice” semnificative sau chiar o reacție vehementă, așa cum s-a întâmplat în rândul politicienilor locali din Köln.

În același timp, fluxurile de migrație contribuie la creșterea rapidă a societății civile europene, care acordă o importanță vitală satisfacerii nevoilor de bază ale refugiaților, precum îmbrăcămintea sau acordarea primului ajutor [2, p. 30].

Criza migrației, în ciuda cerințelor sale prealabile de politică externă, afectează în mod semnificativ funcționarea internă a UE. Astfel, pentru prima dată, ea a pus sub semnul întrebării unitatea țărilor europene și eficacitatea Acordului Schengen – una dintre pietrele de temelie ale integrării europene, care asigură libertatea de circulație în interiorul UE, în special pentru acele țări care au devenit parte a tranzitului pe traseul fluxului de solicitanți de azil din Orientul Mijlociu.

Deja astăzi pe teritoriul UE există o practică de restabilire a controlului la frontierele interne din cauza pericolului crizei migrației. Dreptul corespunzător este consacrat în art. 23

din Codul frontierelor Schengen. De exemplu, Germania a restabilit controlul la granița terestră cu Austria pentru perioada 11 februarie - 11 mai 2017; Austria – cu Slovenia și Ungaria. Franța, la rândul său, din cauza amenințării teroriste constante, a restabilit controlul tuturor frontierelor interne pentru perioada 27 februarie - 15 iulie 2017 [12].

În contextul crizei migrației, forțele politice europene de dreapta subliniază necesitatea implementării unor măsuri decisive menite să limiteze fluxurile de migrație. Creșterea fără precedent a migrației obligă deja astăzi un număr de state UE să aloce fonduri semnificative pentru răspuns prompt și amenajarea de puncte speciale de primire pentru refugiați și furnizarea ajutorului umanitar necesar (hrană și îngrijire medicală) [4, p. 22].

Menținerea dinamicii afluxului de refugiați și escaladarea în continuare a crizei migrației în viitorul apropiat poate determina o creștere și mai mare a costurilor economice din cauza necesității de finanțare a politicii sociale a UE, care se realizează din bugetele statelor membre UE; ca urmare, povara crizei migrației revine cetățenilor plătitori de impozite, care locuiesc în Uniunea Europeană. În plus, creșterea numărului de refugiați poate provoca o presiune suplimentară pe piața muncii din țările europene și poate crește și mai mult problema șomajului în Europa [6]. Evident, acest curs al evenimentelor nu va fi în niciun caz în favoarea cetățenilor UE, iar acesta, la rândul său, devine motivul exacerbării confruntărilor interetnice și al deteriorării atitudinii față de migrații străini.

Problema migrațiilor ilegale și a refugiaților exacerbează conflictul politic intern, în special, organizațiile naționaliste devin din ce în ce mai active, care susțin că Europa și-a pierdut deja majoritatea tradițiilor naționale, iar situația actuală va duce la o erodare și mai mare a identității europene. [7, p. 44]. Politica imperfectă de integrare a populației emigrante în societatea europeană duce la agravarea relațiilor dintre populația indigenă a statelor europene și imigranți, la creșterea sentimentelor anti-imigranți și la proteste în masă ale europenilor împotriva politicii de migrație a guvernelor naționale.

Abordarea UE a problemei migrației a fost și este eurocentrică. UE își arată slăbiciunile, care sunt lipsa unei uniuni reale între statele membre și, mai presus de toate, lipsa de cooperare între acestea arată clar că UE nu poate fi considerată încă o uniune politică integrată. În această problemă, UE este inefficientă și dezarticulată, punând statele membre unele împotriva altora și alimentând sentimentul naționalist și anti-musulman. [13].

Într-o astfel de situație, devine prioritară depășirea crizei migrației, asigurarea protecției refugiaților și acordarea de asistență statelor membre care au suferit cel mai mult din cauza afluxului de migrații, indiferent dacă acesta se transformă sau nu într-o problemă cheie pentru UE. Relațiile din interiorul țărilor Uniunii în legătură cu criza migrației se deteriorează, guvernele țărilor se îndepărtează din ce în ce mai mult de linia promovată de A. Merkel, care oferă o politică de „uși deschise” pentru refugiați, așa că sunt din ce în ce mai mulți migrații [3, p. 140]. Este de remarcat distribuția neuniformă a refugiaților între țări, care, pe de o parte, indică o decizie echilibrată a Comisiei Europene cu privire la fiecare țară separată, pe de altă parte, creează o disparitate și mai mare între state. Nu există nicio interacțiune între țările UE, ceea ce împiedică și mai mult controlul crizei.

În opinia noastră, toate acestea ar putea duce în curând la scindarea UE. Până la urmă, există probleme care amenință integritatea UE: fluxul nesfârșit de migrații, admiterea de noi membri în Uniune, războiul din estul Ucrainei și sancțiunile împotriva Federației Ruse, costurile menținerii migrațiilor, instabilitatea economică a anumitor state membre UE, diferența de opinie izbitoare în ceea ce privește politica de migrație și obligațiile țărilor în fața Uniunii, referendumul din Marea Britanie privind aderarea la UE, toate acestea sunt și mai „încălzite” de atitudinea ambiguă a cetățenilor față de toate acestea. UE ar trebui să abordeze problema într-un mod mai constructiv, ajutând la rezolvarea motivelor reinstalării migrațiilor. Situația existentă are soluții, în ciuda amploării sale. Practica arată că soluționarea crizei migrației în țările UE trebuie să fie cuprinzătoare, politica de migrație a statelor europene tre-

buie să țină cont de toate valorile socio-politice, culturale și etnice importante. Țările europene ar trebui să se unească, să acorde atenție propriilor probleme și opiniilor populației țărilor care sunt împotriva politicii prietenoase de încurajare a refugiaților.

Remarcând succesele în depășirea crizei migrației, al 12-lea șef al Comisiei Europene, Jean-Claude Juncker, a subliniat totodată că migrația va rămâne o provocare pentru generațiile viitoare de europeni pentru mulți ani [8, p. 168].

Prin urmare, Europa ar trebui să pregătească instrumente adecvate pentru o reglementare echitabilă și responsabilă a proceselor de migrație, răspuns adecvat la eventualele crize. Potrivit acestuia, este timpul să trecem de la propuneri la legi și de la legi la practică.

Concluzii. Tendințele migrației refugiaților în stadiul actual de dezvoltare a societății sunt dezamăgitoare pentru Uniunea Europeană. Un număr tot mai mare de

refugiați trec granițele europene în căutarea unei vieți mai bune, ceea ce amenință securitatea și stabilitatea țărilor europene și provoacă fenomene de criză în mediul european. Procesul de depășire a „crizei migrației” din UE este destul de dificil și de lungă durată, având în vedere pozițiile ireconciliabile ale statelor membre, dar este real, fiind nevoie doar de a găsi o poziție comună și, cel mai important, de a stabili o strategie clară și pe termen lung. Ar trebui să se prevadă acțiuni clare ale europenilor timp de mai mulți ani, astfel încât conducerea să poată prezice tendințele fluxurilor de migrație pe termen scurt, mediu și lung și să ia decizii adecvate.

Prin urmare, politica de migrație își ocupă ferm locul în centrul integrării europene. Cu toate acestea, în ciuda faptului că problemele cheie din acest domeniu rămân încă de competența guvernelor naționale, o politică comună de migrație va continua să fie un proces complex de negocieri și compromisuri.

BIBLIOGRAFIE BIBLIOGRAPHY

1. Burova K. Politica de migrație a Uniunii Europene: probleme actuale. Mod de acces: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11251/1/Burova_268-273.pdf (Accesat la 08.05.2023).
2. Hogan E. Marea dezastrului. Lumea în 2017. P. 30.
3. Hrebnyk Ya. Reacția politică a țărilor UE la criza migrației. Teoria și metodele de predare a disciplinelor sociale: revistă științifică și pedagogică. 2018. Nr 1(6). P. 139-142.
4. Dorosh L., Ivasechkok O. Particularități ale funcționării și provocări ale dezvoltării UE pe termen scurt (2017–2018). Viziunea umanitară. 2017. Vol. 3. Nr. 1. P. 19-24.
5. Uniunea Europeană în lupta împotriva imigrației ilegale: noi tendințe. Mod de acces: <http://www.alleuropa.ru/index2.php> (Accesat la 08.05.2023).
6. Kermach R. Problema refugiaților în UE: consecințele pe termen lung ale unei noi provocări / Fundația Ilko Kucheriv „Inițiativa Democratică”. Mod de acces: <http://dif.org.ua/article/problema-bizhentsivv-esdovgostrokovi-naslidki-novogo-vikliku> (Accesat la 09.05.2023).
7. Lutsyșyn G. Criza migrației în UE: problema securității frontierelor externe și agravarea celor interetnice. Viziune umanitară. 2015. Vol. 1. Nr. 2. P. 41-46.
8. Malinovska O. Politica de migrație: context global și realități ucrainene: monografie. Kiev: NISD, 2018. 472 p.
9. Criza migrației amenință să scindeze Uniunea Europeană. Mod de acces: <http://forbes.net.ua/ua/nation/1401504-migracijna-krizazagrozhuerozkolom-evrosoyuzu> (Accesat la 08.05.2023).
10. Pak N. Migrația necontrolată ca amenințare la adresa securității țărilor Uniunii Europene. Buletinul Universității Naționale „Taras Șevcenko”, Kiev. 2016. P. 30-32.
11. Crepeau F. Facilitating Mobility and Fostering Diversity: Getting EU Migration Governance to Respect the Human Rights of Migrants. Mod de acces: <https://www.ceps.org>

- eu/publications/facilitating-mobility-and-fostering-diversity/getting-eu-migration-governance-respect (Accesat la 05.05.2023).
12. Member States notifications of the temporary reintroduction of border control at internal borders pursuant to Article 25 et seq. of the Schengen Borders Code / European Commission. Mod de acces: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen/reintroduction-border-control/docs/ms_notifications_-_reintroduction_of_border_control_en.pdf (Accesat la 05.05.2023).
  13. Scalia G. European migrant crisis, last measures of the EU policy on migration. Mod de acces: <http://mediterraneanaffairs.com/european-migrant-crisis-last-measures-of-the-eu-policy-on-migration/> (Accesat la 05.05.2023).
  14. Spring 2015 Standard Eurobarometer: Citizens see immigration as top challenge for EU to tackle. Mod de acces: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5451_en.htm (Accesat la 05.05.2023).
  15. The European Agenda on Migration: EU needs to sustain progress made over the past 4 years / European Commission. 2019. Mod de acces: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_1496 (Accesat la 06.05.2023).
  16. The International Organization for Migration. Mod de acces: <http://www.iom.int/> (Accesat la 07.05.2023).
-
-

DESPRE AUTOR**Olena SALI,***masterandă,**Facultatea Transfrontalieră,**Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați,**România,**Email: lenasali2002@gmail.com**ORCID ID: 0000-0003-4818-5895*

CZU 343.7

DOI 10.5281/zenodo.8129078

Vitalie TIHON,
doctorand
PhD student

INFRAȚIUNEA DE HULIGANISM ÎN LEGISLAȚIILE PENALE ALE UNOR STATE MEMBRE UE

În prezentul articol este realizată o analiză juridică comparativă a legislației diferitelor state în materia răspunderii penale pentru încălcarea ordinii publice și, în special, pentru infrațiunea de huliganism.

Așadar, analizând prevederile codurilor penale ale diferitelor țări, constatăm că, în pofida faptului că aparent ele au trăsături comune cu prevederile legislației autohtone, totuși diferențe între ele persistă. Deși conținutul elementelor componente ale infrațiunii de huliganism variază în funcție de codurile penale analizate, pericolul social pe care îl comportă respectiva faptă este asemănător pentru toate statele.

Prin urmare, în funcție de modul în care este abordată respectiva infrațiune, se disting diferite tipuri de dispoziții și sancțiuni ale normei juridico-penale ce o reglementează, precum și diferite caracteristici calificative ale infrațiunii.

Importanța analizei juridico-penale a infrațiunii de huliganism în legislațiile penale ale altor state este dictată, în primul rând, de necesitatea realizării unui studiu multilateral, care ar permite preluarea practicilor bune și, prin urmare, îmbunătățirea cadrului normativ autohton.

Cuvinte-cheie: huliganism, ordine publică, securitate publică, liniște publică, siguranța publică, perturbare, tulburare, periclitare, violență, loc public.

THE OFFENCE OF HOOLIGANISM IN THE CRIMINAL LEGISLATION OF SOME MEMBER STATES OF THE EUROPEAN UNION

This article provides a comparative legal analysis of the legislation of different countries on criminal liability for public order offences, and in particular the offence of hooliganism.

Thus, analyzing the provisions of the criminal codes of the various countries, we find that, although they apparently have features in common with the provisions of the domestic legislation, differences between them persist. Although the content of the elements of the offence of hooliganism varies according to the criminal codes analyses, the social danger of the offence is similar in all countries.

Consequently, depending on how the offence is dealt with, different types of provisions and penalties are distinguished in the criminal law rules governing the offence, as well as the qualifying

characteristics of the offence.

The importance of analyzing the criminal law aspects of the offence of hooliganism in the criminal legislation of other countries is primarily dictated by the need for a multilateral study, which would make it possible to take on board good practices and thus improve the domestic legal framework.

Keywords: hooliganism, public order, public security, public peace, public safety, disruption, disturbance, endangerment, violence, public place.

Introducere. Un rol deosebit de important în analiza complexă a infracțiunii de huliganism îl joacă examinarea legislațiilor penale ale altor țări, fapt ce contribuie enorm la realizarea unei examinări minuțioase sub aspect comparativ a reglementărilor legislative autohtone și ale celor de peste hotare. Realizarea unui astfel de studiu ar contribui la preluarea bunelor practici din legislațiile penale ale altor țări și implementarea acestora în legislația națională.

Deci, analizând legislațiile penale naționale ale altor țări, constatăm că infracțiunea respectivă este reglementată diferit sub aspect sancționator, dar asemănător pentru toate legislațiile este pericolul social pe care îl comportă aceasta.

Metode și materiale aplicate. În vederea realizării obiectivului propus, în prezentul articol științific s-au utilizat următoarele metode: metoda sistemică, metoda comparativă și, nu în ultimul rând, metoda logică bazată pe analiza inductivă și analiza deductivă.

În procesul elaborării prezentului articol științific, au fost consultate codurile penale ce aparțin țărilor membre ale Uniunii Europene.

Rezultatele obținute și discuții. În Codul penal al României, nu există o reglementare aparte a infracțiunii de huliganism, prin urmare, în Partea specială, Titlul VIII „Infracțiuni care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială”, Capitolul I „Infracțiuni contra ordinii și liniștii publice”, art. 371 „Tulburarea ordinii și liniștii publice” se stipulează: „Fapta persoanei care, în public, prin violențe comise împotriva persoanelor sau bunurilor ori prin amenințări sau atingeri grave aduse demnității persoanelor, tulbură ordinea și liniștea publică se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă” [15].

Deci, conținutul normei diferă de cel prevăzut în art. 287 din Codul penal al Republicii Moldova și, de asemenea, este diferită și sancțiunea, care în legislația penală a României este mai blândă și prevede închisoare de la 3 luni la 2 ani sau amendă.

În Codul penal al Republicii Bulgaria, în Capitolul X intitulat „Infracțiuni împotriva ordinii și liniștii publice”, art. 325 alin. (1), se stipulează precum că: „Persoana care comite fapte indecente, ce încalcă grav ordinea publică și care denotă o vădită lipsă de respect față de societate, se pedepsește pentru huliganism cu închisoare de până la doi ani sau cu probațiune, precum și cu muștrare publică” [5].

Alineatele următoare prevăd o pedeapsă mai aspră pentru comiterea actelor huliganice însoțite de circumstanțe agravante:

„(2) Dacă fapta este însoțită de împotrivirea față de un organ al autorității sau față de un reprezentant al societății care își îndeplinește obligațiile de apărare a ordinii publice sau dacă fapta, prin conținutul său, se face remarcată prin cinism ori îndrăzneală excepționale, pedeapsa este închisoarea de până la cinci ani.

(3) Atunci când fapta prevăzută la alin. (1) și (2) este săvârșită în timpul conducerii unui autovehicul, pedeapsa este: potrivit alin. (1) închisoare de până la trei ani și interzicerea unui drept prevăzut la art. 37 alin. (1) pct. 7), iar potrivit alin. (2) – închisoarea de până la cinci ani și interzicerea unui drept prevăzut la art. 37 alin. (1) pct. 7).

(4) Atunci când fapta prevăzută de alineatele precedente este săvârșită în mod repetat, pedeapsa este: pentru faptele prevăzute la alin. (1) închisoare de până la trei ani; pentru faptele prevăzute la alin. (2) și (3) – închisoare de la un an la cinci ani.

(5) Atunci când fapta prevăzută la alin. (1) - (3) constituie o recidivă periculoasă, pedeapsa este închisoarea de la un an la șase ani” [5].

Analizând legislația penală a Republicii Cehe, observăm că reglementările ce se referă la tulburările ordinii publice sunt prevăzute în Capitolul X intitulat „Infrațiuni contra ordinii publice”, Diviziunea 6 „Alte tulburări ale ordinii publice”, secțiunea 358 „Tulburarea ordinii și liniștii publice”. În respectiva secțiune se stipulează precum că:

„(1) Fapta persoanei care comite în mod public sau într-un loc accesibil publicului larg acte indecente sau necontrolate, în special prin agresarea altora, profanarea unui mormânt, a unui monument istoric sau cultural, sau perturbă major pregătirea sau desfășurarea unui eveniment sportiv organizat, unei reuniuni sau ceremonii, se pedepsește cu închisoarea până la doi ani.

(2) Făptuitorul va fi condamnat la pedeapsa cu închisoarea de până la trei ani dacă săvârșește fapta prevăzută de sub-secțiunea (1):

a) în mod repetat;

b) în calitate de membru al unui grup organizat” [6].

În legislația penală a Republicii Cipriote nu există norme speciale care ar reglementa infrațiunea de huliganism.

Însă, în conținutul Codului penal al țării respective, se întâlnesc norme care tangențial fac referire la unele acțiuni ce tulbură ordinea publică sau atentează la onoarea sau demnitatea persoanei, provocând prin urmare zgomot, agitație sau distrugerii de bunuri. Astfel de norme se regăsesc în Partea II „Infrațiuni contra ordinii publice”, Subcapitolul „Adunări ilegale, revolte și alte fapte penale împotriva liniștii publice”, articolele:

Articolul 95 „Tulburarea liniștii publice” cu următorul conținut: „Persoana care cauzează zgomot sau agitație într-un loc public fără justificare într-un mod care poate cauza deranjarea vecinilor sau care poate tulbura liniștea publică săvârșește o faptă care atrage răspunderea penală și se pedepsește cu închisoare de trei ani” [7];

Articolul 95a „Spargerea veselei în locurile publice” cu următorul conținut: „(1) Orice

persoană care, aflându-se într-un loc public de recreare, sparge intenționat vesela din orice fel de sticlă, porțelan sau alt material fragil, săvârșește o faptă care atrage răspunderea penală și se pedepsește cu închisoare de șase luni. (2) Proprietarul sau persoana la a cărei adresă se află centrul respectiv și care pune la dispoziție mijloace pentru comiterea infrațiunii menționate în alin. (1) săvârșește o faptă care atrage răspunderea penală și se sancționează cu aceeași pedeapsă” [7];

Articolul 99 „Injuriile publice” cu următorul conținut: „Persoana care, aflându-se într-un loc public sau care nu este public, dar în așa fel încât poate fi auzită de o persoană aflată într-un loc public, insultă pe o altă persoană în așa fel încât poate duce la atacarea persoanei, săvârșește o faptă care atrage răspunderea penală și se pedepsește cu închisoare de o lună sau amendă de maxim 75 de euro sau cu ambele pedepse” [7].

Deci, analizând prevederile Codului penal al Republicii Cipru, constatăm că, în primul rând, în legislația penală a respectivului stat constituie tulburarea ordinii publice și provocarea zgomotului sau agitației, spargerea veselei și injuriile publice, fapt ce diferă de legislația penală autohtonă în care constituie drept acte de huliganism acțiunile intenționate ce încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe, de opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice, precum și acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită.

De asemenea, diferită este sancțiunea aplicabilă pentru acțiunile ce încalcă ordinea publică.

În acest sens, legiuitorul autohton prevede o pedeapsă în primul rând mai aspră (închisoare de până la trei ani și până la cinci ani pentru comiterea huliganismului soldat de circumstanțe agravante și de la trei până la șapte ani pentru huliganismul agravat) și nu în ultimul rând mai variată (amendă, muncă neremunerată în folosul comunității, închisoare) pentru comiterea infrațiunii de huliganism, pe

când legiuitorul cipriot stabilește o pedeapsă ce constă în închisoare de trei ani pentru tulburarea liniștii publice sau spargerea veselei în locuri publice și închisoare de o lună sau amendă de maxim 75 de euro sau cu ambele pedepse pentru injuriile publice.

Codul penal al Republicii Croația de asemenea conține reglementări ale unor fapte care încalcă ordinea publică; astfel de prevederi se conțin în Capitolul XXX din Partea specială a Codului penal – „Infrațiuni împotriva ordinii publice”, art. 324 „Tulburarea ordinii publice” cu următorul conținut:

„(1) Oricine participă într-o mulțime care, prin violență față de alte persoane sau lucruri sau prin amenințarea de a comite violențe, pune în pericol ordinea publică sau instigă mulțimea la violențe se pedepsește cu închisoare de până la trei ani.

(2) În cazul în care infracțiunea de la alineatul 1 este comisă din ură față de un număr mai mare de persoane, prin folosirea unei arme sau a unui instrument periculos sau pune în pericol viața sau corpul unei alte persoane ori s-au produs pagube materiale semnificative, făptuitorul se pedepsește cu închisoare de la șase luni la cinci ani.

(3) Participantul la care se face referire la alineatele 1 și 2 care se îndepărtează la cererea funcționarului, înainte de săvârșirea violenței, nu va fi pedepsit pentru infracțiunea prevăzută la alineatele 1 și 2” [8].

Reieșind din analiza Codului penal al Republicii Croația, constatăm că acțiunile care tulbură ordinea publică aparent sunt asemănătoare cu acțiunile care fiind comise duc la consumarea infracțiunii de huliganism conform art. 287 CP al Republicii Moldova.

Și în legislația penală a Republicii Austria găsim unele reglementări ale faptelor ce duc la periclitarea ordinii publice și, în special, a siguranței publice. Respectivul reglementări se regăsesc în conținutul Părții speciale a Codului penal, și anume în Titlul VII „Fapte penale contra siguranței publice și fapte penale contra mediului înconjurător”, § 176 „Periclitarea cu intenție a siguranței publice”, în care se indică că:

„(1) Faptele persoanei care, în alt mod decât prin una din faptele penale prevăzute la

§§ 169, 171 și 173, cauzează un pericol grav asupra integrității corporale și vieții (§ 89) unui număr mare de persoane sau asupra unei proprietăți ce nu-i aparține, se pedepsește cu închisoare de la 1 an la 10 ani.

(2) Dacă fapta are una din urmările prevăzute la § 169 alin. (3) se aplică pedepsele acolo prevăzute” [4].

§ 177 „Periclitarea din culpă a siguranței publice” cu următorul conținut:

„(1) Fapta persoanei care, în alt mod decât prin una din faptele penale prevăzute la §§ 170, 172 și 174, cauzează prin culpă un pericol grav asupra integrității corporale sau vieții (§ 89) unui număr mare de persoane sau asupra unei proprietăți ce nu-i aparține, se pedepsește cu închisoare de până la 1 an sau cu amendă de până la 720 de zile-amendă.

(2) Dacă fapta are una dintre urmările prevăzute la § 170 alin. (2) se aplică pedepsele acolo prevăzute” [4].

Așadar, analizând prevederile Codului penal al Republicii Austria, constatăm că o reglementare aparte a infracțiunii de huliganism în prezentul cod nu se întâlnește, dar există unele reglementări ce doar tangențial se aseamănă cu infracțiunea de huliganism precum: cauzarea unui pericol grav asupra integrității corporale și a vieții (§§ 176, 177 CP al Republicii Austria) și aplicarea violenței asupra persoanelor sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe (art. 287 CP al Republicii Moldova).

Următorul cod penal în care apar unele reglementări ale acțiunilor huliganice este Codul penal al Regatului Belgiei, unde în Titlul V „Crime și delictे împotriva ordinii publice comise de particulari”, Capitolul I „Rebeliunea”, articolele 269, 271, 272, 273 și 274 se conțin următoarele prevederi:

Articolul 269 „Este calificat ca rebeliune orice atac, orice rezistență comisă cu violență sau amenințări împotriva ofițerilor ministeriali, paznicilor de plantații sau forestieri, deținătorilor sau agenților ordinii publice, funcționarilor însărcinați cu perceperea taxelor și contribuțiilor, agenților ce pun în aplicare forța de constrângere a statului, agenților vamali, agenților însărcinați cu aplicarea sechestrelor,

ofițerilor sau agenților de poliție administrativă sau judiciară, care acționează pentru punerea în aplicare a legii, ordinelor sau ordonanțelor date de autoritatea publică, sau a mandatelor sau hotărârilor emise de instanță”.

Articolul 271 „Rebeliunea comisă de o singură persoană, care este înarmată, va fi pedepsită cu închisoare de la trei luni la doi ani; dacă persoana vinovată de rebeliune nu a fost înarmată, pedeapsa aplicată va fi închisoare de la opt zile la șase luni”.

Articolul 272 „Dacă rebeliunea a fost comisă de mai multe persoane și în urma unor înțelegeri prealabile, rebelii înarmați vor fi condamnați la reclusiune de la cinci la zece ani, iar ceilalți la închisoare de la un an la cinci ani.

Dacă rebeliunea nu a fost rezultatul unei înțelegeri prealabile, vinovații înarmați vor fi condamnați la închisoare de la un an la cinci ani, iar ceilalți, la închisoare de la trei luni la doi ani”.

Articolul 273 „În cazul rebeliunii organizate în bandă sau în mulțime, articolul 134 din Codul penal al Regatului Belgiei va fi aplicabil rebelilor fără funcții sau care nu ocupă posturi în cadrul bandei și care se retrag la primul avertisment al autorității publice, sau chiar ulterior, dacă aceștia au fost reținuți în afara locului rebeliunii, dacă nu au opus o nouă rezistență și nu au avut arme”.

Articolul 274 „În toate cazurile în care va fi pronunțată pentru rebeliune pedeapsa cu închisoarea, vinovații vor putea fi condamnați, în plus, la plata unei amenzi de la 26 de euro la 200 de euro.

Șefii rebeliunii și cei care au provocat-o vor putea, în plus, să fie condamnați la interdicție conform articolului 33 al Codului penal” [2].

Deci, în Codul penal al Regatului Belgiei toate reglementările acțiunilor huliganice sunt catalogate drept rebeliuni ce constau în acte de rezistență comise cu violență sau amenințări asupra ofițerilor ministeriali, paznicilor de plantații sau forestieri, funcționarilor, deținătorilor sau agenților ordinii publice etc.

În Codul penal al Regatului Danemarcei, în Capitolul 15 „Infrațiuni împotriva ordinii și liniștii publice” din Partea specială, la fel găsim numeroase articole ce tangențial au coerență cu art. 287 din CP al Republicii Moldova, prin-

tre care menționăm următoarele:

Articolul 133 „(1) Persoana care îndeamnă mulțimea la violențe sau la amenințarea cu violențe asupra persoanei sau asupra proprietății se pedepsește cu amendă ori cu închisoare de până la 3 ani.

(2) Cu aceeași pedeapsă se sancționează persoanele care, în cadrul unei mulțimi, în orice scop urmărit în acea zi, acționează în calitate de lideri, precum și orice participant care nu respectă ordinul autorităților de a se dispersa.

(3) Dacă într-o astfel de mulțime se săvârșește o infracțiune în legătură cu scopul acesteia, instigatorii sau liderii mulțimii sunt sancționați cu pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea respectivă”.

Articolul 134 „Persoana care a participat în cadrul unei astfel de mulțimi și care, știind că s-a emis în mod legal un ordin de împrăștiere, nu se conformează, se pedepsește cu amendă sau închisoare de până la 3 luni”.

Articolul 134a „Participanții la încăierări ori alte tulburări grave ale ordinii publice, dacă au acționat în urma unei înțelegeri sau împreună, sunt sancționați cu închisoarea de până la 1 an și 6 luni”.

Articolul 134b „(1) Persoana care, aflată într-un loc public, cu prilejul unei întâlniri, întruniri, unor marșuri sau alte asemenea manifestații publice, are fața complet sau parțial acoperită de o apărătoare, o mască, o pictură sau ceva asemănător, astfel încât să prevină identificarea sa, se sancționează cu amendă sau cu închisoare de până la 6 luni.

(2) Cu aceeași pedeapsă se sancționează persoana care, într-un loc public, se află în posesia unor obiecte ce pot fi considerate ca fiind destinate să acopere fața în circumstanțele menționate la alin. (1).

(3) Interdicțiile indicate în alin. (1) și (2) nu se aplică dacă obiectele servesc pentru a se acoperi în vederea protejării împotriva vremii sau altor scopuri legitime” [3].

Codul penal al Republicii Estonia prevede răspundere penală pentru încălcarea ordinii publice în Capitolul 16 „Infrațiuni contra liniștii publice”, Secțiunea a 2-a „Infrațiuni contra ordinii publice” în două articole separate: § 262 intitulat „Încălcarea ordinii publice” și § 263

„Încălcarea ordinii publice în formă agravată”.

Așadar, primul articol din cele două susmenționate prevede răspundere pentru încălcarea ordinii publice, iar în al doilea este descrisă încălcarea agravată a ordinii publice.

Astfel, deducem că, spre deosebire de codul penal autohton în care infracțiunea de huli-ganism este reglementată într-un singur articol (art. 287) ce cuprinde trei aliniate, în codul penal al Republicii Estonia această infracțiune nu se întâlnește în mod separat, dar unele reglementări tangențiale cu acțiuni ce se aseamănă cu cele huliganice totuși există și sunt grupate în două articole (§ 262 și § 263).

§ 262 „Încălcarea ordinii publice”:

„(1) Încălcarea normelor generale de conduită în locuri publice se pedepsește cu amendă de până la o sută de unități-amendă sau cu închisoare.

(2) Aceeași faptă, dacă este săvârșită de către o persoană juridică, se pedepsește cu amendă de până la 2.000 de euro” [9].

Examinând alin. (1) din § 262, constatăm că respectivul alineat nu conține reglementări clare în ceea ce privește cuantumul pedepsei aplicabile pentru săvârșirea acțiunilor ce încalcă ordinea publică, fapt ce creează unele dificultăți la stabilirea pedepsei pentru fapta comisă.

§ 263 „Încălcarea ordinii publice în formă agravată”:

„(1) Încălcarea normelor generale de conduită în locuri publice, dacă fapta a fost comisă:

prin întrebuințarea de violențe;

sub amenințarea folosirii unei arme sau a oricărui alt obiect pe post de armă sau a unor substanțe sau dispozitive explozive;

se pedepsește cu amendă sau închisoare de până la cinci ani.

(2) Aceeași faptă, dacă este săvârșită de o persoană juridică, se pedepsește cu amendă” [9].

Analizând prevederile legislației penale a Republicii Estonia, observăm că, spre deosebire de art. 287 „Huliganismul” din Codul penal al Republicii Moldova, în care subiectul infracțiunii este persoana fizică, în § 262 „Încălcarea ordinii publice” alin. (2) și § 263 „Încălcarea ordinii publice în formă agravată” alin. (2)

din Codul penal al Republicii Estonia, subiectul acestor infracțiuni poate fi și persoana juridică, ce va primi o pedeapsă penală sub formă de amendă.

Referindu-ne la Codul penal al Republicii Finlanda, la fel, întâlnim unele reglementări ce se referă la infracțiuni ce încalcă ordinea. În special, ele sunt grupate în Partea specială a codului, Capitolul 17 intitulat „Infracțiuni contra ordinii publice”, Secțiunea 6 „Rezistența față de o persoană care menține ordinea publică” și, respectiv, Secțiunea 13 „Infracțiunea de tulburare a ordinii publice”.

Astfel în Secțiunea 6 intitulată „Rezistența față de o persoană care menține ordinea publică”, se menționează precum că:

„(1) O persoană care întrebuințează sau amenință cu violență pentru a împiedica sau a încerca să împiedice o persoană care menține ordinea publică să îndeplinească o îndatorire prevăzută într-o lege sau un decret sau care împiedică în alt mod îndeplinirea îndatoririi menționate este, cu excepția cazului în care este prevăzută o pedeapsă mai severă în lege pentru faptă, condamnată pentru rezistență față de o persoană care menține ordinea publică la amendă sau la închisoare de cel mult șase luni.

(2) În scopul prezentei secțiuni, o persoană care menține ordinea publică se referă la

(1) un conducător auto, așa cum este reglementat în Actul privind menținerea ordinii în transportul public, o persoană care corespunde unui conducător auto și nu pasager care, la cerere, îl asistă pe conducătorul auto sau pe persoana corespunzătoare,

(2) un controlor de bilete, așa cum este reglementat în Legea cu privire la tarifele de penalizare în transportul public și un ofițer al ordinii publice, care asistă în inspecție,

(3) un gardian, așa cum este reglementat în Legea serviciilor private de securitate,

(4) un ofițer al ordinii publice, așa cum este reglementat în Legea privind ofițerii de ordine publică”.

Iar Secțiunea 13 „Infracțiunea de tulburare a ordinii publice” prevede:

„O persoană care

(1) prin provocarea de zgomot sau într-o

manieră similară cauzează o perturbare considerabilă în cursul unei acțiuni oficiale, alta decât într-un loc public sau într-un oficiu închis pentru public, un birou, un loc în care se desfășoară activități de afaceri, activități productive sau într-un alt loc similar,

(2) provoacă perturbări considerabile, prin efectuarea de apeluri adresate unui oficiu, birou, sediu sau altei locații similare;

(3) prin utilizarea frânei de urgență sau a alarmei unui vehicul de transport în masă, a unui lift sau a unui alt dispozitiv cauzează, cu rea-voință, o alarmă falsă, este pedepsită cu amendă pentru fapta de tulburare a ordinii publice, cu excepția cazului în care legea prevede o altă pedeapsă mai severă pentru faptă” [10].

Deci, analizând reglementările Codului penal al Republicii Finlanda, constatăm precum că după titlu, articolele din respectivul cod se aseamănă cu denumirea Capitolului XIII „Infrafracțiuni contra securității publice și a ordinii publice” din Codul penal al Republicii Moldova, dar însuși conținutul articolelor este asemănător cu art. 287 „Huliganismul” din Codul penal al Republicii Moldova.

Următorul cod, în care, la fel se regăsesc reglementări referitoare la ordinea publică este Codul penal al Republicii Franceze, și anume Secțiunea 2 „Despre participarea defectuoasă la o încăierare” cu următoarele articole:

Articolul 431-3

„Este considerată o încăierare orice grupare de persoane pe drumul public sau într-un loc public susceptibilă de tulburarea ordinii publice.

O încăierare poate fi disipată de către forța publică după două somații de a se dispersa rămase fără efect adresate în condițiile și potrivit prevederilor articolului L. 211-9 din Codul securității interne”.

Articolul 431-4

„Fapta prin care cel care nu este purtător de armă continuă să participe în mod voluntar la o încăierare după somații se pedepsește cu 1 an închisoare și cu amenda de 15.000 euro.

Infrafracțiunea definită la primul paragraf se pedepsește cu 3 ani închisoare și cu amendă de 45.000 euro dacă autorul își ascunde chipul în mod voluntar în întregime sau parțial pentru a nu fi identificat”.

Articolul 431-5

„Participarea la o încăierare purtând o armă se pedepsește cu 3 ani închisoare și cu amendă de 45.000 euro.

Dacă persoana înarmată a continuat în mod voluntar să participe la încăierare după somații, pedeapsa este de 5 ani închisoare și amendă de 75.000 euro.

Dacă persoana înarmată își ascunde chipul în mod voluntar în întregime sau parțial pentru a nu fi identificată, pedeapsa este de asemenea de 5 ani închisoare și amendă de 75.000 euro”.

Articolul 431-6

„Provocarea directă la o încăierare armată, manifestată fie prin strigăte sau discursuri publice, fie prin înscrisuri afișate sau distribuite, fie prin orice alt mijloc de transmisie a înscrisului, cuvântului sau imaginii, se pedepsește cu 1 an închisoare și amendă de 15.000 euro.

Dacă provocarea este urmată de efect, pedeapsa este de 7 ani închisoare și amendă de 100.000 euro”.

Articolul 431-7

„I. Persoanele fizice vinovate de una din infrafracțiunile prevăzute la articolele 431-5 și 431-6 sunt de asemenea pasibile de următoarele pedepse complementare:

Interdicția drepturilor civice, civile și de familie, potrivit prevederilor articolului 131-26;

Interdicția de ședere, potrivit prevederilor articolului 131-31.

II. În cazul condamnării pentru una din infrafracțiunile prevăzute la articolele 431-5 și 431-6, pronunțarea următoarelor pedepse complementare este obligatorie:

Interdicția de a deține sau a purta, pentru o durată de cel mult 5 ani, o armă autorizată;

Confiscarea uneia sau mai multor arme al căror proprietar este condamnatul sau pe care le poate folosi în mod liber.

Totuși, instanța poate, printr-o decizie special motivată, să decidă să nu pronunțe aceste pedepse, în considerarea circumstanțelor infrafracțiunii și personalității autorului său”.

Articolul 431-8

„Interdicția de a se afla pe teritoriul francez poate fi pronunțată în condițiile prevăzu-

te la articolul 131-30, fie cu titlu definitiv, fie pentru o durată de cel mult 10 ani, împotriva oricărui străin vinovat de una din infracțiunile definite la articolele 431-5 și 431-6” [11].

Așadar, legislația penală franceză tratează actele de huliganism ca încăierări între grupuri de persoane pe drumul public sau într-un loc public susceptibil de tulburarea ordinii publice, stabilind o pedeapsă pentru astfel de fapte cu închisoare ce variază între 3, 5 și 7 ani sau amendă destul de impunătoare ce poate ajunge la 100.000 euro.

Spre deosebire de Codul penal al Republicii Franceze, în legislația penală a Republicii Federale Germania actele care duc la încălcarea ordinii publice sunt reglementate în Partea specială, Titlul IV „Dispoziții comune”, Secțiunea VII „Infracțiuni contra ordinii publice”, § 125 „Tulburarea ordinii publice”, § 125a „Tulburarea ordinii publice cu consecințe deosebit de grave” și § 126 „Tulburarea liniștii publice prin amenințarea cu săvârșirea de fapte penale”.

§ 125 „Tulburarea ordinii publice”

„(1) Persoana care participă în calitate de autor sau participant

la acte de violență împotriva oamenilor sau bunurilor;

la amenințări cu acte de violență împotriva oamenilor

săvârșite în cadrul unui grup organizat într-un mod care pune în pericol siguranța publică sau persoana care îndeamnă un grup de persoane să săvârșescă astfel de fapte se pedepsește cu închisoare de până la 3 ani sau cu amendă.

(2) În cazul în care art. § 113 prevede o pedeapsă pentru acțiunile menționate la alin. (1) nr. 1 și 2, dispozițiile art. § 113 alin. (3) și (4) se aplică având în vedere modificările de înțeles corespunzătoare. Aceasta se aplică și în cazurile prevăzute la art. § 114 dacă actul exercitat în virtutea atribuțiilor de serviciu este un act în înțelesul dispozițiilor art. § 113 alin. (1)”.

§ 125a „Tulburarea ordinii publice cu consecințe deosebit de grave”

„În cazurile deosebit de grave prevăzute la § 125 alin. (1), pedeapsa este închisoarea de la 6 luni la 10 ani. Un caz deosebit de grav este, de regulă, cazul în care făptuitorul

poartă asupra sa o armă de foc,
poartă asupra sa un alt fel de armă sau un alt instrument periculos,

printr-un act de violență aduce o altă persoană în pericol de moarte sau de vătămare gravă a stării de sănătate a acesteia,

jefuiește sau cauzează daune considerabile unor bunuri care nu îi aparțin”.

§ 126 „Tulburarea liniștii publice prin amenințarea cu săvârșirea de fapte penale”

„(1) Persoana care, într-un mod care este de natură a tulbura liniștea publică, amenință cu săvârșirea

unei fapte de revoltă din cele 4 cazuri menționate la § 125a teza 2 punctele 1-4,

unei fapte de omor (§ 211), lovituri cauzatoare de moarte (§ 212) sau genocid (6 din Codul privind infracțiunile de drept internațional) sau o infracțiune contra umanității (§ 7 din Codul privind infracțiunile de drept internațional) sau o infracțiune de război (§ 8, 9, 10, 11 sau 12 din Codul privind infracțiunile de drept internațional),

unei fapte de vătămare corporală gravă (§ 226),

unei fapte penale contra libertății persoanei în cazurile prevăzute la § 232 alin. (3) teza 2, § 232a alin. (3), (4) sau (5), § 232b alin. (3) sau (4), § 233a alin. (3) sau (4), în fiecare caz dacă este vorba de o infracțiune, § 234, § 234a sau 239b,

unei fapte de tâlhărie sau șantaj în scop de tâlhărie (§ 249 - § 251 sau § 255),

unei infracțiuni contra ordinii publice în cazurile prevăzute la § 306 - § 306c sau § 307 alin. (1) - (3), § 308 alin. (1) - (3), § 309 alin. (1) - (4), § 313, § 314 sau § 315 alin. (3), § 315b alin. (3), § 316a alin. (1) sau alin. (3), § 316 alin. (1) sau alin. (3) sau § 318 alin. (3) sau (4),

unei infracțiuni contra ordinii publice în cazurile prevăzute la § 309 alin. (6), § 311 alin. (1), § 316b alin. (1), § 317 alin. (1) sau § 318 alin. (1) se pedepsește cu închisoare de până la 3 ani sau cu amendă.

(2) Cu aceeași pedeapsă se pedepsește persoana care, într-un mod de natură a perturba liniștea publică și în mod intenționat, pretinde că săvârșirea uneia din faptele ilegale prevăzute la alin. (1) este iminentă” [11].

Unele acțiuni ce încalcă liniștea publică sunt reglementate și în Codul penal al Greciei, anume în Partea specială a codului, Capitolul VI „Încălcarea ordinii publice”.

Așadar, articolele ce reglementează acest gen de fapte penale sunt:

Articolul 183 „Instigarea”

„Fapta persoanei care provoacă sau îndeamnă (alte persoane) prin orice mijloace, în mod public la nesupunere față de legi sau decrete sau împotriva altor dispoziții legale ale autorității se pedepsește cu închisoare de până la trei ani”.

Articolul 189 „Tulburarea liniștii publice”

„1. Fapta persoanei care ia parte la o adunare publică formată din mai multe persoane fizice care, în masă, săvârșesc acte de violență împotriva persoanelor sau lucrurilor sau pătrund ilicit în case străine, locuințe sau alte imobile se pedepsește cu închisoare de până la doi ani.

2. Fapta instigatorilor și a persoanelor care au săvârșit acte de violență se pedepsește cu închisoare de cel puțin trei luni.

Pedepsele acestea se aplică dacă fapta nu este sancționată cu o pedeapsă mai severă prin alte dispoziții speciale”.

Articolul 190 „Tulburarea liniștii cetățenilor”

„Fapta persoanei care, cu amenințarea că vor fi săvârșite crime sau delict, cauzează neliniște sau teamă cetățenilor se pedepsește cu închisoarea de până la doi ani” [1].

Deci, în legislația penală a Greciei este prevăzută răspundere atât pentru acțiunile de tulburare a liniștii publice, a liniștii cetățenilor, cât și pentru instigarea la nesupunere față de legi sau decrete sau împotriva altor dispoziții legale ale autorității.

O abordare similară cu prevederile Codului penal al Greciei, și anume cu art. 183 „Instigarea”, se întâlnește și în legislația penală a Republicii Italia.

Astfel, în Cartea a II-a „Despre delict în special”, Titlul V „Despre delict împotriva ordinii publice”, se întâlnesc art. 414 „Instigare la comiterea de infracțiuni” și art. 415 „Instigare la încălcarea legilor”.

În conținutul art. 414 „Instigare la comiterea de infracțiuni”, se menționează precum că:

„Cel care în mod public instigă la comiterea uneia sau mai multor infracțiuni este pedepsit pentru simplul fapt că a instigat:

1) cu închisoare de la 1 la 5 ani, dacă este vorba despre instigare de a comite infracțiuni;

2) cu închisoare până la un an sau cu amendă până la 206 euro, dacă este vorba despre instigare de a comite contravenții.

Dacă este vorba despre instigare de a comite unul sau mai multe delict sau una sau mai multe contravenții, se aplică pedeapsa stabilită la punctul nr. 1.

La pedeapsa stabilită la punctul nr. 1 este supus și cel care în mod public face apologia unuia sau mai multor delict. Pedeapsa prevăzută de prezentul alineat, precum și de alin. (1) și (2) este majorată dacă fapta este comisă prin intermediul instrumentelor informatizate sau de telecomunicații.

În afara cazurilor prevăzute la art. 302, dacă instigare sau apologia prevăzută la alineatele precedente privește delict de terorism sau crime împotriva umanității, pedeapsa este majorată cu jumătate. Pedeapsa este majorată până la două treimi dacă fapta este comisă prin intermediul instrumentelor informatizate sau de telecomunicații”.

Următorul articol cu reglementări similare este art. 415 „Instigare la încălcarea legilor”, care are următorul conținut:

„Cel care în mod public instigă la încălcarea legilor privind ordinea publică sau la ură între clasele sociale este pedepsit cu închisoare de la 6 luni la 5 ani” [12].

Așadar, conchidem precum că un accent deosebit în Codul penal al Greciei și cel al Republicii Italia se pune nu numai pe comiterea acțiunilor ce încalcă liniștea publică, dar și pe instigare la comiterea acestora.

Următorul act, în care se regăsește infracțiunea de huliganism propriu-zisă, este Codul penal al Republicii Letonia. În conținutul acestuia, și anume în Partea specială, Capitolul XX „Infracțiuni împotriva siguranței generale și ordinii publice” întâlnim secțiunea 231 intitulată „Huliganismul” cu următorul conținut:

„(1) Persoana care comite o perturba-re gravă a liniștii publice, care se manifestă prin lipsă de respect pentru public sau prin insolență, neținând cont de standardele ge-neral acceptate de comportament și per-turbând liniștea persoanelor sau activitatea instituțiilor, întreprinderilor (societăților) sau organizațiilor (huliganismul),

este sancționată cu o pedeapsă privativă de libertate pentru o perioadă de cel mult doi ani sau pedeapsă privativă de libertate tempo-rară, muncă în folosul comunității sau amendă.

(2) Persoana care comite acte de huliga-nism, dacă au fost săvârșite de un grup de per-soane sau au legătură cu vătămări corporale ale victimei, deteriorarea sau distrugerea de bu-nuri sau rezistența la reprezentanții autorității publice sau față de o persoană care acționează pentru a preveni încălcarea ordinii publice sau dacă acestea au fost săvârșite prin utilizarea de arme sau alte obiecte care pot fi folosite pentru a cauza vătămări corporale, este sancționată cu o pedeapsă privativă de libertate pentru o perioadă de cel mult cinci ani sau pedeapsă pri-vativă de libertate temporară, muncă în folosul comunității sau amendă” [13].

Deci, făcând trimitere la Codul penal al Republicii Moldova, constatăm că spre deosebire de acesta, în Codul penal al Republicii Letonia toate acțiunile ce perturbă ordinea publi-că sunt descrise pe o scară mai largă și cuprind mai multe modalități de comitere (acțiuni care se manifestă prin lipsă de respect pentru public sau insolență; care perturbă liniștea persoanelor sau activitatea instituțiilor, întreprinderilor sau organizațiilor; acțiuni care se manifestă prin deteriorarea sau distrugerea de bunuri; opunerea de rezistență la reprezentanții auto-rității publice sau acțiuni comise prin utilizarea de arme sau alte obiecte care pot fi folosite pen-tru a cauza vătămări corporale persoanelor).

Alt cod, în care se regăsesc unele regle-mentări ale acțiunilor care aparent se aseam-nă cu actele de huliganism reglementate de le-gislația penală a Republicii Moldova, este Codul

penal al Republicii Lituania. Spre deosebire de Codul penal al Republicii Letonia în care există o reglementare separată a infracțiunii de huli-ganism, în legislația penală a Republicii Litu-ania în Partea specială, Capitolul XL „Infracțiuni și contravenții împotriva ordinii publice”, exis-tă doar unele abordări similare cu cele ce vizea-ză infracțiunea de huliganism.

Prin urmare, în art. 284 „Încălcarea ordi-nii publice” este stipulat precum că:

„1. Persoana care, prin comportament sfi-dător, amenințări, comportament batjocoritor sau acte de vandalism, demonstrează lipsă de respect față de alte persoane sau față de mediul înconjurător într-un loc public și, prin urmare, perturbă liniștea sau ordinea publică este pe-depsită cu muncă în folosul comunității sau cu amendă sau măsuri de siguranță sau arest sau cu închisoare pe un termen de până la doi ani.

2. Se consideră că a săvârșit o contraven-ție persoana care perturbă liniștea sau ordinea publică prin folosirea de cuvinte obscene sau prin comportamente indecente într-un loc pu-blic și este pedepsită cu muncă în folosul comu-nității sau cu amendă sau măsuri de siguranță sau arest” [14].

Concluzii. Analiza legislațiilor penale ale unor state membre ale Uniunii Europene deno-tă faptul existenței unui șir de norme juridice care reglementează acțiunile de încălcare a or-dinii publice, fiind plasate de către legiuitor în titluri și capitole diferite din coduri penale.

Prin urmare, o tratare similară a infracți-unii de huliganism nu există, datorită particu-larităților specifice ale legislațiilor fiecărui stat în parte.

Deci, realizarea unui studiu comparativ al legislațiilor penale ale statelor membre ale Uni-unii Europene în materia infracțiunii de huliga-nism denotă faptul că pe lângă punctele comune ale acestora, există și o multitudine de diferențe. Diferențele existente permit adaptarea recipro-că a cadrului normativ în scopul perfectării și armonizării sistemului legislativ în spiritul stan-dardelor internaționale existente.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

1. Codul penal al Greciei, disponibil pe <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Grecia-RO.html> (accesat la 16.05.2023).
2. Codul penal al Regatului Belgiei, disponibil pe <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Belgia-RO.html> (accesat la 15.05.2023).
3. Codul penal al Regatului Danemarcei, disponibil pe <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Danemarca-RO.html> (accesat la 15.05.2023).
4. Codul penal al Republicii Austria, disponibil pe <https://codexpenal.just.ro/downloads/Cod-Penal-Austria-RO.pdf> (accesat la 13.05.2023).
5. Codul penal al Republicii Bulgaria, disponibil pe <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html> (accesat la 10.05.2023).
6. Codul penal al Republicii Cehe, disponibil pe <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html> (accesat la 13.05.2023).
7. Codul penal al Republicii Cipriote, disponibil pe <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cipru-RO.html> (accesat la 13.05.2023).
8. Codul penal al Republicii Croația, disponibil pe <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html> (accesat la 13.05.2023).
9. Codul penal al Republicii Estonia, disponibil pe <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Estonia-RO.html> (accesat la 15.05.2023).
10. Codul penal al Republicii Finlanda, disponibil pe <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Finlanda-RO.html> (accesat la 15.05.2023).
11. Codul penal al Republicii Franceze, disponibil pe <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franța-RO.html> (accesat la 16.05.2023).
12. Codul penal al Republicii Italia, disponibil pe <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html> (accesat la 16.05.2023).
13. Codul penal al Republicii Letonia, disponibil pe <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html> (accesat la 16.05.2023).
14. Codul penal al Republicii Lituania, disponibil pe <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html> (accesat la 16.05.2023).
15. Codul penal al României, disponibil pe <https://codexpenal.just.ro/downloads/Cod-Penal-Romania-RO.pdf> (accesat la 02.06.2023).

DESPRE AUTOR

Vitalie TIHON,

doctorand,

Școala Doctorală „Științe penale și drept public”,

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,

Republica Moldova

avocat,

e-mail: tihon.vitalie@mail.ru

ORCID: 0000-0003-0511-5563

OPINII

CZU 378.091

DOI 10.5281/zenodo.8129100

Nicolai RANGA

Andrei LUNGU,
drd.
PhD studentREFLECTIONS ON THE PROCESS OF INSTITUTIONAL DEVELOPMENT
IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

This article is a doctrinal analysis of the concept of institutional development, but at the same time it is an analytical material of the authors' vision on the particularities of institutional development in higher education institutions.

Institutional development is not a one-time event, but an ongoing process. Higher education institutions must be vigilant and pro-active in their efforts to adapt and evolve, and must be able to respond quickly and effectively to changes in their environment. They must also be able to anticipate and plan for future trends and challenges and position themselves to take advantage of new opportunities.

Keywords: higher education institution, strategic planning, institutional research.

REFLECȚII ASUPRA PROCESULUI DE DEZVOLTARE INSTITUȚIONALĂ
ÎN INSTITUȚIILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR

Acest articol este o analiză doctrinară a conceptului de dezvoltare instituțională, dar concomitent cu aceasta este un material analitic al viziunii autorilor asupra particularităților dezvoltării instituționale în instituțiile de învățământ superior.

Dezvoltarea instituțională nu este un eveniment unic, ci un proces continuu. Instituțiile de învățământ superior trebuie să fie vigilente și pro-active în eforturile lor de adaptare și evoluție și trebuie să fie capabile să răspundă rapid și eficient la schimbările din mediul lor. De asemenea, trebuie să fie capabile să anticipeze și să planifice tendințele și provocările de viitor și să se poziționeze pentru a profita de noile oportunități.

Cuvinte-cheie: instituție de învățământ superior, planificare strategică, cercetare instituțională.

Introduction. Institutional development is a crucial component of higher education institutions (HEIs) that helps them adapt and evolve to meet the changing needs of their stakeholders. The process of institutional development involves creating, maintaining, and improving the systems, structures, policies, and practices that govern HEIs. The goal is to enhance the quality of education, research, and service provided by these institutions, and to ensure their long-term sustainability.

One of the key aspects of institutional development in HEIs is strategic planning. A strategic plan is a comprehensive document that outlines an institution's mission, vision, goals, objectives, and strategies for achieving them. It provides a framework for decision-making and resource allocation, and helps ensure that the institution is aligned with its stakeholders' needs and expectations. A strategic plan should be flexible and responsive to changes in the internal and external environment of the institution, and should be reviewed and updated regularly.

Another important aspect of institutional development is accreditation. Accreditation is a process of external quality assurance that evaluates an institution's compliance with established standards and criteria. Accreditation helps to ensure that HEIs meet the expectations of their stakeholders, including students, faculty, employers, and society at large. Accreditation can also provide institutions with a competitive advantage, as it demonstrates their commitment to quality and continuous improvement.

Institutional research is another critical component of institutional development in HEIs. Institutional research involves collecting, analyzing, and disseminating data and information to support decision-making, planning, and evaluation. It helps institutions to better understand their students, faculty, staff, programs, and services, and to identify areas for improvement. Institutional research can also help institutions to demonstrate their effectiveness and accountability to their stakeholders.

When writing the article, the following

methods were used: comparative legal, logical, imperial and historical.

Results obtained and discussions. Faculty development is another important aspect of institutional development in HEIs. Faculty development involves providing opportunities for faculty to enhance their knowledge, skills, and abilities in teaching, research, and service. It helps to ensure those faculties are equipped to meet the changing needs of their students and to contribute to the institution's mission and goals. Faculty development can also help to improve faculty morale, retention, and productivity.

Community engagement is a critical component of institutional development in HEIs. Community engagement involves creating and maintaining partnerships with external stakeholders, such as businesses, government agencies, non-profit organizations, and community groups. It helps to ensure that HEIs are responsive to the needs and priorities of their communities, and can also provide opportunities for students, faculty, and staff to engage in service and experiential learning.

Institutional development is essential for the long-term sustainability and success of HEIs. By engaging in strategic planning, accreditation, institutional research, faculty development, and community engagement, HEIs can adapt and evolve to meet the changing needs of their stakeholders and to fulfill their mission and goals. By doing so, they can provide high-quality education, research, and service that contributes to the development of individuals, communities, and society at large.

To achieve institutional development, HEIs must have effective leadership, governance, and management systems in place. Leaders must be committed to the institution's mission and goals, and must be able to create a shared vision that is aligned with the needs and expectations of their stakeholders. Governance structures must be transparent, accountable, and responsive to the needs of the institution and its stakeholders. Effective management

systems must be in place to ensure that resources are used efficiently and effectively, and that policies and procedures are followed.

Furthermore, institutional development requires a culture of continuous improvement and innovation. HEIs must be willing to take risks, experiment with new ideas and approaches, and learn from their successes and failures. They must be open to feedback and critique from their stakeholders, and must be committed to using this feedback to improve their systems, structures, policies, and practices. They must also be willing to embrace new technologies and pedagogical approaches that can enhance the quality and effectiveness of their programs and services.

Institutional development is a critical component of higher education institutions. By engaging in strategic planning, accreditation, institutional research, faculty development, community engagement, effective leadership, governance, and management, and a culture of continuous improvement and innovation, HEIs can adapt and evolve to meet the changing needs of their stakeholders and to fulfill their mission and goals. This can lead to higher quality education, research, and service that contribute to the development of individuals, communities, and society at large.

HEIs must also be aware of the importance of diversity and inclusivity in their institutional development efforts. They must work to create an inclusive environment where students, faculty, and staff from diverse backgrounds feel welcome, valued, and supported. This can involve implementing policies and programs that promote diversity and equity, providing resources and support for underrepresented groups, and fostering a culture of inclusivity and respect.

Another important aspect of institutional development is the development of partnerships and collaborations with other institutions, organizations, and stakeholders. HEIs must be willing to collaborate with others to leverage their strengths and resources, to

share knowledge and expertise, and to enhance the impact and effectiveness of their programs and services. This can involve forming partnerships with other HEIs, government agencies, non-profit organizations, industry partners, and community stakeholders.

Finally, institutional development also involves the development of a strong alumni network. HEIs must work to engage their alumni and to build strong relationships with them. This can involve providing opportunities for alumni to stay connected with the institution, to participate in events and activities, and to give back to the institution through donations, volunteering, and other forms of support. A strong alumni network can be a valuable asset for the institution, providing a source of support, funding, and advocacy.

In conclusion, institutional development is a complex and multifaceted process that requires a strategic and holistic approach. HEIs must engage in strategic planning, accreditation, institutional research, faculty development, community engagement, effective leadership, governance, and management, a culture of continuous improvement and innovation, diversity and inclusivity, partnerships and collaborations, and the development of a strong alumni network. By doing so, they can adapt and evolve to meet the changing needs of their stakeholders and to fulfill their mission and goals, and contribute to the development of individuals, communities, and society at large.

HEIs must also prioritize the use of technology in their institutional development efforts. The integration of technology can enhance teaching and learning, research, administrative operations, and outreach efforts. It can also improve access and equity, expand opportunities for collaboration and innovation, and increase efficiency and effectiveness. HEIs must therefore invest in the necessary infrastructure, tools, and training to support the effective use of technology.

Institutional development also involves responding to emerging trends and challenges

in higher education, such as changing student demographics, globalization, economic pressures, and technological advancements. HEIs must be proactive in anticipating and responding to these trends and challenges, and must develop innovative and adaptive strategies to remain competitive and relevant.

Institutional development is a critical process for higher education institutions that involves a range of strategic, operational, and cultural initiatives. HEIs must engage in a strategic and holistic approach that includes strategic planning, accreditation, institutional research, faculty development, community engagement, effective leadership, governance, and management, diversity and inclusivity, partnerships and collaborations, development of a strong alumni network, integration of technology, sustainable practices, response to emerging trends and challenges, and commitment to continuous improvement and innovation. By doing so, they can fulfill their mission and goals, and contribute to the development of individuals, communities, and society at large.

HEIs play a vital role in shaping the future of society, and institutional development is critical to their success. The demands and challenges facing higher education institutions are significant, and the need for effective institutional development strategies is more important than ever. By prioritizing institutional development efforts, HEIs can remain competitive and relevant, provide high-quality education and research, and contribute to the betterment of society.

To achieve their goals and fulfill their mission, HEIs must recognize the importance of institutional development and commit to a comprehensive and strategic approach. This involves engaging in a range of initiatives and strategies that promote academic excellence, social responsibility, and innovation.

In summary, institutional development is a complex and multifaceted process that requires a strategic and holistic approach. HEIs must prioritize institutional development efforts that include strategic planning, accred-

itation, institutional research, faculty development, community engagement, effective leadership, governance, and management, diversity and inclusivity, partnerships and collaborations, development of a strong alumni network, integration of technology, sustainable practices, response to emerging trends and challenges, and commitment to continuous improvement and innovation. By doing so, they can ensure their success and contribute to the advancement of society.

It is important to note that institutional development is an ongoing process, and HEIs must remain committed to it over the long term. This requires sustained effort and investment, and a willingness to adapt and change as needed. HEIs must also foster a culture of institutional development, where faculty, staff, and students are encouraged to participate in and contribute to the process.

In addition, it is important for HEIs to collaborate and share best practices with each other. This can involve partnerships and collaborations between institutions, as well as participation in professional organizations and conferences. By sharing experiences and ideas, HEIs can learn from each other and enhance their institutional development efforts.

Ultimately, institutional development is essential for the success and sustainability of higher education institutions. By prioritizing institutional development, HEIs can achieve their mission and goals, and contribute to the betterment of society.

One important aspect of institutional development in higher education institutions is the integration of technology. With advancements in technology, there are many opportunities for HEIs to enhance their teaching, research, and administrative activities. For example, online learning platforms can be used to provide flexible and accessible education, and technologies such as virtual and augmented reality can be used to enhance teaching and learning experiences.

However, it is important for HEIs to ap-

proach the integration of technology strategically and thoughtfully. This involves considering factors such as the needs and preferences of students and faculty, the availability of resources, the potential impact on existing teaching and learning practices, and the need for training and support.

Another key aspect of institutional development is the promotion of diversity and inclusivity. HEIs have a responsibility to create a welcoming and inclusive environment for all members of their community, regardless of their background or identity. This involves promoting diversity and equity in recruitment and admissions, providing support and resources for underrepresented groups, and fostering a culture of inclusivity and respect.

Institutional development also requires effective leadership, governance, and management. This involves developing and implementing policies and procedures that promote accountability, transparency, and ethical behavior. Effective leadership and management also involve the allocation of resources in a strategic and responsible manner, and the development of strong partnerships and collaborations with stakeholders both within and outside the institution.

Lastly, institutional development involves a commitment to continuous improvement and innovation. HEIs must be responsive to emerging trends and challenges, and be willing to adapt and change as needed. This requires a culture of continuous learning and improvement, where faculty, staff, and students are encouraged to be innovative and creative in their approaches to teaching, research, and administrative activities.

Institutional development is critical to the success and sustainability of higher education institutions. By prioritizing institutional development efforts that include strategic planning, accreditation, institutional research, faculty development, community engagement, effective leadership, governance, and management, diversity and inclusivity, partnerships and col-

laborations, integration of technology, response to emerging trends and challenges, and commitment to continuous improvement and innovation, HEIs can remain competitive and relevant, provide high-quality education and research, and contribute to the betterment of society.

HEIs play a vital role in shaping the future of our society, and institutional development is essential for them to continue doing so effectively. By prioritizing institutional development, HEIs can remain relevant and competitive, attract and retain high-quality faculty and students, and contribute to the advancement of knowledge and innovation.

It is important to recognize that institutional development is not a one-time effort, but an ongoing process that requires sustained effort and investment. HEIs must remain committed to institutional development over the long term, adapting and changing as needed to respond to emerging trends and challenges.

Institutional development in higher education institutions is critical for the success and sustainability of these institutions. By prioritizing strategic planning, accreditation, institutional research, faculty development, community engagement, effective leadership, governance, and management, diversity and inclusivity, partnerships and collaborations, integration of technology, response to emerging trends and challenges, and commitment to continuous improvement and innovation, HEIs can remain competitive and relevant, provide high-quality education and research, and contribute to the betterment of society.

In addition, HEIs must also prioritize the development of a supportive and inclusive campus culture that values diversity, equity, and inclusion. This includes creating a welcoming and supportive environment for all students, faculty, and staff regardless of their background, race, gender, sexual orientation, or religion. HEIs should also prioritize efforts to address and combat discrimination, harassment, and violence on campus.

Institutional development in higher ed-

ucation institutions should also prioritize engagement with external stakeholders, including government agencies, non-governmental organizations, and the private sector. Collaboration and partnership with these entities can help HEIs to stay relevant, innovative, and impactful. HEIs can also leverage these partnerships to enhance their research and education programs, secure funding and resources, and create new opportunities for students, faculty, and staff.

In summary, institutional development is critical for the long-term success and sustainability of higher education institutions. HEIs must prioritize strategic planning, accreditation, institutional research, faculty development, community engagement, effective leadership, governance, and management, diversity and inclusivity, partnerships and collaborations, integration of technology, response to emerging trends and challenges, commitment to continuous improvement and innovation, and engagement with external stakeholders. By doing so, HEIs can continue to make valuable contributions to society, provide high-quality education and research, and remain competitive in a rapidly changing world.

To achieve the goals of institutional development, HEIs must adopt a data-driven approach that emphasizes evidence-based decision-making. This means investing in institutional research to collect and analyze data on student outcomes, faculty performance, research impact, financial sustainability, and other key metrics. HEIs must also use this data to inform their strategic planning, resource allocation, and decision-making processes.

In addition, institutional development in higher education institutions requires a commitment to innovation and experimentation. HEIs must be willing to take risks and try new approaches to teaching, learning, research, and community engagement. This may involve embracing new technologies, experimenting with new pedagogical models, and exploring new

research areas.

Institutional development in higher education institutions requires a commitment to continuous improvement. HEIs must be willing to assess their performance, identify areas for improvement, and take action to address these areas. This may involve conducting regular evaluations of programs and services, soliciting feedback from stakeholders, and implementing changes based on this feedback.

Institutional development is critical for the long-term success and sustainability of higher education institutions. HEIs must adopt a data-driven approach, prioritize innovation and experimentation, and commit to continuous improvement to achieve the goals of institutional development. By doing so, HEIs can remain competitive and relevant, provide high-quality education and research, and make valuable contributions to society.

In conclusion, institutional development in higher education institutions is a complex and multifaceted process that requires a comprehensive approach. HEIs must prioritize strategic planning, accreditation, institutional research, faculty development, community engagement, effective leadership, governance, and management, diversity and inclusivity, partnerships and collaborations, integration of technology, response to emerging trends and challenges, commitment to continuous improvement and innovation, and engagement with external stakeholders to achieve their goals.

Institutional development requires a commitment to continuous improvement and innovation. HEIs must regularly assess and evaluate their programs, policies, and practices, and make necessary adjustments to improve their effectiveness and impact. They must also foster a culture of innovation, encouraging faculty, staff, and students to generate new ideas and solutions, and to embrace change and experimentation.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

1. Giesecke, H. C. *Expansion and development of private higher education in East Central Europe*. International Higher Education, 1999.
2. Reisz, R. D. *Public policy for private higher education in Central and Eastern Europe. Conceptual clarifications, statistical evidence, open questions*. Wittenberg, Germany: Institut fur Hochschulforschung an der Martin-LutherUniversität Halle Wittenberg, 2003.
3. Weiler, H. N. *States, markets and university funding: New paradigms for the reform of higher education in Europe*, 2000.
4. Prelot, P. *Les établissements privés d'enseignement supérieur*. Paris: Librairie générale de droit et de jurisprudence 1989.
5. Nicolescu, L. Higher education in Romania: *Evolution and views from the business community*. Tertiary Education and Management, 2003.
6. Nicolescu, L. *Reformarea învățământului superior în România*. Jurnalul European de Educație, (2002).
7. Кликунов Н. Д. Негосударственный сектор высшего и профессиональное образование: Теория и анализ современных тенденций. Курск, Россия: Издательство МЭБИК (2003).

Nicolai RANGA,
prorector pentru administrare
și gestionare proiecte,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
Republica Moldova,
comisar-șef,
e-mail: nicolai.ranga@mai.gov.md

DESPRE AUTORI

Andrei LUNGU,
doctorand,
Școala Doctorală „Științe penale și drept public”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
Republica Moldova,
master în drept,
master în psihologie
e-mail: andrei.lungu@mai.gov.md
ORCID: 0000-0002-2474-5299

RECENZII

**PRIZONIERI DE RĂZBOI.
CRONICA RĂZBOIULUI RUSO-JAPONEZ DIN 1904-1905**

WAR PRISONERS. CHRONICLES OF THE RUSSIAN-JAPANESE
WAR FROM 1904-1905

(autor: Simion CARP, dr., prof. univ.)

Iurie LARII,
prof. univ., dr.

Recenzie/ Review

Încă din cele mai vechi timpuri strămoșii noștri au apărat țara și identitatea românească, păstrând în așa fel valorile naționale pe care le-au moștenit de la străbuni. În majoritatea cazurilor au fost în situația în care se confruntau cu forțe care îi depășeau numeric, însă grație vocației militare a unor vrednici domnitori au obținut victorii strălucite asupra invadatorilor. Treptat, predecesorii noștri s-au călit în lupte și au devenit oșteni iscusiți, iar în istorie au rămas consacrate pentru totdeauna numele lor celebre: Burebista, Decebal, Mircea cel Bătrân, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, precum și ale altor iscusiți domnitori care au luptat jertfindu-se pentru cauza națională.

Mai recent, la începutul secolului XX, românii din Basarabia, fiind sub jugul Imperiului Rus, au fost înrolați în cadrul armatei acestuia și condiționați să participe la un război care face parte din istoriografia Rusiei și a Japoniei. Referitor la acest eveniment s-a scris foarte puțin în

manualele de istorie, deși conflagrația a marcat profund nu doar populația din Basarabia, Rusia și Japonia, ci și din alte zone geografice. O parte a basarabenilor siliți să participe fără voia lor la acest război au căzut în lupte, alții au fost răniți, declarați pierduți fără veste sau capturați în prizonieratul japonez. Anume prizonierilor de război, îndeosebi celor originari din Basarabia și deținuți pe teritoriul Japoniei, este dedicată lucrarea „Prizonieri de război: cronica războiului ruso-japonez din 1904-1905”, scrisă într-o manieră inedită și cu lux de amănunte de către profesorul universitar, doctorul în drept Simion Carp.

În limitele acestui studiu complex autorul oferă informații ample cu privire la unitățile militare în cadrul cărora erau înrolați conaționalii noștri, bătăliile la care au participat, locurile unde au fost înhumați cei căzuți pe câmpul de luptă, actele lor de eroism etc. Totodată, sunt scoși în evidență militarii răniți, pierduți fără veste și capturați în prizonieratul

japonez. Pe fundalul evoluției evenimentelor se oferă date statistice cu privire la pierderile umane și fluxul de prizonieri. Este prezentată atât informația ce vizează procesul de recrutare, structura organizatorică a armatei ruse, instruirea militarilor, dotarea, corpul de ofițeri, activitatea comandamentului, armamentul, fortificațiile, serviciile secrete, cât și problemele condiționate de abuzuri, acte de corupție și de înaltă trădare în cadrul armatei ruse. Sunt descrise bătăliile terestre și cele navale, care au decis soarta războiului și au generat un flux enorm de prizonieri de război.

O parte esențială a lucrării este consacrată condițiilor de detenție asigurate prizonierilor de război în timpul aflării lor în lagărele din Japonia. De asemenea, este descris efortul depus de comunitatea internațională pentru a obliga părțile beligerante să respecte Convenția de la Haga din 1899, și anume procesul de monitorizare a evacuării rapide de pe câmpul de luptă a persoanelor capturate de părți, cu internarea lor în locuri ce le asigură securitatea și condiții umane de detenție. Sunt trecute în revistă și unele acte care vizau procesul de cooperare a părților în acordarea asistenței militarilor și civililor aflați în prizonierat, precum și asistența administrativă și tehnică pentru repatrierea prizonierilor după încheierea războiului.

Un alt aspect important al cercetării se referă la implicarea societății civile în acordarea ajutorului material pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție a prizonierilor de război. Concomitent cu alte evenimente, se descrie activitatea Crucii Roșii, a unor organizații religioase și centre sociale fondate pentru acordarea asistenței prizonierilor de război. Printre subiectele investigate se află modalitatea de implicare a guvernelor și a populației ambelor țări în acordarea ajutorului material și a asistenței morale prizonierilor de război.

Autorul a elucidat în mod fericit procesul de recrutare și mobilizare a rezerviștilor în armata rusă, pe această cale identificând, în limitele posibile, numărul basarabenilor care, fiind dispersați în diferite unități militare, au parti-

cipat la Războiul ruso-japonez din 1904-1905. Pe de altă parte, a fost constatat faptul că în perioada serviciului militar conaționali noștri și-au păstrat autenticitatea, au menținut legătura cu pământeni lor, deseori comunicând cu ei în limba maternă. Au folosit acest mod de a comunica atât pe câmpul de luptă, cât și în timpul detenției în lagărele japoneze pentru prizonieri de război.

În premieră se fac comentarii cu privire la originea conflictelor interetnice care au avut loc în unele lagăre japoneze, când prizonierii de alte etnii au avut altercații cu cei de naționalitate rusă, în unele cazuri fiind înregistrate decese. Anume în lagărele din Japonia militarii de alte etnii au început să-și manifeste deschis nemulțumirea față de politica de expansiune a Rusiei, înaintând pretenții militarilor ruși.

Numeroasele exemple pe care le oferă autorul confirmă faptul că guvernarea japoneză a creat condiții bune pentru militarii armatei ruse aflați în prizonierat. În acest sens, atitudinea manifestată de guvernarea japoneză față de prizonieri în perioada anilor 1904-1906 a rămas în istorie ca un model de urmat pentru autoritățile altor state, care aveau în custodie persoane cărora erau obligați să le asigure condiții umane de detenție. Fiind educați în spiritul vechilor tradiții de a-și onora cuvântul dat, japonezii au respectat prevederile Convenției de la Haga din 1899, manifestând corectitudine față de militarii armatei învinse.

Multe nume ale conaționaliilor noștri au fost identificate în listele persoanelor decorate cu înalte distincții militare pentru acte de eroism. În baza acestor date, precum și a altor surse documentare de valoare, autorul a reușit să sintetizeze profilul psihologic al militarului basarabean, evidențiindu-i caracterul combativ, stimulat de specificul național. Fiind descendenți ai unui neam care a purtat războaie de apărare, aceștia erau educați în baza tradițiilor militare strămoșești, fapt ce le-a permis să-și păstreze identitatea chiar și atunci când au fost înrolați în armata rusă.

Un interes deosebit prezintă elucidarea paginilor din viața veteranilor Războiului ruso-japonez din 1904-1905, grație cărora a fost posibil de aflat cum aceștia au participat ulterior la luptele de pe fronturile Primului Război Mondial alături de unitățile române și cum au luptat pentru cauza națională atunci când s-au întors acasă. În plus, pe paginile lucrării sunt oferite informații importante cu privire la cei care au luptat cu bolșevicii în timpul Războiului civil din Rusia, inclusiv despre cei care au trăit în perioada instaurării regimului bolșevic în Basarabia, atunci când unii veterani au fost condamnați la moarte în baza dosarelor fabricate la comandă politică, când erau profanate mormintele, demolate monumentele istorice și lăcașele sfinte, șterse din istorie evenimente importante pentru neamul nostru, distruse exponate din muzee, documente de arhivă, organizate procese judiciare publice contra așa-numiților „dușmani ai poporului” etc. Toate acestea au avut loc concomitent cu procesul de ideologizare a subiecților ce țin de respectivul război în scopul luptei cu oponenții politici.

Finalul lucrării reflectă informația privind edificarea unui monument, la cei 110 ani de la încheierea Războiului ruso-japonez din 1904-1905, în memoria militarilor basarabeni care au căzut pe câmpul de luptă și a celor care au luptat mai târziu pentru cauza națională, contribuind la înfăptuirea actului Unirii Ba-

sarabiei cu România pe 27 martie 1918. De asemenea, este redată situația cimitirelor din Japonia unde au fost înhumați prizonierii de război decedați în urma rănilor și a bolilor, precum și implicarea japonezilor în păstrarea monumentelor edificate în memoria militarilor armatei ruse, participanți la Războiul ruso-japonez, atitudinea corectă a poporului japonez față de trecutul istoric și deschiderea lui pentru cooperarea pe plan internațional.

Pasiunea domnului Simion Carp pentru cunoașterea și promovarea istoriei adevărate a neamului românesc, îmbinată cu documentarea profundă a multor file din viața predecesorilor noștri, inclusiv prin prisma abordării și aprecierii juridice a unor evenimente, situații sau cazuri specifice, fie că acestea se referă la un trecut mai îndepărtat, fie la o perioadă nu prea îndelungată, oferă o valoare incontestabilă lucrării „Prizonieri de război: cronica războiului ruso-japonez din 1904-1905”.

Având în vedere cele consemnate, recomand cu certitudine acest studiu inedit cu caracter interdisciplinar cercetătorilor preocupați de studierea istoriei universale, istoriei militare, psihologiei militare, istoriei universale a dreptului, dreptului internațional umanitar, dreptului execuțional penal, precum și celor interesați de aria vastă a unei problematici reflectate într-un mod de-a dreptul magistral pe paginile lucrării.

TEHNICI SPECIALE DE INVESTIGARE ÎN JUSTIȚIA PENALĂ

SPECIAL INVESTIGATIVE TECHNIQUES IN CRIMINAL JUSTICE

(autor: Ion COVALCIUIC, dr. , conf. univ.)

Tudor OSOIANU,
prof. univ., dr.

Recenzie/ Review

Importanța instrumentelor investigative adecvate provocărilor timpului este de necontestat în probatoriul procesual penal. Necesitatea acestor instrumente este cu atât mai evidentă cu cât evoluția fenomenului infracțional în ultima vreme a îmbrăcat asemenea forme, încât metodele clasice de cercetare nu mai pot face față noilor cerințe, iar felul în care infractorii utilizează realizările progresului tehnico-științific capătă dimensiuni amenințătoare. Astfel, tehnicile speciale de investigare în procesul de cercetare a infracțiunilor reprezintă nu doar o oportunitate oferită organelor de urmărire penală, ci și o necesitate a timpului, iar orice demersuri științifice în acest sens nu pot fi decât salutate.

Monografia „Tehnici speciale de investigare în justiția penală” propune celor interesați o abordare doctrinară a tehnicilor speciale de investigare, iar prin maniera de expunere acoperă atât necesitățile aplicative cât și cele didactice ale subiectului analizat. Concomitent, date fiind importanța instrumentelor investigative speciale în probatoriul procesual penal și, nu în ultimul rând, riscurile pe care le comportă, inclusiv interferența cu drepturile și libertățile fundamentale ale omului, lucrarea prezintă interes atât pentru organele judiciare cât și pentru eventuale demersuri științifice. Considerăm că publicația „Tehnici speciale de investigare în justiția penală” este una așteptată pentru persoanele care își fac studiile în domeniu, mediul academic și nu în ultimul rând pentru organele de drept.

Monografia cuprinde douăsprezece capi-

tole, fiecare se împarte în mai multe paragrafe, începând cu primul capitol, **TEHNICI SPECIALE DE INVESTIGARE – NOȚIUNI GENERALE**, și finalizând cu capitolul doisprezece, **VALORIFICAREA INFORMAȚIILOR OBTINUTE PRIN TEHNICILE SPECIALE DE INVESTIGARE**.

Conținutul lucrării permite celor interesați să pătrundă în esența tehnicilor speciale de investigare, pornind de la analiza evoluției istorice a acestora, în care autorul scoate în evidență elementele relevante ce au determinat apariția și respectiv dezvoltarea instrumentelor investigative respective; este analizată interferența dintre tehnicile speciale de investigare și drepturile omului, precum și aspectul problematic al acestor relații; în mod separat sunt analizate tehnicile speciale de investigații prin raportarea lor la procesul penal – cele ce pot fi utilizate doar în cadrul procesului penal și cele ce pot fi efectuate atât în cadrul cât și în afara procesului penal, precum și tehnicile speciale de investigare utilizate doar în afara procesului penal. În mod separat sunt analizate instrumentele investigative care în fond reprezintă tehnici speciale de investigare și care din varii motive au fost plasate de legiuitor sub alte regimuri juridice; de asemenea, sunt analizate temeiurile, condițiile, dar și aspectele de procedură privind tehnicile speciale de investigare, inclusiv controlul și valorificarea acestora.

Lucrarea va fi utilă studenților și masteranzilor facultăților de drept, organelor judiciare și nu în ultimul rând cercetătorilor în domeniu.

Monografia „Tehnici speciale de investigație în justiția penală”, precum și analiza tehnicilor speciale de investigație în justiția penală și a posibilității de valorificare a acestora, utilizează abordarea didactică a subiectului, ceea ce conferă lucrării o dublă valență: atât aplicativă cât și de studii. În mod sigur, se adaugă criteriile de calitate și competență, care nu au cum să treacă neobservate de către profesioniștii în devenire. În special lucrarea iese în evidență prin analiza inadvertențelor normative și problemelor practice de aplicare a tehnicilor speciale de investigație, cu propunerea modalităților de soluționare a acestora. Nu în ultimul rând în cadrul lucrării sunt dezbătute proiectele de modificare a cadrului normativ relevant, este efectuată analiza posibilului impact și sunt scoase în evidență riscurile constatate.

Autorul își fundamentează concluziile pe opiniile doctrinare, dar și pe jurisprudența națională și internațională în domeniu. Funda-

mentarea nu doar teoretică a problemelor dezbătute, inclusiv trimiterea la practica CtEDO și jurisprudența Curții Constituționale, se prezintă destul de valoroasă, atât în procesul de formare a tinerilor specialiști, cât și în procesul de aplicare a legii. Identificarea și analiza mecanismelor de utilizare a tehnicilor speciale de investigație în justiția penală, considerate mai puțin cunoscute pentru publicul larg, fac lucrarea să fie una actuală și pentru cei interesați de domeniul protecției drepturilor omului.

Documentarea corespunzătoare și originalitatea soluțiilor propuse în cadrul publicației o fac utilă nu doar pentru pregătirea viitorilor profesioniști, dar și pentru perfecționarea abilităților organelor judiciare.

În consecință, având în vedere cele expuse, considerăm că monografia „Tehnici speciale de investigație în justiția penală” se va integra în sistemul lucrărilor de referință în domeniu la un loc de prestigiu.

INTERVIURI

Alexandru OPREA,
șef al Inspectoratului General
pentru Situații de Urgență al MAI

FORȚA CURAJULUI ȘI DEDICAȚIA ÎN SLUJBA SIGURANȚEI COMUNITĂȚII

“

Alexandru Dumitru Oprea, un profesionist desăvârșit și dedicat, este în prezent șef al Inspectoratului General pentru Situații de Urgență al Ministerului Afacerilor Interne (MAI). Născut la 14 aprilie 1976 în orașul Ștefan Vodă din Republica Moldova, Oprea își poartă cu mândrie calitatea de cetățean al acestei țări.

Educația și formarea sa sunt impresionante. În perioada 2001-2004, a obținut titlul de inginer în tehnologii informaționale la secția fără frecvență a Universității Tehnice a Moldovei. În anul de studii 2000-2001, a avut privilegiul de a fi instructor de limbă engleză la prestigiosul Institut de Limbi Străine al Departamentului de Apărare din SUA, la Centrul de limbă engleză din Texas. Această oportunitate i-a fost oferită în urma unui concurs organizat de Ambasada SUA în Republica Moldova. În perioada 1993-1998, a absolvit Facultatea de Pompieri a Academiei de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” din București, România. Timp de zece ani, între 1983 și 1993, a fost elev la școala generală nr.1 din orașul Ștefan Vodă.

Experiența sa profesională impresionează prin angajament și implicare. Din ianuarie 2022, ocupă poziția de șef al Inspectoratului General pentru Situații de Urgență al MAI. Precedent, în august 2021, a deținut funcția de secretar de stat al MAI. Pe parcursul a 13 ani, între august 2008 și august 2021, a activat în calitate de șef-adjunct al Inspectoratului General pentru Situații de Urgență (IGSU) al MAI. A deținut, de asemenea, funcții importante în cadrul Departamentului Situațiilor Excepționale, cum ar fi cea de șef-adjunct al Direcției Protecției Civile a Serviciului Protecției Civile și Situațiilor Excepționale al MAI, în perioada iulie-august 2008. Între anii 2005-2008, a fost responsabil de coordonarea activității în cadrul Secției Relații Internaționale a Departamentului Situațiilor Excepționale. De-a lungul anilor, începând din 2001, a ocupat funcții de specialist principal și șef-adjunct în domeniul relațiilor internaționale în cadrul aceluiași Departament. În 1998, și-a început cariera ca ajutor principal al activității de stingere a incendiilor în garnizoana municipiului Chișinău, Departamentul Situațiilor Excepționale.

”

Suntem onorați să vă avem alături la acest interviu și Vă mulțumim pentru acceptarea invitației noastre.

Ce ascunde în culise povestea de succes a domnului Alexandru Oprea, precum un labirint de curaj, perseverență și pasiune?

Bună ziua! În primul rând, vreau să salut toți cititorii revistei, dar și colegiul de redacție și să vă mulțumesc pentru atenția acordată salvatorilor și pompierilor. În al doilea rând, vreau să menționez, că niciodată nu am privit activitatea mea ca fiind separată de activitatea instituției în care am onoarea să activez de aproape de 25 ani. Munca salvatorilor și pompierilor este o activitate de echipă în care fiecare membru știe că se poate baza pe ceilalți. Fiecare reprezintă o personalitate și are anumite puncte forte, care fiind comasate doar amplifică efectul și succe-

sul oricărei misiuni. Întotdeauna am considerat că proverbul „omul sfințește locul” este perfect valabil și pentru munca salvatorilor și pompierilor. De aceea orice „poveste de succes” este un efort colectiv în care sunt împărtășite atât succesele, cât și eșecurile. Contează mult să putem învăța din experiențele trăite și să ne autoperfecționăm în permanență. Fiecare om are cu siguranță cu ce să contribuie la un efort colectiv. De fiecare dată când colectivul nostru are o anumită reușită, eu personal trăiesc un profund sentiment de satisfacție emoțională.

Ce înseamnă pentru dumneavoastră perioada studenției, în care ați descoperit cunoștințe noi, v-ați format și ați pus bazele unei cariere de succes?

Cred că pentru orice învățăcel perioada studenției este una din cele mai frumoase din viața. Este acel prag când omul iese din confortul vieții de familie și pășește într-o nouă lume, în care este independent. Această „nouă lume” presupune nu doar independență, dar și responsabilități și asumări. Facultatea de Pompieri, parte componentă a Academiei de Poliție „A. I. Cuza” din București, este o instituție de educație cu profil militar. De aceea, în cazul meu, 5 ani de studenție au fost un pic diferiți de perioada de ucenicie de care au parte majoritatea studenților, deoarece pe parcursul acestor 5 ani am fost încazarmat. Ca și cum aș fi făcut 5 ani de serviciu militar în termen. Un student de la orice instituție de educație cu profil militar învață din primele zile ce înseamnă disciplină și politețe militară, îi este încredințat armamentul și uneori îi este încredințată chiar viața colegilor, el fiind tratat deprins cu dificultățile „vieții militare” etc. Toate aceste elemente formează un viitor ofițer. De mic copil am știut că voi deveni ofițer, chiar dacă încă nu-mi formasem la acea etapă o idee clară în ce domeniu mă voi regăsi. Iar adaptarea la noua „viață militară” a durat tocmai ... o zi. Dimineața am plecat de la Chișinău, după amiază am ajuns la

București, unde imediat am schimbat hainele civile în cele militare, ne-au dotat cu armament și toate accesoriile și aproape de miezul nopții am și ajuns în munți în tabăra pentru pregătire inițială. Așa a fost prima zi de facultate. Din acel moment a început și coagularea colectivului de colegi. Am avut parte de colegi foarte buni, toți împreună am depășit dificultățile ce ne-au ieșit în cale. Ținem și acum legătura, chiar ne întrunim periodic.

Au urmat 5 ani în care combinam „viața militară” cu foarte multe lecții teoretice și practice. Era dificil să te adaptezi la un program foarte încărcat ca și conținut, ca și timp. Îmi aduc aminte, că o bună parte din zilele de facultate procesul de instruire începea la 08:00 și se termina la 19:50, cu o pauză scurtă la prânz. Programul de studii era foarte încărcat, deoarece urmam cca. 80% din curricula Facultății de Instalații (Universitatea Politehnică din București), plus specialitatea de pompieri și pregătirea militară. Deci, practic erau 3 specialități pe care trebuia să le însușim în paralel. Nu avea să facem față, dacă nu erau profesorii noștri. De fapt, fiecare din ei și-a pus o valoroasă amprentă asupra formării noastre ca ofițeri/ingineri/pompieri. Unele discipline în

general erau unice, care nu se predau nici acum în alte instituții de învățământ superior („Comportarea la foc a construcțiilor și instalațiilor”, „Instalații și echipamente de protecție la incendii”, „Prevenirea incendiilor”, „Tehnica și tactica intervențiilor”, „Instalații industriale, tehnologice și de montaj” etc.). Și toate acestea erau interesante. Tehnologia evoluează, respectiv și domeniul de activitate al salvatorilor și pompierilor adoptă tehnici și tactici care să fie în pas cu ultimele realizări științifice și tehnologice. Eu ca și mulți dintre colegii mei și acum

studiem unele tehnologii pe care încercăm să le aducem în Republica Moldova și să le punem în serviciul cetățeanului.

Cu alte cuvinte, anii de facultate m-au învățat să trăiesc într-o colectivitate, să mă adaptez condițiilor și să înfrunt situații dificile, să conștientizez ce înseamnă disciplina și responsabilitatea, să-mi formeze un anumit mod de gândire orientat întotdeauna spre viitor, spre învățare și formare continuă. Procesul de studiu a fost și rămâne a fi în continuare unul din aspectele principale ale activității mele.

Care este cea mai mare provocare pe care ați întâmpinat-o în rolul Dumneavoastră de manager și cum ați reușit să o depășiți?

Exact așa cum nu există oameni identici, nu există nici manageri identici. Fiecare conducător, indiferent de nivel, are propriile provocări de depășit și împrejurări dictate de diverși factori. Deși istoria salvatorilor și pompierilor din Republica Moldova independentă este una relativ scurtă, am avut suficiente provocări și situații complexe pentru care nu existau soluții prescrise în manuale sau instrucțiuni. Crizele economice și lipsa cronică de resurse din primii ani de independență, fluctuația și insuficiența personalului, pandemia provocată de virusul COVID-19 și, mai nou, războiul din Ucraina – toate aceste exemple de provocări presupun și un răspuns adecvat. Un salvator și pompier care nu dispune de instrumentele necesare pentru a-și putea realiza misiunea, se transformă într-un „simplu cetățean de pe stradă” care este în mare parte neputincios în fața

provocărilor de amploare. În același timp, poți să ai echipamente sofisticate și ultramoderne, însă dacă nu dispui de suficient personal calificat, atunci misiunea pe care o ai de îndeplinit se poate transforma în eșec. Resursa umană calificată și toate deciziile care sunt legate de această latură a activității manageriale reprezintă cea mai mare provocare. Este destul de dificil să închei un colectiv de profesioniști înalt calificați, în special când vorbim despre domenii înguste și rare, fiind dificil să-i menții în serviciul statului în condiții nu tocmai motivante și să ai așteptări strategice. Și, pe această cale, vreau să mulțumesc tuturor celor care totuși au ales calea serviciului public și contribuie la dezvoltarea domeniului respectiv și a statului Republica Moldova. Pentru mine, acești oameni sunt cei mai adevărați patrioți.

Cum a influențat parcursul profesional dezvoltarea și formarea personalității Dumneavoastră?

Am să fiu sincer – nici nu am simțit acest lucru. Deși am aproape un sfert de secol de activitate în IGSU, niciodată nu mi-am pus mie însumi o astfel de întrebare și, cred că mă repet

aici, niciodată nu am privit personalitatea mea ca fiind separată de activitatea instituției. Cred că aici mai degrabă colegii mei care mă cunosc de mai mult timp ar putea spune mai multe.

Ce calități considerați că trebuie să posede un adevărat lider în domeniul situațiilor de urgență și protecției civile, din perspectiva Dvs.?

IGSU este una din misiunile de urgență care livrează servicii esențiale cetățenilor.

Acestea sunt necomerciale și nenegociabile, orientate strict social. Persoanele care activează

ză în IGSU oferă ajutor într-o manieră complet dezinteresată din punct de vedere material, nu au adaosuri salariale sau alte beneficii care rezidă din volumul activității depuse. Motivația lor este alcătuită mai degrabă din impulsuri de ordin patriotic. Iar acestea trebuie identificate, valorificate și amplificate. Trebuie să vezi ce satisfacție emoțională radiază pe fețele angajaților noștri care reușesc să recupereze o persoană vie din pericol, sau cei care reprezin-

tă Republica Moldova peste hotare – fie în misiuni reale sau exerciții, fie la competiții sportive de specialitate. Motivația lor cred că este una din cele mai importante sarcini, dar și calități pentru un manager actual în instituția noastră. Nu există angajați neimportanți – fiecare poate contribui cu ceva util. Datorită acestei abordări am ajuns la situația când în IGSU de peste 3 luni nu există funcții vacante, iar alte peste 30 de persoane „stau în rând” pentru angajare.

Ce prognoze aveți în ceea ce ține de evoluția Inspectoratului General pentru Situații de Urgență al MAI în viitorul apropiat și cum vedeți angajatul instituției de mâine în ceea ce privește provocările și schimbările din domeniul situațiilor de urgență și protecției civile?

Dacă privim dintr-o perspectivă istorică putem ușor observa, că domeniul de activitate al Inspectoratului General pentru Situații de Urgență este unul foarte vechi pentru omenire. Primele elemente de „protecție civilă” apar odată cu primele războaie, când în mod organizat se luau măsuri pentru a proteja femeile, copiii și bătrânii care nu participau la lupte. Domeniul a tot evoluat pe măsură dezvoltării tehnologiilor militare terestre/aeriene/acvatice și apariției mijloacelor de nimicire în masă etc.

Iar dacă ne referim la istoria contemporană, distingem perioadă de când Republica Moldova este independentă. Cea mai mare transformare pentru noi este reorientarea activității de la riscuri cu caracter militar la cele cu caracter non-militar. În ultimii 30 de ani, salvatorii și pompierii moldoveni au depus constant eforturi pentru a crește portofoliul de capacități. Ca o consecință a acestei „povești de succes” înregistrăm o creștere de 6 ori a numărului de misiuni realizate anual de subdiviziunile IGSU, comparativ cu primii ani de independență. Această majorare este una practic constantă în ultimii 25 de ani, cu o tendință fermă. Asta înseamnă pe de o parte, că și capacitățile noastre cresc și ne putem asuma un număr și un spectru tot mai mare de misiuni; pe de altă parte constatăm, că societatea ne solicită tot mai frecvent și de asta ne mobilizează. Obiectivul general al domeniului pe care ni l-am propus să-l atingem este să aducem serviciile ce le livrăm societății

la nivelul calității prezente în statele Uniunii Europene.

Dacă până acum câțiva ani trimiterea resurselor de intervenție umane și tehnice dintr-o regiune a țării în alta prezenta un set întreg de provocări datorită mai multor factori, în timpul prezent depunem eforturi pentru a crește „aria de acțiune” a salvatorilor și pompierilor moldoveni la nivel european. În ultimii doi ani am reușit să preluăm și să realizăm 3 misiuni reale de ajutorare peste hotare – Grecia la incendii deschise (2021), România în combaterea efectelor pandemiei COVID-19 (2021) și Turcia pentru căutări-salvări după cutremurul de pământ (2023). Doar anul acesta am găzduit un exercițiu internațional de stat major, chiar săptămâna trecută o echipă de 56 de persoane cu 12 autospeciale revenind dintr-un exercițiu internațional din Georgia. Iar în iulie organizăm și desfășurăm în țara noastră un exercițiu internațional cu participarea a cca 300 de persoane. În curând, drapelul Republicii Moldova va flutura în grupul drapelurilor europene care compun Mecanismul de Protecție Civilă al UE. Depunem toate eforturile ca statul nostru să semneze deja în acest an Acordul de aderare la mecanismul respectiv. Asta înseamnă că ne vom alătura principiului de bază al UE în domeniul situațiilor de urgență – solidaritatea, țările ajutându-se reciproc în cazurile în care capacitățile naționale ale unui singur stat sunt epuizate. De aceea suntem optimiști, pentru că

în următorii 7-10 ani urmează să dezvoltăm intensiv domeniul nostru de activitate, având la

dispoziție posibilități de accesare a fondurilor Uniunii Europene.

D-na ministru MAI a spus că colonelul Alexandru Oprea este un om dedicat sistemului și care mai bine de 23 de ani a muncit în cadrul IGSU cu abnegație și dăruire, specificând importanța promovării persoanelor profesioniste cu experiență în domeniu. Totodată, Ana Revenco a reiterat că bagajul de cunoștințe, dar și dedicația de care ați dat dovadă pe parcursul anilor de activitate va contribui la realizarea misiunilor de salvare a vieților omenești, dar și de prevenire a situațiilor de risc. Cum s-au schimbat la aceste compartimente datele statistice din ultima perioadă?

În primul rând, cifra „23” s-a transformat în „25” între timp. În al doilea rând, avem de înfruntat provocări fără precedent în ultimii doi ani. Anul 2022, spre exemplu, a intrat în istoria activității IGSU ca unul complex, în care instituția a trebuit să facă față nu doar consecințelor războiului din Ucraina, crizei sanitare și energetice, creșterii prețurilor la resurse energetice și combustibil, dar și unui număr fără precedent de arderi a vegetației uscate. Anul trecut salvatorii și pompierii au realizat aproape 31 mii de misiuni - este cea mai mare cifră de când există instituția. Aceeași situație a fost înregistrată în practic toate statele din regiune. Așa cu toții resimțim consecințele negative ale schimbărilor climatice. A fost cu adevărat o provocare, dar salvatorii și pompierii au reușit să facă față. Anul acesta, datorită eforturilor de prevenire și a modificărilor de legislație operate de Parlament în vederea înlăturării pedepselor, avem o reducere drastică a acestui fenomen. La fel, în ultimii 8 ani înregistrăm clar o scădere în ceea ce privește numărul de înecuri, datorită eforturilor, pe alocuri agresive, de prevenire. Aici vreau să menționez că ni s-au alăturat și colegii

din alte arme ale MAI - IGP, IGPF și IGC, care împreună cu noi întreprind acțiuni cu caracter preventiv în perioada de vară.

Estimând riscurile din sfera energetică, în a doua jumătate a anului trecut ne-am concentrat eforturile asupra asigurării securității energetice a IGSU. Subdiviziunile de salvatori și pompieri sunt instituții critice care oferă servicii esențiale societății. Așadar, în doar câteva luni am reușit să instalăm surse de rezervă de alimentare cu energie electrică în absolut toate subdiviziunile de intervenție. Acest fapt a permis funcționarea stabilă și fără întreruperi a instituției chiar și în timpul celor două perioade de black-out la nivel național de la sfârșitul anului trecut. Nu a fost ratat niciun apel de urgență. Această listă de realizări poate fi continuată cu mai multe exemple: sistem de monitorizare a apelurilor de urgență până la secundă, proiecte de asigurare cu energie alternativă (panouri fotovoltaice), reducerea timpului de răspuns prin revizuirea zonelor de intervenție strict după principiul geografic și nu cel administrativ etc. Încercăm să optimizăm totul ce se poate de optimizat, și să dezvoltăm ceea ce nu poate fi optimizat.

Cum apreciați importanța cooperării internaționale în domeniul situațiilor de urgență și protecției civile, și cum ați contribuit personal la promovarea acestei colaborări în cadrul Inspectoratului General pentru Situații de Urgență al MAI?

Pandemia generată de COVID-19 a demonstrat cum nu se poate mai bine, ce înseamnă un risc comun. Nu există vreo țară în lume care a rămas neatinsă de virus. Cu toții am văzut și chiar am simțit ce înseamnă să cooperezi în acest domeniu. Haideți să ne aducem aminte de cutremurul de pământ din Turcia din februarie

2023. Peste 100 de echipe străine au venit în sudul Turciei pentru întrajutorare. Omenirea întotdeauna s-a confruntat cu diverse dezastre, mai mici sau mai mari. La lecțiile de istorie învățăm despre câteva dezastre notorii. Și întreaga experiență acumulată de oameni ne arată, că nu există vreo țară pe planeta noastră care

să poată afirma, că este pregătită pentru orice situație. Anume din această perspectivă, de ajutorare reciprocă, majoritatea statelor se pregătesc din timp și dezvoltă mecanisme care să fie puse în aplicare atunci când situația impune acest lucru. Am vorbit ceva mai devreme despre aceasta, că trebuie să fim la nivelul standardelor internaționale pentru a putea vorbi „același limbaj de specialitate” și pentru a fi compatibili cu resursele de intervenție din alte state. Mai mult decât atât, unele riscuri, cum ar fi inundațiile pe r. Prut sau r. Nistru, sunt comune atât pentru Republica Moldova, cât și pentru statele vecine.

Înțelegem și sesizăm faptul, că doar tră-

ind într-o colectivitate/regiune/uniune putem și trebuie să ne ajutăm reciproc. Fără o cooperare bună cu alte state este imposibil să atingi acest obiectiv.

De-a lungul timpului am încercat să dezvoltăm această cooperare. Drapelul țării noastre a ajuns în multe state și a fost arborat cu diverse ocazii de salvatorii și pompierii moldoveni. De fiecare dată ne-am simțit mândri de aceasta. Iar acum am ajuns la etapa, când angajații IGSU au prieteni atât în țara noastră, cât și peste hotare. Comunicarea cu ei are loc practic zilnic. Și asta ne demonstrează, că mergem pe calea corectă.

Cum descrieți relația dintre un angajat al Inspectoratului General pentru Situații de Urgență și un cetățean ca fiind o „punte solidă de încredere”, în care angajatul IGSU reprezintă coloana de sprijin și siguranță pentru cetățean, este mereu acolo să ofere asistență și protecție în fața amenințărilor și situațiilor de urgență, construind astfel o legătură de încredere și solidaritate între ei?

Să știți, că am primit această întrebare de câteva ori. Aici vreau să menționez, că domeniul de activitate al IGSU cuprinde atât intervențiile, cât și aspectele de prevenire și pregătire. Când ne referim la intervenții, omul, care în acest sens are rolul de „solicitant”, nu sesizează cine vine și ce face ca să-i acorde ajutor. Contează ca ajutorul să vină cu adevărat și cât mai repede. Salvatorii și pompierii salvează vieți și proprietăți într-un mod modest și nu așteaptă cuvinte de mulțumire sau laudă. S-ar putea ca oamenii nici să nu cunoască faptul, că vecinul modest, care deseori lipsește de acasă fiind la serviciu, de fapt este o persoană căreia cineva pur și simplu îi datorează viața.

În ceea ce privește aspectele de preve-

nire și pregătire, putem spune că încercăm să ne reorientăm. Am plecat de la conceptul de aplicare a metodelor punitive și tot mai mult încercăm să apelăm la metode de convingere și sensibilizare. De altfel, încercăm să fim transparenți și pro-activi în acest sens prin organizarea și desfășurarea diverselor activități. Dacă urmăriți presa, puteți vedea, că aceste activități au loc practic zilnic, chiar și în zilele de weekend sau perioade de vacanță. Datorită acestor activități am realizat, că cetățenii devin tot mai conștienți la aspectele de prevenire și adoptă comportamente mult mai responsabile. Utilizez acest prilej pentru a mulțumi cetățenilor pentru o astfel de abordare. Împreună chiar putem reduce riscurile.

Cum vedeți rolul familiei în viața Dumneavoastră?

Mai în glumă, mai în serios, am spus mereu că am două familii – una acasă și alta la serviciu. În principiu asta descrie percepția pe care o am asupra acestui subiect. Misiunile de serviciu deseori ne fac să fim departe de familie și, cred că vă dați seama, nu poți să te concentrezi asupra misiunii, dacă acasă nu este totul bine.

Este adevărat, că este dificil să combini ambele din cauza specificului activității solicitante de timp și să reușești să acorzi familiei atenția așteptată, dar încerc să-mi planific activitățile în așa mod ca să ajung peste tot. Membrii familiei mă înțeleg și mă susțin. Le sunt recunoscător pentru aceasta.

Având în vedere experiența valoroasă pe care ați acumulat-o pe parcursul Dvs. profesional, ce sfaturi le-ați oferi studenților actuali și viitori ai Academiei pentru a-și construi o istorie de viață profesională de succes?

Spuneam mai devreme, că intrarea în „perioada studenției” este o treaptă foarte importantă în viață și de aceea o asemenea decizie trebuie analizată și pregătită într-un mod responsabil și asumat. Această „perioadă a studenției” va veni și va pleca într-un final, iar ulterior va veni „viața matură”, cu responsabilități mult mai mari, cu constrângeri și provocări.

Cea mai mare provocare pe care am constatat-o în discuțiile cu mulți tineri este că ... nu-și pot formula un scop bine definit pentru viața profesională. „Fie ce o fi” sau „să vedem ce va ieși într-un final” nu sunt deloc cele mai reușite abordări în acest sens. Definirea acestui scop constituie cu adevărat o provocare și cred că este cea mai importantă decizie asumată a unei persoane tinere, pentru că astfel începe să se contureze viitorul său. Nu poți să ajungi undeva, dacă nu-ți stabilești această destinație finală. Chiar dacă scopul final poate fi ajustat sau îmbunătățit pe parcursul evoluției sau chiar definit un nou scop după atingerea primului, este important ca această decizie să se producă.

A doua mare provocare pe care am constatat-o ține de perseverență. Primele eșecuri aduc primele dezamăgiri, care uneori se ma-

nifestă prin cedări sau abandon. Este un parcurs firesc în care omul învață și se adaptează, devine mai bun și identifică soluții. Uitați-vă peste activitatea marilor savanți-inventatori – nimeni din ei nu a realizat invenții, care acum sunt celebre, în primele zile de muncă, ci peste ani sau chiar decenii. Învățăm mereu ceva. Oamenii de afaceri mai numesc acest proces „investiții constante” pentru beneficii de viitor.

Și a treia mare provocare constatată este – să nu ne mire acest lucru – managementul timpului. Unele popoare europene își educă urmașii în spiritul unor asemenea valori – puteți vedea în imagini fotografice și video copii mici purtând ceasuri anume din acest considerent. Timpul este o resursă ireversibilă și de aceea trebuie gestionat în cel mai efektiv și eficient mod. Rețelele de socializare, selphie-urile „unicat”, gaming-ul etc. niciodată nu pot compensa timpul în locul activităților de lectură, sport, teatru. Poate sună straniu și demodat, dar existența unui program zilnic cu ore stricte pentru o săptămână înainte și respectarea acestuia aduc beneficii enorme pe termen lung și reprezintă cheia succesului atât în viața profesională, cât și în cea privată.

Vă mulțumesc.

Interviu realizat de Andrei LUNGU

RECOMANDĂRI EDITORIALE

PRIZONIERII DE RĂZBOI. CRONICA RĂZBOIULUI RUȘO-JAPONEZ DIN 1904-1905 (autor: Simion CARP)

Lucrarea „Prizonierii de război. Cronica războiului rușo-japonez din 1904-1905” autor profesorul universitar doctorul în drept Simion Carp, este consacrată militarilor care au ajuns în prizonierat în timpul acestei conflagrații, îndeosebi celor originari din Basarabia deținuți pe teritoriul Japoniei. În limitele acestui studiu autorul oferă informații ample cu privire la unitățile militare în cadrul cărora erau înrolați conaționalii noștri, luptele la care au participat și locurile unde au fost înhumați cei căzuți pe câmpul de luptă, actele lor de eroism și realitatea câmpului de luptă etc. O parte esențială a lucrării este consacrată condițiilor de detenție asigurate prizonierilor de război în timpul aflării lor în lagărele din Japonia. De asemenea, este descris efortul depus de comunitatea internațională pentru a obliga părțile beligerante să respecte Convenția de la Haga din 1899. Numeroasele exemple pe care le oferă autorul confirmă faptul că guvernarea japoneză a creat condiții bune pentru militarii armatei ruse aflați în prizonierat. În respectiva lucrare auto-

rul a mai oferit informație despre basarabienii Anatolie și Iacob Tihai care, la sfârșitul secolului XIX, au promovat creștinismul în Japonia, menționând că preoții japonezi creștinați și educați de acești oameni remarcabili pe parcursul activității lor în cadrul Misiunii creștine din Tokyo au acordat ajutor considerabil militarilor armatei ruse aflați în prizonieratul japonez. Un compartiment a lucrării este consacrat impactului mediului multicultural asupra conștiinței militarilor basarabeni care au participat la lupte și au ajuns în prizonierat japonez. Sunt oferite informații despre localitățile unde sau aflat aceștia. Finalul lucrării reflectă informația privind repatrierea conaționalilor noștri și implicarea unora după revenirea la baștină în lupta pentru cauza națională. Sunt publicate informații din biografiile militarilor basarabeni, veterani ai războiului rușo-japonez din 1904-1905 care au contribuit la crearea primelor unități militare autohtone și la înfăptuirea actului Unirii Basarabiei cu România pe 27 martie 1918. Totodată și a celor care au ajuns victime a represiunilor regimului totalitar comunist. Din studiul prezentat rezultă că acești militari basarabeni au legat pentru totdeauna istoria neamului românesc de istoria Japoniei. Această legătură nu poate fi negată, așa cum nu poate fi negat nici faptul că japonezii au manifestat o atitudine civilizată și umană față de militarii armatei ruse aflați în prizonieratul japonez la începutul secolului XX.

Menționând valoarea științifică și aplicativ-didactică a lucrării, care este una de pionierat și eminent promițătoare, una importantă și oportună, suntem convinși că aceasta va conduce la conturarea unei noi și prolifice direcții de cercetare fiind destinată tuturor celor interesați.

TEHNICI SPECIALE DE INVESTIGARE ÎN JUSTIȚIA PENALĂ.

Monografie

(autor: Ion COVALCIUC)

Metoda pro-activă de investigare a infracțiunilor devine tot mai solicitată în ultima perioadă, fiind recomandată nu doar de către specialiști pentru cercetarea anumitor categorii de infracțiuni, dar și în diverse acte internaționale, obligând fiecare parte semnatară să adopte măsuri legislative și altele care permit utilizarea, în conformitate cu legislația națională, a tehnicilor speciale de investigare necesare pentru a facilita colectarea dovezilor cu privire la infracțiunile penale. Șirul exemplurilor în acest sens poate fi continuat. Ideea ce se desprinde din cele menționate este că există infracțiuni care urmează a fi investigate în momentul comiterii. Or, după ce infracțiunile au fost comise, atunci prin metodele clasice investigațiile ar fi dacă nu imposibile, atunci puțin ineficiente, fapt determinat de evoluția fenomenului infracțional în ultima perioadă, în special a infracțiunilor latente, și de ineficacitatea metodelor clasice, reactive în cercetarea lor.

Indispensabilitatea tehnicilor speciale de investigare pentru cercetarea anumitor categorii de infracțiuni, pe de o parte, și riscul imixtiunii lor în domeniul drepturilor omului, pe de altă parte, constituie unul dintre aspectele cercetate în cadrul prezentei lucrări. De asemenea, în cadrul lucrării ne-am propus, pe lângă constatarea reală a stării de lucruri în domeniul tehnicilor speciale de investigare, să identificăm nu doar soluțiile practice care ar permite desfășurarea corectă a acestora, reieșind din realitățile existente, dar și să identificăm propuneri de lege ferenda care să asigure atât eficientizarea tehnicilor pro-actieve de investigare, cât și o protecție mai ridicată a drepturilor și libertăților persoanelor supuse investigațiilor respective.

Lucrarea este fundamentată pe un bagaj doctrinar consistent, combinat cu jurisprudența națională și internațională relevantă, inclusiv practica CtEDO, acești factori fiind selectați separat pentru fiecare dintre temele abordate. Aceste resurse nu doar că completează subiectele abordate în cadrul lucrării, ci și sugerează dezvoltarea noilor idei în dezvoltarea investigațiilor pro-actieve. Nu în ultimul rând, au fost identificate noi modalități de soluționare a problemelor dezbătute, inclusiv formarea unei viziuni proprii asupra subiectelor abordate.

Lucrarea în egală măsură poate fi utilă studenților, doctoranzilor și nu în ultimul rând practicienilor în domeniu.

INFORMAȚII UTILE

CONTEXTUL PROIECTULUI

Traficul ilicit de bunuri culturale este o infracțiune transnațională care afectează așa-numitele țări de „origine” (bogate în moștenire culturală), „tranzit” și „destinație” (piețe principale). Comerțul ilicit cu bunuri culturale înfloréște și datorită cererii ridicate a pieței de artă, deschiderii relative a anumitor granițe, progreselor în sistemele de transport și instrumentele tehnologice și instabilității politice în anumite țări.

În ultimele decenii, s-a înregistrat o creștere alarmantă a traficului ilicit de bunuri culturale, în special din țările afectate de conflicte armate. De fapt, antichitățile jefuite au devenit active profitabile, rivalizează cu medicamentele, armele și bunurile contrafăcute. Pentru a combate acest fenomen, comunitatea internațională a adoptat mai multe acorduri: Convenția UNESCO din 1970 privind „Mijloacele de interzicere și prevenire a importului, exportului și transferului ilicit de proprietate asupra bunurilor culturale” și Convenția UNIDROIT din 1995 privind „bunurile culturale furate sau exportate ilegal” figurează printre cele mai relevante.

În schimb, una dintre cele mai recente și semnificative rezoluții a fost adoptată de Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite în 2015. Documentul solicită țărilor să pună în aplicare măsurile necesare pentru a preveni implicarea bunurilor culturale furate din Irak și Siria în activități comerciale. În plus,

BACKGROUND OF THE PROJECT

The illicit trafficking of cultural property is a transnational crime that impacts the so-called countries of “origin” (rich in cultural heritage), “transit”, and “destination” (principal marketplaces). The illicit trade in cultural property is thriving also thanks to the high demand of the art market, the relative openness of certain borders, advancements in transportation systems and technological tools, and political instability in specific countries.

Over the past decades, there has been an alarming increase in the illicit trafficking of cultural objects, especially from countries affected by armed conflict. As a matter of fact, looted antiquities have become profitable assets, rivaling drugs, arms, and counterfeit goods. In order to combat this phenomenon, the international community has adopted several agreements: the 1970 UNESCO Convention on the “Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export, and Transfer of Ownership of Cultural Property” and the 1995 UNIDROIT Convention on “Stolen or Illegally Exported Cultural Objects” feature among the most relevant.

Instead, one of the most recent and significant resolutions was adopted by the United Nations Security Council in 2015. The document calls upon countries to implement necessary measures to prevent the involvement of stolen cultural goods from Iraq and Syria in commercial activities. Additionally, it ac-

recunoaște rolul global al Interpol în abordarea acestei piețe ilicite, în special prin creșterea gradului de conștientizare în rândul statelor membre. Rezoluția subliniază, de asemenea, importanța schimbului de informații între agențiile de aplicare a legii, comercianții de artă și antichități și proprietarii de opere de artă, ca fiind esențial în abordarea acestei probleme.

În acest context, baza de date a Interpol cu opere de artă furate reprezintă un instrument crucial disponibil forțelor de poliție și publicului autorizat din întreaga lume. Utilizatorii pot aduna informații despre operele de artă declarate furate, lucrările recuperate încă nerevendicate de proprietarii lor și cele care provin din țări afectate de conflict.

În lupta împotriva furtului și traficului de opere de artă, Interpol cooperează cu mai multe organizații internaționale, printre care Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), Consiliul Internațional al Muzeelor (ICOM), Oficiul Națiunilor Unite împotriva Drogurilor și Crimei (UNODC) și Organizația Mondială a Vămirilor (OMD). Acest efort de colaborare permite o abordare coordonată în abordarea provocărilor legate de comerțul ilicit cu bunuri culturale și promovează schimbul de informații între aceste entități globale.

Într-adevăr, este de remarcat faptul că lupta împotriva traficului internațional ilicit de bunuri culturale implică diverși actori, inclusiv organizații guvernamentale și neguvernamentale, factori de decizie și, cel mai important, autoritățile naționale și de poliție de frontieră. În ultimii ani, s-a înregistrat o creștere a eforturilor de colaborare și relațiile de cooperare dintre aceste entități au fost consolidate.

În plus, agențiile de aplicare a legii din mai multe țări s-au echipat cu instrumente, baze de date și tehnologii mai avansate pentru a-și spori eficiența în combaterea acestui fenomen și pentru a facilita identificarea cazurilor de furt și însușirea ilicită. Din păcate, lipsa de conștientizare atât în rândul guvernelor, cât și al publicului creează adesea un teren fertil pentru criminali, deoarece aceștia percep traficul ilicit de bunuri culturale ca pe o activitate cu profit ridicat și cu risc scăzut. Acest lucru

knowledges the global role of Interpol in addressing this illicit market, particularly through raising awareness among member states. The resolution also highlights the importance of information exchange between law enforcement agencies, art and antique dealers, and artwork owners, as essential in tackling this issue.

In this context, Interpol's database of Stolen Works of Art represents a crucial tool available to police forces and authorized public worldwide. Users can gather information on the declared stolen artworks, the recovered works still unclaimed by their owners, and those originating from conflict-affected countries.

In the fight against theft and trafficking of works of art, Interpol cooperates with several international organizations, including the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), the International Council of Museums (ICOM), the United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), and the World Customs Organization (WCO). This collaborative effort enables a coordinated approach in addressing the challenges related to the illicit trade of cultural goods and promotes information sharing among these global entities.

Indeed, it is notable that the fight against international illicit trafficking of cultural goods engages various actors, including governmental and non-governmental organizations, policymakers, and, most importantly, national and border police authorities. In recent years, there has been an increase in collaborative efforts and cooperation relationships among these entities have been strengthened.

Furthermore, the law enforcement agencies of several countries have equipped themselves with more advanced tools, databases, and technologies to enhance their effectiveness in combating this phenomenon and facilitate the identification of cases involving theft and illicit appropriation. Regrettably, a lack of awareness among both the governments and the public often creates fertile ground for criminals, as they

subliniază importanța creșterii gradului de conștientizare, a implementării măsurilor preventive și a încurajării cooperării internaționale pentru a descuraja și a contracara comerțul ilegal cu bunuri culturale.

Potrivit statisticilor publicate de Interpol în „Evaluarea criminalității împotriva bunurilor culturale” (2022), Europa este în continuare continentul cel mai afectat de acest fenomen. Cu toate acestea, în ultimii ani, tendința generală a arătat o creștere a recuperării bunurilor furate, adesea facilitată de cooperarea internațională între agențiile de aplicare a legii. În plus, a existat o scădere a numărului de cazuri raportate de săpături ilicite. Aceste evoluții evidențiază progresul care poate fi stimulat de astfel de colaborări.

Traficul ilicit de bunuri culturale este, de asemenea, un subiect recurent abordat în recomandările adoptate în cadrul reuniunilor Grupului de Experți Interpol (GEI) privind operele de artă furate, cu participarea UNESCO. În 2006, pentru prima dată, GEI, privind operele de artă furate, a evidențiat în mod specific problema traficului ilicit de bunuri culturale pe internet. Acesta a recunoscut provocările cu care se confruntă agențiile de aplicare a legii pentru a răspunde la creșterea vânzării online de obiecte culturale. Ca soluție, GEI a propus ca Interpol, UNESCO și ICOM să colaboreze în crearea și distribuirea către țările lor membre a unei liste comune de acțiuni fundamentale pentru combaterea comerțului ilicit în creștere cu obiecte culturale pe internet.

Ca urmare, a fost elaborată lista „Acțiuni de bază privind obiectele culturale oferite spre vânzare pe internet”, marcând astfel pasul inițial către o nouă abordare în contracararea traficului ilicit care recunoaște responsabilitatea platformelor online în vânzarea ilegală a bunurilor culturale. GEI, privind operele de artă furate, a recomandat ca Secretariatul General INTERPOL să colecteze și să distribuie periodic informații din țările membre cu privire la acordurile încheiate cu platformele de internet, pentru a avea un impact puternic asupra vânzărilor online de bunuri culturale.

perceive the illicit trafficking of cultural property as a high-profit, low-risk activity. That emphasises the importance of raising awareness, implementing preventive measures, and fostering international cooperation to deter and counteract the illegal trade of cultural goods.

According to the statistics published by Interpol in the “Assessment of Crime Against Cultural Property” (2022), Europe is still the continent most impacted by this phenomenon. However, in recent years, the overall trend has been showing an increase in the recovery of stolen property, often facilitated by international cooperation among law enforcement agencies. Additionally, there has been a decrease in the number of reported instances of illicit excavation. These developments highlight the progress that can be fostered by such collaborations.

The illicit trafficking of cultural property is also a recurring topic addressed in the recommendations adopted during meetings of the Interpol Expert Group (IEG) on Stolen Works of Art, with the participation of UNESCO. In 2006, for the first time, the IEG on Stolen Works of Art specifically highlighted the issue of illicit trafficking of cultural property on the Internet. It acknowledged the challenges faced by law enforcement agencies in responding to the increasing online sale of cultural objects. As a solution, the IEG proposed that Interpol, UNESCO, and ICOM collaborate in creating and distributing to their respective member countries a shared list of fundamental actions to combat the growing illicit trade of cultural objects on the Internet.

As a result, the “Basic Actions Concerning Cultural Objects Offered for Sale on the Internet” list was developed, thus marking the initial step towards a new approach in contrasting the illicit trafficking that recognises the responsibility of online platforms in the illegal sale of cultural property. The IEG on Stolen Works of Art recommended that the INTERPOL General Secretariat collect and regularly distribute information from member countries regarding agreements made with Internet platforms, to have strong impact on the online sales of cultural property.

Aceste acorduri ar implica restricții privind vânzarea bunurilor culturale în conformitate cu legislația națională, implementarea unor mecanisme de automonitorizare de către platformele de internet și promovarea campaniilor de conștientizare a publicului pentru a sublinia importanța protecției proprietăților culturale. În plus, recomandarea a încurajat platformele de internet, casele de licitații și comercianții de artă să acorde agențiilor de aplicare a legii acces nerestricționat la cataloage convenționale și online.

Prin încurajarea colaborării între diferitele părți interesate, aceste măsuri vizează combaterea traficului ilicit de bunuri culturale și protejarea patrimoniului cultural.

PLATFORMA RITHMS ȘI METODOLOGIA DE ANALIZĂ A REȚELOR SOCIALE

În acest context, proiectul RITHMS își propune să îmbunătățească capacitățile operaționale ale agențiilor de aplicare a legii în abordarea provocărilor tot mai mari generate de natura organizată, multicriminală și mobilă a traficului ilicit de bunuri culturale. Acest lucru va fi realizat prin cercetare, inovare tehnologică și inițiative de sensibilizare și formare. Proiectul recunoaște necesitatea unei abordări multifacetate, interdisciplinare și colaborative, având în vedere natura transnațională a acestei infracțiuni și conexiunile sale cu alte rețele criminale. Prin adoptarea acestei abordări, RITHMS își propune să consolideze răspunsul global la comerțul ilicit cu bunuri culturale și activitățile infracționale asociate acestuia.

Proiectul încearcă să dezvolte o strategie reaplicabilă care să abordeze în mod eficient provocările asociate cu comerțul ilicit cu obiecte culturale furate și jefuite. Aceste provocări se învârt în primul rând în jurul fragmentării informațiilor și a necesității de a investiga mecanismele care stau la baza acestui fenomen, inclusiv conexiunile acestuia cu diferite tipuri de crimă organizată.

RITHMS își propune să construiască și să valideze un prototip de resursă digitală de inteligență special concepută pentru investigarea traficului ilicit de bunuri cul-

These agreements would involve restrictions on the sale of cultural property in accordance with national legislation, the implementation of self-monitoring mechanisms by Internet platforms, and the promotion of public awareness campaigns to emphasise the importance of protecting cultural property. Additionally, the recommendation encouraged Internet platforms, auction houses, and art dealers to grant law enforcement agencies unrestricted access to conventional and online catalogues.

By fostering collaboration between various stakeholders, these measures aim to combat the illicit trafficking of cultural goods and protect cultural heritage.

RITHMS PLATFORM and the SOCIAL NETWORK ANALYSIS METHODOLOGY

Against this background, RITHMS project aims to enhance the operational capabilities of law enforcement agencies in tackling the growing challenges posed by the organised, multi-criminal, and mobile nature of illicit trafficking of cultural goods. This will be achieved through research, technological innovation, and targeted outreach and training initiatives. The project recognises the need for a multifaceted, interdisciplinary, and collaborative approach, considering the transnational nature of this crime and its connections to other criminal networks. By adopting this approach, RITHMS aims to strengthen the global response to the illicit trade of cultural goods and its associated criminal activities.

The project strives to develop a replicable strategy that effectively addresses the challenges associated with the illicit trade of stolen and looted cultural objects. These challenges primarily revolve around the fragmentation of intelligence information and the need to investigate the mechanisms underlying this phenomenon, including its connections with different kinds of organised crime.

RITHMS aims to build and validate a prototype intelligence digital resource

turale. Platforma digitală inovatoare RITHMS se va remarca prin interoperabilitate și multifuncționalitate, permițând identificarea, evaluarea și analiza relațiilor dintre actorii criminali și non-criminali. Prin evidențierea rețelelor implicate în comerțul ilicit cu bunuri culturale și evoluția potențială a acestora, platforma va spori accesibilitatea și acuratețea informațiilor disponibile agențiilor de aplicare a legii. Acest instrument avansat va împuternici autoritățile în eforturile lor de a combate comerțul ilegal și va înțelege mai bine dinamica care ghidează astfel de grupuri criminale. În esență, platforma RITHMS se va baza pe Analiza Rețelelor Sociale (SNA). SNA este o metodă de cartografiere și analiză a conexiunilor sociale dintre indivizi și grupuri de indivizi prin utilizarea teoriei grafurilor. În literatură, SNA este definit ca o abordare structurală în domeniul științelor sociale bazată pe studiul interacțiunilor dintre actorii sociali. Relațiile luate în considerare în SNA sunt de obicei cele care leagă ființe umane individuale. Totuși, ele pot implica și alte entități, cum ar fi obiecte, animale sau locuri, atunci când au o semnificație importantă rețelelor sociale subiacente.

SNA este un instrument valoros în cercetarea penală, în special în lupta împotriva crimei organizate. SNA permite identificarea și analiza rețelelor sociale și a conexiunilor dintre membrii organizațiilor criminale, aruncând lumină asupra dinamicii și operațiunilor acestor grupuri. Permite identificarea potențialelor linii de cercetare și descoperirea actorilor cheie și a vulnerabilităților rețelei.

Platforma bazată pe RITHMS SNA va încorpora un set cuprinzător de module de colectare a datelor pentru a spori lățimea și profunzimea informațiilor disponibile utilizatorilor. Automatizarea va juca un rol cheie în culegerea și corelarea datelor din diverse surse. Acestea vor include seturi de date din surse deschise existente, date de trafic mobil, rapoarte de analiză prin satelit și o bază de date alimentată de un software crawler dezvoltat personalizat, conceput pentru a

specifically designed for investigating illicit trafficking in cultural goods. The innovative RITHMS digital platform will stand out for interoperability and multifunctionality, enabling the identification, evaluation, and analysis of relationships between criminal and non-criminal actors. By outlining the networks engaged in the illicit trade of cultural property and their potential evolution, the platform will enhance the accessibility and accuracy of information available to law enforcement agencies. This advanced tool will empower authorities in their efforts to combat the illegal trade and better understand the dynamics guiding such criminal groups. At its core, RITHMS platform will be based on Social Network Analysis (SNA). SNA is a method of mapping and analysing social connections between individuals and groups of individuals by using the graph theory. In literature, SNA is defined as a structural approach in the field of social sciences based on the study of the interactions among social actors. The relationships considered in SNA are usually those linking individual human beings. Still, they may also involve other entities, such as objects, animals, or places, when they carry important meaning to the underlying social networks.

SNA is a valuable tool in criminal investigation, particularly in the fight against organised crime. SNA enables the identification and analysis of social networks and connections among members of criminal organisations, shedding light on the dynamics and operations of these groups. It allows for identifying potential lines of inquiry and uncovering key actors and network vulnerabilities.

RITHMS SNA-based platform will incorporate a comprehensive set of data collection modules to enhance the width and depth of information available to users. Automation will play a key role in gathering and correlating data from various sources. That will encompass existing open-source datasets, mobile traffic data, satellite analysis reports, and a database powered by custom-developed crawler software designed to collect objects being auctioned or sold online. By integrating these diverse data sources, the SNA platform will provide a more comprehensive understanding of cultural

colecta obiecte care sunt licitate sau vândute online. Prin integrarea acestor diverse surse de date, platforma SNA va oferi o înțelegere mai cuprinzătoare a traficului de bunuri culturale.

Un Grafic al Rețelei Sociale (GRS) va fi reprezentarea vizuală a SNA realizată de platforma RITHMS în conformitate cu intrările și interogările utilizatorilor. În cadrul unui GRS, entitățile supuse controlului sunt prezentate ca noduri, în timp ce conexiunile dintre noduri, care reprezintă relațiile dintre entități, sunt descrise ca linii sau margini. Aceste relații sunt denumite în mod obișnuit legături. Afișând vizual aceste entități și relațiile lor, un GRS oferă o descriere clară a rețelei investigate.

goods trafficking.

A Social Network Graph (SNG) will be the visual representation of the SNA conducted by RITHMS platform in accordance with the users' inputs and queries. Within a SNG, the entities under scrutiny feature as nodes, while the connections between nodes, which represent the relationships between entities, are depicted as lines or edges. These relationships are commonly referred to as ties or links. By displaying these entities and their relationships visually, a SNG provides a clear depiction of the network under investigation.

REFERINȚE ESENȚIALE ESSENTIAL REFERENCES

1. **INTERPOL 2022**, *Assessing Crimes Against Cultural Property 2021* (Raport).
2. **UNODC 2022**, *False Trades: Uncovering The Scale And Scope Of Trafficking In Cultural Property* (Raport).
3. **Oosterman, N., Yates, D. 2021**. *Crime and Art: Sociological and Criminological Perspectives of Crimes in the Art World*. Springer.
4. **Traviglia, A., Milano, L., Tonghini, C., Giovanelli, R. 2021**. *Stolen Heritage Multidisciplinary Perspectives on Illicit Trafficking of Cultural Heritage in the EU and the MENA Region*. Ed. Ca' Foscari, Antichistica.
5. **Burcher, M. 2020**. *Social Network Analysis and Law Enforcement: Applications for Intelligence Analysis*. Ed. Palgrave Macmillan.

IN MEMORIAM

ÎN MEMORIA TA, FIULE!

*Ai crescut în mine
Prin cântec, înaltul,
Prin șoapte de frunze
În brațe cu soarta,
Prin care-am trecut
Amândoi întru tot
Și-n veci mi-ai rămas
Ce nu poate fi altul.*

Nu m-am gândit să folosesc vreodată sintagma „in memoriam”.

Deși au trecut câțiva ani de când s-a distanțat de noi, trăiesc cu speranța că a fost o eroare cerească, iar dacă a fost binecuvântată, e în puterea Domnului să mi se întoarcă copilul furat și tatăl copiilor, ce umblă fără milă-n sat, cerșind ca altă dată, nu bucata de mălai, dar dragostea de tată.

Zilnic vorbesc cu feciorul Dorin, prin somn sau imaginar, ne întâlnim și vorbim despre-a noastre probleme și că-i mai mare suferința la care s-a alăturat și plecarea mamei. Din acel moment m-am pomenit cu unul viu între morți și un mort între vii.

Referitor la versurile „foaia din calendar” se vor recunoaște unii din cumetrii lui Dorin, care au hotărât să crească încă câte un bebeluș indiferent de faptul că timpul îi apropia de pensionare și după cum norocul de multe ori depinde de un firicel de ață, la Dorin ața s-a rupt, în rest copiii sunt sănătoși și ne rugăm să-i aibă Domnul în pază.

Discuțiile noastre au fost și au rămas departe de unanimitate, de aceea, privitor la „car frumos cu patru boi” el îmi spunea: Lasă, tată, carul și boii în pace, se vor schimba lucrurile și la noi, când ne vom învăța a alege, că altfel trădătorii ne vor duce cu tot cu car în râpă. I-am spus că scârțâia carul atunci, când la guvernare erau hoții și dușmanii neamului românesc, dar de când au venit acei de azi, pe care și el i-a dorit, carul merge mult mai bine, și sperăm că plăvanii sunt în putere să-l ducă mult mai bine, numai de-ar da Domnul să se umple.

Așa e viața noastră și mai existăm datorită vouă, prietenilor lui Dorin, pentru că ne ajutați să-l avem aproape.

ÎN CIMITIR LA NOI ÎN SAT

*În cimitir la noi în sat,
Atâtea cruci s-au ridicat,
Atâtea lacrimi s-au vărsat*

*Încât crenguțele de brad
Din buchetul de flori lăsat
La capul celui decedat*

*Ușor prind la rădăcini
Din care au generat
Falnicii copaci divini
Și-i ocrotesc pe creștini.*

*Atâtea pietre au purtat
Numele celor ce-au plecat,
La mormântul lor au stat
De veghe și i-au apărât
De vânt, de ploaie și de frig.
De toate câte-a suferit
Și-atâta jale-a împietrit
Și lutul care i-a primit.
În cimitir a fost mutat
Și locul horelor. De-atunci
Horă, cârciumă, haiduci
Nu căuta, acolo-s duși.
Mai vin doar câțiva bătrâni
La noi din satul vecin
Pentru a sărbători
Învierea de Blajini.*

*În rest chiar dacă mă mint
Toatele noi câte sunt
Crucea neamului o simt*

*Ca pe-o ramă sângerând,
Ca pe-o piatră ocrotind
Odihna celor din mormânt
Pe care ca pe mort o plâng
Sufletele când se strâng,
Și amintiri deznoadă
Despre cei ce nu mai sunt
Și nemiloasa soartă
Apoi ochii își ridică
Către tine Doamne!
Și cât ai fi tu de sus
Ești și-n noi, în fiecare
Dar când dulcea încarnare
Precum mugurii în floare
Cu atâta nepăsare
Spulberat-a fost de vânt
Și băgată fără cruțare
Cu tot cu flori în pământ
Semnul crucii ai făcut
Și n-ai spus nici un cuvânt.
Dacă crucea-i veșnicia
La care am tot râvnit,
Te rog de-mi iartă prostia
Că te-ntreb de ce-ai tăcut?*

MAMA ȘI FIUL

*Copile! De când ai plecat
Casa noastră de tornade
Până azi n-a mai scăpat
Tata e ursuz și are
Strecurate printre dinți
Întrebări la fiecare:
Unde fiul ei s-a dus?
De parcă ar vrea să-l minți
Și să-i spui că se întoarce,
Drept exemplu e Isus.
Le-ar înțelege pe toate
De n-ar fi ceva ce-l doare,
Ar părăsi lumea asta
Fățarnică, ispititoare,
De la care n-ai s-auzi
La-ntrebarea care-o are
Niciodată un răspuns:*

*Cine fiul i-a răpus?
Cine a lovit în soartă
Și l-a lăsat țintuit
Pe bătrân la pat să zacă
Aibă mersul șarpelui
Și moarte niciodată.
De mama ce pot să-ți spun?
Icoană frumoasă cu ochii blajini
Privirea sfioasă sclipește ca raza
De soare ce spintecă nourii grei
Ridică din fața ochilor ceața
Alintă albino din floarea de tei
Ce stoarce nectarul și miruie casa.
Dar de vrei s-auzi pricina
Care-a pornit-o la drum
Discernământul e vina
Că si-acolo, nu știu cum*

aprilie - iunie 2023

Plecarea ta i-a stins lumina,
 Una-i să fii pe pământ
 Când poți sta cu toți la masă,
 Alta-i când ai mormânt.
 Pe cei dragi plecați din viață
 Și sărmana s-a pornit
 Prin ceruri să te caute
 Dar cineva i-a șoptit
 Răpit a fost de moarte
 Și te-a găsit în pământ
 Însă timp n-a mai avut
 Că și ea ar fi țesut
 O catapeteasmă
 Să-ți fie de așternut
 Dar n-a reușit decât
 Puțină agheasmă
 Și timp cât te-a dojenit
 Cum poate doar o mamă
 Ochii ți i-a șters grăbit
 Cu-n colț de năframă
 Și ofturile-au prelungit

Cu rugăciuni și șoapte
 Printre care ai deslușit
 Cuvintele ei sacre
 Puiule! Eu am venit,
 Mama nu te lasă
 Să stai singur în mormânt,
 Viața Dumnezeu o-mparte
 Tuturor, dar diferit.
 Pe nemulțumiți îi iartă,
 Nu știu eu cu ce-am greșit.
 Că a noastră-a fost purtată
 De cineva până la noi
 Și ne-a dat doar o bucată
 Și-aceea una la doi.
 Și cum ar putea s-o-mpartă
 Sau s-o trăiască pe rând
 Când în una-s doi c-o soartă
 Ți n-o poți lua-mprumut
 Și-a rămas așa frumoasă
 Lângă fiul ei iubit.

FOAIA DIN CALENDAR

Sugestiile fiicei lui Dorin – Veronica,
 de ziua ei, la cei 6 anișori

Azi e ziua mea și iar
 În foaia din calendar

Citesc ce mi se scrie:
 Soarta-i ața din sertar
 Încâlcită bine
 Vinoveți nu caută
 Ție-ți aparține.
 Cu o mare-nsuflețire
 Vine de-o i-a tata.
 Lumea-ncepe-a discuta
 Ce va face el cu ea,
 Cu-ncâlcitura asta,
 Chiar de-o decșâlcești cumva
 Oricum se destramă
 Că-n vârtoarea vremii, soarta
 Se subție ca ața
 Și se rupe taman când
 Ți-i mai dragă viața.
 Deși drumul bun e scurt

La capăt n-ajung toate
 Și cât n-ai plăti de scump

Bunul nu se-ntoarce
 Că ași rea și eu s-ascult
 Poveștile lui tata
 Apoi s-alerg, tu să mă prinzi
 Să mă pui s-ascult cum cânti
 Și eu să mă fac că plâng
 Numai să nu mai ascult
 Baladele ciudate.
 Iar ca-n ziua mea să-mi spui
 Luându-mă în brațe
 Că mă iubești și vei fi
 Cu mine pân la moarte
 Și-o poezie mi-ai scris
 Și-ai pus-o-în hărții pliate.
 Și-acolo stă de când te-ai dus
 Și-asta pân te-ai întoarce.
 Că sufletul tău candid

*Doar lângă mine poate
Să fie-așa cum ți-ai dorit
Și-n brațe să mă poarte.*

*Să știi, Doamne! Răsfoind
Prin datine creștine,
Mulți din cei nemulțumiți
Și morți fără de știre*

*Din nou, acasă, pe pământ
Întorși au fost de tine,
Întoarce-mi tata, te rog mult
Și pe copii la mine
Preasfinte!
Nu-i lăsa cerșind
Ce le aparține.*

CAR FRUMOS CU PATRU BOI

Celebra romanță cântată de regretata regină a romanțelor Ioana Radu a fost și va rămâne palmaresul folclorului românesc.

Ceea ce se propune este doar o amintire din trecutul dramatic prin care a trecut și țărânul nostru.

Suferința și durerea fac cale întoarsă vechiului car la care sperau că îl vor avea plin cu roadele muncite.

*Al Daciei îndurerat pământ
Îmi mai amintești încaltea
Și mă tot întreb în gând
Cine-s cei care-au venit
La noi pe ospeți cu oastea?
Multe ai de povestit
Mai multe decât spun anii
Și-și mai amintesc mocanii
Ce-și păzeau oile-n cârd
Și-apărau pământul când
Năvală dădeau tătarii
Și din luptă se-ntorceau
Pe la turme, fiecare.
Lăsând caii să mai pască
Iarba dulce a luncii tale.*

*Din câmpiile-n paragini
Răzeșii au isprăvit
Să crească gustos mălaiul
Lighioane să hrănească
Până când s-au pomenit
Iar cu hoardele dușmane.
Soarta, dragule-i ca banii
Nu cruță nici om, nici jug.
Sleiți de puteri plăvanii
Să le spui, când trag în plug*

*Pe nume sau de hăis, ceală
Sărmanii nu mai aud.
Doar harapnicul și moartea,
Și speranța că ajung
La capăt să scoată brazdă
Și-acolo s-or lăcomi
Cu acel dudău din preajmă
Îi mai ține pe pământ.
Cumpăna de-i aplecată
Și picioarele-i mai duc
La fântână dau buluc
Măcar adăpați să moară
Ne mai tânguind nimic
Cei rămași s-au pricopsit
Cu-n jug nou, bine chibzuit
La o cuzniță de fiare
Din Siberia unde duc
Nu oameni la întâmplare
Ci doar gospodari de care
Și fiarele s-au temut
Vechiul jug l-au confiscat,
Băștinașilor, în schimb
Noul regim le-a acordat
Prioritate la arat.
Din brazdă să fie-nhămat
Că nici nu se poate*

aprilie - iunie 2023

Pe cel de-alături să-l bați
 Pus doar să supravegheze
 Implementarea de noi teze
 În procedura de arat.
 Apoi grâul treierat
 Bob cu bob bine suflat
 Și când caru-i deja plin
 Să-l ducă dijmă la stăpân.
 La întoarcere-au aflat
 Că și luncile-au secăt,
 Ciutura-n cumpănă-i sus
 Izvoarele-n fântână nu-s.

Ciurlanul și pălămidă
 Stăpânire pun pe sat
 De parcă în lumea asta
 Oameni nici n-au existat.
 Așteptând din ceruri darul
 Blestemele curg șuvoi
 Scârție din loitre carul
 Vechi ca zdrențele pe noi
 Și se revoltă sârmanul
 De ce-i înjurăm tot anul
 Alți plāvani, dacă-s tot boi?

DORIN CĂTRE VERONICA

La sfârșitul anului de grădiniță, în preajma vacanței de vară, mi-am asumat răspunderea să trezesc fetița să nu întârzie la grădiniță. Văzând cât de frumos soarele cu raze noi, prin geam îi luminează superbul chip, n-am cutezat și uite ce-a urmat!

Tu dormi
 Și totu-n jur
 I-o mare de nimicuri.
 Doar soarele
 La geam
 Cu razele noi
 Îți luminează-n dimineață
 Chipul.

Te las de soare
 Să te bucuri
 Și voi pleca.
 O zi, două
 M-ai căuta,
 Să mă-ntorci ai vrea
 Cu-atale șiretlicuri,
 Apoi m-ai plânge,
 M-ai striga,
 Așa ca la-nceputuri,
 Iar pauza
 Ce va urma,
 Va consfinți sfârșitul.
 Dar oricum
 Te voi veghea,
 La același geam
 Și voi dormi-ntr-o fericire
 Că te am.
 Din lumină
 Umbra-mi
 De-ai s-o vezi
 Să nu mă cerți,
 Fă-te că mă ierți.

FĂRĂ RĂSPUNS

Fetița la opt ani

*De-acasă
Când ai plecat
Eram micuță fată
Nu-nțelegeam?
De ce și cui
Ai fi cedat
Dragostea
De tată?*

*Nici până azi
N-am înțeles
Cum a fost*

*Să fie,
Tu atletul
Fără preț
Eu fără-de
Copilărie.*

*Nu vreau să cred
C-avem aceeași
Soartă,
Împărțită-n două
Părți
Din care,
Una-i moartă.*

Culegere și paginare computerizată. Bun de tipar 26.06.2023. Formatul 60x84/8. Tipar offset.
Coli conv. de tipar 23.91. Imprimată la tipografia Departamentului editorial poligrafic
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, mun. Chișinău.